

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03633

ONKEL MOZES

Sholem Asch

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ש ל ו ם א ש

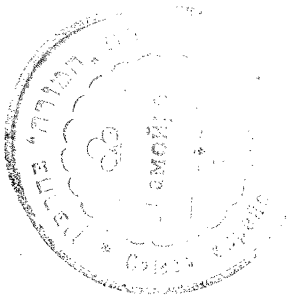
געזאמלטע שריפטן

צענטער באנד

פֿאַרלאַג „קולטור-ליגע“/ווארשע

ש ל ו ם א ש

אַנְקֵעַל מְאַזְעֵס

פ א ר ל א ג „ ק ו ל ט ו ר - ל י ג ע “ / ו ו א ר ש ע

קויפן און סארקויפן דאָס דאָזיקע בוך
אין אמעריקע איז לחלוטין פאַרבאָטן

געדרוקט פֿון פֿריער = ציגעגרייטע מאַטריצן
יארשע, 1923. אײַן 1500 עקזעמפלאַרן

COPYRIGHT BY SHOLOM ASCH
NEW YORK 1921

דרוקעריי „זײַ וועלט“, האַרשע, נאָדאַלפּיע 7

S Z, A S Z — S Z R I F T E N
WYD. „KULTUR-LIGE“, WARSZAWA 1923

Druk. „DI WELT“ Warszawa, Nowolipie 7

ערשטער טהייל

1

איבער וויליאמסבורג בריק.

איבער דאן טאון ניו יארק איז די זון פון דער וועלט אונטער
געגאנגען. עס האט זיך געדאכט, אז פון דער גאנצער וועלט האט זי
אויסגעקליבען די פערואלקערע הויכע קאסטענס וואס שטעהן ביים
ברעג פון איסט ריווער, איבער זיי, אונטערצוגעהן. און ווי הויך די
קאסטענס זיינען ניט געווען, ווי העכער איינער האט נישט געפרואוונט
איבער'ן אנדערען איבערצושטייגען, האט מען ערשט פון דאנען, פון
דעם וויליאמסבורג בריק אנגעזעהען ווי קליין און ווי נידעריג זיי
זעהען דאך אויס געגען די הויכקייט פון הימעל, זיי פאפיערענע
קארטען הייזלאך, וואס קינדער האבען אויפגעשטעלט צו שפיעלען
זיך מיט זיי. נאך די קארטען הייזלאך האבען איינזאם און פערלאזט
געבלאנדזשעט אין דער ברייטער און הויכער אונטערליכקייט פון
הלל, און זיינען פערשעהמט געווארען, וואס זיי האבען געוואגט
זיערע קעפ אויפצוהויבען אזוי הויך פון דער ערד.

א פייערדיגע זון איז ארויס פון איהר טהויבעדעקטען רונדיגען
פארם און א צובלטיגטע האט זי זיך אויסגעגאסען איבער'ן גאנצען
הימעל — גאנצע טייכען האט זי פערפלייצט. און א שטארקע מעכ-
טיגע האנד האט פון דער זייט פון ים מאטע שלייערס געצויגען און
איבערגעוועבט איבער די טייכען רויט-בלוט, און איבער די בלאהע
שעלדער, וואס האבען זיך געצויגען איבער די ווייטקייט און ברייט-

קייט פון ניו יארקער דאז-טאון'ער הימעל. ווי זיי וואלטען גע-
וואלט פערשטעלען פון מענשען'ס אויגען וואס דארט, אונטער די שליי-
ערס, קומט פאר. די גרויסע איינזאמע שטיינערנע קאסטענס, האבען
זיך מיט אמאל אנגעצונדען. גאנצע ווענד-שויבען האבען געברענגט
אין בלישטשענדיגען שיין פון דער רויטער אונטערגעהענדרער זון. און
דאן טאון ניו יארק, בעגאסען מיט דער אונטערגעהענדרער זון, האט
זיך אויסגערוכט אויסצוזהן ווי א צושטערטער בבל. ווי א צופאלענע
אלטע שטאדט, וואס איז צוטרינען געווארען פון אלטקייט. די הויכע
איינזאמע פינקעלדיגע ווענד זיינען די חורבות פון פערגעסענע זון-
נעטעמפלען פון ווילדע הימעל-שטייגענדע טהורעמס, וואס מענשען
האבען אמאל אויפגעשטעלט אין די הימלען צו שטייגען און מיט די
געטער מלחמה צו האלטען...

די וויליאמסבורגער בריק איז געווען ווי אז אייזערנער לעבע-
דיגער ריען וואלט זיך אויסגעצויגען איבער דעם איסט ריווער און מיט
זיינע הענד און פיס אנגעכאפט די ביידע ברעגען פון טייך און אי-
בער זיין רוקען זיינען געפלויען, ווי ווילדע אייזערנע חיות מיט אג-
געצונדענע קעפ, איין באהן נאך דעם אנדערען. און די חיות האבען
געהאט אין זייערע בייכער איינגעשלאנגען טויזענדער און טויזענדער
מענשען. זיי זיינען געשטאנען קעפ אויף קעפ און מיט ערשטאקענע
גערייצטע אויגען ארויסגעקוקט פון די פענסטערלאך, פון די אייזערנע
חיה'שע פענסטער אויגען. דאס האבען די אייזערנע קאסטענס, וואס
פינקלען זיך יעצט אין דער רויטער זון, צוריקגעשיקט זייערע אייג-
וואהנער אויף איבערנאכט צו זייערע ווייבער און קינדער איבער דעם
טייך.

די לויפענדע באהנען מיט די מענשען זיינען געווען אזוי פיעל,
און אזוי אפט, אז דער אייזערנער ריען — דער וויליאמסבורג בריק
האט געקרעכצט אונטער זייער לאסט. טהיילמאל האט זיך געדאכט,
אז דער ריען וועט עס ניט אויסהאלטען און אכלאזען זיינע הענד
און פיס און אלעס וועט פאלען אונטער איהם אין טיעפען טייך אריין.
נאר יעדעס מאל ווען א באהן איז דורכגעלאפען, האט דער ריען
געגעבען א ציטער. זיין רוקען האט זיך געגעבען א ווייכען עלאסטי-
שען בוין. און דער באהן האט זיך דורכגעגליטשט איבער איהם ווי
שטאלענע גליטשערס איבער'ן איין.

אונהייליך פיעל זיינען געווען די באהנען. פון אלע עקען פון ניו יארק זיינען זיי פון די לעכער פון די ערד געקראכען און אלע זיינען זיי דורך איבער דעם רוקען פון ריען. איינער נאכ'ן אנדערען. און צוויי מיט אמאל, און דריי מיט אמאל — און איינער האט דעם אנדערען איבערגעיאגט. איבער די ביידע זייטען פון ריען'ס בויך זיינען געלאפען וועגען און פראכט-וועגען, אויטאמאבילען און טראמ-וואיען, ווי פליענען וואלמען זיך אנגעזעצט אויף א גרויסען קערפער. און אלעס האט אויף זיך אויסגעהאלטען דער ריען, געקרעכט און אויסגעהאלטען.

אביסעל און א זייט ציהט זיך א שמאלער וועג פאר פוס-געהערס איבער דעם רוקען פון בריק, נור דער פוס-וועג איז דער איינציגער איינזאמער וועג אויפ'ן בריק — איבער איהם זיינען יעצט, אין פריהען הערבסט'דיגען פארנאכט, געגאנגען טאמע און טאכטער פון ניו יארק נאך ברוקלין — האפקינס סטריט — צופוס אהיים. אונטער זייערע פיס זיינען דאס געפלויען די באהנען מיט די מענשען, און פאר זייערע אויגען האט דאס דאן-טאון ניו יארק געליכטען זיך אין פאר-נאכטליכען זונען-שיין. נאר זיי האבען דאס ניט בעמערקט. זיי זיי-נען פערטיעפט געווען אין זייער געשפרעד. און דער רעש פון די באהנען האט זייער אויפמערקזאמקייט ניט אבגעווענדעט.

האבענדיג זייער וואהנונג אונטער דעם דאך פון דעם עלעוויי-טעד איז זייער געהארד אזוי צוגעוועהנט געווארען צום געזאנג פון אייזען, אז עס האט זיך זיי אויסגעוויזען, אז דער קוויטש פון ראד אויף דער רעלסע איז דאס געהער פון דעם הויף פון דער לופט, וועלכע זיי אטהעמען אין זיך אריין... זייער אויג האט זיך אויף ניט גע-געשטעלט אויף דעם גראנדיעזען בילד וואס די זונען פארבען שפיעלען אב מיט די שויבען פון די דאן-טאונ'ער פענסטער. זייער אויג איז געווארען איינגעוואהנט צו זעהן נור ניצליכע זאכען און ניט זיך אבצושטעלען אויף אויסערליכע צופעליגקייטען. זייער געשפרעד איז אויף א מינוט ניט געווארען אפגעהאקט. און די יאכטער האט וויי-טעד געפיהרט איהר בעלעבט ווארט.

— שעם זיך, טאמע, צוויי טעג קומסט דו ניט אהיים, ניט גע-וואוסט וואו צו זוכען דיך, מאמא האט געוויינט, קינדער האבען גע-וויינט, געמיינט ביזט פערלירען געגאנגען. שעם דיך, טאמען.

די טאכטער, וועלכע האָט גערערט צום פאָטער אַזעלכע רייד, איז אלט געווען פּערצעהן און אַ האַלב יאָהר און איז געווען אין 8-בי, אין פּאַבליק סקוּהל, דאָד איז זי געווען אזוי איינפּערטרויט מיט אַלע געהיימנישען פון איהר משפּחה, אַז זי האָט זיך גאָר ניט געשעהמט צו רעדן מיט איהר פּאָטער דערפּון. איבעריגענס איז מאַשא שוין נישט געווען אַ קינד. מיט איהר פּערצעהן און אַ האַלב יאָהר לעבען, מיט איהר אַמעריקאנישע „עקספּירענס“ און מיט איהר 8 „בי“ פּאַב-ליק סקוּהל איז זי קלינגער און ערצויגענער געווען פון איהרע עלטער-רען, וועלכע זיינען איבערגעבליבען אזוי גרין און אונערפּאהרען, אזוי ווי זיי זיינען געקומען פון קליינעם שטעדטעל פון פּוילען.

מאַשא איז אַ מינוט שטייל געוואָרען. איהרע קליינע בעקלעך זיינען ריט געוואָרען און איהרע שוואַרצע, שוואַרצע אויגעלאַך האַבען נאָך מעהר אַנגעהויבען צו פינקלען. זי האָט זיך גלייך געמאַכט איהר לאַנגען שוואַרצען צאַפּ, דאָס איינציגע ציערונג וואָס זי האָט געהאַט אויף זיך, און וועלכער האָט גאָר נישט געפּאַסט צו איהר קליין אויס-געוואַקסען קליידעל, פון די קורצע אַרבעל האָט זיך אַרויסגעוויזען מאַשא'ס לאַנגע רויטע הענטלעך. דאָס מיידעל האָט געהאַלטען אין איין ציהען די אַרבעל פון קאַפּטענדעל איבער איהרע הענד, נור ווען איין אַר-בעל האָט נאָכגעגעבען, האָט דער צווייטער זיך אַרויפגעגלייטשט און מאַשא האָט געהאַלטען אין איין קעמפּען מיט איהרע אַרבעל.

פון דער זייט פון ים האָט געבלאָזען איבער די וויליאַמסבורגער בריק אַ קאַלטער ווינד, און האָט געטראָגען דעם גרינעם פייכטען ריח פון ים איבער דער בריק, און האָט געזאַלציג געמאַכט דאָס מויל — דעם פּאָטער מיט דער טאָכטער האָט זיך געגלויבט עסען. דער ווינד האָט צוואַנגט מאַשא'ס האַהר און געטראָגען איהר צו-קורץ קליידעל פון וועלכער עס האָבען זיך די הויכע שעהן מיידעלשע פיס צו ווייט אַרויסגעזעהן. מאַשא האָט געקעמפּט מיט'ן ווינד, און דאָ געשלעפּט דאָס קליידעל אַראָפּ צו פּערשטעלען איהרע פיס, און דאָ געשלעפּט דאָס קליידעל אַרויף צו פּערשטעלען איהרע נאָקעטע הענד. און די פרייד וואָס דער פּאָטער געהט מאַרגען צו דער אַרבייט, האָט זי גע-טראָגען מיט אימפּעט אַהיים צו דער מאַמען...

אַז דער פּאָטער ניט דער טאָכטער זיינען אַנגעקומען אין האַפּ-זינס סטריט, איז שוין טונקעל געווען. וואַרימע גאַז-ליכט האָט זיך

ארויסגעגאסען פון די געוועלכער, און פאר די מואווינג פיקטשור און פאר'ן „איידקרים פארלאך“ זיינען געשטאנען קינדער און מיט זשעד'גע אויגען צוגעקוקט ווי „בא'ים“ און „גורל'ס“ געהען אהין אריין און האבען „פלעזשור“.

א פאָאר פון די קינדער האָבען אין אהרן מעלניק, וועלכער איז דורכגעגאנגען, געפיהרט פון זיין טאכטער מאשא'ן — דערקענט זייער פאָטער, און מיט אַ געשריי און אַ ליארם: פאָפּאָ! זיינען זיי איהם גאָנגעלאָפּען. מאשא האָט זיי בערוהיגט מיט אַ וואונק און מיט אַ וואָרט, און מורא האָבענדיג, אז דער פאָטער זאָל ניט פערשווינדען פאר דער טהיר פון הויז, האָט זי זיך געהאלטען אַן איהם זעהר נאָר הענט. נאָר וואָס געהענטער אהרן מעלניק איז צו דער טהיר פון זיין הויז צוגעקומען, איז אהרן מעלניק'ס צוריקומען אלץ געווארען מעהר ויכער אי פאר איהם און אי פאר זיין טאכטער מאשא. פאר דער טהיר פון הויז זיינען אין ווארימען פארנאכט געזעסען די ווייבער, וועלכע האָלב אָבגעוואשען און אָנגעטהאן האָבען אָבגעוורט זייערע מענער, וועלכע קומען צוריק פון דער ארבייט. די אַלע שכנים וועלכע האָבען אַ לעבעדיגען אינטערעס גענומען אין די פאמיליע אָנגעלעגענ'הייטען איינער פון אנדערען, האָבען, זעלבסטפערשטענדליך, געוואוסט פון אהרן'ס אַנטלויפן פון דער ווייב מיט די קינדער און האָבען מיט גרויס אינטערעס צו זייער אַלעמענס גרויסע צופריעדענהייט, צוגעזעהן. ווי מאשא פיהרט יעצט אהיים דעם פאטער, און ווי זיי וואלמען זי אריינגענומען אין זייער ווייבערשער חברותא, האָבען זיי איהר צו געוואונקען מיט די בליקען און די מי נעם פאר די גוטע ארבייט, וואס זיי האָט געטהאָן, צוריקברענגענדיג דעם טאטען.

אין דער שטוב האָט אהרן געפונען זיין ווייב ראזע מיט דאָס קליינע קינד אויף דער האַנד, וועלכעס אזוי ווי עס וואָלט געווען גע-וואוסט, אז עס איז דער איין-איינציגער זוהן צווישען די פיער טעכ-טער וואָס אהרן האָט געהאט מיט זיין ווייב — האָט עס קיינמאל ניט געוואָלט אַראָפּ פון די מוטער'ס הענד. ראזע, וועלכע האָט מיט איהר דרייסיג יאָהר לעבען אויסגעזעהן שוין ווי אַ אידענע אין די אייניגע און פערציג, האָט נאָר איין רעשט געהאט איבעריג פון איהר יוגענד און דאָס זיינען געווען איהרע געדיכטע שוואַרצע האַהר, וועל-כע האָבען מיט זייער יוגענדליכען גלאַנץ זיך נאָר ניט צוגעפאַסט

צו איהר פערעלמערט געזיכט, קאליע געווארענע גאלדענע צייהן, וואס האבען דא און דארט ארויסגעקוקט פון איהר מויל. זי איז געווען פערבימערט און ביזן פון צרות און קלצנ, און זי האט געלימען פיזישע ליידען א גאנצען טאג פון האלמען דאס קינד אויף די הענד. זי האט געגעקוקט איהר מאן:

— ניב נאר א קוק — ער איז דאך שוין דא. די מציאה האט זיך דאך שוין אכגעפונען.

רצוע האט געוואלט עפעס ווייטער רעדען, נאר די קליינע מאשא איז אונטערגעשפרונגען, ארויסגענומען פון איהרע הענד דאס קינד, און געזאגט:

— מאמא, שווייג, דו וועסט ניט שווייגען?

— וואס זאל איך שווייגען? — וואס, ער וועט אנטלויפען, דער תכשים! — האט די מוטער געזאגט מיט מעהר דרייסטיקייט און מוטה, גאכדעם ווי זי האט געהאט פרייער אכגעאטהעמט פון דעם קינד'ס לאסט וואס זי האט געפיהלט א גאנצען טאג אויף די הענד — זאל ער אנטלויפען, ווער האט געשיקט נאך איהם?

— מאמא, דער טאטע געהט דאך מארגען ארבייטען, דער אג' קעל בעריל האט געשאפט א פלייס, שווייג.

דאס ווארט „ארבייט“ האט געבראכען א ביסעל דעם אייז, און איהר טאן איז געווארען א ביסעל אנדערש.

— אזוי, ער געהט שוין ארבייטען, ער וועט מיר שוין ניט לאזען הונגערען מיט מיינע שוואלבען, ארווא, אן איינזעהעניש.

נור אהרן האט דער ווייב ניט געוואלט צוליעב טהאן. די טאג-מעגליכע צרות, וואס דאס לעבען האט זיי געשאפט, האבען אין מאן און ווייב'ס הערצער אנגעזאמעלט אזוי פיעל ביטערניש איינער אויפ'ן צווייטען, אז זייער איינציג ביסעל נחת איז געווען, ווען איינער האט דעם צווייטען געקענט קרענקען. דאך האט זיי די פיינדשאפט ניט געשטערט צו לעבען צוזאמען פופצעהן-זעכצעהן יאהר, קינדער האבען, און עס איז געווען ווי די פיינדשאפט וואלט געווען דער לייב, וואס קענט צוזאמען זייער לעבען, און אז אהרן האט געזעהן ווי דער ווייב'ס אויגען זיינען רוהיגער געווארען פון דער טאכטער'ס רייד, האט עס איהם געקרענקט.

— די מאמע וועט קענען געהן ארבייטען. זי קען ניט ארבייטן
טען מיט די זייטען — פאר וואס מוז איר דאס? — האט ער זיך
אנגערופען פון ווינקעל ארויס.

— צו וואס האסטו איהם אהיים געבראכט? — האט ראזע אנט-
געהויבען צו שרייען אויף דער טאכטער — די טהיר וועל איר אויס-
קלאפען מיט איהם. געה ארויס פון מיין שטוב, די מינוט פון מיין
שטוב.

מאשא איז געבליבען שמעחן פערצווייפעלט. זי האט געזוכט
אן עצה, ווי צו ראטעווען די לאגע. זי איז געשפרונגען פון איינעם
צום אנדערען און געבעטען זיך מיט איהרע קינדערשע אויגען און
הענטלאך:

— מאמע, שווייג, איר בעט דיר. טאמע, שווייג, איר בעט דיר.
עס איז דאך ניט שעהן פאר די שכנים.

אין איהר קליין קעפעל איז אויפגעגאנגען א געדאנק: דער טאטע
איז הונגעריג און מיעד, און די מאמע איז הונגעריג און מיעד; אין
שטוב איז פינסטער און טרויעריג — דורך דעם קריענען זיי זיך.
ווען זי וואלט געקענט גרייטען צום טיש און אויפגעבען סאפער,
איז שטוב וואלט געווען ליכטיג, וואלטען זיי זיך ניט געקריענט. זי
האט פלינק אנגעצונדען די געז, דאס שטיבעל איז בעלויכטען געוואר-
רען. און ווירקליך, ווי עס איז אין שטיבעל ליכטיג געווארען, האט
בען זיך מאן און ווייב אויפגעהערט צו קריענען. זיי האבען זיך
געשעהמט איינער פאר'ן צווייטען אין דער ליכט, פאר'ן קינד'ס אוי-
גען. ראזע האט אנגעהויבען צו וויינען אויף איהר ביטער מזל, וואס
דער גולן האט איהר געשלעפט אין וויסטען „אמעריקא“, „און איהר
פאטער און מוטער וועלען קיין רוה אין קבר ניט האבען, ווען זי וואלט
זיי נור אויף זייערע קברים געקענט אנזאגען אין וועמעס הענד זיי
האבען זי איבערגעגעבען“. אהרן איז געזעסען א פארשטיינערטער
אין ווינקעל און געשוויגען. אין שטיבעל האבען זיך אנגעהויבען צו
קלייבען די קינדער פון דער גאס און אנגעהויבען צו פאדערען סאפער.
די מוטער האט זיי אפגעשיקט צום פאטער און צום טייעפל. דענסט-
מאל האט מאשא איבערגעלאזט דאס קליינע קינד אויף א שוועסטער-
ריל'ס הענד און איז אליין ארויס אין גאס שאפען סאפער. זי האט
זיך אפגעזאגט פון געדאנק, וואס זי האט פריהער געהאט, צו בארגען

ביי די בוטשערין, אויפ'ן ערשטען פלאַר, פופציג סענט ביז דער טאטע וועט ארבייטען. דאָס וואָס דער פאָטער איז צוריקגעקומען און דער אַנקעל לואי האָט איהם געקראָגען אַ פֿלייס, האָט איהר מעהר שטאַרקייט און גלויבען געגעבען אין זיך. זי איז אריין מיט דרייסקייט אין די גראַסערי וואָס איז געווען אין ווינקעל גאָס און האָט זיך געהייסען געבען ברויט און פוטער און קעז, און טאַמייטאַ-זופ אין קעז, און זי האָט נאָך פערלאַנגט אַ מאַרינירטען הערינג און פיקעלס. האָט זי דער גראַסערי-מאַן אַנגעקוקט פֿערוואַונדערט. האָט זי שטאַלץ אָפגעענט-פערט: פאַפּאַ געהט מאַרגען אויף אַ פֿלייס אַנקעל בעריל האָט איהם פֿערשאַפט. האָט דער גראַסערי מאַן פֿערשטאַנען, און שוין גאָר ניט געזאָגט. איהר וואָרט „פאַפּאַ געהט מאַרגען אויף אַ פֿלייס“ איז גע-ווען אַ ווינש-פֿינגעריל, וואָס האָט פאַר מאַשאַ'ן אויפגעפֿענט דעם גראַסערי-מאַן'ס גראַסערי, דעם בוטשער'ס שאַפּ און זי האָט גע-קראָגען וואָס זי האָט געוואָלט.

און מאַשאַ האָט רעכט געהאַט. קוים איז ליכטיג געוואָרען אין שטיבעל און מאַשאַ האָט אויפ'ן טיש דערלאַנגט דעם רייכען סאַפֿער, מיט'ן מאַרינירטען הערינג און די פיקעלס, און די טאַמייטאַ-זופ, איז ניט נור מאַן און ווייב האָבען זיך אויפגעהערט צו קריגען, נור אהרן מעלניק האָט זיך דערמאַנט, אַז ער איז אַ פאָטער פון פֿיער טעכטער און אַ זוחן, האָט די קינדער אַרומגעזעצט ביים טיש, אַנגע-זאָגט זיי, אַז זיי זאָלען זיצען אַרענטליך — און אין שטיבעל ביים טיש זיינען אַרום געזעסען די גליקליכסטע פאַמיליע און געגעסען זייער אַבענדי-ברויט.

2.

ק י נ ד ע ר .

אחרון מעלניק האָט אַ ליגען געזאָגט. קיין שטעלע צו אַרביי-טען האָט איהם קיינער ניט צוגעזאָגט. ביינאַכט, ווען ער איז געלע-גען אין בעט מיט צוויי קינדער פון בירדע זייטען — האָט ער זיך דער-מאַהנט אין וואָס פאַר אַ לאַגע ער געפינט זיך און זיין גאַנצע משפּחה, ער האָט מורא געהאַט פאַר דעם מאַרגענדיגען טאָג ווען די ווייב מיט

די קינדער וועלען זיך אויפהויבען און וועלען איהם געפינען אין דער היים. און דער ערוואקסענער איד, דער פאטער פון פינף קינדער, האט זיך געפיהלט ווי אמאל אין די קינדער־יאָהרען. ווען ער איז אַנטלאָפּען פון חדר און ווארט אויף אַ פּסק. און דאָס געפיהל האָט איהם געמאכט היימלאָז און קינדיש, און אַ שעהמעוודיגקייט האָט איהם אַרומגענומען פאַר זיינע קינדער, וואָס טוליען יעצט די קע־פעלאָך צו איהם.

אָהרן האָט ניט ליעב געהאַט זיינע קינדער צוזאַמען, ווייל ער האָט אין זיי געזעהן די אַרזאַכע פון זיין אונגליק, פון זיין פּערשקלאָך פונג. אָבער צו יעדען קינד האָט ער געפיהלט אַ בעזונדער געפיהל, און יעדעס קינד האָט געהאַט אַ בעזונדערס אַרט אין זיין האַרצען. ציליע, דאָס מיידעלע נאָך מאַשא'ן, האָט ליעב געהאַט אַ שרעק די „מואוויעס“, און כאַטש זי איז נאָר איינמאַל געווען אין די „מוואָד וויעס“, ווען דער אַנקעל לואי האָט זי אַמאַל מיטגענומען, דאָך פון דענסטמאַל אַז שפּיעלט זי נאָך אַלסדינג, וואָס מען האָט אין די „מואוויעס“ געשפּיעלט. זי געהאַט אַ קישענדעל און מאַכט זיך אַ פאַפּע און היַלט זיך דערמיט איין אין די מאמעס טוך, און שפּיעלט דאָס שטיק: „די מאמע מיט'ן קינד“. און ערשט הוינט אין אַבענד, נאָך דעם רייכען סאַפּער, האָט די פּאַמיליע מעלניק געפּיערט דאָס איבער־בעמען צווישען טאַטע־מאַמע מיט ציליע'ס אַ פאַרשטעלונג. אָהרן האָט פּערנעסען זיין היימלאָזיגקייט און זיין ביטערקייט און ער האָט געלאַכט און געפּרעהט זיך מיט'ן קינד'ס שפּיעלען. און אייגענטליך איז דאָס געווען ציליע, וואָס האָט מיט איהר פאַרשטעלונג דעם טאָטען טען צוריקגעצויגען אין שטוב אַרײַן. איהם אַרײַנגעפּיהרט אין דער משפּחה אַרײַן... יעצט אָבער איז ציליע צוריק געוואָרען אַ קליין קליין מיידעלע, מיט אַ שקאַציש שמוציג פנים'על, וועלכעס האָט אַפּילו אין שטילען שלאָף אַרויסגעפּאַדערט אַלעמען מיט דעם חוצפּה'דיגען זיכערען אויסדרוק. עס איז געווען ווי אַ זאָרג וואָלט אַראָפּ פון קינד'ס געמיטה, און מעהר זיכער שוין, וואָס דער טאַטע איז דא אין דער היים, האָט עס זיך ווי אַ קעלבעל איינגעטוליעט מיט די פּיס, מיט די הענד, מיט'ן קעפּעל און טאַטע'ס לייב אַרײַן.

דאָס צווייטע קינד, סטעלא, איז געווען נאָר אַ נאַנץ אַנדערע פון ציליע — זי איז שטענדיג געווען אַ שרעקעדיגע און אַ שעה־

מעווידיגע. איז א מענש אין שטוב אריינגעקומען. האט זי זיך בעד האלמען אין א ווינקעלע און געוויינט. די טאטע-מאמע'ס קריעגען זיך. אין וועלכעס זי איז ערצויגען געווארען. האט אויף דעם קינד ארויף געווארפען אזא שרעק פאר מענשען. אז זי האט געוויינט ביינאכט פון שלאף ארויס, פון שרעקליכע חלומות וואס זיינען זי בעפאלען. צייט דער פאטער איז אוועק פון דער היים, האט דאס קינד גאר מורא געהאט צו שלאפען. זייענדיג געוועהנט איינצונורען איהר קערפע-רעל אין פאטער'ס שטארקע ברוסט און דערמיט זיך פיהלען זיכער. האט דאס קינד ביינאכט געזוכט דעם פאטער אויפ'ן געלעגער. היינט, דאס ערשטע מאל זינט דער פאטער איז אוועק, איז דאס קינד איינגעשלאפען רוהיג.

אחרן האט געפיהלט די צוויי קינדישע פאכעדיגע קערפערלאד, איינגעקנאטען און איינגענארעט אין איהם אריין. אזוי ווי זיי וואל'ט טען זיך אנגעהאלטען אן פאטער און ניט געוואלט איהם אוועקלאזען פון זיך און געבעטען זיך ביי איהם, אז ער זאל זיך פאר זיי, ווידער איינשפאנען אין דעם יאָר, וועלכען ער האט אזוי פריי פון זיך אראב געווארפען...

און אין יאָר זיך איינשפאנען האט ער ניט געוואלט. ער האט זיך דערמאָהנט אָן די יאָהרען, ווי ער איז געזעסען אויף דער בויערי. און די אלע האַפנונגען און חלומות וואָס ער האט געהאפט ארויסצורייסען זיך פון די בויערי און אליין ווערען עפעס אַ שטיקעל מענש פאר זיך קומען צו אַ תכלית. און די אלע האַפנונגען האט ער איינגענייט מיט דער נאָרעל אין די הויזען אריין, וועלכע ער האט אויף דער מאַשין געקלאַפט... בין אמאָל האט זיך ביי איהם געפונען די קראַפט איבערצורייסען, אַבצוהאַקען דאָס לעבען און זוכען עפעס נייעס. יעצט זאל ער ווידער צוריקגעהן — צוריקגעהן אויף דער בויערי אָהן האַפנונגען, אַז אַמאָל וועט אנדערש זיין, אז עס איז נאָר אויף דערווייל, נאָר בעגראַכען זיך אליין אויפ'ן לעבען לאַנג, אָהן האַפנונגען אויף בעסערס?

די אונזיכערקייט און די הימלאַזיגקייט האט איהם ביינאכט געפייניגט און געדישעט איהם ווי אַ ניט גוטער. עס האט זיך איהם גע'חלום'ט אַ שרעקליכער חלום, אז ער האט אנגעהויבען צו וויינען אויס דעם שלאָף ארויס. אָבער ניט אַ בערויערערדעם מענשליכעם

וויינען, נאָר אַ געוויסען־בייסענרעם קלאַגען פון אַ חיה. — ער האָט געוויינט פון שלאָף, ווי ניט גוטע וואַלטען איהם געפייניגט. מען האָט איהם געריסען פון שלאָף, ער האָט זיך אויפגעכאַפּט :

— הע, וואָס, מאַשאַ?

— טאַטאָ, וואָס איז דיר? וואָס שרייסטו?

— ווער איך? גאָר ניט. וואָס האָסטו זיך אויפגעכאַפּט?

— האָסט אַווי שרעקליך געוויינט, ווי ווער וואַלט דיר שלעכטעס

געמאַהן.

— גאָר ניט. קום אַרײַן אין בעט. עס איז קאַלט...

די קינדער זיינען געשלאָפּען מיט די עלטערען. די קלענערע מיט דער מאמע'ן און די גרעסערע מיט'ן פאטער. די איינציגע וואָס איז שוין געשלאָפּען בעזונדער, אויסגעבעט אויף דריי שטוהלעך, איז געווען די עלטערע, מאַשאַ. נאָר ווען עס פלעגט איהר קאַלט זיין ביי נאַכט, פלעגט זי אַרײַנקומען צום פאטער אין בעט אַרײַן. זי האָט זיך דערפרעהט מיט'ן פאטער'ס איינלאָדונג. זיי האָבען פּערוואַקט די שוועסטערלאַך אַן אַ זייט.

אַז מאַשאַ איז אַרײַנגעקומען אין בעט אַרײַן, האָט זיך דער פאטער פּלוצלונג אָפּגערופּען :

— מאַשאַ, דו ביזט דאָך שוין אַ קלוג מיידעל, האַרץ מיך אויס. ווילסטו, אַז דער טאַטע דינער זאַל שטענדיג זיין פּערשקלאַפּט ביי דער געה־מאַשין, ביים אַנקעל מאַזעס, און מיר זאַלען שטענדיג לעבען אין אַרימקייט? דו פּערשטעהסט דאָך, דו ביזט דאָך אַ קלוג מיידעל, אַז איד וועל צוריקגעהן אויף אַ פּליים אַרבייטען — וועל איד שוין שטענדיג אַרבייטען ביי דער מאַשין, ווין אַ פינסטערער אָפּעריימאַר, אַהן האָפּנונגען אויף עפעס בעסערס. און איהר אַלע, דו און די קליינע קינד־ דערלאַך, וועלען נאָך קיין צייט ניט האָבען אויפצואוואַקסען, וועט איהר שוין מוזען געהן באלד אַרבייטען. ווילסטו אַזוי? יא?

— איז דאָך שוין אונזער מול אַזעלכער, אַז מיר זאַלען געבוירען ווערען ביי אַן אַרימען פּאַטער, וועלען מיר אויף אַרבייטען. וואָס דען קענסטו טהאָן?

— ווען איד וואַלט נור צייט געהאַט, צייט געהאַט אַ פּאַנגר חדשים, אַז איד זאַל זיך קענען אַרומקוקען עפעס אַנדערש. און, אַז איד זאַל נאָר האָבען אַביסעל געלד, אַ קליין ביסעל געלד אַנהויבען

עפעס אַנדערש. אַט איז ערשט ניט לאַנג געקומען אַ לאַנדסמאַן, האַט ער בשום אופן ניט געוואַלט אַריינקומען צום אַנקעל מאַזעס אין שאַפּ. „שטאַרבען אויף דער גאַס איידער אַרבייטען“ האַט ער געזאָגט, גע- קראַגען פֿון ערנעץ אַביסעל געלד, גיט דזשולערי אויף אויסצוצאהלען. און ער האַט שוין אַ ביזנעס פֿאַר זיך. ווען איהר וואַלט מיר נאָר אַביסעל אַבגעלאָזט, נאָר דעם אַטהעם כאַפען.

דאַס מיידעלע האַט זיך פֿערקלעהרט אַביסעל — זי האַט גע- קוקט אויפֿ'ן פֿאַטער, און ביים קליינעם שוין פֿון דער געז, וואָס האַט געברענגט אַ גאַנצע נאַכט, האַט זי געזעהען דעם פֿאַטער'ס רויטע אויגען און זי האַט אויף איהם רחמנות געהאַט. זי האַט געטראַכט און געזאָגט:

— איז וואָס וואַלט געווען, ווען דו וואַלט געהאַט אַביסעל געלד?

— וואַלט איד געווען עפעס איינגעקויפט און וואַלט געפֿעדעלט. איד וואַלט דזשולערי געווען געגעבען אויף אויסצוצאהלען, איד וואַלט גראַסערי זאכען צוגעשטעלט אין די הייזער, אין געפֿענגעניס וואַלט איד ניט צוריקגעגאַנגען, אויף דער בויערי.

— און וויפֿיעל בעדאַרפֿסט דו?

— הונדערט דאָלאַר, מיין קינד, הונדערט דאָלאַר. וואָס קומט אַרויס?

— און דער אַנקעל מאַזעס קען דיר אויסבאַרגען, אז ער וויל?

— אַז ער וויל, — געוויס קען ער. וואָס קומט אַבער דערפֿון אַרויס. אַרויסגעוואַרפענע רייד. איד וועל צוריקגעהן אויף אַ פֿלייס; איד וועל... לאַז זי וואַרטען אַ מינוט, — ווייזט ער אויף דער ווייב — ביז איד וועל קריגען. — צום אַנקעל מאַזעס קען איד דאָד ניט געהן, ער וועט דאָד מיר ניט געהמען צוריק.

— האַסט דאָד געזאָגט, אַז דו האַסט שוין אַ פֿלייס, אַז דער אַנקעל בעריל האַט דיר געשאַפט.

— ליגען געזאָגט. איד האַב אייד ניט געוואַלט די שמחה פֿער- שטערען. ווי אזוי האַב איד אַ פֿלייס? צו אַנקעל מאַזעס קען איד דאָד ניט צוריקגעהן. איד האַב דאָד איהם בעליידיגט. איד וועל

ניט געהן ארבייטען, ניט אויך אן עצה אהן מיר. לאז אויך דאכטען.
 אז אויך בין געשטארבען, בעגראבען, אויך בין ניטא...
 דאס מיידעל האט שוין געשוויגען. אין איהר קליין קעפעל
 האט געארבייט א געדאנק. זי האט געקלעהרט וועגען א פלאן ווי אזוי
 צו שאפען דעם פאטער הונדערט דאלאר, אז ער זאל פראווען זיין
 מזל. עס איז נאר געווען איין איינציגער וועג, דער וועג צו אנקעל
 מאזעס. זי האט נאך דעם אנקעל מאזעס קיינמאל ניט געזעהן, נאר
 זי איז געווען זיכער אין זיך, אז ווען זי זאל איהם זעהן — וועט זי
 ארויסקריגען פון איהם דאס געלד וואס זי דארף פאר'ן פאטער. און
 דעם מיין האט זי ביי זיך אָבגעמאַכט.
 דערווייל האט מאשא'ס קערפערעל, וואס איז צוגעקומען אין
 בעט אריין, פערלאנגט אן ארט פאר זיך. די פיסעלאך האבען זיך
 צונויפגעמישט, און ווארפענדיג איינס אן דאס אנדערע האבען זיי
 זיך געקאפיעט ביז אלע דריי שוועסטערלאך האבען זיך אויפגעכאפט.
 דערזעהן די גדולה, אן מאשא איז אריינגעקומען צו זיי אין בעט.
 אריין, — האט זיך זיי ניט געגלוסט שלאפען. די שוועסטער האבען
 זיך אָנגעהויבען צו שפיעלען, צו קיצלען און צו שטארבען איינס דאס
 צווייטע און אָנגעהויבען צו לאכען. מאשא האט פערנעסען אן די
 גרויסע פלענער וואס זי האט פאר'ן פאטער ארויסצוקריגען די הונד-
 דערט דאלאר, וואס איז נויטיג פאר איהם אָנצוהויבען דאס נייע,
 „גרויסע“, גליקליכע לעבען — און ערהאלטענדיג א שטארך און א
 קאפיע — האט זי אָבגעגעבען דאס איהריגע. די שוועסטער האבען
 אָנגעהויבען צו קריכען און געמאכט דעם פאטער'ס גרויסען מעגליך-
 כען קערפער פאר דעם לייטער, אויף וועלכען זיי זיינען ארויף און
 אראפ גענאנגען. אהרן האט אויך פערנעסען אן אלע זארגען. עס איז
 איהם אָנגענעהם געווען די קיהלע קינדישע לייבעלאך, וועלכע האבען
 אזוי געגלעט זיין לייב. ער האט זיך אָנגעהויבען שפיעלען מיט די
 קינדער, יעדעס מאל געכאפט איינס און אָבגעצעהלט אויף דעם אַנ-
 גענעהמסטען ארט, וואו עס איז זיס צו פאטשען... אזוי פיעל פעטש
 פאר יעדען קינד, וויפיעל עס צעהלט יאהרען. דאס פאטשען איז די גע-
 זעצלעך האט די קינדער זעהר אמוזירט און זייער לאכען און פרייד
 האבען אויפגעוועקט די איבעריגע קינדערלאך, וועלכע זיינען גע-
 שלאפען מיט דער מאמע'ן. און עס האט אָנגעהויבען צו ווערען א

פֿעלקער־וואַנדערונג, פֿון טאַטע'ס בעט צו דער מאַמע'ס און פֿער־
קעהרט, ביז אזוי לאַנג און ברייט, ביז זיי האַבען אַרויסגערופֿען דעם
„שאַטען“, זיי האַבען אויפֿגעוועקט די מאַמע'ן.

— וואָס פֿאַר אַ שוואַרצע יאָהר אויף זייערע קעפֿ? וואָס האַסטו
טאָג געמאַכט? וועניג איז דיר דער טאָג, בעדאַרפֿסט נאָך די נאַכט
די קינדער האַבען איבערגעצויגען די קאַלדרעס איבער די קעפֿ
לאָף און געמאַכט זיך שלאָפֿען, שנאָרענדיג הויף. איינס, נאָר
דאָס קליינע, האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען און אַרויסגעהילכט
מיט אַ געלעכטער. האַבען איהם די אנדערע גלייך נאַכגעטהאָן.
וואָס דאָס האָט פֿערהילכט דאָס קליינע שטימל.

אהרן האָט צוזאַמען מיט זיינע קינדער איבערגעצויגען די קאַלדרע
איבער'ן קאַפֿ, אויך מוראַ האַבענדיג פֿאַר דער ווייב. און די קינד
דער'ס לאַכען און פֿרייד האַבען אַרויסגערופֿען ביי איהם נייע שטראַך
מען פֿון ענערגיע. ער האָט מיט אַמאָל אָנגעהויבען צו פֿערשטעהן
דעם געדאַנק פֿון הויזער־נייהען... ער האָט פֿערשטאַנען זיין אַכט
יעהריגעס לעבען, פֿאַר וואָס ער איז אָבגעזעסען אויף דער בויער־
ביים אַנקעל מאַזעס, און בעשטימט וויעדער זיך איינצופֿעריב'ען
אין דער נאָדעל — פֿאַר דעם לאַכען און פֿרייה פֿון די קינדער...

3

פ א ר ט א ג

עס איז נאָך געווען טיעף אין דער נאַכט, ווען די זאַרג זאָגט
אהרן מעלניק אַרויסגעיאַגט פֿון שטוב. אין די בעטען זיינען נאָך
אַלע, דאָס ווייב און די קינדער געשלאָפֿען. אַהרן מעלניק האָט זיך
אָנגעטהאָן אין דער שטיבל. ער איז אַריין אין דער קיך, אויפֿגעהויבען
דעם טאַפּ, אונטער וועלכען דאָס ווייב האָט בעהאַלטען דאָס ברייט
פֿאַר די קינדער, געוואָלט אַרויסנעהמען דאָס שטיק. ער האָט זיך אָן
עפעס דערמאָנט, געגעבען אַ מאַך מיט דער האַנד און איז צוגעגאַנג
גען צו דער טהיר.

— טאטע, וואו געהסטו? — האט איהם מאשא אנגעכאפט ביי דער האנד.

— דו ביזט עס, מאשא? וואס האסטו דו זיך אזוי פריה אויפֿגעכאפט? צוריק אין בעט אריין!

— איד האב געזעהן, ווי דו האסט זיך אנגעטהאן. איד וועל דיר ניט לאזען געהן. איד האב מורא, וועסטו ניט צוריקקומען. א פער'עקשנ'טער ביטערער שמייכעל האט פערקרימט אהרן'ס ליפען:

— נאר, געה צוריק אין בעט אריין, וועסטו מיר יעדען טריט נאכגעהן? איד געה ארויף צום פעטער בעריל — איד בעדארף זיך מיט איהם אן עצה האלטען, מיר וועלען צוזאמען געהן צום אנקעל מאזעס.

מאשא האט געקוקט דעם פאטער אין די אויגען אריין.

— וועסטו אין אבענד אהיים קומען?

— געוויס וועל איד אהיים קומען — וואו דען וועל איד געהן?

מאשא האט פערנגעסען, אז זי איז שוין „אן ערוואקסענע“, עס איז עפעס איבער איהר געקומען. זי האט זיך פלוצלונג געגעבען א נארע צו צום פאטער, אריינגעשטעקט איהר קעפעל אין זיין בויך אריין און האט געזאגט:

— האב נישט קיין זארג. — וואס האסטו זארג? מיר'ן זיך

שוין אן עצה געבען... איד'ס געהמען אין גראסערי, ער וועט בארגען... זארג ניט פאפא, עס וועט זיין אלל'רייט.

אהרן'ען האט עפעס פערדראסען די רייד, האט ער געמורמעלט:

— עס איז אלל'רייט, גוד באי. און ער האט פלינק פערלאזט

דאס הויז.

איבער דאוויטאון ניו יארק איז אויפגעגאנגען די זון, ווי א פרעמד דער וואס קומט צום ערשטען מאל אין א לאנד אריין, האט זי געבאלאנדזשעט איבער די ווייטקייט און ברייטקייט פון הימעל און האט פאראויס פאר זיך אויסגעגאסען וועללען מיט ליכט, וועלכע האבען פערפלייצט פערדערהימעל. נאך האט גערוהט אין טיעפען שלומער די שטילקייט פון דער נאכט איבער די איינזאמע הויכע שפיצען און דעכער פון די דאוויטאון'ער הימעל-קראצערס. עס איז געווען, ווי זיי וואלטען זיך געוועקט פון א שלאף אויף — און די טויזענדער,

טויזענדער שויבער-ווענד האבען אנגעהויבען אנטסעגען צו פינקלען דעם מארגען-ליכט. דאס מארגען-ליכט האט געוועקט, און אויך דער אייזערנער ריעז, דער וויליאמסבורגער בריק, וואס ליגט איבער'ן מייך, האט זיך געוועקט פון שלאף, אויסגעצויגען הענד און פיס און דאס ערשטע שטיקעל ארבייט אבגעמאחט — אריבערגעפיהרט די פערשלאפענע קאר מיט אהרן' מעלניק און א שלאפענדע קאנדוקטאר... איבער די גאסען פון דאוויטאון האבען זיך אנגעהויבען צו ווייזען די ערשטע... איינזאמע זיינען זיי נאך געווען... מענשען וואס לעבען אין דער נאכט, מילך-וועגען און בעקער-וועגען, און צייטונגס-טרעגער... דאס גרויסע ניו יארק וועקט זיך ערשט... דאס ערשטע רוד-פען... פון ערגעץ-וואו קלינגט א קאר, קלאפט אן איינזאמער עלע-ווייטעד איבער די קעפ... איבער די גאסען זיינען נאך פערשפרייט די רעשמלאך פון נעכטיגען טאג. קאנען אש, האלבע פערברענטע קאסטענס וואס אינגלאך האבען נעכטען אנגעצונדען, אלטע שטיקער מעבעל ארויסגעווארפען פון א שטוב... אויף די ברעמלאך פאר די פענסטער לופטערט זיך דאס נעכטיגע עסען... און פערדארטע, אויסגעטריקענטע שטיקער וועש טאנצען ווי פריה-מארגען-שדים אויף די פייער-עס-יפהס, אויף די שנייערען... די נאכט אין געווארען גע-כאפט פון טאג און ענטפלעקט פאר די ליכטיגקייט אלע פערבארגענ-הייטען און סודות פון דער נאכט...

מיט א שולדיג בעוואוסטיג שמייכעלע איז אהרן ארויף אויף די פינסטערע טרעפ, שטיקענדע ריחות פון נעכטיגען עסען, פון שלאפענ-דע מענשען, פון ניט-געלופטערטעם בעט-געוואנד האט זיך געהערט פון אלע טהירען... אין איינעם מיט די ריחות האבען זיך פערנומען קינדישע שטימען, וואס וויינען פון די וויעגען ארויס; פון א טהייל טהירען האט זיך פערנומען א שילטען צווישען מאן און ווייב, און איבער זיי אלעמען, אויפ'ן לעצטען שטאק, האט אהרן געהערט פון דער טהיר ארויס דעם ברודער'ס בעקאנטען גמרא-נגון, לערנענדיג משניות.

דעם ברודער האט ער געטראפען אין טלית און תפילין, זיצענדיג ביים טיש, אין א ריין ווינקעל אין די קיטשען, און הויך לערנענדיג משניות. זיין גמרא-נגון האט ניט אויפגעוועקט טשארליז, דעם זון, פון שלאף, וועלכער איז געלעגען אין אן אויפגעלעגט בעט אין א

צווייטען ווינקעל. בעריל האט דערזעהן זיין ברודער, האט ער אײַ
בערגעהאקט דעם גמרא־נגון און אויסגערופען מיט פרייד, וועלכע
איז געקומען פון דעם אידענ'ס קלאַהרע אויגען ארויס, ווי אַ טויב:
— הער, זעה נור, ווער עס איז דא, אהרן, וואס טרוסטן אונז
פריה?

— אײַד בין ארויפגעקומען דיר הערען לערנען. אײַד ווייס אז דו
לערנסט איז דער פריה בעפאר דו געהסט ארבייטען.

דער ברודער האט זיך אַרומגעקוקט אויב קיינער הערט ניט,
האַט ער זיך אַבגערופען אין דער שטיב:

— וואָס האָסטו דיר געמאַכט אַ ברונז? מיט וועמען? מיט
דיין ווייב און קינד? וועלכער איד טהוט דאָס? נעכטען איז דא
געווען דיין מיידעל, מאשא, דיר זוכען. עס איז דאָך אַ רחמנות, וואָס
טהוסט דו!

— אײַד בעט דיר, רעד ניט מיט מיר וועגען דעם — האָט זיך
אהרן אַבגערופען שטרענג, אז ניט האָסטו דו מיר שוין מעהר ניט. אײַד
בין ארויפגעקומען צו דיר, געפינט זיך דאַרט, ביי דיר אין שאַפּ,
אַ פֿלייס, אַפּשר?

— וואָס, ביי שוירטס, צווישען שיקסעס? וויפּיעל וועסטו פּער־
דיענען? און וואָס איז די מעשה מיט'ן אַנקעל מאַזעס? מען האָט
דאָך מיר געזאָגט, אז דו לערענסט זיך פאַר אַ קאַטער — און ער האָט
צוגעזאָגט.

— זאַל ער ברענען, זיין שוועל וויל אײַד ניט איבערטרעטען
מעהר — אײַד בין איהם מוחל די גליקען. אויס משפּחה, ארביי־
טען ביי משפּחה איז ערגער ווי גיהנום. שוין גענוג, אײַד וויל פּרוּאווען
ביי אַ פּרעמדען.

— אַכער ביי שוירטס, צווישען אלטע אידען און שיקסעס,
להבדיל, דו, אַ טאַטע פון פיער קינדער — וויפּיעל וועסטו פּער־
דיענען?

— וואָס עס זאַל ניט זיין — אבי עפעס נייעס, — אבי עפעס
אַנדערש. — מיר וועלען זעהן. — מיר וועלען פאַהרען אין איינעם.
גענדעל איז ארויס פון דער צווייטער שטוב, און כאַטש גענעדעל
איז שוין געווען אַ באַבע פון אַ גאַליציאַנער אייניקעל — און גנענ'ן

דעל איז שוין צוועלף יאהר אין אמעריקא און האלט פינף קינדער אין באארד. און מיט אַננסטען רייסט זי פון זיי ארויס די פעני. דאך טראגט נאך גענדרעל דאס זעלבע עלענאנטע שייטעל מיט דריי גע- קרייזטע לאַקען אויף דעם גלאַנצענדיגען שמערן, אזוי ווי זי איז גע- וואָהנט געווען אין דערהיים, אין פוילען, ביי אַ פאַראַדנע שוהל-גאַנג אין שבת און יום-טוב. אזוי ווי אמעריקא האט געהאט אַ פערניכטענר דען עפעקט אויף איהר מאן בעריל, געמאכט אויס איהם אין אַ גאַנץ קורצע צייט אַן אַלטען אידען, מיט אַן איינגעהויקערטען רוקען, אזוי האָט אמעריקא געווירקט אויף גענדרעלען, זיין ווייב, גאר פערקעהרט. גענדרעל איז אין אמעריקא אינגער געוואָרען. זי איז דא געוואָרען „ליבעראַל“. אַנשטאט דעם צאינה וראינה, וועלכעס איז געווען איהר גייסטיגע שפייז פון דערהיים — האָט זי דאָ געלעזען אידישע צייטונג- גען, מיט אלסדינג זיך אינטערעסירט. די קינדער האָבען זי אָפט מיט גענומען אין אידישע טהעאַטער, פון וועלכען זי האָט גרויס הנאה גע- האט, און ליעב געהאט זיך צו פּוצען אין די טעכטער'ס אויסגעטרע- טענע קאַמאַשען אָדער איבערגעמאַכטע קליידלאך, אזוי, אַן גענדרעל האָט אין אַ געוויסער מאָס אַנגעהאַלטען די „מאַדע“ נור אביסעל פער- שפּעטיגט. . . דעם מאָל'ס לערנען און פּרוּמקייט, וועלכעס איז געווען איהר שטאַלץ און איהר גליק אין דערהיים — האָט דאָ ביי איהר וועניג ווערט געהאַט, און ווייל די מאַשין האָט אויס בערל'ען אזוי פריה געמאַכט אַן אַלטען, איינגעהויקערטען מאַן, האָט ער פער- לאָרען יעדען חן און אנזעהן אין איהרע אויגען. ער האָט געהאַט ביי איהר אַ שווער לעבען אויף דער עלטער.

— נו, פאק איין דיין פעקעל און מאַד פלאַץ, די קינדער דארפן ברעקפּעסט עסען (גענדרעל האָט זעהר ליעב געהאַט צו בענוצען אין איהר שפראך די נייע ווערטער פון די קינדער).

— שוין, שוין, עס איז שוין טאַג געוואָרען. די חברה הויבען זיך אויף — האָט בעריל געזאָגט צום ברודער מיט אַ שמייכלע, וואָס איז געקומען פון זיינע ריינע קוואַלענדיגע אויגען — צונעהמענדיג זיינע ספרים און אוועקטראַגענדיג זיי אין אַ ווינקעל אריין — דו ווייסט, אַרדן, אין דער היים האָב איד געלעבט בייטאַג, מיט אַלע מענ- שען צוגלייך, ווען אַלע זיינען וואָך. דאָ לעב איד ביינאַכט, ווען אַלע שלאָפען. בייטאַג וואָס בין איד? גאַר נישט, אַ וויסטער שוירט-

מייקער, זיך צווישען איטאליענישע שיקסעס און נעה העמדער. איד
 בין גאר ניט ביי מיין ווייב, ביי מיינע קינדער. ביינאכט, זעהסטו,
 אבער, ווען אלע שלאפען — בין איד ווידער צוריק בעריל, לערן איד
 מיר מיין בלאט גמרא, מיין משניות. איד הער אויס, וואס דער תנא
 זאגט, ווי אין דער היים. מיר דאכט זיך, אז איד בין אין בית-המדרש
 און לערן. אמעריקא איז א פערדרעהטע וועלט. דא לעבט מען
 ביינאכט, און מען איז טויט בייטאג.

4

דער ברודער בעריל מיט זיינע קינדער.

— טשאַרלי, טשאַרלי, הויב דיך אויף, נו, ס'זיינען דאך שוין
 אלע אנגעטהאָן — האט די מוטער געוועקט דעם באַי, וואָס איז נע-
 שלאָפען אין דער קיטשען אויפ'ן אויסגעשטעלטען בעט, וואו דער
 פאָטער האט געדאווענט.

— וואָס ער שלאָפט נאָך, דער לערן-בחור? ער מיינט, אז ער
 איז אין דער היים. ער וועט ווידער פערלירען דעם דזשאַב, און מיר
 וועלען מוזען ארבייטען פאר איהם — האט זיך אנגערופען רבורה,
 בעריל'ס עלטסטע טאכטער, א מיידעל פון א יאהר עטליכע און צוואנ-
 ציג, וועלכע איז אריינגעקומען פון צווייטען שטוב אנגעטהאָן אין
 העט און זשעקעט גרייט ארויסצוגעהן, און פון איהר טונקעל-ברוין
 געזיכט האָבען ארויסגעקוקט א פאר פרישע אויגען, נור די דיקליכע
 ליפען און די בלאָהע אָדערען ביים האַלז, וועלכע זיינען געווען זעהר
 דיך, האָבען געמאכט איהר אויסזעהן רחמנות'דיג, און אויסזעהן, וואָס
 האָט דאָס פערעלטערטע מיידעל זעהר אויפגערעגט. און צייט איהר
 אינגערע שוועסטער, ראַחעלע, האָט חתונה געהאט פריהער פאר איהר,
 איז די מיידעל געוואָרען אונערטרעגליך אין שטוב.

— שוין, זיך אויפגעהויבען, וואָס יוויילסטו פון איהם? — האט די
 מוטער זיך אריינגעמישט.

נור טשאַרלי, מיט א גרויסע פערפעדערטע טשופרינע און מיט
 א פערוועבט פנים פון שלאָף, האָט זיך אויפגעכאַפט, ווי א פייער

וואָלט אויסגעבראַכען, אַרומגעקוקט זיך פּערוואַונדערט. באַלד זיך גע-
פונען אין דער לאַגע, אויסגעריבען זיך די אויגען און גענומען זיך
אַנטהאַן לאַנגזאַם.

— מאַמא, דער ברעקפּעסט נאָר ניט פּערטיג? אי דאַן קער, וועל
איך עסען ברעקפּעסט אויס-סייד. איך האָב ניט קיין צייט צו וואַר-
טען, אַז דער פּאַרמאַן זאָל מיר אַראַברעכענען פון דער פּעי.
— אַבער דבורה, אַט שוין, די קאווע שטעהט שוין אויפ'ן טיש.
דער טאַטע האָט זיך נור פּערשפּעמיגט אַביסעל מיט'ן דאוונען. דער
פּעטער איז געקומען, זעהסט, אַט שוין, וואָס ווילסטו? — איז די
מוטער פּלינק צוגעלאָפּען צום קיכעל.

— עס איז ניט מיין ביזנעס, יאָ פּעטער אָדער ניט פּעטער, אַז
איך קום אַרויס דאַרף מיין ברעקפּעסט שטעהן אויפ'ן טיש. איך קען
מיד ניט פּערשפּעמיגען צוליעב מיין פּעטער.
— דבורה'לע, — האָט זיך דער פּאַטער אָנגערופּען צונויפ'ליי-
גענדיג די תּפּילין — דבורה'לע!

דבורה'לע, וועלכע האָט נאָך גוט געדענקט דעם פּאַטער פון דער
היים, געדענקט נאָך די גוטע צייטען, ווען דער פּאַטער איז געווען
דער אָנגעזעהענער חסיד אין שטעדטעל, און געפיהרט דאָס שעהנע
הויז; דורכגעמאַכט די ביטערע צייט, ווען דער פּאַטער איז אַרעמער
געוואָרען, איז אָנגעקומען מיט די פּאַמיליע אין אַמעריקא שוין אַן
ערוואַקסענע, האָט געפיהלט צום פּאַטער אַ געוויסען רעספּעקט מעהר
ווי אלע אַנדערע קינדער. דעם פּאַטער'ס רופּען „דבורה'לע“ האָט זי
דערמאַנט אַז דער אַלטער היים, אין די שטוב אין שטעדטעל, ווען
פּאַטער און מוטער האָבען זי גערופּען מיט דעם זעלבען נאַמען. זי האָט
זיך אַבגעשטעלט, געוואָלט צוגעהן העלפען דער מאַמע'ן גרייטען דעם
ברעקפּעסט צום טיש, ווי זי איז געוועהנט געווען, נור ווען זי האָט
געקוקט אויפ'ן באַן, וועלכער האָט זיך לאַנגזאַם אָנגעטהאַן, נישט גע-
אייַלט, מיט אַ רוהיגקייט, האָט עס איהר פּערדראַסען.

— וועל, אַז ביי אונז געהט אַלעס מיט'ן קאַפּ אַראַב.
דבורה איז געווען די ערשטע פון די קינדער וועלכע האָבען פּער-
דיענט געלד און אַהיים געבראַכט דער מאַמען. זי האָט פּערדיענט
געלד פון ערשטען טאַג אַז וואָס זי איז אַראַבגעקומען אין אַמעריקא —
האָט זיך איהר געדאַכט, אַז זי איז די אַמת'ע בעל-הבית'טע פון שטוב.

זי האָט ניט פּערגונען וואָס איהרע אינגערע ברודער און שוועסטער האָבען נאָך פּערכאפט די פּאַבליק סקוהל, איינער אַ יאהר, דער אנדער דער צוויי. זי האָט געמוזט געהן באלד ארבייטען — האָט זיך איהר אַלץ אויסגעדאַכט, אַז זי, די איינציגע, האָט געארבייט פאַר דער שטוב. כאָטש איהרע ברודער און שוועסטער האָבען שוין לאנג געארבייט און פּערדיענט געלד, נור אַם מעהרסטען האָט זי ניט פּער-גונען דעם אינגערען באַי, טשאַרלי, וועלכער איז געקומען קיין אמע-ריקא נאָך אַ קינד, און ער האָט פּערכאפט מעהר פּאַבליק סקוהל ווי די איבריגע קינדער, און כאָטש היינט איז ער שוין ערוואַקסען, דאָך געהט ער ניט ארבייטען „סטעדי“, נור האַלט זיך אין איין לערנען אין די אַבענדען אין „פּריפּערעמאָרי סקוהלס“, און בייטאַג ארבייט ער ביי וואָס עס מאַכט זיך, אַמאָל יא, אַמאָל נישט. די שוועסטער האָט איהם ניט פּערגונען, וואָס דער באַי וועט באלד אריינקומען אין קאָלעדזש, און אפּשר וועט ער זיך דערשלאָגען צו אַ לאַיער, צו וואָס ער שטרעבט. עס האָט זיך איהר אַלץ אויסגעדאַכט, אַז דאָס האָט זי אויף איהם אזוי שווער געארבייט אין דער יוגענד, און דאָס צוליעב איהם זיינען איהרע ליפּען און הענד געוואָרען אזוי גראַב און איהר האַלז דין און בעצויגען מיט בלאַדע אַדערען... צוליעב איהם איז זי איבער-געבליבען אַן אַלטע מיידעל...

— ענייִהאו, מיין ברעקפּעסט וועט ניט פּערפּאלען ווערען. עס איז דאָ ווער עס זאָל עס אויפּעסען — האָט זי געוואָרפען אַ בליק אויפֿן באַי.

דער באַי האָט פּערשוויגען די שוועסטער. ער איז געווען צו געוועהנט צו אַזעלכע סצענעס פון זיין יוגענד אַז. ער האָט די שוועסטער פּערשטאַנען און רחמנות געהאַט אויף איהר. און ווי אַ שולדיגער, וואָס ער האָט זיך אויפּגעצויגען אויף איהר חשבון, האָט ער זיך אַנגעטהאָן אין שווייגען.

— וועל, וואָס איז, וויעדער די בעל־הבית'טע? האָט זיך גע-הערט קלאַראַ'ס שטימע פון צווייטען שטוב. זי איז ארויסגעקומען — קוקסט מיך אַז, דערקענסט מיך ניט — שמיכעלט דער על-טערער ברודער נוסטוטהיג — יענער בעריל איז געשטאַרבען. דאָ ביזן איד נאָך אַמאָל געבוירען געוואָרען. איד געדענק שוין אַליין ניט יענעם בעריל. דאָ איז אַ גאַנץ אַנדערער.

אויך שוין אנגעטהאן אין העט און מאַנטעל. זי איז געווען מיט יאהרען אינגער פון דער שוועסטער, האט פּערכאַפּט אַ יאהר פּאַבליק סקוהל און ארבייט שוין ביי אַ בעסערען טרייד, ביי ליידיעס העטס, אַלס אַ סייַלס־ליידי, און די עלעגאַנץ, וועלכע נויטיגט זיך ביי איהר טרייד, האט מען אנגעזעהן אַן איהרע קליידער און איהר בעוועגונג.

— עניי־האן, מאַמא, זי איז דאָך נישט די גאַנצע בעל־הבית'טע דא אין שטוב, מיר גיבען דאָך אויך צושטייער צום שטוב. איז נאט סאָ, מאַמאָ?

די שוועסטער האט אבער שוין נישט געהערט קלארא'ס ווערטער. זי איז שוין געווען הינטער דער טהיר.

— נעהם שוין צונויף דיינע תפילין, מיט'ן תהילים, מיט'ן טלית. נעהם שוין צונויף, אַלעס איז איבער דיר. אז עס קומט אין דער פריה צולייגט ער זיך אזוי — אז די קינדער האבען ניט וואו ברעק־פעסט צו עסען, האט גענענדעל אויסגעלאזט איהר ביטער הארץ אויפ'ן מאַן.

בעריל האט זיך געשעהמט פאר'ן ברודער, האט ער געשמייד בעלט מיט זיינע קלאהרע קינדישע אויגען.

— גענענדעל, עס איז דאך ווער דא אין שטוב, גענענדעל. גענענדעל האט זיך גאר ניט אנגערופען. שטיל געגרייט צום טיש. אין אַ מינוט איז דער געבעט־טיש געווארען פּערוואַנדעלט אין אַן עס־טיש. בעריל האט זיך געוואשען און געשטופט דעם ברודער צום טיש.

אהרן, וועלכער האט זיך שרעקליך געפיהלט ביים ברודער, האט שוין לאנג געוואלט ארויסלויפען פון שטוב, נור ער האט גרויס רחמנות געקראגען אויפ'ן ברודער, און ער האט איהם זעהר ליעב גע־קראגען, זעהענדיג זיינע ליידען, האט ער אנגעטהאן אַ כח איבער זיך, געוואשען זיך (כאַטש ער האט יעס קיינמאל ניט געטהאן) און אוועקגעזעצט זיך ביים טיש מיט'ן ברודער עסען.

אז דער באַי איז צוגעקומען צום טיש אהן הוט, אומגעדאָ־ווענט און אומגעוואשען, עסען, האט בעריל, וועלכער האט דענסמאָל געהאלטען פאר דער המוציא און ניט געמאָרט מפסיק זיין, געברומט צום יונג: נו—נו—נו.

— וואס נו, אט שוין נו, — האט גענענדעל גענומען דעם באי'ס היטעל און אנגעטהאן איהם אויפ'ן קאפ — געה, טשארלי, זאג קריאת-שמע.

דער זיעבצההויאהריגער באי האט געטהאן וואס די מאמע האט איהם געהייסען, גענומען דעם טאטענ'ס טלית ביי די ציצית, געמירמעלט א פאר ווערטער, א קוש געגעבען און אוועקגעזעצט זיך עסען.

— גענענדעל! — האט בעריל געברומט ביזן.

— וואס איז? שוין, דו דאווענסט פאר איהם, דו דאווענסט פאר אלע, איז אמעריקא האט מען ניט קיין צייט צו דאוונען. אהרן האט אנגעקוקט די שוועגערין און האט זי ניט דערקענט. איז דאס די פרימע אידענע, וועלכע פלעגט אין דער היים זיין די זא-נערין איז דער שוהל און לויפען יעדעס מאל אין בית-המדרש אריין מיט א לעפעל, מיט א טעפעל א שאלה פרעגען? שמענדיג האט זי געהאט שאלות צו פרעגען. וואס איז דאס געווארען מיט איהר דורך דער קורצער צייט וואס זי איז אין אמעריקא!

נור גענענדעל, ווי געזאגט, איז אין אמעריקא געווארען „ליבער-ראל“. דאס הויז ביים פעטער בעריל איז געווען צוטהיילט אין צוויי פארטייען. איין פארטיי איז געווען דער פאטער מיט די עלטסטע צוויי טעכטער, דבורה, די פערזעסענע, און א אינגערע, וואס האט חתונה געהאט פאר א גאלציאנער, וועלכע האבען געדענקט דעם טאטען פון דער היים, ווען ער איז געווען גוט-אב, און רעספעקט געהאט פאר איהם. די אנדערע פארטיי, די מאמע מיט די אינגערע צוויי קינדער, טשארלי און קלארא, וועלכע האבען זיך האלב דא ערצויגען. זיי האבן בען די מוטער ליעב געהאט און די מוטער האט זיי ליעב געהאט. און די רייכונגען פון די „פארטייען“ האט זיך געפיהלט ביי יעדען באלציט.

בעריל האט אויך נישט פערשטאנען וואס איז געווארען אין אמעריקא מיט זיין ווייב, נור ער איז געווארען צוגעוועהנט דערצו. ער האט אזוי פיעל זאכען נישט פערשטאנען דא אין אמעריקא — און איז געווארען צוגעוועהנט, און גאר ניט מעהר געפרעגט. דער איד האט געלעבט די צוועלף יאהר, וואס ער איז אין אמעריקא, איינזאם, אליין, אין מיטען קרייז פון זיין פאמיליע. ער האט מיט קיינעם קיין

ווארט ניט געהאט אויסצורידען, ניט נאר זיינען זיינע סינדער פערווייט
 טערט געווארען פאר זיינע אויגען, נור זיין אייגען ווייב, מיט וועלכער
 ער האט קינדער געהאט און געלעבט אדורך זיין לעבען, איז איהם דא
 אין אמעריקא פערפערמט געווארען. די איינזאמקייט האט דעם
 פרומען אידען אריינגעטריבען אין רעליגיעזער התפעלות. ער האט
 געזוכט זיין לעבען אין זיין רעליגיאָן. די וועלט האט ער שוין ניט
 געהאט — האט ער געוואלט, אז די צווייטע וועלט, וואס ער גרייט
 זיך אן, זאל זיין וואס רייכער און הערליכער... ער האט ניט גע-
 געסען פון דעם זעלבען ברויט וואס זיין משפחה, מוצאי שבת איז
 ער געגאנגען צו אַ בעקאנטען אידען, איז אַ אידיש געסעל, וועלכער
 האַנדעלט מיט כשר'ע פוטער און קעז און וועלכען ער האט געקענט
 אַליץ און עהרליכען אידען. ער האט געדאווענט מיט איהם אין איין
 שטיבעל — און האט זיך געקויפט אַ האלב פונט פוטער און אַ קעזעל
 און פון דעם האט ער געלעבט פון איין וואך צו די אנדערע... און
 פון דעם כשר'ען עסען האט ער יעצט געגעסען.

איז אַ פערטעל שעה ארום איז שוין גענענדעל'ס שטיבעל געווען
 לידיג און שטיל — אלע זיינען אוועק צו דער ארבייט.

אז אהרן מיט בערלען זיינען ארויסגעקומען אויף דער גאס
 ארויס — האט אהרן אַנגעקוקט זיין ברודער און ערשט יעצט האט
 ער געזעהן ווי דער ברודער האט זיך פערעלטערט דורך דער קורצער
 צייט וואס ער איז אין אמעריקא. ער איז שוין געווען אַן אלטער
 מאן מיט אַ גרויע באַרד און אַן איינגעהויקערטען רוקען. און ווי
 לאַנג איז עס גאַר, ווי אַט דער אלטער מאן איז געווען בעריל חסיד
 פון קוזמין, מיט אַ שווארצע באַרד און מיט בליהענדע רויטע באַקען
 און מיט גלאַנצענדיגע שווארצע אויגען? בעריל חסיד, וועלכער
 פלעגט זיך קאכען אין קהל'שען טאפּ, אַ איד אַ ברען, אַ סוחר פון
 אמאָל, געפאָהרען נאָך גער צום רבי'ן — אַ וואוילער לערנער — דאָס
 איז ער? אהר'ען האט זיך געדאכט, אז ער האט צוויי ברידער,
 אז יענער בערעל חסיד איז איבערגעבליבען אין דער היים, אין'ם
 קליינעם שטעדטעל, און דער, דאָ, איז אַן איינגעהויקערטער אלטער
 אַפּערייטאַר, אַ קלאַגענדער צובראַכענער איד...

בעריל האט בעמערקט ווי אהרן קוקט איהם אן, און פערשטאנען
 וועגען וואס ער קלעהרט.

— אָבער, בעריל — שמייכעלט אהרן — ווי קענסטו דאָס...
 אהרן האָט געוואָלט עפעס זאָגען און אַבגעהאַקט אין מיטען.
 — נאָר, יעס איז שוין געהענטער ווי ווייטער. איד האָב נאָר
 ניט צו פערלאַנגען פון דער וועלט. איד בין שוין צופריעדען.
 אהרן האָט ערשט יעצט פערשטאַנען פאַר וואָס דער ברודער
 ביי דער גאַנצער פערשקלאַפונג האָט נישט פערלוירען דעם מוטה און
 האָפנונג. ער האָט ניט געוואוסט ביז איצט פאַר וואָס דער ברודער
 איז אזוי רוהיג און גליקליך; פאַרוואָס זיינען זיינע אויגען אזוי
 קלאַהר און ריין געבליבען. יעצט האָט ער עס געזעהן. דער ברודער
 האָט אַ גלויבען אין יענער וועלט, און וואָס געהענטער ער איז גע-
 קומען צו יענער וועלט, אַלץ גליקליכער און רוהיגער איז ער געוואָ-
 רען. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אזוי ווי ער זעהט דעם ברודער
 צופאַהרען צו אַן אינזעל, וואו עס ווארטען פאַר איהם אָנגעגרייט
 אוצרות וואָס ער האָט אָנגעזאַמעלט דורך דעם גאַנצען לעבען און ער
 פאַהרט אַבגעהמען זיין פערמעגענס. וואָס געהענטער ער קומט צו
 צו דעם אינזעל, אַלץ רוהיגער און גליקליכער ווערט ער. דער גלויבען
 איז דער צווייטער וועלט האָט דעם ברודער געגעבען כח איבערצו-
 טראָגען אזוי רוהיג, מיט געדולד, די גייטען פון דער וועלט. און דעם
 ערשטען מאָל האָט אהרן מקנא געווען דעם ברודער זיין גלויבען. און
 ער האָט אָנגעהויבען צו זוכען אין זיין לעבען עפעס אזעלכעס, וואָס
 זאָל עהנליך זיין צום ברודער'ס גלויבען, און ער האָט נאָר ניט גע-
 פונען. זיין לעבען איז געווען פּוסט — און נור אַרימקייט, וואכעדיג
 קייט און טרוקענע שקלאַפישע אַרבייט פאַר דעם אַרימען טאַגטעג
 ליכען ברויט...

— קום, אהרן, מיט מיר.

— וואו אהין?

— איד וועל דיר צוריקפיהרען צום אַנקעל מאַזעס. איד וועל
 בעטען פאַר דיר, אז ער זאָל דיר צוריקגעהמען אויפ'ן פלייס. מן
 הסתם איז דאָך שוין אונזער מוזל אזוי... מיר מוזען אַברייכען גלות.
 געהייסען פון אויבען... אפשר אויף דער אנדערער וועלט... ווער
 ווייסט? זאָג מיר, אהרן, דו דאווענסט אַמאַל?
 — איד האָב קיינמאַל נישט געקלעהרט. ווענען דעם — האָט
 אהרן צו זיך אַליין געזאָגט.

— אויב אזוי, צו וואָס טויג דאָס גאנצע לעבען? צו וואָס
לױנט עס זיך?

— „צו וואָס לױנט עס זיך“ — האָט אהרן נאַכגעזאָגט דעם
ברודער'ס ווערטער אין זיין געדאַנק, און טאַקע נישט געוואוסט צו וואָס
עס לױנט זיך — אַז קיין אנדער לעבען ווי אויף דער וועלט האָט ער
נישט געהאַט. און דאָס לעבען איז געווען אז אַרימעס, אַ מיאוס'עס
— און אַ לאַנגווייליגעס... און דאָך איז ער געגאנגען נאָכ'ן ברודער
צום אַנקעל מאַזעם בעטען זיך, אז מען זאָל איהם לאָזען פאַרטועצען
דאָס לאַנגווייליגע לעבען...

5.

אַנקעל מאַזעם.

פאַר אַ שטיק, שטיק צייט פריהער, בעפאַר אונזער געשיכטע
פאַנגט זיך אָן, האָט זיך אַמאָל אין אַ קליין שטעטעל אין פּוילען
פּלוצלונג בעוויזען אַ פרעמדער, אַנגעטהאָן אנדערש ווי אלע אייני-
וואָהנער פון שטעטעל, קורץ געקליידעט, דייטש, אין מאַדנע גע-
קעסטעלטע הויזען, געמאַכט אויס אַ ווייבערשע סחורה מיט אַ ברייט
שטייף קאַפּעליושעל און אַ ווייסען ווייט אויסגעשניטענעם קראַנען,
אַ פאַטער-מערדער, ווי מען האָט עס דענסטמאָל גערופּען. גרויסע
גאַלדענע רינגען אויף די הענד און אַ גאַלדענע קייט אויף די סאַמעט-
געקעסטעלטע וועסט; אַ מענש אַהן וואָנסעס, נור מיט אַ בערדעל.
דער פרעמדער האָט אַרויסגערופּען אַזאַ ערשטוינען, אז ווען ער וואָלט
ניט געגאנגען אין גאָס מיט אַ גוט-בעקאַנטען איינוואָהנער, מיט
יוספ'שי קאַשען-מאַכער, וואָלט מען זיך פאַר איהם דערשראַקען.
נור אלטע איינוואָהנער האָבען באלד אין דעם פרעמדען דערקענט
יוספ'שי קאַשען-מאַכער'ס עלטסטען זוהן, וועלכער איז אוועק מיט
יאָהרען צוריק אין די ווייטע מקומות. יונגע מענשען האָבען גאָר ניט
געוואוסט, אז יוסף קאַשען-מאַכער האָט אַ עלטסטען זוהן, און די,
וועלכע האָבען יא געדענקט, האָבען געמיינט, אז ער איז שוין לענגסט
געשטאַרבן. זיין בעווייזען זיך פּלוצלונג אין די געסלאַך פון שטעט-

טעל האָט ביי פיעלע אַרױסגערופען זכרונות פון די יונגען. זיי האָבען דערקענט אין דעם פרעמדען זייער יונגען פריינד, זייער חדר-חבר, און זיינען צוגעגאנגען צום פרעמדען און האָבען איהם אָבגעגעבען דעם ברייטען שלום-עליכם. באַלד איז דאָס גאנצע שטערטעל געוואָהר געוואָרען פון דעם „אַמעריקאַנער“, וואָס איז צוריק אהיים געקומען פון די ווייטע, ווייטע מקומות. און אין אכענד איז יוסף קאַשעך מאכער'ס שטיבעל בעלאַגערט געוואָרען פון קרובים, נאָהענטע און ווייטע, פון שכנים און גלאַט איינוואָהנער פון'ס שטערטעל, וועלכע זיינען געקומען נאָכפּרעגען זיך נאָך זייערע וואָס זיי האָבען אין אַמעריקא. האָט איינער געהאט אַ זון אין אַפריקא, אין באַזיליען אָדער אפילו אין לאַנדאָן — ענגלאַנד, איז מען געקומען זיך נאָכ-פרעגען אויף איהם ביים אַמעריקאַנער. ווייל וואָס דאָס איז אַמע-ריקא אַזעלכעס האָט מען נאָך ניט גאַנץ גוט געוואוסט אין שטער-טעל, און אלעס האָט געהייסען דענסטמאַל אַמעריקא — פון יענער זייט גרענעץ אָן, האָט זיך אויסגעוויזען, איז איין-איינ גרויסע שטאָרט, און די שטאָרט הייסט אַמעריקא.

באַלד האָט דאָס שטערטעל אָנגעהויבען צו קלינגען פון דעם „אַמעריקאַנער'ס“ רייכטהום. מען האָט דערצעהלט פון אַ שטעקען מיט אַ גאַלדענעם קאַפּ, וואָס ער האָט געבראַכט דעם פּאַטער זיינעם, און פון מתנות, גאַלדענע זייגערס און קייטען, וואָס ער האָט גע-בראַכט די ברידער און די גאַנצע משפּחה. און האָט ער זיך נור שבת אין גאָס אַרױסגעוויזען אין אַ נייעם געקעסטעלטען אַנצוג, אָן אויבער-ראַק מיט אַ זיידענעם אונטערשלאַק, און ביי דער שעהנער עליה וואָס מען האָט איהם געגעבען, האָט ער פאַר'ן פּאַטער געלאָזט מאַכען אַ מי שברד און געשאַנקען אַ גאַנצען רובעל — האָט דאָס אַרױסגערופען אַזאַ רושם, אז דאָס גאַנצע שטערטעל האָט זיך געטראָגען אין וואָל-קענס פאַנטאַזיע פון דער לעגענדע פון „אַמעריקאַנער'ס“ רייכטהום. יוסף'שי קאַשען-מאַכער, וועלכער איז געווען אין שטערטעל ניט קיין זעהר אָנגעזעהענער בעל-הבית, אַ איד, וואָס האָט אַ גאַנצע נאַכט געמאַהלען קאַשע אין אַ קליין געוועלבעל און שטענדיג אַרומגעגאַנגען בייטאַג אַ פּערשלאַפּענער, אין מיט אַמאַל געוואָרען אַזאַ אָנעזעהענער בעל-הבית, ווי ער וואָלט דאָס גרויסע געוויינט געוויינט. און אַ גאַנץ צען שבת האָט מען געהאַלטען אין איין טראָגען קונעל און טשאַלענט

פון זעהנע אַרענטליכע בעלי־בתימ'ס טישען צו יוסף קאַשענ־מאַכער'ס שטוב, מכבד צו זיין דעם גרויסען גאסט, דעם „אַמעריקאַנער“.

גערעדט האָט מען, אז דער אַמעריקאַנער איז אַראָפּגעקומען אין שטעדטל אַרײַן גרויסע געשעפטען מאַכען, אז באלד נאָך שבת שטעלט ער זיך מאַכען אַ גרויסע קאַשע־מיהל, און ער האָט שוין אָפּגעקויפט ביים שררה פון שטעדטל די פעלדער הינטער דער שטאָדט. אידען האָבען זיך געמאַכט חשבונות, אז זיי וועלען גליק־ליך ווערען דורך איהם. „און נאָך שבת זיינען אַרײַנגעקומען צו יוסף'ש קאַשע־מאַכער פּערשיעדענע בעלי־בתימ, אידען מעקלער און אידען סוחרים, און האָבען אַנגעהויבען אַנצושלאָגען פּערשיעדענע געשעפטען. איינער — אַקסען, דער צווייטער — וואָלל און אַ דריטער — אַ הלואה דעם שררה פון שטאָדט אויף גוטע פּראָצענטער. אַנדערע זיינען ווייטער און טיעפּער געגאנגען און אַנגעהויבען זיך ענדל צו אינטערעסירען מיט האַרץ־אַנגעלעגעהייטען. ווארים געהערט: האָט מען, אז דער אַמעריקאַנער איז נאָך אַ בחור. דער אַמעריקאַנער האָט אַלץ אויסגעהערט זעהר ערנסט, מיט אַלעס זיך אינטערעסירט, אויף אַלעס זיך נאָכגעפּרעגט און די איינצעלהייטען פון אַלעס גע־וואָלט וויסען, און האָט אַלעמען אַפּפּונגען געגעבען, און עס האָט זיך אויסגעדאַכט, אז אַט שוין־שוין געהט ער טהאַן דאָס געשעפט. צור קיין געשעפטען אין שטעדטל האָט ער ניט געטהאַן.

אין אַ פּאַר וואָכען אַרום, אז דער אַמעריקאַנער האָט זיך אַרום־געדּרעהט אין שטעדטל פּוסט־אוי־פּאַסט, געוואָהנט אַלץ ביים פּאַטער דעם קאַשע־מאַכער, קיין מיהלען האָט ער ניט אויפּגעמויערט און קיינע געשעפטען האָט ער ניט געמאַכט און קיין גראַשען האָט מען ביי איהם ניט פּערדיענט — האָט ער זיין גאַנצען רײַך פּערלאָרען. קיינער האָט זיך שוין מיט איהם ניט אינטערעסירט. די אַמעריקאַנער געקעסטעלטע הויזען האָבען קיין בעוואונדערונג מעהר ניט אַרויסגע־דופּען, אפילו זיינע גאַלדענע רינגען מיט די גאַלדענע מתנות. יוסף קאַשע־מאַכער איז געוואָרען אויס מחותן. מען האָט ווייטער גע־הערט אַ גאַנצע נאַכט די שטיין־מיהלען אַרויסוויינען פון געוועלבעל אַרויס און בייטאָג געזעהן אַ שלאָפּעדיגען פּערמעהלטען אידען. יעדער האָט געהאַט צו טהאַן מיט זיינע אייגענע געשעפטען. און „אַמע־ריקאַנער“ האָט מען מעהר ניט גערענקט.

נור ווען קיינער האט זיך שוין מעהר ניט אינטערעסירט מיט דעם „אמעריקאנער“, האט זיך דער אמעריקאנער אנגעהויבען צו פערר אינטערעסירען מיט די איינוואהנער פון שטעדטעל. אויסגעפרעגט יעדען בעקאנטען פון וואס ער מאכט א לעבען, וויפיעל ער פערר דיענט א וואך, און וויפיעל ער בעדארף א וואך. אריינגעקומען אין פרעמדע שטובען און געזעהן ווי מען וואהנט און ווי מען לעבט, וואס מען עסט און אויף וואס מען שלאפט, און אז מען האט איהם גע-פרעגט צו וואס בעדארף ער דאס וויסען, אויב ער וויל געבען פרנסה, האט ער געשמייכלט:

— א מענטש דארף אלסדינג וויסען. עס איז גוט צו וויסען.

אין א געוויסע צייט ארום איז דער אמעריקאנער פערשוואונדער פון שטעדטעל, מיטגענומען א אינגערען ברודער מיט זיך, איבער געלאזט דעם פאטער, זאגט מען, א פאר הונדערט רובעל דאס מיהלעך כיל צו פערגרעסערען. און אזוי ווי ער איז געקומען פון דער „אמע-ריקא“, אזוי איז ער פערשוואונדען. צוערשט האט מען עס אפילו ניט בעמערקט. נור דערנאך, אז מען איז געוואהר געווארען, אז דער „אמעריקאנער“ איז אוועק, האט מען גערעדט אין שטעדטעל אז עס האט נאר אנדערש ניט געקענט זיין. ווייל דאס אמעריקא איז א כשוף וואס לאזט ניט רוהען. און דער וואס האט נור די שוועל איבער אמעריקא איבערגעטראטען, וועט שוין ניט קענען איינזיך צען אויף אנדערע ערד, מעג עס זיין אייגענע געבוירענע, ווייל עס ציהט איהם צוריק — אזוי ווי דעם נגב צו דער תליה...

נור נאך דעם „אמעריקאנער“ האט זיך דאס שטעדטעל אנ-געהויבען צו לאזען קיין אמעריקא. קיינער האט אין אנפאנג ניט בעמערקט, ווי דאס שטעדטעל ווערט ביסלעכווייז, ביסלעכווייז שייטערער און שיטערער. די אלטע געהען אויפ'ן בית-עולם און די יונגע ווערען פערשוואונדען אין „אמעריקא“... צוערשט האט דער אמע-ריקאנער איבערגענומען זיינע אייגענע: די ברודער, דערנאך די משפחה, די ברודער'ס קינדער, די פעטערס, די איידעמס און די זיהן פון די פעטערס. דערנאך האבען זיך אנגעהויבען צו ווענדען צו איהם קינדער פון מחותן, בעקאנטע און גלאט אזוי „לאנדסלייט“ נאך שיפס-קארמען. עס האבען זיך אנגעהויבען צו יחסנ'ען צום „אמע-ריקאנער“ גלאט פרעמדע אידען, געזוכט אבי נור אויסצוגעפינען

א שטיקעל מחותנ'שאפט און דערוויזען עס אין בריעה און געבעטען א שיפסקארטע. דער אמעריקאנער זאגט ניט אב. און דאס שטערט מעל ווערט איינציגווייז אויסגערונען. די „שטעדט“ אין דער קאלטער שוהל ווערען שיטערער, גאנצע משפחות ווערען פערשוואונדען. שבת נאכ'ן דאוונען, ביים דיו'ס חומש'לערנען, ווערט דער עולם וואס אמאל ווינציגער, אין שטעדטעל זעהט מען מעהר ווייבער ווי מענער. מעהר עלטערען ווי קינדער, מעהר קליינע און אלטע ווי ערוואקסענע, אלע זיינען זיי נאך נאכ'ן „אמעריקאנער“. אפילו דער אלטער קאשע' מאכער האט אויף דער עלטער פערשלאסען זיין בודקעלע — און דאס וויינען פון די מיהל'שטיינער האט אויפגעהערט ביינאכט אין אלטען מארק — און איז אראבגעפאהרען נאך דער „אמעריקא“ צו זעהן זיך מיט זיינע קינדער בעפאר ער שטארבט. אזוי פאהרען זיי נאך נאך דעם „אמעריקאנער“, ווי ער וואלט זיי מיט א כטוה אהין געצויגען, ביז'ן היינטיגען טאג...

אין „אמעריקא“ האבען זיך די איינוואהנער פון שטעדטעל צוריק געפונען. אויף די בויערי איז געשטאנען א דריי-שטאקיקע הויז, פערשטויבט און שמוציג, וואס די עלעווייטעדס האבען אנגע-טראגען דערויף דעם שטויב פון די גאסען. און אין די אויבערשטע שטאקען איז געזעסען דאס גאנצע שטעדטעל קוזמין... און האט גענעהט מלבושים ביים אמעריקאנער. און ווער איז אויף דער בויערי ניט געזעסען? די למדנים פון שטעדטעל, די יחסנים צוזאמען מיט בעלי-מלאכות און גלאט גראבע יונגען פון דער היים — אלע זיינען זיי געזעסען אויפ'ן הויכען פלאך אין דער בויערי, און האבען גענעהט און גענעהט. און די וועלכע זיינען דארט אריינגעפאלען — זיינען געבליבען אויפ'ן לעבען לאנג. זיי האבען מעהר ניט געוואוסט ווי נאר איין וועג: אין דער פריה צו דער בויערי, אין אבענד פון דער בויערי — אהיים. און ביים אריינגאנג פון דער הויז אויף דער בויערי איז געשטאנען א קליין פערשטויבט שאלדעל, וועלכעס האט געטראגען דעם אמעריקאנער'ס נאמען: „מאזעס מעלניק“.

.6

דער „אמעריקאנער“ אין אמעריקא.

אין געוועלכ פון קליידער אין געשטאנען דער „אמעריקאנער“. דער אַנקעל מאַזעס, אַהן אַ ראַק, און האָט מיט אַ גרויסע שניידערשע שער זיך אַבגעשניידען די נעגעל פון די פינגער. איבער דער נאַנצער לענג פון געוועלכ זיינען געשטאנען לאַנגע, ברייטע טישען, אויף וועלכע עס איז געווען אַנגעלעגט ביז אין האַלבען באַלען אַריין קופּעס מיט קליידער פון אלער אַרט: רעק, מאַרינאַרקעס, הויזען און וועסטען.

ביי די טישען האָבען זיך אַרומגערעהט שטאַרקע יונגען, ברייט־בייניגע מיט שטייפע אַרויסגעשטעלטע ברוסטען, און האַבען גע־שוויגען פאַר אַימה, פאַר'ן „אַנקעל“. נור פון צייט צו צייט האָט אַיך נער געוואונקען דעם צווייטען מיט די אויגען. עס איז נאָך געווען זעהר פריה אין מאַרגען, און די שניידער אַרבייטער זיינען ערשט אַריינגעקומען צו דער אַרבייט.

— קוזמין קריכט — לוק, לוק, ווי קוזמין קריכט — האָט דער אַנקעל מאַזעס געוויזען מיט די גרויסע שער אויף די אַריינגע־קומענע אידען, אַ טייל מיט בערד, אַ טייל אַהן בערד, אַ טייל אלטע, שוין איינגעהויקערטע, אַ טייל יונגע מיטעל־יעהריגע וועלכע זיינען מיט אַ געוויסע פּוילקייט אַריינגעקומען אין געוועלכ אַריין און אַרויס־געלאָזט זיך אויף די טרעפּ אויף די אויבערשטע שטאַקען וואו עס זיינען געווען די געווערק־שטוהלען.

— לוק, לוק ווי קוזמין קריכט — העי, דו, גרינער נאַמע! ווי האָט מען איהם גערופען אין דער היים? נאַטע פּוטערמילך — האָט ער אַבגעשטעלט איינעם פון די אַרבייטער, אַ מיטעל־יעהריגע איד, וועמעס אויגען עס זיינען נאָך געווען האַלב פּערוועבט אין שלאָף און די פּאות נאָך נאַס פון וואַשען, און איז גענאנגען פּוילענדיג זיך. — וואָס קריכסטו? — וואָס מיינסטו דאָ אין קוזמין? אין קוזמין איז מען געקראַכען, אין אמעריקא לויפט מען. האַרדי־אפּ, פּערשטאַנען? — הייב די פיס, דו אונגערקע!

די אידען ביי די טישען מיט די קליידער האבען אויפגעלאכט, זיי געוואלט צופריעדענשמעלען דעם אַנקעל — אָבער צו לאַכען האָר־בען זיי ניט געוואָנט. דער „אַנקעל“ האָט אויפגעהויבען זיינע אוי־גען, די שיטערע געלע ברעמען זיינען פערטרונקען געוואָרען אין די פעטס פון זיין פנים, און אזוי יונגען האָבען געזעהן דעם אַנקעל'ס „נאַקעטע“ אויגען, וואָס זיצען אין זיין ברייט־פעט פנים, זיינען זיי פערשטומט געוואָרען.

— קום נאָר אָהער, יאָנג מען — האָט דער אַנקעל געוואַנקען צו אַ יונגען מאַן, אויף וועלכען זיין רונדיג געשוירען בערדעל האָט עדות געזאָגט אז ער איז אַ פרומער, און וועלכער איז אַריינגעקומען שפעטער פון אלע. ערשטענס, ווייל ער איז געווען דעם אַנקעל'ס אַ קאַזין, האָט ער זיך דאָס ערלויבט, און צווייטענס, ווייל ער איז ניט לאַנג געווען נאָך דער חתונה, און אויף זיינע ווייכע בעקלאַד, וועל־כע זיינען געווען אויסגעקנעמען פון שלאָף, האָט זיך נאָר געפיהלט דער טעם פון קושען, וואָס דער יונגער מאַן האָט גענאָסען ביי נאַכט...

— יאָנג מען, מען לעגט עס אָפּ אויף שבת, וועט עס זיין פאַר דיין געלד — ניט אויף אין מיטען דער וואָך. אויף אין מיטען דער וואָך איז עס פאַר מיין געלד — פערשטאַנען?

דער יונגער מאַן וועלכער האָט זיך געהאלטען פאַר אַ מורנו מעהר זוי אלע אַרבייטער, ווייל ער איז געווען דעם אַנקעל'ס אַ קאַזין, האָט אָנגעקוקט דעם אַנקעל און ניט פערשטאַנען וואָס ער מיינט. ער האָט זיך ערלויבט צו פרעגען:

— וואָס מיינט דער אַנקעל?

— שלאָפען מיט דער ווייב.

אַ רויטער שטראָם בלוט האָט בענאָסען דעם יונגען מאַן'ס פנים, און ער האָט ניט גענאָוסט וואו די אויגען אהינצוטראָגן. און די יונג־גען ביי די טישען האָבען אַרויסגעפלאַצט מיט אַ געלעכטער, וועל־כען דער אַנקעל האָט ווידער אייגעשטילט מיט אַ בליק פון די אויגען און מיט אויפהויבען די שיטערע ברעמען.

— הערים, כאַפּ איהם אויפ'ן פיעדעל — האָט אַ יונג געגעבען אַ געשריין אַריין פון דרויסען און אַריינגעוואָרפען אין געוועלכ אַריין אַ הויכען אימאַליענער מיט זיין ווייב.

— דאָנט בי עפרעד, דאָנט בי עפרעד, אַל סעל יו דהי בעסט סוט.

און איידער דער גוי האָט זיך נאָך צייט געהאט ארומצוקוקען, האָבען איהם שוין צוויי יונגען געכאפט און געגעבען א ציה אראפ פון איהם די הויזען, ארויפגעצויגען א פאָר אנדערע, קורצע, די נאָט האָט געפלאצט הינטער איהם. ארויפגעשלעפט אויף איהם א צור קורצען רעקעל, פון וועלכען דער גוי האָט ארויסגעשטעקט א פאָר לאנגע הענד, וואָס ער האָט ניט געוואוסט פון וואנען זיי האָבען זיך איהם גענומען — איינער האָט איהם געצויגען דעם ראק פון הינטען, א צווייטער פון פאָרענט, אויסגעשטעלט איהם די ברוסטען, ארויסגעקלאפט איהם די פלייצעס און כאַלד האָט שוין א דריטער אויך צור געטראָגען צו איהם א שפיעגעלע און געשפיעגעלט דעם גוי:

— דאָזנט הי לוק לייק ע דזשענטלמען? סעם, קום נאָר אהער, גיב נאָר א קוק אויף דעם גוי — האָט דער יונג וואָס האָט דעם אימאָר לינער אנגעמאָסטען דעם אנצוג צוגערופען אן אנדערען: — דאָזנט הי לוק לייק ע דזשענטלמען?

— שור, אזא יאהר אויף זיין מאַמען, — האָט סעם איבערנער גלעט מיט זיין גרויסע האַנד דעם גוי'ס אנצוג אויף זיינע פלייצעס. — הי איז אַלל־רײט.

אין דעם געוועלכ האָט זיך בעוויזען א מיידעל. איהרע צוויי שוואַרצע צעפ זיינען געווען ערשט געצוואַנגען און פערקאמטע און אראַבעלֶאַזט זיך מיט רויטע בענדלאַך פערקניפט איבער איהרע פלייך צעם. דאָס ברוינע אויסגעוואַקסענע דזשעקעמעל, וואָס זי האָט גער טראָגען, כאַטש אויסגעריבען און אויסגעוואַקסען, דאָר איז עס גער ווען ריין. מען האָט געשפירט דערפון א שטאַרקען גערוד פון עסיג, מיט וועלכען דאָס מיידעל האָט די פלעקען ארויסגענומען. פון אונטער איהר דזשעקעמעל איבער'ן קליידעל האָט זי געטראָגען א ווייס־שיר צעל ווי זי וואַלט גענאנגען אין סקוהל צום עקזאמען.

— איך וויל זעהן דעם אַנקעל מאַזעס. קען איך זעהן דעם אַנקעל מאַזעס? — האָט דאָס מיידעל געפרעגט דעם ערשטען אַנגער־טראַפּענעם מענשען אויף דער שוועל פון דער טהיר. דער מאן האָט זי אַנגעקוקט.

— אַנקעל מאָזעס איז ניטאָ. וואָס ווילסטו פֿון אַנקעל מאָזעס?
 — איך וויל שוין וואָס איך וויל — איז די מיידעל ווייטער גע-
 גאנגען און געפרעגט אָן אַנדערען יונג.

— איך וויל זעהן דעם אַנקעל מאָזעס

דער אַנקעל מאָזעס וועלכער איז נאָך אַלץ געשטאַנען מיט די
 גרויסע שניידער שער אין דער האַנד (פֿון וועלכער ער האָט זיך ניט
 געקענט אָפּגעוועהנען זיין גאַנץ לעבען) אין פּראָגט פֿון זיין גע-
 שעפט, ביי דער טהיר פֿון זיין פּריוואַט אָפּיס און ביים אַרויפגאַנג
 פֿון די טרעפּען, וועלכע האָבען געפיהרט צו די אויבערשטע שטאַקען
 פֿון די געווערק־שטעלען, האָט דערהערט ווי דאָס מיידעל פּרעגט זיך
 אויף איהם. האָט ער געפרעגט פֿון דערווייטענס, ניט אויפהויבענדיג
 די אויגען:

— ווהאַט איז דהי מעטער?

איז דעם טאָן האָט דאָס מיידעל דערקענט, אָן דאָס איז דער
 אַנקעל מאָזעס, איז זי פלינק צוגעגאַנגען צו איהם און געזאָגט אין
 אַ בעמענדען קינדישען טאָן:

— פֿליען, אַנקעל מאָזעס, בי גוד טו מיי פּאַטער. דו קענסט
 איהם העלפּען. פֿליען, העלף איהם.

— וועמעס איז דאָס? — האָט דער אַנקעל געפרעגט די מענשען
 זיינע.

די יונגע האָבען געצויגען מיט די אַקסלען, ווי זיי וואַלטען געווען
 בענוצט בעוועגונגען אַנשטאַט ווערטער.

— ווהאַט איז יור נעים? — וועמעס ביזטו?

— מאַי נעים איז מאַשא. איך בין אהרן מעלניק'ס טאַכטער.
 דו ביזט זיין אַנקעל. אי נאָן, דו ביזט אַנקעל מאָזעס — דער פּאָ-
 האָט דאָס געזאָגט.

— דו ביזט דעם'ס, אַה. איך וויל שוין. אי נאָן — וואָס
 ווילסטו?

— איך וויל, אָן דו זאָלסט אויסבאַרגען פּאָ הונדערט דאלאַר.
 פּאָ וויל געהן אין ביזנעס. ער האָט נישט קיין געלד. דו האַסט יאָ.
 פֿליען, באַרג איהם הונדערט דאלאַר. פֿליען, אַנקעל.

דער אַנקעל מאָזעס האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען. ער האָט געוואָלט עפעס זאָגען דער מיידעל נור אז ער האָט דערזעהן די נאַסע צוויי שוואַרצע צעפּ און דאָס ווייסע שירצעל, איז איהם די מיידעל געפּעלען. ער האָט צוריק אַראַבגעלאָזט די אויגען און געזאָגט: — גאָ האָם, קינד, גאָ צו מאַמאָ. איד וועל זעהן, וואָס איד קען טהאָן.

— וועסט דו באַרגען פאַ הונדערט דאלאַר, אז ער זאָל געהן אין ביזנעס, אַנקעל? יעס?

— אַלל־דייט, גאָ האָם. איד וועל שוין זעהן וואָס איד קען טהאָן.

די מיידעל איז נאָך געשטאַנען פאַר'ן אַנקעל, און איז דער טהיר האַבען זיך בעוויזען איהר פאָטער אהרן מיט דעם עלטסטען ברודער זיינעם, בעריל. די אידען זיינען אריינגעגאַנגען מיט מורא, און געדילעפט זיך מיט שרעק צום אַנקעל.

— אָט איז פאַ — האָט מאַשאַ אויסגערופען, דערזעהענדיג דעם פאָטער. — ווייסט פאַפאַ, — אַנקעל מאָזעס האָט געזאָגט, ער וועט דיר באַרגען געלד צו געהן אין ביזנעס.

— וואָס טהוסטו דאָ? — אַהיים געה. געה אַהיים — האָט זיך אהרן פערשעהמט פאַר דעם מענשען איבער דעם, וואָס זיין קינד איז אריינגעקומען כעטען פאַר איהם.

מאַשאַ האָט זיך אַפגערוקט אין אַ ווינקעל. — ווהאַט איז דהי מעטער? — האָט דער אַנקעל צוגעשריען נאָך פון דערווייטענס, ווען ער האָט דערזעהן די אידען אריינגומען. און דער „ווהאַט איז דהי מעטער“ האָט די אידען אַפגעשטעלט. סעם, אַ שטאַרקער יונג פון אַ יאהר עטליכע און צוואַנציג, איז צוגעלאָפּען צו די אידען, זיי אַפגעשטעלט און עפעס גערעדט מיט זיי.

סעם איז געווען דעם אַנקעל מאָזעס' ליבעלינג. ער איז געווען זיין שוועסטער'ס קינד, וועלכען ער האָט אַראַפגעבראַכט קיין אמער ריקא, און גענומען איהם צו איהם אין געשעפט אריין. סעם איז גער ווען דעם אַנקעל זעהר געטריי, און אַפגעהיט דעם אַנקעל'ס אינטערעסען. דער אַנקעל האָט געוואוסט דערפון און ער האָט געהאַט צו דעם יונג מעהר צוטרויען ווי צו אַלע אנדערע. ער האָט איהם געמאַכט

פאַר דעם געלדיגהעמער. קיינער האָט ניט געטאַרט נעהמען קיין געלד, ווען ער האָט עפעס פערקויפט, נור סעס. סעס'ען האָט דער אַנקעל לייעב געהאַט, ווייל ער איז געווען עהנליך צו איהם, ווען דער אַנקעל אַליין איז נאָך געווען א קצביונג אין דער היים. סעס האָט געקענט ביים אַנקעל אַלעס אויספיהרען, און אַלע לאַנדסלייט וואָס האָבען בעדארפט עפעס צום אַנקעל, האָבען זיך צום ערשטען געווענדעט צו סעס'ען, אז ער זאָל זיין זייער מליציוזער.

— סעס, בעט פאַר איהם. וועסט טהאָן אַ מצוה. סעס, טהו אַ טובה אהרן'ען. טהו אַ טובה — האָט בעריל געבעטען ביי סעס'ען פאַר זיין ברודער.

סעס איז צוגעגאנגען צום אַנקעל און געזאָגט:

— אַנקעל, אהרן מעלניק פון קוזמין איז צוריקגעקומען צו דער ארבייט — איהם צוריקנעהמען?

— נאטהינג דואינג — האָט דער אַנקעל זיך אָנגעהויבען בעי שעפטיגען מיט דער שער, וואָס דאָס איז געווען אַ צייכען, אז „אַלע טהירען זיינען צוגעשלאָסען“ — זאָל ער געהן מיט'ן ברודער נאָך ברוקלין שוירטס ניייען מיט איטאַליענישע שיקסעס — איד בעי דארף איהם ניט מעהר. פאַר מיר איז ער שוין צוראַלט.

סעס האָט געוויזען צום ברודער בעריל מיט דער האַנד און פער' צויגען די ליפען. עס הייסט, אז ער קען גאָר ניט מאַכען.

— אַנקעל, האָט רחמנות אויפ'ן... — האָט דער עלטערער ברודער בעריל געוואָגט צו טרעטען אַ טריט נעהענטער פאַר'ן אַנ'קעל. — ער האָט דאָך אַ ווייב מיט קינדער, זאָל דער אַנקעל רחמנות האָבען אויף זיין זויב מיט קינדער, דער אַנקעל וועט זיך אַ גרויסע מצוה פערדיענען. אַ גרויסע מצוה.

— איד טהו ניט קיין מצוות. איד האָב שוין גענוג געטהאָן מצוות, אז מען זאָל מיך דערנאָך שילטען דערפאַר, זיך לען דערפאַר. וואָס האָט ער געזאָגט אויף מיר? זאָג סעס, וואָס ער האָט אויף מיר געזאָגט, ווען ער איז אַראָפּגעלאָפּען פון דער הויך?

— האָט דער אַנקעל אַ זאָרג וואָס ער האָט געזאָגט, ווער עס האָט געזאָגט. שנאָרערס, אז ווען ניט דער אַנקעל, וואָלטען זיי דאָך אַלע געווען געפּוילט אין קוזמין. דער אַנקעל האָט איהם אַראָפּגע-

נומען, איהם מיט די בעבעכעס, געשיקט געלד, שיפסקארטען נאך זיי, און ער וואגט דעם אַנקעל אַקעגען צו רעדען. אַה זיין גליק איז וואָס אַיד בין נישט געווען אין סטאַר. אַיד וואָלט איהם געוויזען דעם אַנקעל אַקעגען צו רעדען — האָט זיך סעם פּלוצים צוקאַכט פּאַר'ן אַנקעל.

— מילא, מען זאָגט, האָט ער געזאָגט. ער ווייסט דען, מישטיינס געזאָגט, וואָס ער רעדט? עס איז איהם שלעכט, רעדט ער — גאָט איז דאָך אַיך מוחל — ער האָט גערעדט נאַרישקייטען. זאַל איהם דער אַנקעל...

— נאַרישקייטען, — ביי מיר רעדט מען נישט קיין נאַרישקייט מען; ביי מיר רעדט מען נאָר ניט. ביי מיר שווייגט מען. גע-הערט? מען שווייגט! — האָט דער אַנקעל אויפגעהויבען די ברעמען — ווי האָט מען איהם גערופען אין דער היים, סעם?
— אהרן גאַרגעל.

— גאַרגעל האָט מען איהם גערופען — האָט דער אַנקעל זיך הויך פאַרנאָנדערנעלאַכט. — גאַרגעל, גאַרגעל איז גוט — נור דא איז אַמעריקאַ גאַרגעלט מען נישט, איז קוזמין גאַרגעלט מען, נישט דא אין אַמעריקאַ.

אהרן איז געשטאַנען די גאַנצע צייט אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ, איינגעגראָבען דעם בליק אין דר'ערד. ער האָט געלאָזען פאַלען איבער זיין קאַפּ אלע שפּאַטערייען וואָס מען האָט געזאָגט איבער איהם און געשוויגען. ער האָט געוואָלט וואָס שנעלער צוריק אַרויפקומען אין דער הויך אַרויף צו דער מאַשין, און ווידער זיין איינגעשפּאַנט אין דעם לעבען.

— זאַל דער אַנקעל רחמנות האַבען, ווען ניט אויף איהם, איז אויף זיין ווייב און קינדער. — וואָס זיינען זיי שולדיג, אז ער רעדט נאַרישקייטען? ער וועט שוין נישט רעדען, ער וועט עס שוין גערעכט קען אויפ'ן גאַנצען לעבען...
— נאַטהינג דואינגט. —

מאַשא איז געשטאַנען אין אַ ווינקעל און צוגעזעהן און צוגע-הערט ווי מען שפּאַט און בעלידיגט איהר פּאַטער. איהרע בעקלעך האַבען געברענגט און איהרע הענטלעך האַבען געציטערט. צוערשט

איז עס איהר געווען א וואונדער, וואס דער פא לאזט זיך אזוי, וואס דער פא שווייגט. דערנאך האט עס איהר אנגעהויבען וועה צו טהאן. זי האט געוואלט וויינען, שרייען. זי האט זיך איינגעהאלטען. אייניגערעדט זיך: זיי זיינען גרויסע, ווייסען זיי וואס צו טהאן. נאר ווען זי האט געהערט ווי מען רופט איהר פאטער „גארגעל“, איז זי אויפגעשרונגען פון איהר ווינקעל, וואו זי האט זיך בעהאלטען די גאנצע צייט און צוגעגאנגען צום פאטער און אנגעהאלטען זיך ביי דער האנד, און גרויסע טראפענס טרעהרען האבען ארויסגעשפראצט אויף די הערלעך פון איהרע אויגעלעך:

— קום, פא, אהיים. זיי נישט דא, פא. זיי זיינען שלעכטע מענער שען... זארג זיך ניט פא — מיר וועלען שוין לעבען. מיר וועלען זיך שוין אז עצה געבען... נעהם נישט קיין געלד פון איהם (זי ווייזט אז אויפ'ן אנקעל מאזעם). — דו ביזט א שלעכטער מענש — זאגט זי צום אנקעל מאזעם — א כרוטאל, א ביעסט — א דאג, — דאס ביזט דו.

— מאשא, געדענק איז גאט, וואס טהוסט דו? דעם אנקעל בעט איבער, וואס האסטו געזאגט?

— איד וויל ניט איבערבעטען דעם אנקעל. קום, פא, אהיים, קום, פא. איד וויל נישט דו זאלסט דא זיין.

— שאט אפ, טייק האָר אוועי, — האט סעם געשריען צו אהר'לעך און צו בערלעך, און אפגעשמופט זי פון אנקעל.

דער אנקעל מאזעם האט אויפגעהויבען זיינע ברעמען. עס האָ בען זיך ארויסגעוויזען זיינע פייכטע בלאַהליכע אויגען, אוועקגעלעגט די שער פון דער האנד, פערלעגט די הענד זיך אויפ'ן בויד און אַנגעקוקט די מיידעל, וואס האט געהאלטען דעם פאטער ביי דער האנד און איהם אוועקגעשלעפט. ער האט איינגעביסען זיינע אפגעגאלטע ליפּען און געזאגט ווי צו זיך:

— איי לייק דהיס קיד.

אז סעם האט דעהערט דעם אנקעל'ס שטימע, האט ער אַנגעלאזט די מיידעל. א מינוט האט דער אנקעל געקוקט אויף דער מיידעל, און מאשא האט איהם אנגעקוקט. דער אנקעל האט געטרייעט איהר צו קוקען גלייך אין די אויגען אריין. דער אנקעל איז ערנסט געווארען, פערביסען די ליפּען און געזאגט צו מאשא'ן:

— איך וואָלט געוואונשען, אז דו זאָלסט זיין מיין טאָכטער.
 מאַשא האָט איהם געקוקט אין פנים אַרײַן. אויף די הערלעך
 פון איהרע הייטלאך זיינען ווידער טראַפּען טרעהרען געהאנגען, און
 זי האָט איהם אָפּגעענטפּערט :

— אי העיט יו!

דער אַנקעל האָט געשמייכעלט. זיינע גרויסע פֿלישיגע ליפּען
 האָבען זיך אויפגעפּענט און ער האָט געוויזען זיינע געזונטע ווייסע
 צייהן, אָנגענומען דעם גאַלדענעם קייטעל פון זיין זייגער און דערמיט
 געבאַמבעלט און אויסגערוּפּען :

— סעם!

— יעס, אַנקעל — איז דער יונג צוגעלאַפּען.

— ווי האָט מען איהם גערופּען אין דער היים? — האָט ער אָנגע-
 וויזען אויף אהרן'ען.

— גאַרנעל.

— נעהם דעם גאַרנעל ארויף אין דער הויך און ניב איהם אַר-
 בייט. וועסט איהם געבען פינף דאלאַר מעהר אַ וואָר וויידזשעס,
 פאר דער גוירל (אָנווייזענדיג אויף מאַשא'ן).

דער פעטער בעריל, אהרן, סעם און אלע מענשען אין געוועלכ
 האָבען אויפגעפּענט זייערע אויגען און מיילער און אָנגעקוקט דעם
 אַנקעל אויב ער מיינט עס ערנסט.

— זעהסט, זעהסט, דאנק דעם אַנקעל, ניב אַ קוש אין די האַנד,
 — האָט דער פעטער געשריען אויף מאַשא'ן.

מאַשא האָט געקוקט אויפ'ן פּאַטער, וואָס וועט פא טהאָן.
 זי האָט געזעהן ווי פא איז מיט פרייד ארויפגעשפרונגען די טרעפּען
 צו די ווערקשטעל נאָך סעם'ען, און דער אַנקעל האָט איהם נאָכגע-
 שריען :

— געה, גאַרנעל, געה.

פאַ האָט גאר ניט אָפּגעענטפּערט, נאָר צוגעשמייכעלט.
 דאַס מיידעל איז פלינק ארויסגעלאַפּען פון געוועלכ און די טרעהר-
 רען האָבען זיך ווי ליכטיגע רונדיגע פּערעל געקייקעלט איבער איהרע
 צוגליהטע בעקלעך.

7.

אנקעל מאזעם לעבען.

אין דער לעצטער צייט האט אנקעל מאזעם זעהר פיעל געקלעהרט וועגען זיך, וועגען זיין לעבען, זיין פערנאנגענהייט און זיין צוקונפט. א זאך צו וועלכער ער איז גאר ניט געוועהנט געווען. און אויך יעצט, נאך מאשא'ס אוועקגעהן, האט אנקעל מאזעם זיך פערקלעהרט. דאס קינד מאשא האט אויף איהם געמאכט א שטארקען איינדרוק.

קיין קינד הייט האט אנקעל מאזעם ניט געהאט. אנקעל מאזעם איז אויפגעצויגען געווארען ביים פאטער, דעם קאשע-מאכער. דער פאטער האט געריבען קאשע פאר די פויערים און זיינע קינדער. אליין האבען געהונגערט. פון קליינערהייט אן האט ער געמוזט אר-בייטען און פערדייענען פאר זיך: שלעפען פעקלעך פון מארק אהיים נאך א בעל-הבית'טע, לויפען אין שלאכטהויז אריין א הוזה שחט'ען. און אין שלאכטהויז האט ער זיך בעקענט מיט די קצבים-יונגען און שוין ניט אפגעטראטען פון זיי. געהאלפען בהמות בינדען. אמאל פון א גע'שחט'ען שעפסעל דאס פעלכעל אראפגעצויגען. אזוי האט ער זיך פערדייענט זיין שטיקעל ברויט, ביז ער איז אויסגעוואקסען אליין פאר זיך. קיינעם האט ער ניט געהאט און האט ניט בעלאנגט צו קיינעם. אז ער האט בעדארפט זיך שטעלען צו סאלדאטען און מורא געהאט אז מען זאל איהם ניט פערשיקען, איז ער אנטלאפען פון שטעטמעל, גע'ננב'עט דעם גרענעץ און מיט אן אקסעזשיף איז ער דעם וואסער דורכגעפאהרען, אהו געלך, נור פאר ארבייט וואס ער האט געהאלפען די אקסען פיטערען אויפ'ן וועג. מיט אונטערנעשלאך גענע זייטען, וואס די מאטראסען האבען איהם געשלאגען איבער'ן וועג, און מיט צוויי רובעל רוסישע געלך, האט ער דעם באדען בע-טראטען — און היינט איז ער מאזעם מעלניק, דער מאנופעקטשורער פון דער בויערי גאס, פרעזידענט פון דער קאנרעגנישאן אנשי קוז'מין, בעשעפטטיג האלב קוזמין ביי דער ארבייט, די שענהסטע אי-דען פון זיין שטאדט ווינען ביי איהם פרעסערס, אפערייטארס און זיי 'ייטערען פאר איהם און זיי חנפ'ענען איהם; א בעל-הבית פון טע-

געמענט הייזער, אין וועלכע די קוזמינער לאנדסלייט וואהנען ביי זייער לעבען. א פאר בעטלעך טראגעז זיין נאמען אין האספיטאל ביקור חולים, אין וועלכע די קוזמינער אידען ליגען קראנק ווען זיי ווערען אלט, און „מאזעס מעלניק“ פינקעלט זיך מיט גאלדענע בוכ-שטאבען איבער דעם טויער פון „שער רחמים“ ביים אריינגאנג פון דער סעמעטערי, אויף וועלכען די קוזמינער רוהען נאך זייער טויט.

אבער וואס האט ער פון זיין לעבען? טהיילמאל דאכט זיך איהם, אז אויך ער, ווי זיינע ארבייטער, איז ווי דער פאדים וואס איז איינגעפעדעמט אין דער נאדעל. די מאשין לויפט אז די נאדעל נעהט. נעהט, צי זי וויל יא, צי זי וויל ניט... אלע אין אמעריקא זיינען איינגעפרעמט אין דער נאדעל, אז אויך ער, פון ערשטען טאג אן. צייט ער האט די ערשטע פלאשען ביער אבגעטראגען פון דעם סאלון. אין וועלכען ער האט געפונען ארבייט דעם ערשטען טאג פון זיין קומען, ביזן היינטיגען טאג, שמעקט ער אין דער נאדעל, און ער האט קיין איין מינוט צייט ניט געהאט זיך אבצושטעלען און איבער צוקלעהרען. די ענערגיע האט איהם געטריבען ווי א משוגענע מאשין און האט איהם אויף איין מינוט ניט אבגעלאזט. נאנצע נעכט איז ער געלעגען אויף זיין געלעגער און אויסגעארבייט פלענער, בויענדיג זיך זיין קאריערע.

פערשידענע זיינען געווען די געלעגערס אויף וועלכע ער איז געלעגען אין זיין לעבען. אויף שמוציגע מאטראצען אין פינסטערע בייסמענטס; אויף בעסערע בעמען אין ליכטיגע שטובען — ער האט אין אלע בעמען פערבראכט די נעכט נור מיט געדאנקען וועגען ביזן געם פלענער, מיט פלענער ווי צו עפענען א לאנטש רום אין א ווינקעל גאס, ניט ווייט פון א פעקטארי, וועלכען ער האט אנגעהאלטען א פאר יאהר אין די ערשטע צייט פון זיין קומען, בעפאר ער האט חתונה געהאט. דערנאך האט ער איבערגעטוישט דעם לאנטש רום אויף א סטאר פון אויסבראקירטע מענער-מלבושים, וואס ער האט אבגעקויפט פון גרויסע פאבריקען און אוועקגעשיקט אין די סאוטה צו פערקויפען. פון דער סטאר איז אויסגעוואקסען א שניידער-פעקטארי פון מענער קליידער. שטענדיג איז דער קאפ געווען פערנומען מיט פלענער וועגען דער צוקונפט. דערנאך זיינען אויסגעוואקסען די פלענער פון בויען הייזער. דאס בויען הייזער איז געקומען איבער איהם ווי א

משוגעת. וואו ער האָט דערזעהן א לעדיגען פלאץ, האָט ער איהם געוואַלט פערבויען מיט הויכע טענעמענט-הייזער... ער האָט אָנגע-הויבען צו בויען דוקא דענסמאָל, ווען ער איז געווען צום ענגסטען אין געלד, דוקא דענסמאָל ווען ער האָט געהאלטען פאר אַ קריזיס, געשטאַנען פאר אַ גרוב — דוקא דענסמאָל האָט ער זיך גענומען אויסצופיהרען די גרעסטע אונטערנעמונגען. עס איז געווען ביי איהם ווי אַ שפּיעל, ווי אַ וועט — ווי ער וואַלט געוואַלט אליין מעסטען זיינע אייגענע כוחות.

ניט די בעדערפניסע האָבען איהם געטריבען צו דעם אייביגען יאָגעניש נאָך געלד. אַנקעל מאָזעס אליין האָט געהאט די קלענסטע בעדערפניסע. פאר זיך האָט ער נאָר ניט געדארפט. עס איז איהם ניט געווען קיין אונטערשיעד אין וואָס פאר אַ וואַהנונג ער וואַהנט, אין וואָס פאר אַ בעט ער שלאָפט. עס האָט זיך איהם זעהר אָפט פערבענקט נאָך יעצט צו שלאָפען אין אַ בייסמענט, און ער האָט אייגענטליך נאָר קיין הנאה ניט געהאט פון דעם ליכטיגען צימער מיט דעם ווייכען בעט און מיט דעם דעליקאַטען געשניצטען מעבל, אין וועלכען ער האָט מורא געהאט זיך ריכטיג אוועקצוזיצען... און נאָך היינט פלעגט ער אָפט, אין לאַנט-שייט, אַריבער גען אין מיט זיינע ארבייטער אין'ס בילדיגען לאַנטש-רום, און אריינכאַפּען שטעהענדיג, אין איילעניש, שטופענדיג זיך, אַ סענדוויטש, אַ פאַ-טייטאָ, אַ קאַפּע קאַפּע און ניט געוואַלט געהן מיט די ביזנעס-לייט עסען אין דעם ביזנעס רעסטאָראַן, ניט דערפאר ווייל ער איז געווען קאָרג, נור דערפאר, ווייל צו דעם אַרימען לעבען, אין וועלכען ער האָט אָנגעלעבט די גרעסטע העלפט פון זיין לעבען, איז ער געווען מעהר צוגעוועהנט און האָט דערפון מעהר הנאה געהאט ווי פון דעם רייכען לעבען. עס איז געווען עפעס מעהר פון געלד וואָס האָט איהם אין די קאַלטע ווינטערס אזוי פריה פון בעט ארויסגעיאָגט צו זיין דער ערשטער אין געוועלכ און אַבוואַרטען צו זעהן צי די ארבייטער קומען צו דער ריכטיגער צייט צו דער ארבייט; מעהר פון געלד איז עס אויך געווען, וואָס האָט איהם בעוואויגען אין די זומערדיגע הייסע חדשים צו בלייבען אין שטאָדט — און וויפּיעל ער האָט ניט געליטען פון דער היץ, וועלכע האָט אזוי פיינדליך געווירקט אויף זיין פעטען שרעפּער, האָט ער דאָך ניט געוואַלט אוועקפאַהרען ערנעץ-וואו אין

א זומער-פלאץ, נור איז געשטאנען אין געוועלכ צווישען די בעשטויבטע אָנגעלעגטע מלבושים, שווער געאַטהעמט און געקיהלט מיט'ן שטויב פֿען העט זיין צושוויצטען פנים, געווישט זיך דעם צוהיצטען, שיטער-בעוואַקסענעם קאָפּ מיט אַ טיכעל און ניט געוואַלט זיך פֿערלאָזען אפילו אויף סעס'ען, צו וועלכען ער האָט צוטרויען געהאט. עס איז געווען עפעס מעהר פֿון געלד — עס איז געווען ווי ער וואַלט פֿערשקלאַפט געוואָרען צו זיין אונערשעפטע ענערגיע, און די ענערגיע יאָגט איהם ווי אַ ניט-גוטע קראַפט און ער מוז בלינד אויספיהרען די בעפעהלען וואָס זי בעפעהלט איהם.

וואָרים אַנקעל מאָזעס האָט ניט געהאט פֿאר וועמען צו אר-בייטען און וועמען זיין געלד איבערצולאָזען. אַנקעל מאָזעס איז געווען אן אלמן. קינדער האָט ער יא געהאט, נור ניט מיט זיין פֿרוי, מיט אַ פֿרוי פֿון אַן אנדערען מאַן, און ער האָט ניט געוואוסט אויב די קינדער זיינען זיינע אָדער ניט... יעדענפֿאלס האָט ער זיי ניט ליעב געהאט.

עס איז אזוי געווען: ווען אַנקעל מאָזעס איז יונג געווען, און האָט געוואַלט איבערגעהן פֿון לאַנטש-רום צו אַ געוועלכ מיט אויס-בראָקירטע מענער קליידער, האָט ער חתונה געהאט מיט אַ שותף'ס אַ טאַכטער. דאָס חתונה האָבען איז געווען אויסגעריכענט מעהר אויס-געשעפטליכע גרינדע ווי אויס ליעבע. אַנקעל מאָזעס האָט ניט גע-וואוסט אין זיינע יונגע יאָהרען פֿון ליעבע. ער איז געווען אזוי פֿערנומען אין זיינע ביזנעס, אַז ער האָט קיין צייט ניט געהאט אָב-צונעבען אָדער אַבצושטעלען זיך אויף אַזעלכע זאַכען... דאָס יונגע ווייבעל, וועלכע איז געקומען פֿון גאַליציע און האָט געהאט אַ סענ-טימענטאַלעם געפיהל, אַ שוואַכע און אַן ערעלע, האָט איהם דוקא יא ליעב געהאט. ניט פֿערזענליך איהם — יעדען איינעם, וואָס וואַלט מיט איהר חתונה געהאט וואַלט זי ליעב געהאט, ווייל זי איז גע-בירען געוואָרען ליעב צו האָבען און צו פֿערגעטערען און זיין פֿער-שקלאַפט אונטער וועמען עס איז... זי האָט אַרױפגעקוקט צו איהם ווי צו אַ גאָט, זי האָט דרד-אַרץ געהאט פֿאר זיין ברייטען מעגליכען קאַרק, זי האָט מורא געהאט פֿאר זיין ערנסט פֿערזאָרנט געזיכט און האָט בעוואונדערט זיין ענערגיע און זיין טהעטיגקייט. נור ער האָט זי ניט געזעהן. ער האָט זי געהאַלטען פֿאר אַ זאך... אַפּטמאַל איז זי

געלעגען געבען איהם ביינאכט אויפ'ן געלעגער און האט געבענקט גאד לאסקעס, נאך צערטליכקייטען, צו טוליען זיך צו איהם. זי האט געבענקט נאך גלעמען, פיעסטשען זיך ווי א קינד, און ער איז געלעגען אומגערעהט מיט זיין שווערען קערפער צו דער וואנד, און אדער ער האט הויך געשנארקעט אדער ער איז געווען פערנומען קלעהרענדיג וועגען ביונעס. שטענדיג איז זיין קאפ פול געווען מיט רעק, הויזען, וועסטען, קנעפלאך, לייזענט, סחורה — שטענדיג האט ער געטראכט וועגען דעם, און גאר ניט געזעהן ארום זיך, און האט פון איהם די נאטור פערלאנגט דאס איהריגע האט ער עס אויסגעפיהרט גראב, אהן סענטימענטען, ווי מען עסט אב א מיטאג און מען ווישט זיך אב די ליפען און מען געהט אוועק פון טיש... אזוי האט ער זיך באלד אויט גערעהט אויף דער צווייטער זייט און איז איינגעשלאפען... דאס וויבעל האט אבער ניט געהאט קיין פערלאנג נאך געשלעכטליכעס לעבען, זי האט געבענקט נאך ליעבע, נאך לאסקעס, נאך ווארימקייט... און דאס האט ער ניט געהאט צו געבען און ניט געקענט געבען. ער האט ניט פערשטאנען וואס זי פערלאנגט פון איהם, און געוואונדערט זיך פארוואס זי האט קיין קינדער ניט. און אמאל, אז ער איז געווען ביי זיינעם א פריינד, אן עלטערען מענשען, ביי א זילבערנע חתונה, און געזעהן ווי די קינדער פון זיין פריינד האבען די עלטערען צו געטראגען א טארט מיט אַנגעצונדענע ליכטלעך, און געפרעהט זיך מיט זיי, איז ער אהיים געקומען א בייזער און געברומט צו דער ווייב:

— קינדער... פארוואס האסטו קיין קינדער ניט?... געה צו א

דאקטאר.

נאר דאס ווייבעל האט ניט געבענקט נאך קינדער, זי האט געבענקט נאך ליעבע, און אין דעם דורשט נאך ליעבע איז זי אויסגעגאנגען. זי איז וואס א טאג שוואכער געווארען און קראנקער. געוויס האט ער אויף איהר רחמנות געהאט. ער האט שוין קיין פערנעניגען ניט געהאט פון זיין לעבען. אז ער איז אויסגעגאנגען מיט גוטע פריינד אמאל לעבען, פערברענגען ערגעציוואו אן אבענד, האט ער זיך פארווירפע געמאכט וואס ער האט זי איבערגעלאזט אליין אין דער היים. ער האט דאן אוועקגעווארפען די געזעלשאפט און איז אהיים געקומען, אבער דער ווייבעל האט ער גאר ניט געקענט געבען. ער האט

ניט געוואוסט פאר וואס זי איז קראנק, ער האט זיך קיין עצה ניט געקענט געבען, פלעגט ער שרייען אויף איהר :
 — וואס איז דיר? פאר וואס געהסטו ניט צו א דאקטאר?
 פאר וואס ביזטו קראנק?

א פאר יאהר פאר איהר טויט האט ער שוין קיין ווייב ניט געהאט... דאס האט איהם געבראכט, אז ער זאל מעהר קלעהרען וועגען דעם און אנהויבען צו קוקען אויף פרויען... געפעלען איז איהם דוקא א ווייבעל פון א אידישען רעסטאראן, וואו ער פלעגט עסען לאנגטש. דאס ווייבעל איז געווען א ברונעטקע, מיט שארפע שווארצע ברעמען, געפעלען זיינען איהם די שווארצע הערעלעך, וואס זיינען געוואקסען ווי פאות אויף איהרע באקען. אמאל האט ער זי געזעהן הינטער'ן בופעט אין א ווייס קאפסטענדעל אין א שריי, קלימד פערנדיג מיט די שליסעלעך אין די הענד און האט עפעס בעפוילען די קעלנערס, האט זי איהם דערמאנט אן א אידישע בעליהבית'טע אין דער היים, האט ער אנגעהויבען מאכען חנדעלאך צו איהר, בעטען זי מיט איהם אויסצוגעהן. אלע האבען זיך פערוואונדערט אויף מאזעס מעלניק, נור דאס ווייבעל איז זעהר גוט געווען צו איהם. דער מאן איהרער האט יא געזעהן, ניט געזעהן — געמאכט ניט ווי סענדיג זיך. ער האט געלעבט מיט איהר אין געהיים, און דאס ווייב בעל האט געהאט יעדעס יאהר אויף זיין חשבון א קינד... ער האט ניט געוואוסט, אויב דאס זיינען זיינע קינדער אדער איהר מאן'ס... דער מאן איהרער פלעגט קומען ציהען ביי איהם געלד, שרעקען איהם מיט סקאנדאלען, האט אנקעל מאזעס געגעבען. די געשעפטען האט ער פערטרויט סעס'ן, און סעס האט איהם פון אלע זארגען ארויסגענומען. אלעס שוין פאר איהם פערזארגט.

זיין לעבען מיט אן אנדער פרוי האט זיין אייגענע שוואכע פרוי איז גאנצען רואינירט. און אין א קורצער צייט איז זי געשטארבען, אהנע איהם איבערצולאזען א קינד. און אנקעל מאזעס האט איר גענטליך קיין יורש ניט געהאט. די קינדער פון דעם רעסטאראן ווייבעל זיינען אפיציעל געווען דעם רעסטאראטאר'ס, און ער איז גאך ניט זיכער געווען צי זיינען זיי זיינע אייגענע... צעהן יאהר איז ער אן אלמן געווען. אלע האבען געזאגט, אז ער איז נאך א יונגער מאן, און שדכנים פלעגען איהם די שוועלען אבשלאגען. ער האט ניט

געקלעהרט פון נאכאמאל חתונה האבען. ער האָט עס ניט בעדארפט. ער האָט אַנגעהאלטען ווייטער זיינע געהיימע בעציהונגען מיט דעם רעסכטאראטאָר'ס ווייבעל, נור, אז ער איז נאָהענט געקומען צו די פופציגער, האָט ער געפיהלט אַ געוויסע איינזאַמקייט אַהן אַ פאַמיליע. די ענערגיע צו ביזנעס האָט אַנגעהויבען אַביסעל זיך אויסלעשען. ער האָט שוין קיין חשק ניט געהאַט נייע הייזער צו בויען אָדער נייע געשעפטען צו מאַכען. ער האָט אַנגעהויבען בענגענען זיך מיט די אַלטע געשעפטען און אַנגעהויבען צו בענקען נאָך אַ היימישע וואַרימע שטוב; נאָך קינדער, וואָס זאָלען געהערען צו איהם, מיט וועלכע ער זאָל אַמאָל אין אַ יום-טוב געהן דאוונען אין שוהל אַרײַן, און זיך ווייזען פאַר פּריינד... ער האָט געקלעהרט וועגען חתונה האַבען, און געלאָזט זיך רעדען שידוכים.

די אלע כּלֹות וואָס מען האָט איהם גערעדט, זיינען איהם ניט געפעלען געוואָרען. עס זיינען געווען ווייבער אלמנות, ווייבער גרושיות, ווייבער מיט זיהן, ווייבער מיט טעכטער, ווייבער מיט קלאַזקס, וויי- בער מיט אַנדערע פעקטאָרים. פון לאַנגווייליגקייט האָט ער אַראַב- געבראַכט זיין אַלטען פּאַטער פון דעם קליינעם שטערטעל. אויסגע- זוכט ביז צו אַ לעצטען פון דער משפּחה און אַראַכגעבראַכט קיין אַמע- ריקאַ. די משפּחה זיינע האָט ער אַבער ניט ליעב געהאַט, און געהאַט צו זיי טענות פאַר וואָס זיי טויגען נור אלע צו שניידעריי, נור צו דער מאַשין אָדער צום פרעסען. קיין איין געבילדעטער מענש איז ניט געווען צווישען זיי, אָדער איינער וואָס זאָל זיין אונאַבענגיג, וואָס זאָל האַבען אַליין זיין קאַריערע געמאַכט, וועלכער זאָל זיין גלייך מיט איהם, אז ער זאָל קענען רעדען מיט איהם. ער האָט פּעראַכטעט זייער פּערשקלאַפונג, וואָס ער האָט זיי אַליין פּערשקלאַפט, ער האָט פּעראַכטעט דאָס חנפ'ענען און בויגען זיך צו איהם. ער האָט גע- וואָלט געפינען צווישען זיי אַ מענש, אַ זעלבסטשטענדיגען, וועלכער זאָל רעדען צו איהם ווי זיין גלייכען. דורכדעם, וואָס מאַשא איז אַרויס פון ווינקעל און איז אַרויפגעשפּרונגען אויף איהם און גערופען איהם: בעסט... דאַג... האָט זי אויף איהם געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק. צום ערשטען מאָל הערט ער ווי מען זידעלט איהם. און ווער? אַ מיידעל, אַ קינד, וואָס איהר גורל איז אין גאַנצען אַבהענגיג פון איהם. זי וויל פון איהם נאָר ניט — „שי העיטם מי“, האָט ער אין זיך גע-

לאַכט. דערפאר וואָס איך האָב בעליידיגט איהר פאטער, און ער האָט
מאָגא געווען אהרן מעלניק — דאָס קינד וואָס נעהמט זיך אָן פאר
איהם...

אלעס וואָלט ער אוועקגעגעבען אהרן מעלניק'ן פאר'ן קינד וואָס
נעהמט זיך אָן פאר איהם...

און אַנקעל מאָזעס האָט זיך נאָך געהאלטען פאר אַ יונגען מאן.
אינערליך, אין זיך, האָט ער נאָך גאר ניט געפיהלט די אַלטקייט,
וועלכע די פעטקייט פון זיין פנים און דער שווערער קערפער זיינער
האַבען אזוי שענדליך פערראטהען. ער האָט זיך ניט אַפט געשפיע-
געלט, און איבריגענס זיינען די ענדערונגען אויף זיין געזיכט און
קערפער פאַרגעקומען אזוי לאַנגזאָם, אַז ער האָט עס גאר ניט בע-
מערקט, און עס האָט זיך איהם געדאַכט, און זיין פנים האָט זיך אויך
ניט געענדערט. אינערליך אין זיך האָט ער אָבער געפיהלט נאָך
די קראַפט גאַר אויפ'ס ניי אַנצופאַנגען. יעדער נייער געדאַנק האָט
ערוועקט אין איהם נייע קוואַלען פון ענערגיע, און דער געדאַנק, וואָס
איז איהם איצט אזוי פלוצלונג און מיט אַמאָל איינגעפאלען, האָט
איהם געגעבען אַ צינד אָן און ערוועקט אין איהם אַ שטראָם לעבען.
„...מען דאַרף זי ערציהען, ערציהען פאַר זיך... זי זאָל זיין
מיין קינד און זיך אָננעהמען פאר מיר אויך. און אַ נייער שטראָם
ענערגיע האָט זיך אריינגעגאַסען אין זיינע אַדערען...
און מיט דעם אימפעט וואָס ער איז געוועהנט געווען אויסצו-
פיהרען פלענער ווען עס איז איהם עפעס איינגעפאלען, איז ער גע-
גאַנגען אויספיהרען דעם פלאַן...“

8.

דער נייער פרעה.

קוזמין האָט טריי געדיענט „פרעה'ן“. קוזמין איז געזעסען
ביי דער אַרבייט און האָט גענייהט דעק, הויזען, וועסטען פאר מענ-
שען, וואָס זיי האָבען נישט געוואוסט וואו זייער געביין געפינט זיך.
גאַנץ קוזמין איז געזעסען ביים אַנקעל מאָזעס אין דער הויף אין שאַפ.

ר' יואל חיים, דער דאָזאר פון דער שוהל און איטשע דער שוסטער-יונג, און יונדעל, דער ווייבערשער שניידער דער גרויסער פראנט און עלעגאנט פון קוזמין, וואָס האָט אמאָל בעצויבערט די הערצער פון די קוזמינער ווייבער, און חיים'שע דער פעלדשער, וואָס האָט די ווייבער געשטעלט באַנקעס — וואָס עס האָט זיך נאר געטראָפּען מיט אַ אידענע אין שטעדטעל, האָט ער איהר געהייסען דאָס העמד אראָב-לאָזען און געשטעלט איהר באַנקעס... ביז אמאָל זיינען זיינע באַנד קעס פערדעכטיג געוואָרען... און חיים'שע האָט געקראָגען גוט אויס-געפאַטשט פון אַ פאַר שעהנע בעלי-בתים. צוויי צייהן פעהלען איהם פון דאמאָלסדיגע פעטש — היינט שטעלט ער שוין ניט קיין באַנקעס, נור זיצט ביים אַנקעל מאָזעס אויפ'ן „בוידים“ און ניהט הייזען. אַלע ניהען זיי הויזען. אַנקעל מאָזעס האָט אויסגעגלייכט גאַנץ קוזמין. נישטאָ מעהר קיין שעהנע בעלי-בתים, דאָזאַרצעס מיט אַרימע בעלי-מלאכות, ניטאָ קיין תלמיד-יחכמים מיט גראָבע יונגען. ניטאָ קיין שוסטערס, קיין סטאַרשעס, אידען וואָס שטעלען ווייבער באַנד קעס... און אידען וואָס קיצלען ווייבער הינטער די אַרעמס, ווען זיי ברענגען זיי אַנצומעסטען די קליידער, — אלע דיענען צו אַיין אָב-גאָט, אלע טהוען איין זאך — ניהען הויזען...

נור קוזמין וויל נאָך ניט שטאַרבען. ביים אַנקעל מאָזעס אויפ'ן „בוידים“ (גערעט) ביי דער נאָדעל לעבט ווידער דאָס אלטע קוזמין-אויף מיט אַלע איהרע מערקווירדיגקייטען. יעדער אלטער שטיין-יעדעס אלטע הויז און ווינקעל ווערט מיט לייעבע און בענקשאַפּט דערמאָנט פון די געטרייע קינדער פון אלטען קוזמין, וועלכע זיצען מיט די הויזען אין זייערע הענד און בענקען נאָך איהר, און וואו נישט וואו פאלט אַ טרעהר, לאָזט זיך הערען אַ קרעכץ פון אַן אַלטען איינ-וואָהנער פון קוזמין וואָס האָט זיך דערמאָנט אין איהר שעהנהייט... — אַנו, לייבעל, וואָס שווייגסטו היינט? לאָמיר הערען דעם אַלטען חזן'ס קרושה'לע.

און לייבעל, וועלכער האָט לייעב געהאט דאָס „ברעמעל“ פון עמוד זיין גאַנצעס לעבען, און קיינמאָל אין דער היים קיין געלענענ-הייט ניט געהאט צוצוקריגען זיך דערצו און ארויסצואווייזען זיינע חזן'ישע פעהיגקייטען — ווייזט עס יעצט ארויס פאַר קוזמין, ביי דער נאָדעל און ביי די הויזען.

דעם אלטען חזו'ס נגון טראַגט איבער קומזין אין דער אלטער שוהל אריין, און עס דערמאָנט זיך זיי דער שענהער שבועות דינגער שבת ווען יעדער בעל־הבית איז געזעסען אין זיין שעהנע „שטאָרט“ מיט'ן טלית און גאלדענע עטרה בעפוצט, און געקוואַלען זיך מיט'ן חזו'ס נגונים, און היינט זיצט קומזין מיט הויזען אין די הענד...

באַלד אָבער פּערשווינדט די אלטע שוהל, און דער שעהן־פרייה מאַרגענדיגער שבת און דאָס בענקשאַפט און די ליעבע נאָך קומזין, עס בלייבען איבער בלויז הויזען און נאָדעל.

סעם בעווייזט זיך אין דער טהיר פון דעם שאַפּ און ניט אַ געשריי:

— נאָ, זעהט קומזין זינגט! אזוי איז גוט. איהר וועט זיך דא אַ שוואַרץ יאָהר אויסריכטען פון מיר. איד רוף באַלד ארויף דעם אַנקעל כאָזעס צו איד.

און איין קומינער בעל־הבית שרעקט דעם צווייטען:

— שווייג, שווייג, דער „גובערנאטאָר“ איז דאָ.

סעם'ען רופט קומזין „גובערנאטאָר“ און דעם אַנקעל „דער קייסער“.

און פאר'ן גובערנאטאָר האָט מען נאָך מעהר מורא זיי פאר'ן קייסער.

קומינער בעל־הבית ווערען פּערשטומט, דערשראָקען פאר דעם קליינעם שניץ סעם, וואָס איז דער היים איז ער געווען אַ קצב־אינגעל, און דאָ איז ער דער „גובערנאטאָר“ פון קומזין...

אָבער קומזין האָט אַ גרויסען מליץ יושר. דאָס איז דער אלטער מעלניק, אַנקעל מאָזעס פּאַטער, וועלכען דער זוהן האָט אַראָבגע־בראַכט קיין אמעריקא. דער אלטער דרעהט זיך אום מיט דעם גאלד־דענעם שטעקען, וואָס דער זוהן האָט איהם געשאַנקען אַ מתנה, און דאָס שטייפּע קאַפּעלושעל, צו וועלכען ער איז ניט געוואָהנט, פּייניגט איהם. פּעררוקט ער עס אָן אַ זייט. ער לאַנגווייליגט זיך דאָ אין אמע־ריקא און בענקט נאָך דעם קאַשע מילעכעל, און פאר לאַנגווייליגקייט האָט ער אַנגעהויבען צו טרינקען. אַ שנאַפּסעל האָט ער ליעב געהאַט פון דער היים, נור דאָ איז אמעריקאַ, וואו ער האָט זיך געקענט פּערגינען און גוטע ברידער האָבען זיך שטענדיג

געפונען, וואָס האָבען דעם אלטען געוואַלט „טריטען“, איז דער אלטער שטענדיג שיכור געווען. קיין בעקאנטע האָט ער ניט געהאַט. זיינע אַלע לאַנדסלייט האָבען געאַרבייט ביי זיין זוהן אין שאַפּ — האָט ער ליעב געהאַט אַרויפצוקומען אין שאַפּ און צו פערברענגען מיט זיי, און מיט זיי שמועסען וועגען קוזמין. אָפּטמאַל האָט זיך דעם אלטען אויך פּערגלויסט צו ניהען הויזען, געזעהן, אַז אַלע זיינע חברים פון קינדער יאָהרען, אַלע שעהנע בעלי־בתים, פאַר וועלכע ער האָט אין דער היים דרד־אַרץ געהאַט, ניהען ביים זוהן הויזען. פאַר וואָס זאָל ער ניט ניהען? — פּלעגט ער זיך אַרויפּקומען אין שאַפּ און מיטהעלפּען ניהען. דעם אַנקעל מאָזעס איז אַכער ניט אַנ־געשטאַנען, אַז זיין פּאַטער זאָל זיצען אין שאַפּ. און אַז דער פּאַטער איז אַרויפּגעקומען אין דער געווערקשטעל האָט ער קוזמין געשטערט צו אַרבייטען, ער האָט פּערפּיהרט שמועסען מיט די לאַנדסלייט פון דער היים, פון אַלטע שררים, פון דאַרפֿס־געשעפטען, פון רב און חזן — און אָפּטמאַל האָט זיך קוזמין אזוי אַריינגעלאָזט אין די שמועסען פון דער היים, אַז זיי האָבען זיך צוקריגט איבער אַ חזן אַדער אַ שוחט — און פּערגעסען זיך, אַז זיי זיינען שוין ניט קיין בעלי־בתים פון קוזמין... נור דאָס רעדען אַליין האָט זיי פּערגעניגען פּערשאַפּט. און דעם אלטען האָט עס אַהין געצויגען צו דעם זוהן'ס שאַפּ. אַנקעל מאָזעס האָט אַנגעזאַגט סעם'ען, אַז ער זאָל דעם פּאַטער ניט אַרויפ־לאָזען אין שאַפּ אַריין, נור, אַז דער אלטער מעלניק האָט זיך אַנ־גע'שכּוּר'ט האָט ער קיינעם ניט געהאַרט, פאַר קיינעם קיין מורא געהאַט. סעם'ען געשלאָגען מיט'ן גאַלדענעם קאַפּ פון שטעקען און אַריינגעלאָפּען אין שאַפּ.

— אַזאַ טויבען־כאַפּער איז דאָס. אַזאַ ימ־שמו'ניק, אַזאַ קצב־יונג, ער וועט מיך ניט אַריינלאָזען. מיין זוהן'ס פּראַצע איז דאָס. און ער וועט מיך נישט אַריינלאָזען — האָט ער אוועקגעיאָגט סעם'ען מיט'ן שטעקעל און איז אַריין אין שאַפּ, מיט'ן קאַפּעל־שעל פּער־דרעהט אָן אַ זייט, און געפּאַכעט זיך מיט'ן רויטען טיבעל. אַרויס פון דאַנען, ימ־שמו'ניק, אַרויס, אַרויס — האָט ער אַרויסגעטריבען סעם'ען פון שאַפּ.

קוזמין האָט זיך געפּרעהט אויף דעם „גובערנאַטאַר'ס“ מפּלה. הויך צו פּרעהען זיך, הויך צו לאַכען האָבען זיי מורא געהאַט. דער:

גוכערנאטאר קען זיך אברעכענען, האבען זיי געשטופט איינער דעם אנדערען און געוואונקען מיט די אויגען.

— ווי האט מען איהם גערופען אין דער היים? אבלאף, העי דו אבלאף איינער, האט דער אלטער נאכגעשריען סעס'ען פון די טרעפען אראפ. די מאמע דיינע האט דאך גע'גנב'עט גרויפען ביי מיר אין געוועלבעל. איך האב דאך זי אמאל אליין געכאפט ביי דער האנד, און דא אין אמעריקא ביזטו געווארען א גאנצער פרעה — הע, אז אויסגעריסען זאלסטו ווערען מיט מיין זוהן, מיט אמעריקא אין איינעם.

קוזמין האט זיך געפרעגעלט אין נחת, האט געצויגען די אקסלען און געשטופט איינער דעם צווייטען:

— דו זעהסט די מפלה?

— אויף אלע אידען-פיינד געזאגט געווארען.

— די מאמע זיינע האט דאך פלייש גע'גנב'עט אין די יאטקעס. ווי האט מען זי דאס גערופען? נעכא האט מען זי גערופען...

און מ'האט זיך אנגעהויבען צו דערמאנען אין אלמען קוזמין און אויסגעגראבען מעשיות פון פערצייטענס.

נור באלד איז אלעס פערשטומט געווארען. קוזמין איז פער-ציטערט געווארען, פערשטיינערט, פערגליווערט. קוזמין איז געוואר-רען איין מאשין וואס האט געהאלטען א נאדעל אין דער האנד און האט גענייהט. אין די געווערקשטעל האט זיך בעוויזען אנקעל מאזעס אליין, מיט די גרויסע שער אין האנד, אהן ראק, נור די קייט פון זיך גער האט פערנומען די גאנצע ברייט פון זיין דיקען בויד און האט צוגעגעבען זיין פיגור א וויכטיגקייט. ער האט נאך געשוויגען, נאר אויפגעפענט די אויגען און זיך ארומגעקוקט. קוזמין האט געצויגען די קעפ צו די הויזען און גענייהט. אנקעל מאזעס איז צוגעגאנגען צום פאטער און האט איהם אנגענומען ביים ארים:

— טאטע, קום אראפ.

— איך וויל ניט. וואס וועסטו מיר טהאן, וואס? איך האב ניט קיין מורא פאר דיר, — האט דער אלטער מעלניק געשריען און געקלאפט מיט'ן שטעקען מיט קוראזש וואס ער האט שטענדיג גע-קראגען נאך א שנעפסעל מאכען.

— טאָמע, דו שטערסט זיי צו ארכייטען. זיי בעדארפען זיין אַליין, קום אראָפּ מיט מיר, — האָט דער זוהן ווייך אָנגענומען דעם פּאָטער'ס האַנד.

— איך וועל נישט געהן. איך האָב נישט קיין מורא פאַר דיר. וואָס ביזטו פאַר אַ נייער פרעה, פאַר אַ קייסער? איך האָב פאַר'ן סאַמע נאַטשאַליניק נישט קיין מורא. איך האָב פאַר קיינעם נישט קיין מורא. איך בעדארף דיר נישט. וואָס האָסטו געוואָלט האָבען פון מיר? וואָס האָסטו מיך אַראַבגעבראַכט? שיק מיך צוריק, איך וויל צוריק פּאָהרען אַהיים.

— דו וועסט צוריקפּאָהרען. וועסט צוריקפּאָהרען. קום צוראָב, טאָמע, שטער זיי ניט.

— איך וועל ניט געהן — האָט דער אַלטער געשריען — איך בעדארף דיר צו אַלדע שוואַרצע יאָהר — האָט זיך דער אַלטער צו קאַכט — דיך מיט דיין גאַנץ אַמעריקאַ. צו דיר אויף קבורה־געלד וועל איך ניט אַנקומען. אַט אַ דאָ האָב איך אַבגעשפּאַרט פון מיין אייגענע פּראַצע.

ער נעהמט אַרויס אַ זעקעל וואָס הענגט איהם אויף דער נאַך־קעטער ברוסט.

— אַדאָ האָב איך אויך קבורה־געלד, פון מיין אייגענע פּראַצע, פון דיר וויל איך נישט. שיק מיך צוריק. וואָס האָלטו מיך דאָ. ווי פרעה די אידען אין מצרים? שיק אונז צוריק, לאָז אונז אַרויס פון מצרים, איך וויל דאָ ניט זיין.

אַנקעל מאָזעס האָט געטראַכט וואָס צו טהאָן. דעם פּאָטער האָט ער זעהר געאַכטעט. דאָס איז געווען ביי איהם אַן עהרע־זאָר. אַבער פּערשעהמט ווערען פאַר זיינע לאַנדסלייט, פאַר וועלכע ער איז שטענדיג דיג אַרויסגעקומען מיט זיין גאַנצער הערשאַפט (דאָס איז געווען זיין קראַפט), האָט ער נישט געקענט. ער האָט זיך אַבער באַלד גע־פונען און געענדערט דעם טאָן:

— אז דו ווילסט נישט געהן, דארף מען נישט. אַלל־רײַט, בלייב דאָ מיט דייןע לאַנדסלייט, רעדט וועגען קוזמין, וועגען אַלטען שררה, דעם מלך אבינו וואָס האָט פּערמאַנט זיעבצעהן מיט אַ האַלבען דאַלאַר אַמעריקאַנער געלד. בלייב דאָ, בלייב דאָ, אַי לייק אים, אַז דו זאַלסט זיך ענדזשויען — און איז אוועק פון פּאָטער.

דער אלטער האט נאכגעשריען:

— וואס פאר א פרעה ביזטו געווארען? ווער ביזטו יוער?
 דעם אלטען מעלניק'ס א זון. האסט א פאטער א שיכור. יאס איז
 מיט דיר דער יחוס? — האט דער פאטער געזידעלט דעם זון.
 קוזמין האט נישט געוואגט צו הערען. אַנקעל מאָזעס איז אַרומד-
 געגאנגען אַרום די נייַה-מאַשינען און בעטראַכט די אַרבייט. ער איז
 זעהר ערנסט געווען און פערטראַכט. זיין ערנסטקייט האט א שרעק
 אָנגעוואַרפען אויף די לאַנדסלייט און עס האט זיך זיי אפילו נישט
 פערנלוסט צו פרעהען זיך פון דעם אלטענ'ס זידלערייען. אז ער
 איז אָנגעקומען צו אהרן מעלניק'ס טיש, איז ער געבליבען שטעהן.
 אריינגעשטעקט די הענד אין די קעשענעס און א מינוט איהם בער-
 טראַכט:

— דו וועסט איבערלאָזען סעם'ען דעם אדרעס. איך וועל צו
 דיר זונטאג ארויסקומען — האט דער אַנקעל געזאָגט ווי פאר זיך
 און איז אוועקגעגאנגען מיט א שמיכעל אין זיך און איז צוגעגאנגען
 צום פאטער.

— נו, טאטע, יעצט וועסטו שוין געהן מיט מיר? קוט דאור-
 סטערן מיט מיר, טאטע.

— איך וועל נישט געהן — האט דער אלטער נאכאמאל אנגע-
 הויבען צו שרייען, — וואס פאר א פרעה ביזטו געווארען אין אמע-
 ריקא. איך האב נישט קיין מורא פאר דיר. נא, זעה דעם פרעה מלך
 מצרים... ווער ביזטו, ווער?

— אַלל-דרייט, ווען דו ווילסט שטעהן, שטעה, שטעה... — זאגט
 ער צו זיך — העי, סעם, געהן דעם אדרעס פון דעם, ווי רופט מען
 איהם, גאַרעל, איך וועל ארויסגעהן זונטאג זעהן מאשא'ן. אי לייק
 דווי קיך — זאגט ער פאר זיך אראבגעהענדיג די טרעפּען.

9.

אהרן מעלניק איז געבליבען זיצען אַ צוטומעקטער און דער־
שראַקענער. דער אַנקעל וועט ארויסקומען צו איהם זונטאג זעהן
מאשא'ן. דער אַנקעל צו איהם אין שטוב אַריון. דער אַנקעל אַליין
— צו איהם אין שטוב זעהן מאשא'ן?!

אהרן מעלניק און זיין ווייב ראָזע האָבען אויסגעפּוצט דעם
„פּאַרלאָר“ צום פעטער'ס עמפּפּאַננ. מען האָט אַרויסגעשלעפּט דאָס
גרויסע בעט פון פּראַנט צימער, אין וועלכען „אַלע“ זיינען געשלאָר־
פּען און צולייגט עס אין אַ ווינקעל. דעם טיש פון קיטשען „איבער־
געמופּט“ אין „פּאַרלאָר“ אַריון, אויסגעשפּרייט מיט דעם פּסח טיש־
טוך. די פּאַטאַגראַפיע פון אהרן מיט ראָזען אַלס התּז־כּלה אונטער
דער חופּה — פון איין זייט, די מחותנים — טאַטע־מאַמע פון ביידינג
זייטען; צוויי פּרומע אידען מיט בערד, און צוויי גוטע אידישע
ווייבער מיט שייטלען — שעהנע קוזמינער בעלי־בתים, וועלכע האָב־
בען שוין געפונען זייער רוה אויף דעם קוזמינער גוטען אַרט — אויפ־
געהאנגען אויף דער צווייטער וואַנד. די דרשה מתנת וואָס האָבען
זיך נאָך אויפּגעהאַלטען אין דער פּאַמיליע: דאָס בשמים־באַקסעל,
צוויי קליינע זילבערנע בעכערלאָך און אליהו הנביא'ס גלעזערנעם כּוּס;
אויסגעוואשען, אויסגעפּוצט, אַז זיי זאָלען פינקלען און אוועקגע־
שטעלט אויפֿן שפּיעגעלע. די קינדערלעך אָבגעוואשען, אויסגעצווואַ־
גען די קעפלעך ווי אויף פּסח צום סדר. יום־טובֿ'דיג אַנצוטשאַן פּאַר
אַלע אין אָבער נישט געווען. האָט איינס געהאַט אַ פּאַר גאַנצע שיד,
האַט עס קיין קליידער נישט געהאַט. האָט דאָס אַנדערע אַ קליידעל
געהאַט, האָט עס אָבער קיין גאַנצע שיד ניט געהאַט. אין געבליבען
אַז מען זאָל צוויי „פּערלייקענען“. פּערלייקענען נישט — נור בע־
האַלטען, פּערשטעקען, אוועקשיקען פון שטוב אַרויס דורך דער צייט
ווען דער אַנקעל וועט אין שטוב זיין, און מיט די גוטע רעשטלאַך פון
זייער אַנגעטוכס זאָל מען זיך בענוצען פּאַר די אַנדערע קינדער. דער
גורל אין אויסגעפּאלען אויף ציליען, ציליע האָט געראַד געמוזט די

שׁוֹב פֶּעֲרָאָזֶען און איהרע נייע שײַד האָבען בעשיכט איהר אינגערע שוועסטערעל גאַרדעלען. און ציליע האָט דוקא געוואָלט זיין ווען דער אַנקעל וועט קומען. אין איהר פּאַנטאַזיע האָט זיך שוין אָנגע־שפּיעגעלט דאָס בילד, ווי זי וועט פּאַר'ן אַנקעל פּאַרשפּיעלען אַ „מואַויע“. און דער אַנקעל, וועלכער איז אזוי רייך, אַז אַלע מוּאַ-ויעס פון גאַנץ ניו יאָרק און אַלע אייזיקריעס פּאַרלאָרס מוזען אוראי בעלאַנגען צו איהם, און ווען ער וויל נור, קען ער אריינקומען אין די מוּאַויעס אָדער זיך אוועקזעצען אין אַן אייזיקריעס פּאַרלאָך און עסען פּערשיעדענע אייזיקריעס, וואָס זיין האַרץ געלויבט זיך נור, אַלע „זאַג-דעס“ און אַלע „שאַרט קייס“ (אַנדערש האָט זיך ציליע ניט געקענט פּאַרשטעלען דעם אַנקעל), און ער ניט איהר ארויס אַזאַ קאַרד, וואָס ווי זי קומט נור און ווייזט די קאַרד, אזוי עפענען זיך אַלע טהירען פון די מוּאַויעס, פון די אייזיקריעס פּאַרלאָרס פאַר איהר, און מען ניט איהר אַלעס וואָס זי ווינשט נור. זי האָט זיך געמוזט יעצט פון די גליקליכע פּאַנטאַזיע אָבזאָגען און בענוגענען זיך נור מיט אַ בליק דורך אַ שפּאַרע אין פּאַרלאָר אַרײַן, וואו דער אַנקעל וועט זיצען (אַז מען וועט זי נור לאָזען).

אויך ראָזע האָט זיך דערמאַנט אַן איהרע יונגע יאָהרען. זי האָט געוואָלט דעם אַנקעל געפעלען. זי איז געווען שטאַלץ אויף איהר קינד מאַשאָ'ן, וואָס איהרע אַ קינד האָט אזוי פּיעל חן געפונען אין די אַזויגען פון אַנקעל — און וואָס דורך איהר וועלען אַלע גליקליך ווע-נען. איהר קינד'ס חן איז געווען איהר אייגענער. זי האָט אויסגע-זוכט פון קאַסטען וואָס נור זי האָט געקענט געפינען, וואָס האָט זיך איהר געדאַכט, אַז עס וועט פּערשטעלען איהר אַרימקייט אין די אַזוי-גען פון אַנקעל. זי איז געווען אַ בעל-הבית'טע פון דער היים, אַ בעל-הבית'ישע טאַכטער, און אַלס אַזעלכע האָט זי געוואָלט ערשיינען פאַר'ן אַנקעל. זי האָט בעפּוצט און בעשיינט איהר היים, איהרע קינדער און זיך אליין. שכנים האָבען פּערשטאַנען די וויכטיגקייט פון דעם בעזוך, און האָבען געהאַלפּען מיט אַלעס וואָס זיי האָבען נור געקענט. זיי האָבען ראָזען אַרויסגעבאַרגט פון זייערע הייזער זייער אייגען אַרימקייט. איינע האָט געבאַרגט אַ שטיקעל געשניטען גלאַז אַ חתונה-מתנה, און אוועקגעשטעלט אויפ'ן טיש, אַן אַנדערע — אַ סערוויס, אַ דריטע — אַ צוויי נייע שטוהלען. וואַרים אַלע האָבען

שוין געהערט פון דעם גרויסען גליק וואָס האָט געטראָפּען די מעל-ניס נעקסט־דאָר, אַז דער אַנקעל האָט זיי געהעכערט גאַנצע פינף דאלאַר אַ וואָך צוליב אַ קינד, אַ מיידעל, און דער אַנקעל מאַזעס קומט אַליין זיי בעזוכען האָבען אַלע געוואַלט מיטהעלפּען צו געווינען דאָס גרויסע גליק, דעם אַנקעל מאַזעס גענאָדע. אהרן מעלניק האָט אַנגעקוקט זיין פרוי, זיינע קינדער, זיין היים. ער האָט זיינע אויגען ניט געגלויבט. קיינמאַל נאָך אין אמעריקא האָט ער ניט געזעהן זיין פרוי אַזאַ שעהנע, אַזאַ אויסגעפּוצטע, זיינע קינדער אַזעלכע ריינע און זיין היים אַזאַ רייכע און אַנגענעהמע. און ער איז דאַנקבאַר גע-ווען דעם אַנקעל מאַזעס פאַר דעם גליק. ער האָט שוין דעם אַנקעל אַלעס מוחל געווען, מוחל געווען די פּערשקלאַפּונג און פּערשעהמט-הייט. ער האָט נור געזעהן דאָס גוטס וואָס דער אַנקעל האָט איהם געטאָהן. ער האָט איהם געהעכערט גאַנצע פינף דאלאַר מעהר אַ וואָך, און אַז דער אַנקעל אינטערעסירט זיך מיט זיינע אַ קינד, זיינס אַ קינד האָט געפונען ביי איהם גענאָדע, און דער אַנקעל קומט אַליין צו איהם אין שטוב אַריין. ער איז געוואָרען אַ הייסער אַנהענגער פון אַנקעל, ער האָט נור געזעהען אין איהם גוטס — און ער איז איהם ווירקליך דאַנקבאַר געווען פאַר דעם גליק וואָס ער האָט איהם גע-שאַנקען.

די „משפּחה“, דער ברודער בעריל מיט די שוועגערין, זיינען אויך געקומען דעם אַנקעל עמפּפּאָנגען. די שוועגערין האָט זיך אויס-געפּוצט, ווי זי וואַלט אין טהעאַטער געגאַנגען, אין איהרע קינדערס יום־טוב. נור די מאָדערנע יונגע קליידער האָבען אַזוי קאַמיש אויס-געקוקט אויף איהר. דער העט מיט די גרויסע פּעדערען און דאָס טרויעריגע מאַמעדיגע געזיכט! און דער סוט געשניטען קורץ, און די קאַמאַשען מיט די הויכע אויסגעקרימטע אַבסאַצען, וואָס די אידענע איז געגאַנגען אין זיי ווי אויף שטאַלצען. דאָס האָט אַזוי געשמעקט מיט טהעאַטער, אַז עס איז געווען אַ רחמנות צו קוקען אויף דער אי-דענע. אַלע האָבען געהערט פון דעם גרויסען גליק, און אַלע האָבען זיך געוואַלט וואַרימען אין דער זון... מען האָט יעצט שוין גע-חנפּ'עט אַי אהרן און אַי זיין ווייב ראַזען. נור ראַזע און אַפּילו אהרן זיינען נאָך ניט צופּריעדען געווען פון דעם בעזוך וואָס די „משפּחה“ האָט זיי יעצט אַבגעשטאַט. „יב האָט זיך זיי געדאַכט, אַז דער אַנקעל

געהערט שוין צו זיי. עס איז זייער אַנקעל — און יעצט קומט די „משפחה“ אביסעל לעקען פון דעם צוקער, וואָס געהערט זיי. דער אַנקעל האָט געלאָזט לאַנג אויף זיך וואַרטען. אזוי ווי ער וואָלט זיי ניט געווען פּערגונגען דאָס גליק — האָט ער עס געלאָזט זייער ווערען... די קינדער האָבען דערווייל די קליידלעך שמוציג גע- מאַכט, און די שכו'טעס זיינען מיעד געווען די אויגען זיך אויסקר קענדיג אויפ'ן אַנקעל... איינער האָט געפרעגט דעם אַנדערען: וואו איז ער? אין די אויגען פון דער משפחה האָט זיך שוין בעוויזען דאָס פייערעל פון נקמה. און די שוועגערין דוואַשע האָט שוין הייד געלאַכט, און גערוימט זיך מיט'ן מאַן אין אויער:

— אז מעהר האָט ער ניט בעסערס צו טהאָן, ווי נור אהער צו טומען.

און ווי אויף צוזעצעניש די שונאים, איז דער אַנקעל דוקא יא געקומען. אריינגעפאלען אין קיטשען מיט סעם'ען פלוזלונג. אב- געשטעלט זיך אין קיטשען און ניט געוואָלט ווייטער געהן, ווי ער וואָלט זיי ניט געוואָלט פּערגינגען דאָס פּערגעניגען, אז ער זאָל זעהן די פּאַרלאָר, האָט ער זיך אוועקגעזעצט אויף דעם ערשטען בעסטען שטוהל אין קיטשען, נישט דעם ראַק און נישט דעם העט אויסגעטהאָן, נור מיט'ן שטעקען אין האַנד האָט ער זיך אַרומגעקוקט אין קיטשען אויף די לאַנדסלייט און די משפחה וואָס זיינען אלע געשטאַנען פאַר איהם מיט שרעק; און געזאָגט ווי צו זיך:

— עס איז אַלל-רייט דאָ, מיינע לאַנדסלייט וואָהנען זיך זעהר שעהן.

ער איז צופריעדען געווען פון זיך, וואָס ער גיט זיינע לאַנדס- לייט צו מאַכען אַ שעהן לעבען, אז זיי זאלען זיך קענען וואָהנען אַב- שטענדיג און אַנטהאַן זיך אַנשטענדיג — איז ער בעסער געוואָרען. ער האָט זיך געטראַכט, אז אייגענטליך איז ער אַ גוטער מענש — און דאָס האָט איהם געבראַכט אין אַ גוטען הומאָר. ער האָט אָנגע- הויבען צו שמייכלען און אויפּגעהויבען זיך און געגעבען אַ טריט אין פּאַרלאָר. דער פּאַרלאָר איז זיך נאָך מעהר געפעלען געוואָרען, געזעהן די שעהנע שטוהל מיט דעם שעהנעם מיש, וואָס איז געווען סערווירט מיט קייק און פּרוכטען. ער וואָט אויסגעשטרעקט די האַנד צו די פּרוכטען, און אלע זיינען דערפּרעהט געוואָרען וואָס דער אַנקעל

געהט עסען. נור קיין פרוכטען האָט ער ניט גענומען. ער האָט בעטראַכט די גלאַז און געזאָגט ווי צו זיך:
— קאָט-גלעז, עס איז אַלל-דייט.

ער האָט זיך געהייסען וויזען די קינדער. אהרן האָט איהם געוויזען די קינדער. ער האָט זיי בעטראַכט.
— און וואו איז מאַשא? אַי לייק טו סי מאַשא!

נור מאַשא איז אין ערגעץ ניט געווען צו געפינען. זי האָט זיך ערגעץ פערשטעקט. דער טאַטע, די מאמע און די גאַנצע משפּחה זיינען אַרומגעלאָפּען זי זוכען. מען האָט ניט געוואוסט וואו זי איז. ענדליך האָט מען זי געפונען ביי אַ שכו'טע. דער פאַטער האָט זי געשלעפּט ביי דער האַנד, און דער פעטער בעריל האָט איהר נאַכ-געשריען:

— נאַריש מיידעל, געה אַריין! וואָס טהוסטו דאָ? — עס איז דאָך דאָ דער אַנקעל...

— מאַשא, דו מאַכסט דאָך מיד אונגליקליך, אויפ'ן לעבען אונ-גליקליך — האָט זיך דער פאַטער געבעטען.

מאַשא איז געווען אַנגעטהאָן אין איהר נייע קליידעל, אין אַ נייעם שירזעל, מיט איהרע לאַנגע צוויי שוואַרצע אויפגעצויגענע צעפ... איהרע בעקלעך האָבען געשלאָגען מיט פיער — זי האָט פערביסען איהרע קליינע יונגע ליפעלעך מיט איהרע קליינע ווייסע צייהן — און געברומט:

— אַי דאָן וואָנט טו סי היים!

לאַנג האָט זי דער אַנקעל בעטראַכט און געשמייכעלט:

— שי איז דהי נויַרל — וואָס האָט מיר גערופּען „ביעסט“.

— אַ נאַריש מיידעל, זי ווייסט דען וואָס זי רעדט — האָט דער פעטער בעריל געפרוואוּט פערענטפערען.

— גאַטהינג, אַי לייק אים. נו, דערפאַר וואָס דו האָסט מיר גערופּען „ביעסט“, האָסטו טשאַקאלאַד. סעם! — האָט דער אַנקעל גערופּען סעם'ען.

סעם האָט שטומיג דערלאַנגט אַ פודלע טשאַקאָלאַד דעם אַנקעל. דער אַנקעל האָט עס איהר געגעבען.

— יא, דאָס האָסטו פאַר „ביעסט“.

מאַשא האָט נישט גענומען.

— נעהם, נעהם, קינד וואס טהוסט דו? — האבען איהר אלע צוגעשריען.

מאשא האט צוגענומען די טשאקאלאד.

— עפען אויף, וועסטו עפעס געפינען.

— עפען אויף, מאשא, עפען אויף — האבען איהר אלע צוגעשריען.

מאשא האט אויפגעעפענט דעם טשאקאלאד מיט ציטערדיגע הענד. פון די פודלע אין ארויסגעפאלען אייניגע צעהן דאלאר שטיקער און שטיקלאד דזשולערי.

— די דאלאר שטיקער אין פאר די מא, און די דזשולערי אין

פאר דיר — דערפאר וואס דו האסט מיד גערופען „ביעסט“ — האט דער אַנקעל געזאגט מיט אַ שמייכל.

מאשא האט אויפגעהויבען איהרע פולע שווארצע אויגען, זיי קינד

דיש זיי זיינען נאך געווען — אזוי זאפטיג זיינען זיי שוין געווען.

און זי האט זיי רוהען געלאזט אויפ'ן אַנקעל מאזעס — אַ קאקער

טעריי אין געלענען אין דעם בליק וואס האט פערראטהען די ציר

קונפטיגע פרוי, פעההילט אין נאך געווען די קאקעטעריי מיט אַ הילע

פון קינדישער פערשעהמקייט...

דעם אַנקעל מאזעס אין דער בליק געפעלען. ער האט אין זיך

געשמייכלעט.

— דאנק דעם אַנקעל!

— ניב אַ קוש אין האַנד! — האבען איהר אלע נאכגעשריען.

מאשא האט זיך פערלאָרען. זי האט געוואַלט טראָן וואס

אלע האבען איהר געהייסען. דער אַנקעל האט זיך אבער ניט געלאזט

קישען אין האַנד. דער אַנקעל האט זי ארומגענומען ביים קאפ און

איהר געקושט אין די האַר. אלע זיינען גליקליך געווען, אין פיעלע

אויגען האבען געגלענצט טרעהרען — און טאטע־מאמע זיינען געווען

אויפ'ן זיעבעטען הימעל.

— איד קען אויף, איד קען אויף — אין פלוצלונג ציליע גע-

געבען אַ פאל אריין אין מיטען דער חתונה אַ האַלב נאקעטע און ניט אַ

אַבגעוואשענע. דאָס קינד האט צוגעקוקט די סצענע דורך די קיטשען

און אין געוואָרען אייפערזיכטיג און האט זיך ניט געקענט איינ-

האַלמען.

— גאָט מיינער! — האָט זי די מוטער געכאַפט און געוואַלט זי פֿערשטעקען.
 אַבער דער אַנקעל מאַזעס האָט זי שוין בעמערקט.
 —ווער איז דאָס?
 — גאָר ניט, אַ קינד — האָט זיך אהרן פֿערענטפֿערט.
 — און וואָס קענסטו? — האָט דער אַנקעל געפֿרעגט.
 — מואוויעס שפּיעלען, — האָט ציליע ארויסגעוואונקען מיט
 איהרע אויגעלאך און שמוציג פֿנים'על, אונטער דער מוטער'ס יום-
 טוב'דיגער קלייד.
 — מואוויעס שפּיעלען — דאָס איז שעהן, קאס'אן, קאס'אן — יא, דא האָסטו דו...
 אַבער די מוטער האט שוין געהאט פֿערשטעקט די אַרימקייט
 אין אַ ווינקעל, נור די „אַרימקייט“ האָט פֿון דאָרט ארויסגעוויינט...

קוזמינער לאַנדסלייט.

אַנקעל מאַזעס' שאַפּ איז געווען אונמעגליך צו אַרגאניזירען אין אַ יוניאָן שאַפּ. וויפֿיעל די אידישע אַרבייטער אַרגאניזאטאָרען האָבען נישט געפֿראוואָרט צו יוניאָניזירען די לאַנדסלייט פֿון אַנקעל מאַזעס שאַפּ, האָבען זיי זיך שטענדיג אַנגעשלאָגען ווי איז אַן אייזערנע וואַנד. די אורזאַכע דערפֿון איז געווען, וואָס די בעציהונגען צווישען אַנקעל מאַזעס און זיינע לאַנדסלייט איז ניט געווען קיין ביזנעס בעציהונג, נור אַ משפּחה בעציהונג. אַנקעל מאַזעס איז געווען פֿאַר די קוזמינער לאַנדסלייט ווי אַ הויפּט פֿון אַ משפּחה, ווי אַ רעגירער פֿון אַ קליין קעניגרייך. די קוזמינער לאַנדסלייט זיינען שטאַלץ גע-ווען מיט אַנקעל מאַזעס פֿערמעגענס. אַז זיי זיינען דורכגעגאַנגען דורך אַ הויז, וואָס האָט געהערט צום אַנקעל מאַזעס, האָבען זיי זיך דערמיט געגרויסט, ווי עס וואַלט געווען זייער הויז. אַנקעל מאַזעס האָט זיך אַריינגעמישט אין זייערע פֿאַמיליע־אַנגעלעגנהייטען. זיי האָבען זיך געלאָדענט פֿאַר איהם, און אַנקעל מאַזעס האָט ארויסגע-

געבען געריכט־שפרוכען איבער זיי ווי א פארצייטיגער פאטריארך איבער זיינע משפחה־אנגעהעריגע. זיי זיינען געווען געטריי אַנקעל מאַזעס, און טאַמער האָט ווער געפרוואוּט זיין אונזופריעדען און דערמאַנען אַ וואָרט עפעס וועגען אַ יוניאַן, האָבען עס די לאַנדסלייט באלד איבערגעגעבען אַנקעל מאַזעס. דער אַנקעל מאַזעס איז אַרויפ־געקומען אין שאַפּ אַרײַן, אויסגעזוכט דעם „רעוואָלוציאַנער“, אָבער־שטעלט זיך נעבען איהם און צום ערשטען איהם לאַנג און גענוי בער־טראַכט, אַזוי, אז עס איז פון יענעם דאָס חיות אַרויס.

— סעם, ווי האָט מען איהם גערופען אין דער היים? — פרעגט ער זיין גובערנאַטאָר, וויזענדיג אויפֿ'ן „רעוואָלוציאַנער“, וואָס האָט אַ יוניאַן.

— משה גרויס — ענטפערט סעם אַב קורץ

— אַזוי, דאָס ביזטו משה גרויס. דאָס ווילסטו האָבען אַ יוניע ביי מיר. נישט ביי מיר, גוטער ברודער. ביי מיר אַרבייט מען נישט שבת, נישט יום־טוב. ביי מיר איז נישט קיין שאַפּ, וואָס מען זאָל דאָ אַרײַנלאַזען יוניע לײט. ביי מיר זיינען לאַנדסלייט, משפּחה. וואָלט ביי מיר געווען אַרבייטער און אַ שאַפּ, וואָלט מען ביי מיר געווען גע־אַרבייט אין שבת און אין יום־טוב, אפילו אין ראש השנה און יום־כפור, ווי אין יעדען יוניע שאַפּ. איד בעדאַרף דאָס ניט, ווייזט ער אויף זיין שאַפּ. איד לייג געלד צו דערצו. איד האָלט נור דאָס אויף צוליעב איד, אז מיינע לאַנדסלייט זאָלען קענען מאַכען אַ לעבען. וואָס וואָלט איהר געטהאָן אַהו מיר? ווער האָט אַיך געבראַכט אין אַמעריקא? צו וועמען זייט איהר געקומען נאָך אַ שיפֿ־קאַרטע? נאָך געלד, אז איהר האָט בעדאַרפט אַייערע משפּחות אַהער ברענגען? צו וועמען קומט איהר, אז איהר האָט טראַבעל? אז ס'ווערט ווער פון אַיך חלילה קראַנק? — האָט אַנקעל מאַזעס זיך צושריען הויך אויפֿ'ן קול, אַז די לאַנדסלייט האָבען געציטערט — צו וועמען קומט איהר? אַלעס צום אַנקעל מאַזעס, הע? איז עס אַזוי? און דער וויל ביי מיר אַיינפיהרען אַ יוניע. ניט ביי מיר, ברודער! קיינער וועט מיר ניט נויטען, אז מען זאָל ביי מיר אַרבייטען אין שבת, אין יום־טוב. ביי מיר זיינען קיין אַרבייטער ניט. ביי מיר זיינען לאַנדס־לייט. מײן משפּחה מאַכט ביי מיר אַ לעבען, און איד אַרבייט אַזוי

שווער ווי איהר. איהר זעהט עם אליין. און פאר וועמען? פאר מיר בעדארף איך עם ניט! אלעס נור פאר אייך. איר וועל צושליסען מיין שאפ און זוכט אייך ערגעץ ענדערש וואו ארבייט. אז איהר וועט בעדארפען א פאָר דאלאר, וועל איך אייך סיי ווי סיי געבען. האָט ניט קיין מורא, נור מעהר צו טהאָן מיט דעם וויל איך נישט.

— וואָס רעדט דער אַנקעל? וואָס רעדט דער אַנקעל זיך איין, וואָס אַ ליאדע יונג זאָגט דאָרט? — הויבען זיך אָן די לאַנדס־לייט בעטען ביים אַנקעל מאָזעס.

— צוליעב איהם זאָלען מיר אלע ליידען? — צוקאכט זיך אהרן־משה, דעם אַנקעל'ס אַ משפּחה. — אין דער היים איז ער געווען אַ דאָקפּס־געהער, געוועהנט געווען מיט'ן ווינד און וועטער און דא איז ער אַ פרעסער. לאָזט מיר נאָר צו צו איהם, וועל איך איהם דער־לאַנגען אַ יונגע — שרייט דער איד מיט דער האַנד אויסגעשטרעקט. — שיש־שטעה. ביי מיר שלאָגט מען נישט — האַלט איהם דער אַנקעל מאָזעס איין. — נור וועמען עם געפעלט ניט ביי מיר, דער קען זיך שאַפען ערגעץ אנדערש וואו בעסער. סעם, זעה וואָס קומט איהם און בעצאָהל ביז איין גראַשען. און נא, דאָס האַסטו דא נאָך אַ פאָר דאלאר מיט אויפ'ן זעגן.

אַנקעל מאָזעס גומסקייט האָט אלעמען געריהרט. אַנקעל מאָזעס האָט געפאָנגען די הערצער פון די קוזמינער לאַנדסלייט מיט די פרייע האַנד זיינע. ער האָט קיינמאָל קיין לאַנדסלייט ניט אַבגעזאָגט. און דער „רעוואָלוציאַנער“ אליין איז געריהרט געווען פון אַנקעל מאָזעס' רייד, און פון זיינע פאָר דאלאר, און האָט חרטה געהאט אויף זיינע גוערטער.

— בעט איבער דעם אַנקעל מאָזעס. די מינוט בעט איבער דעם אַנקעל מאָזעס — האָבען די קוזמינער לאַנדסלייט געשריען. — קושען אין האַנד לאָז ער. קוש דעם אַנקעל מאָזעס אין דער האַנד — האָט אהרן־משה, דער דאָרפּס־געהער און דא דער פרע־סער, געשריען אויף דעם „רעוואָלוציאַנער“.

דער סוף איז געווען, אז אַנקעל מאָזעס האָט זיך ניט געלאָזט קושען אין דער האַנד. דעם לאַנדסמאַן האָט ער ניט אַבגעזאָגט פון דער ארבייט. דאן, פאר זיין נאָרישקייט, האָט מען איהם אַ צונאַמען געגעבען „דער יוניע מאן“.

דאָס הייסט אָבער ניט, אז מען האָט ביים אָנקעל מאָזעס ניט געארבייט אין שבת. פערקעהרט, שבת איז אין סטאר ביים אָנקעל מאָזעס געווען דער מעהרסט פערנומענער טאָג. די פרומע לאַנדס-לייט האָבען דעם טאָג טאָקע פערבראכט אין די קאָנגרעגיישאַן, אין דער היים מיט זייער משפּחה. די ניט-פרומע לאַנדסלייט, דעם יונגען עלעמענט, האָט אָנקעל מאָזעס איינגעלאדען שבת, אז זיי זאָלען קומען אין סטאָר אריין העלפען פערקויפען אָדער צופיקסען, ווען מען דארף צופאסען עפעס אַ קאָסטומער. שבת איז געווען דער טאָג וואָס מען האָט אַם מייסטען געלייזט. און די לאַנדסלייט, דערפאַר וואָס זיי האָבען ניט געקראָגען בעצאָהלט פאר זייער ארבייט, האָבען זיי די קלייניגקייטען ניט געהאַלטען פאר אַן ארבייט, נור פאר אַ געטריי-שאַפט צום אָנקעל. דערפאר אָבער שבת ביינאַכט פלעגען זיך די על-טערע לאַנדסלייט צונויפקומען ביי איינעם פון דער משפּחה און פער-ברענגען דעם אָבער מיט עראינערונגען וועגען קוזמין. מען האָט געשיקט נאָך קענליך ביער און מען האָט זיך אמוזירט מיט אַלט-קוזמין.

מעהרסטען פון די קוזמינער לאַנדסלייט זיינען דאָך געווען מענ-שען, וואָס האָבען זיך ערצויגען אויף דער פרייער נאַטור. קוזמין אַליין איז געלעגען ביים ברעג פון דער ווייכסעל און איינגעטונקט צווי-שען פלוימע-רבימער און גרינסען. און אז עס איז געקומען פּסח-צייט, האָבען זיך שוין געטראָגען אין דער קוזמינער לופט די לייכטע ווינ-טעלעך, וואָס האָבען געבלאָזען פון די פרייע פעלדער און האָבען יעדעס האַרץ יונג געמאַכט. עס זיינען דאָך געווען צווישען די קווד-מינער לאַנדסלייט אַזעלכע אידען, וואָס האָבען העלפט פון זייער לעבען פערבראכט אין סעדר; פישערס וואָס זיינען געשוואומען איבער טייכען און סטאווען, ווינטער אויפגעהאַקט דאָס אייז פון גע-פרוירענע יעזשערעס. אידען שווייגערס, וואָס האָבען אין דער היים געהאַט צו טהאָן מיט מעלעקען קיה, מיט מילך, מיט גרינסען, מיט אויבסט, און דאָ זיינען זיי אַלע געווען אַבגעשניטען פון דער נאַטור, פערבראכט זייערע טעג אין אַ פערשטויבטען שאַפ. צי די זון האָט געשיינט, צי אַ רעגען האָט גענאַסען, האָבען זיי גאָרניט מעהר געזעהן נור די פארביליזירטע באַהן. זעהר זעלטען האָט איינער פון די לאַנדסלייט די מעגליכקייט געהאַט דאָס הימעל צו זעהן בייטאָג. און

האַט אַ קוזמינער פּלוצים אין אַ ווינטער־אבענד ענטדעקט די לַכּנה, וואָס האָט דורך אַ שפּאַרע הימעל אַריינגעקוקט אויף אַ מינוט אין עסקס סטריט, איז עס ביי איהם געווען אזא חידוש, ווי אַ נייער לאַנדסמאַן וואָלט פון קוזמין אַריבערגעקומען... האָט זיך די קוזמינער געבענקט נישט וויסענדיג אליין נאָך וואָס זיי בענקען. זיי האָבען געבענקט נאָך דעם קוזמינער הימעל, נאָך דער לַכּנה, נאָך פעלדער, און נאָך די קוזמינער סעדער, און ווען זיי זיינען זיך צונויפגעקומען. האָט מען גענומען קוזמין אויפ'ן טיש אַרויף. וואַרים קיין אַנדער לעבען האָבען זיי ניט געהאַט, נור דאַס לעבען וואָס זיי האָבען הינטער זיך איבערגעלאָזט אין דער אַלטער היים.

אַנקעל מאָזעס איז געווען אַ קוזמינער לאַנדסמאַן. און כאַטש ער איז געווען זייער באַס, זייער הערשער, זייער געוועלטיגער, איז ער געווען דער זעלבער לאַנדסמאַן וואָס זיי. זיין לעבען איז ניט אַנדערש געווען פון זייערס. זיין קינדהייט און זיין יוגענד און זיינע שעהנע טעג האָט ער פּערבראַכט אין קוזמין. זיינע שעהנסטע ער־אינערונגען זיינען פון דעם קליינעם שטעדטעל, און פּלעגט מען איהם דערמאַנען אָן קוזמין, אָן אַ מענשען, וועלכען ער האָט געקענט אין זיין יוגענד, אָדער אָן אַן אָרט און פּלאַץ אויף וועלכען ער פּלעגט זיך שפּיעלען מיט די קצבים־יונגען — האָט עס איהם אזוי געריהרט, אַז עס האָבען זיך באַלד בעוויזען טרעהרען אין זיינע אויגען. ער פּלעגט אָפטמאַל אַריינפאלען צו די קוזמינער, ווען זיי האָבען פּער־בראַכט שבת אין אַבענד ביי אַ לאַנדסמאַן און צוהערען זיך צו די קוזמינער מעשיות. נאָר ווען דער אַנקעל מאָזעס פּלעגט זיך בעד־ווייזען, זיינען די קוזמינער פּערשטימט געוואָרען, מורא געהאַט אַ וואָרט אויסצורעדען און האָבען געהאַלטען אין איין חנפֿ'ענען און מכבד זיין דעם אַנקעל און צוהערען זיך צו איהם. ער האָט געפּיחלט, אַז ער האָט פּערטריבען די פּרעהליכקייט פון זיי מיט זיין אַריינ־קומען. האָט ער זיי פּערלאָזט.

וואָס עלטער אַנקעל מאָזעס איז געוואָרען, אַלץ מעהר האָט ער אָנגעהויבען צו בענקען נאָך קוזמין. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער איז נאָך אַ בחור, אַ יונגער מאַן, און האַלט נאָך ביי אַ שידוך טהאַן. ער איז אוועקגעפּאַהרען אין דער פּרעמד זיך אַרויפֿאַרבייטען און געלד מאַכען און יעצט וועט ער אהיים פּאַהרען נאָך קוזמין אַ ריי־

כער כהור און וועט חתונה הארען מיט א פיין קוזמינער מיידעל, ארויסגעהמען א קינד פון א בעל־הבתיש הויז און חתונה האַבען... זיין לעבען אין אמעריקא איז ביי איהם נישט געווען פעררעכענט. ער האָט דאָ ניט חתונה געהאַט, ניט געפיהרט קיין בעל־הבתישקייט. דאָ האָט ער זיך ארויפגעארבייט און געלד פערדיענט. און יעצט ערשט בעדארף ער חתונה האַבען און פיהרען אן אנשטענדיג בעל־הבתיש לעבען ווי עס פאסט פאר א מאן ווי ער איז, פאר'ן אַנקעל מאָזעס. די יאהרען זיינען אָבער געלאָפּען און ער איז געווען פער־נומען איז ביונעס און פערגעסען זיך, און ווען ער האָט ערוואַכט, און איז שוין בערייט געווען אַנצוהויבען דאָס נייע לעבען, האָט ער איינגעזעהן, אז צוריקפאהרען נאָך קוזמין איז ער שוין צו אַלט...

מאשא האָט צוריק בעלעבט זיינע האָפּנונגען. אַנקעל מאָזעס האָט דערפיהלט די עלטער און האָט מורא געהאַט חתונה צו האַבען מיט אַ ווילד פרעמדע... פערלאָזט האָט ער זיך קיינמאָל נישט אין זיין לעבען אויף אַ צווייטען. צו קיינעם האָט ער קיין צוטרויען ניט געהאַט, נור צו זיך אַליין — און יעצט אויף דער עלטער, ווען ער האָט בעדארפט ליעבע אן געטריישאָפט — זיך פערלאָזען אויף אַ פרעמדע, האָט ער מורא געהאַט — דאָך דאָס יונגע, קוים ריפּע מיידעל, וועלכעס האָט איהם אַזוי שטאַלץ געקוקט אין די אויגען אריין און געזידעלט איהם „ביעסט“, האָט ביי איהם ערוועקט אַ געפיהל פון אַכטונג צו אַ צווייטער פערזענליכקייט, און דאָס געפיהל פון אַכטונג האָט אַנקעל מאָזעס ניט געהאַט צו קיינעם פון זיינע לאַנדסלייט, וואָס זיינען געווען מיט איהם אַ גאַנצען טאָג צוזאַמען.

דערנאָך האָט ער געהאַלטען מאשא'ן פאר ס'זייניגע, פאר עפעס אַזעלכעס, וואָס בעלאַנגט צו איהם, אַ טאַכטער פון זיינס אַ משפּחה, וואָס אַרבייט ביי איהם, וואָס מאַכט אַ לעבען פון איהם — און וואָס זיין נורל איז אַבהענגיג פון איהם. און אלע וואָס מאַכען ביי איהם אַ לעבען, האָט אַנקעל מאָזעס געהאַלטען, בעלאַנגען צו איהם, זיי מיט זייערע פרויען און זייערע קינדער. מאשא איז אויסגעוואַקסען פאר איהם, ער בעדארף נור זעהן, אן אנשטאַט פיינט האַבען, זאָל זי פער־געטערען דעם אַנקעל מאָזעס. און פערגעטערען וועט זי איהם ווען ער וועט איהר גוטס טהאָן.

מאשא איז זעהר דערהויבען געוואָרען מיט אַמאָל אין דער היים.

צייט מען איז געוואָהר געוואָרען, אז דער אַנקעל האָט צולײַעב אײַהר, געהעכערט דעם פּאָטער'ס ווײַדזשעס אויף נאַנצע פּינף דאַלאַר אַ וואָך. די טאַטע־מאַמע האָבען פאַר אײַהר אָנגעהויבען דרד־אַרץ צו קריגען, ווי עס וואָלט אויף אײַהר געפּאַלען אַ שטראַהל פּון די גרויסקײט און שטאַרקײט וואָס בעקליידט ווי אַ זון דעם אַנקעל מאָזעס אין די אויגען פּון די לאַנדסלייט... מאַשאַ איז געוואָרען אין די אויגען פּון דער משפּחה ווי אַ וואונדער־קינד, וואָס בעצויבערט. מען האָט זי שוין נײַט געלאָזט אַרבייטען אזוי שווער, און די מאַמאַ האָט שוין מורא געהאַט צו שרייען אויף אײַהר. זי איז עפּעס געוואָרען מיט אַמאָל ווי אַ יום־טוב קינד. מאַשאַ האָט נײַט פּערשטאַנען וואָס ס'איז גע־שעהן.

11.

אַסתר און אַחשורוש.

מאַשאַ האָט זיך ערצויגען אונטער די זוניגע שטראַהלען פּון אַנקעל מאָזעס'עם גנאָדע. דורך אײַהר, איז אויך אײַהר פּאָטער, מוטער, אײַהר גאַנצע משפּחה ערהויבען געוואָרען. וואַרים מאַשאַ איז גע־וואָרען דאָס ווינש־פינגערעל דורך וועלכען מען קומט אָן צו אַנקעל מאָזעס'עם האַרץ.

עס איז עפּעס געלעגען אין דער קליינער מיידעל וואָס האָט דעם אַנקעל מאָזעס געמאַכט פּערגעסען אַן אלע זיינע ביזנעס און קאַפּ־דרעהענישען און געבראַכט אײַהם צו קלעהרען נור וועגען זיך. און דערפאַר האָט אַנקעל מאָזעס אזוי געצויגען צו דעם קינד. ער פלעגט לײַגען ביינאַכט און נײַט קענען שלאָפען. אין קאַפּ האָבען זיך אײַהם געפּלאַנטערט געשעפּטען, קאַנקורענטען, בעלי־חובות. ער האָט זיך פּאַרגעוואָרפען: צו וואָס? פאַר וועמען? וואָס פּערברענג איד מיין גאַנץ לעבען מיט זיי? קוים אַבער איז אײַהם געקומען מאַשאַ אין זיגען אַרײַן, איז אײַהם ליכטיגער געוואָרען אין די אויגען. ער האָט זיך געזעהן אַ יונגער מאַן מיט לעבען, מיט אַ ווילען. ער האָט זיך געזעהן ביי זיך אין דער היים, ביי אַ געדעקטען מיש. געבען אײַהם

זיצט די, וואס האט איהם לייעב, וואָס לעבט מיט איהם און קלעהרט וועגען איהם.

ער האָט שוין ניט געוואָלט, אז זי זאָל זיין זיין קינד. ניין... דעם פאָטער האָט ער אנגעהויבען גוטס צו טהאָן צוליב איהר. גע- העכערט איהם די ווידושעס און אראַבגענומען פון דעם שאַפ און אוועקגעשטעלט איהם אַלס קעשיער. צו מאַשא'ן האָט ער געשיקט אַ מוזיק־לעהרער זי לערנען פיאַנאָ שפּיעלען, געשיקט איהר מתנות און פלעגט יעדען שבת און זונטאָג אַרויסקומען זי זעהן.

די ערשטע זאָך האָט ער געמאַכט, אז דער פאָטער איהרער זאָל זיך איבערציהען אין אַ גרעסערע וואַהנונג און מאַשא זאָל זיך לערנען און פּיעל געהן שפּאַצירען. שבת און זונטאָג איז ער אַרויס־ געקומען צו אהרן מעלניק אויף בעזוך. צו דער פּערוואַנדערונג פון אַלע זיינע מענשען, האָט מען בעמערקט, ווי אַנקעל מאַזעס האָט זיך אנגעהויבען די לעצטע צייט צו פּוטצען. וואָס ערוואַקסענער און רייפער מאַשא איז געוואָרען, אַלץ מעהר האָט אַנגעהויבען אַנקעל מאַז־ זעס די אַהר זיך צו פאַרבען, זאַרנזאַם שטענדיג צו זיין ראַזירט, יאַנגמען צו קליידען זיך און פון פּערפּיומען צו שמעקען, אַזעלכע זאַכען וואָס קיינער האָט ביז איצט ניט בעמערקט אין אַנקעל מאַזעס. און דאָס פּייניגען זיך פון אַנקעל מאַזעס צוריק יונג צו ווערען, האָט ביי אַלעמען אַרויסגערופּען אַ רחמנות און אַ מיטלייד צו איהם. הינטער זיין רוקען האָט מען שוין אַנגעהויבען צו לאַכען אויס איהם און ווערטלעך צו זאָגען איבער איהם, אַ זאָך וואָס איז קיינמאַל ניט גע- שעהן. אַבער אין אַנקעל מאַזעס' געגענוואַרט האָט מען דרד־אַרץ גע- האָט און נאָר זיך ניט געמאַכט זעהען און בעמערקען.

אַנקעל מאַזעס האָט אַבער אויף נאָר ניט געקוקט. ער האָט אַנגעהויבען צו לעבען ווי אין אַ פּאַנטאָזיע, ווי אין אַ צווייטער וועלט. עס איז געווען, ווי אַנקעל מאַזעס האָט געלעבט אַ פּערקעהרטעס לעבען. אין זיין יוגענד האָט ער זיך אַבגעגעבען בלוין מיט ביזנעס און זיין האַרץ איז געווען טויט, ווי דאָס האַרץ פון אַן אַלמען מאַן. און אויף זיינע אַלמען מעג איז אַנקעל מאַזעס יונג געוואָרען און האָט אַנגעהויבען צו לעבען צוריק זיין יוגענד וואָס ער האָט פּערלאָזען. אַנקעל מאַזעס האָט שוין ניט געלעבט מיט זיינע געשעפטען, ניט מיט

אויסבראקירטע סחורות, מיט פערלעגענעם סטאק. ער האָט געלעבט מיט אַ יונג מיידעל, וואָס האַלט אין וואַקסען און ענטוויקלען זיך פון אַ קינד צו אַ פרוי. יעדע ענדערונג וואָס איז פאַרגעקומען אין מאַשאַ'ן האָט ער בעמערקט... און אז ער האָט זי געזעהן פון איין שבת צום אַנדערען, האָט ער זי גוט בעטראַכט, און איינגערעדט זיך, אַז איהרע האַהר זיינען דורך די וואַך געריכטער געוואָרען, איהרע צייהן שאַרפער און שטאַרקער. ער האָט זיך געפּרעהט מיט די ענט-וויקלונג פון איהר פיגור, מיט דעם וואַקס פון איהר הויך, מיט די פילונג פון איהר קערפער. יעדען שבת האָט ער אין איהר נייעם בע-מערקט, האָט ענטדעקט אין איהר אַ נייעם רייז וואָס ענטוויקלעט זיך.

ער איז בעסער געוואָרען צו זיינע מענשען. זיינע אויגען זיי-נען קלעהרער געוואָרען און ארויסגעהויבען זיך פון דעם בעפאַ-לענעם פעטס פון זיין פנים. ער האָט געשמיכעלט, און טאַמער האָט ווער ניט געהאַן זיין פליכט, אזוי ווי עס בעדאַרפט זיין, האָט ער אַנשטאַט בייזערען זיך, געשמיכעלט. קיינער האָט ניט פערשטאַנען די ענדערונג וואָס איז געוואָרען אין איהם. כאַטש אַלע האַבען גע-ביהלט און געוואוסט, אַז די אורזאך דערפון איז מאַשא, און זיי האַ-בען אויסגענוצט מאַשאַ'ן פאַר זייער טובה וועגען. אזוי ווי אמאָל האַבען די אידען בענוצט אַסתר'ן אויסצובעטען טובות פאַר זיי ביי אחשורוש'ן, האַבען די קוזמינער לאַנדסלייט אויסגענוצט מאַשאַ'ן פאַר אַנקעל מאָזעס. האָט אַ לאַנדסמאַן געדאַרפט האַבען אַ שיפס-קאַרטע פאַר זיין משפּחה, האָט מען געשיקט מאַשאַ'ן צום אַנקעל בע-טען. האָט ווער בעדאַרפט אַ טאַכטער חתונה צו מאַכען, גאַלדענע צייהן אין מויל' זיך אריינשטעלען, אַז אַפּעריישאַן צו מאַכען — פאַר אלסדינג האָט מען געשיקט מאַשאַ'ן צום אַנקעל בעטען. מאַשאַ'ן האָט דער אַנקעל קיינמאָל ניט אַבגעזאָגט. קוים האָט זי זיך געווי-זען פאַר איהם, זיינען זיינע אויגען קלעהרער געוואָרען, דאַס פעטס פון זיין פנים האָט זיך בעהאַלטען און איז צוריקגעגאַנגען אויף זיין אַרט, און זיין גאַנץ אויסזעהן האָט דענסמאָל געקראַגען אַ מענ-שליכעם געשטאַלט און מען האָט פערשטאַנען דאַס פנים זיינס, וואָס איז אַן אַנדערס מאָל געווען אונפערשטענדליך... ווי אַלץ האָט מאַשאַ גע'פּועל'ט ביי איהם, אזוי ווי אַסתר ביי אחשורוש'ן, האַבען איהר

טאקע די קוזמינער לאַנדסלייט אַ נאַמען געגעבען אַסתר; אַנקעל מאַזעס — אַחשוּרוש און אהרן מעלניק — מררכי היהודי.

צוויי טויטע האַבען זיך געקליבען צו פּאַהרען אויף יענער וועלט. דאָס זענען געווען דעם אַנקעלס פּאַטער, דער אַלטער מעלניק, און דער צווייטער איז געווען דער פעטער בעריל, וועלכע האַבען זיך געקליבען קיין קוזמין שטאַרבען. דער פעטער בעריל האָט שוין נישט געהאַט זאָס צו טהון אויף דער וועלט. ער האָט געפיהלט, אז זיין פּאַלאַטיץ וואָס ער האָט זיך אָנגעגרייט אויף יענער וועלט איז פּערטיג געוואָרען פאַר איהם, און די וועלט האָט איהם אויך נישט מעהר געוואָלט. ער איז קראַנק געוואָרען, געשפיגען מיט בלוט, און נישט געקענט מעהר ארבייטען. און ער האָט אויך געהאַט פּערלוירען זיינע „באַרדערס“ — די קינדער זיינע האַבען חתונה געהאַט. און מיט אַמאָל האַבען זיך טאַטע מאַמע ארומגעקוקט און דערזעהען זיך, אז זיי זענען גע- בליבען אַהן „באַרדערס“. עס איז נישטאָ ווער עס זאָל דאָס „הויז“ אויסהאַלטען.

דער פעטער בעריל האָט געוואָלט דוקא אהיים פּאַהרען. זיינע לעצטע טעג פּערברענגען איז קוזמינער בית-המדרש, תהילים זאָגען, און בעגראַבען צו ווערען אויפ'ן קוזמינער בית-עולם.

דאָס ווייב אַבער, זיינע האָט געטענה'ט אז איהר „קוזמין“ איז דאָרט — וואו איהרע קינדער זענען. און נאָר הונדערט און צוואַנציג וויל זי ליגען דאָרט וואו איהרע קינדער זענען. האַבען זיך מאַן און ווייב געשיידט ביי זייער לעבען — דער פעטער בעריל איז צוריק גע- פּאַהרען קיין קוזמין — שטאַרבען און די מוטער איז געבליבען דאָ אין אמעריקא.

לכבוד די „צוויי טויטע“ זיינען זיך אלע קוזמינער לאַנדסלייט צונופגעקומען, אַ נאַכט בעפּאָר די שיף געהט אָב, צום פעטער בעריל זענענען זיך מיט „די טויטע“. די „צוויי טויטע“, דער אַלטער מעל-ניק און דער פעטער בעריל, זיינען געזעסען פון אויבער-אָן מיט און געטרונקען „לחיים“ צו די לאַנדסלייט, און די משפּחה, די טעכטער מיט די אידימס מיט די אייניקלעך, האַבען זיך מיט זיי געזעגענט. זיי האַבען געוויינט, ווי מען בעווייזט טויטע. די לאַנדסלייט האַבען מחילה געבעטען ביי זיי.

— וואָס איז איז דער חילוק? אַלע וועלען מיר אהיים פּאַהרען.

צילע וועלען מיר פגהרען וואוהין זיי פאָהרען! — האט זיך אָנגערופען
 אַ לאַנדסמאַן, און אַלמער איד, וואָס האָט זיך אויך פערבענקט נאָר'ן
 קלזמינער גוטען אַרט.

— ר' בעריל, גרויסט זיי דאַרמען.

— אַז איהר וועט זעהן דאַרמען „מיינע“, ר' מרדכי, גרויסט

זיי...

— איהר זאלט זיך מיהען פאר אונז — האט אַ אידענע אָנגע-

הויבען צו וויינען.

נאָר די „טויטע“ אַליין זיינען זעהר פּרעהליך געווען. זיי האָבען
 נאַרניט געפיהלמ, און זיי פאָהרען שטאַרבען. פעטער בעריל'ס אויגען
 האָבען געלויכטען און ער האָט זיך אויסגעקעמט די באַרד. עס האָט
 זיך געדאַכט ווי דער איד קומט צו צו דעם גליק, אויף וועלכען ער
 האָט געוואַרט זיין נאַנץ לעבען, אַז יעצט געהט ער אָבגעהמען דעם
 שַכר פאַר זיין גאַנצע האַרעוואַניע. און אַ רעהיגקייט און אַ שטילע
 פּרעהליכקייט האָט ארויסגעזונגען פון אלע זיינע בעוועגונגען.

דער אַלמער מעלניק איז אויך פּרעהליך געווען און מיט יעדען

געטרונקען לחיים און ווערטלעך גערעדט:

— אַז איד וועל זעהן דיין טאַטען, דעם אַלמען חיים אויף יענער

וועלט, וועט ער דאָך מיר פּרעגען: וואָס מאַכט עפעס מיין זעהן און

אַמעריקאַ? וועל איד איהם ענטפערען: דיין זעהן פּרעסט טרופות

און איז מחלל שבת, דורך דעם וואַרפט עס דיך אַזוי פון דער ערד

אַרויס — וועט ער קומען צו דיר און וועט דיר צודישען ביינאַכט.

זעסט דאָ אַ שוואַרץ יאָהר זיך אויסריכטען — אוי, וועסטו זיך אַ

שוואַרץ יאָהר אויסריכטען!

האָבען אלע לאַנדסלייט זיך צולאַכט פון'ם „טויטען“, וועלכער

זאָגט ווערטלעך.

צו דער שיף, זיינען די לאנדסלייט אראבגעקומען בעגלייטען די טויטע ווי צו א אמת'ע לוייה. די קינדער האבען געוויינט, געפאלען דעם פאטער אויפ'ן האלז און געבעטען מחילה:

— טאטע, זיי אונז מוחל, טאמער האבען מיר דיד ניט בע האנדעלט ריכטיג.

— טאטע, מיר וועלען דיד קיינמאל ניט פערנעסען. אזוי לאנג ווי דו וועסט לעבען, וועלען מיר דיר געלד שיקען.

— לאנג וועל איד שוין ניט בעדארפען אייער געלד — האט דער פעטער בעריל דוהיג און גוטמוטיג געשמיכעלט — בלייבט זעזונד, מיינע קינדער, און געדענקט אין גאט.

און ער האט אזועקנערופען טשאַרלי, זיין ברייחיד, אין א ווייני קעל, און געזאגט צו איהם אזוי:

— איין זאך פערלאנג איד נאך פון דיר. מילא, איד האב אנט דערש געוואלט — איד קען ניט העלפען. אבער דאס זאג מיר צו, גיב דיין האנד תקיעת כף דערויף, אז דו וועסט עם האלטען: אז ווען דו וועסט הערען, אז עם איז שוין נאך אלעמען, וועסטו דעם קדיש אבהיטען. זאג מיר צו, מיין זעהן...

אלע לאנדסלייט זיינען געשטאנען און האבען צוגעזעהען די סצענע, אלע האבען געוואוסט וואס דער פאטער פערלאנגט יעצט פון זיין קינד, און אלע האבען זיך דערמאנט אן זייערע אייגענע קינדער. ווי ווייט און פרעמד זייערע קינדער זיינען פון זיי אין אמעריקא. די לאנדסלייט האבען אנגעהויבען צו קרעכצען. דא אין דארט האט יוער א טרעהר געווישט און איינער האט גערוימט דעם צווייטען אין אויער אריין:

— און מיינער איז בעסער? און דיינער איז בעסער?

טשאַרלי, וועלכער איז דורך די פאך יאהר אויסגעוואקסען א הויכער און א דארער בחור, מיט א פאך שטארקע הענד, מיט א שטארקע ביינערדיגע ברוסט, איז געשטאנען א פערשטיינערטער ער האט פערשטאנען, אז דער פאטער פערלאנגט פון איהם עפעס הייליגעס און טהייערעס. ער האט רהמנות געהאט אויף איהם און צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ. אבער ער האט קיין ווארט ניט גערעדט. ער האט דעם פאטער נאך ניט געקענט זאגען. ווארים ווירקליך אין איהם דער פאטער געווען א פרעמדער. די מוטער האט ער

געליעבט, ווייל די מוטער האָט זיך פאר איהם אנגענומען און פֿלעגט איהם בעשיצען געגען די שוועסטער. אבער צום פאטער מיט זיין לערנען און דאוונען און פרומקייט — וואס האָט ער געפיהלט צום פאטער?

דערווייל זיינען די איידים געשטאנען אין אַ ווינקעל און האָר בען זיך גע'סוד'עט, און האָבען זיך צונויפגעלייגט געלד. און דער עלטסטער איידים, דער גאליציאַנער, האָט עס צוגעטראָגען בערלען: — שווער, דאָס וועט איהר האָבען „אויף נאָר הונדערט און צוואַנציג יאָהר“ אז מען וועט בעדארפען, זאָלט איהר...

— אויף נאָר הונדערט און צוואַנציג יאָהר בעדאָרף איר ניט; האָב איר מיר אלײַ, גאָט צו דאַנקען, אָנגעגרייט פון מיין אַרבייט — ווייזט דער פעטער בעריל אויפֿן טאַרבעלע מיט'ן געלד וואָס ער האָט אויפֿן האַרץ אָנגעבונדען — נאָר ביז צו די הונדערט און צוואַנציג יאָהר זאָלט איהר מיך ניט פערלאָזען. לאָנג וועלען די הונדערט און צוואַנציג יאָהר שוין ניט נעהמען... איר פיהל שוין... — שמיכעלט דער פעטער בעריל.

אז עס איז געקומען זיך געזענענען מיט דער ווייב, האָט דאָס פאָר פאָלק ערשט פערשטאָנען וואָס אַמעריקא איז געווען פאר זיי. אַראַבגעבראַכט האָבען זיי קיין אַמעריקא זייערע קינדער. די קינדער האָט אַמעריקא צוגענומען. און זיי שפייט אַמעריקא אויס, וואָרפט זיי אוועק ווי אַן אומווירדיגע, אונניצליכע שמאַטע. אַמעריקא האָט זיי צומהיילט אויף די אַלמע יאָהרען. פון די אַלמע מאַמע ציהט זי נאָר אַביסעל נוצען. דעם אַלמען טאַמען שיקט זי אַהיים שטאַרבען. — דער טויט האָט אונז ניט געקענט צושידען, און אַמעריקא האָט אונז צושידט — האָט די אידעגע געשריען און ניט פערשטאָנען וואָס זי מיינט דערמיט, נאָר עפעס געפיהלט אַ גרויסע קללה פאר דעם לאַנד, וועלכע האָט פון איהר אַלעס אוועקגענומען — איהרע כּחות, איהר לעבען און איהרע קינדער, און שפייט אויס דאָס, וואָס זי בעדאָרף ניט מעהר...

נאָר באַלד איז פרעהליך געוואָרען ביי דער שיף. אַנקעל מאַזעס איז אַראַבגעקומען מיט'ן צווייטען „טויטען“, דער אַלמער מעלניק איז טויט שכור געווען. אין דער האַנד האָט ער געהאַלטען דאָס זעלבע מיט'ן געלד וואָס ער האָט זיך אָנגעוואַמעלט אויף קבורה־געלד

פון זיינע אייגענע ארבייט— געקלימפערט מיט'ן געלד און געשריען צום זוהן:

— איך בעדארף דיר שוין אויף אלרע שווארצע יאהר, פרעה מלך מצרים, מיט דיין גאנץ קעניגרייך אמעריקא פון הודו ביז כוש. אויף קבורה-געלד האב איך אליין מיר אנגעזאמעלט. אויסגעארבייט, מיט מיינע אייגענע הענד אויסגעריבען אויפ'ן קאשע-מיהלעכעל, און אויף וואס און צו וואס בעדארף איך דיר? ...

— קום, בעריל, קום צוריק נאך קוזמין — האט ער געריסען בערלען ביים ארבעט — בלייב געזונד, פרעה מלך מצרים — האט ער דעם זוהן צוגעשריען — און איהר, לאנדסלייט, עבדים היינט, געהט צוריק צו פרעה מלך מצרים ארבייטען!

אז די שיף איז אָבגעגאנגען מיט די „צוויי טויטע“, זיינען די לאנדסלייט שטעהן געבליבען און נאכגעקוקט מיט בענקענדע בליקען און ניט איינער האט מקנא געווען די „טויטע“ וואס פֿאַהרען רוהען אויף קוזמינער גומען ארט, איידער צוריקצוגעהן צו פרעה מלך מצרים.

אלע זיינען טרויעריג געווען. אפילו אַנקעל מאַזעס איז טרוי-עריג געוואָרען און נאָכגעקוקט די אָבגעהענדע שיף מיט די „טויטע“. יעדער איינער לאַנדסמאַן האָט זיך דערמאַנט אַז זיין אייגענע ענדע, ווען ער וועט אַהיים פֿאַהרען מיט דער שיף...

נאָר אָבגערוקט פון אלע זיינען געשטאַנען מאַשאַ און טשאַרלי, די צוויי דערוואַקסענע קינדער, וואָס האָבען זיך ערצויגען שוין דאָ אין אמעריקא. זיי האָבען געפאַסט איינע צו די אנדערע, אין איין וואַקס, אזוי ווי זיי וואַלטען צוזאַמען אַרויפגעשאַסען אין דער הויך מיט זייערע שטאַלצע און יונגע קעפּ. זייערע בינערדיגע בריסט האָבען דערנרייכט איינס צום צווייטען. די צוויי יונגע מענשען האָבען זיך צום ערשטען מאל ביי דער „לויה פון די אלטע“ בעגעגענט, אלס ערוואַקסענע. און די יוגענד האָט געצויגען איינס צום אַנדערען. זיי האָבען ניט געזעהן די אָבגעפֿאַהרענע שיף מיט די „טויטע“. זיי האָבען גערעדט עפעס פאַר זיך, און האָבען הויך געלאַכט, ווייזענדיג איינס ס'אָנדערע די ווייסע יונגע שטאַרקע צייהן. די לאַנדסלייט האָבען דערהערט זייער לאַכען, האָבען זיך אומגעקוקט, און איינער האָט געזאָגט צום אַנדערען:

— נאָ, דאָס האָסטו „אמעריקא“! זיי געהט דען עפעס און?
זיי ווייסען דען פון עפעס? פאַהרט א מאַמע אהיים, שטעהט ער
מיט א מירעל און לאַכט.
— זיי זיינען גאָר פון א גאַנץ אנדער וועלט, גאַנץ אנדערע
מענשען, וואָס ווילסטו פון זיי? — האָבען די משפּחה זיך געזאָגט.

(ענדע פון ערשטען טהייל).

צווייטער טהייל

1

ער וועט האבען קינדער.

אנקעל מאָזעס איז אריינגעקומען פריהמארגען אין זיין סטאר אַרין אן אויסגעפוצטער אין אַ ווייסען שירסו אנצוג, און פערשמעקט אַ האַלבען סטאַר מיט קאלגייט'ס ראָזען-פאַרפּיום, וואָס האָט זיך געהערט פון איהם פון דערווייטענס. זיינע געל-געפוצטע שיד האַבען געפינקעלט פון דערווייטענס און אויסגעזאָגט מיט זייער קוועטשענ-דיגען קוויטש — ער געהט! זיין כרייט, דיק געזיכט האָט געגלאַנצט פון דעם „קלין שיווי“ וואָס ער האָט ערשט וואָס גענומען. ווי אַ הייד פיש וואָס מען האָט נור וואָס פון ים ארויסגעצויגען. ער האָט אראַב-געכאַפט זיין שטייפען הויכען פאַנאַמאַ העט און געווישט זיך דעם צושוויצמען קאַפּ און הייסען אַכגעקאַכטען קאַרק מיט אַ ווייס באַ-טיסטען טאַשענ-טיכעל. די מענשען אין סטאַר האַבען זיך פאַר אימה געגעבען אַ כאַפּ אַרין אין די ווינקעלעך און געמאַכט זיך זיין פער-נומען מיט פאַנאַנדערלייגען די אנצוגען, די הויזען, די רעס. ער האָט זיך אַכגעשטעלט אין מיטען סטאַר, און געגעבען זיך אַ קוק ארום אויף אלע פיער זייטען פון געשעפט, בעטראַכט די „משפּחה“ וואָס האָט געאַרבייט ביי איהם אין ביזנעס. זיי האָט זיך גערוכט, און דער בליק געדויערט אַ יאָהר. ער האָט געגעבען אַ ווינק מיט צוויי פינגער צו סעם'ען, צום יונגמשפּחה, צו וועלכען ער האָט אַם מייסטען צו-טרוען געהאַט, און געגעבען אַ פרעג :

- אלעס אַלל-רייט?
- יעס, אַנקעל — האָט ער אַבגעענטפערט.
- וואָס טהוט „קוזמין“? — האָט ער געוויזען מיט'ן פינגער אויפ'ן בוידעם, מיינענדיג די לאַנדסלייט.
- נייהען די ווינטער רעק נומער 58.
- גוט, זעה זאָלען שניידען, קוזמין שוויצט און שלאָפט נור. זעה צו מאַכען קעש. שנייד, ברודער, וויפיעל דו קענסט, און מאַר קעש.
- אַלל-רייט, אַנקעל.
- איך וועל ניט זיין אַ גאַנצען טאַג. סעם, ניב אַכטונג. אלס דינג אַלל-רייט?
- יעס, אַנקעל.
- אַנקעל מאָזעס האָט געגעבען צו זיין קאַזין אַ וואַנק מיט די אויגען, ווי ער וואָלט איהם געוואָלט פּערגיטיגען, און ווידער געוואַרפען אַרום זיך אַ בליק:
- באַזיס, זונטאָג היינט, אַ הייסער זונטאָג — שניידט'ס די איטאַליענער און די טשייניזער — קעש מאַכט'ס, קעש — און ער איז אַרויס פון סטאַר קוויטשענדיג מיט זיינע גרויסע גלאַנצענדיגע געלע שיד.
- די משפּחה האָט פריי אַבגעאַטהעמט, ווען זיי האָבען איהם שוין אַנגעקוקט פון היינטען. זיי האָבען געוואַנט אַרויסצוגעהן פון סטאַר און געזעהן ווי דער אַנקעל זעצט זיך אויף אויפ'ן געדונגענעם אויטאָמאָביל, וואָס האָט געוואַרט פאַר איהם פאַר דער טהיר, און אַ שמייכעל האָט זיך בעוויזען אויף זייערע ליפּען...
- אַלע האָבען געוואוסט, וואוהיין דער „אַנקעל“ פאַהרט, און גע-וואַרפען היינטער-ארום בליקען אויף סעם'ען, און געשטופט איינער דעם אנדערען, מאַכענדיג מיט די אויגען אויף סעם'ען:
- יער האָט געמיינט, אַז ער ירשנ'ט איהם שוין! — האָט איר גער אריינגעלאַכט אין די פויסט אריין, וויזענדיג מיט'ן פוס אויף סעם'ען.
- נאָר איינער, ער קען נאָר האָבען צוועלף קינדער. וואָס מיינסטו, ער קען ניט? ווי דער אלטער פעטריק אין דער היים.
- האָסט געזעהען אַ קאַרק? — ברומט אַ צווייטער.

סעם האָט געפיהלט די בליקען הינטער זיך און פערשטאנען דאס לאַכען. ער האָט זיך אומגעקוקט אויף די יונגען. זיין בליק און זיין פנים האָבען אָנגענומען דעם זעלבען אַנשמעל וואָס דעם אַנקעל'ס. און ווירקליך איז ער עהנליך געווען צום אַנקעל. שאַרפע אויגען, אַ שפּיר ציגע נאָז און אַ שטאַרקע מעגליכע קיין. די יונגען האָבען זיך דער-שראַקען פאַר איהם און געמאכט זיך רעדען וועגן ביזנעס.

ער האָט אויסגעשפיגען און איז ארויס פאַר דער טהיר, נאָכד קוקען דעם אַנקעל, וועלכער איז שוין געווען לאנג פערשוואונדען. ער האָט שאַרף פערביסען די צייהן איבער די ליפּען, זיינע הענד האָבען זיך געביילט צו פויסטען, און אַ קללה איז צוקריצט געוואָרען צווישען זיינע שטאַרקע ווייסע צייהן.

האָט ער דאָס צוליעב דעם אזוי געטריי געדיענט דעם אַנקעל, פון פערצעהן יאָהר אָן, זייט ער האָט איהם אַראָבגעבראכט פון דער היים, איבערבלייבענדיג אַ יתום נאָך דעם פּאַטער'ס טויט? געווען איז ער דעם אַנקעל אַ געטרייער הויז-הונד. דער אַנקעל האָט איהם צו אַלצדינג בענוצט, געמאכט אויס איהם זיין לייב-שקלאַף, זיין שפּיר-הונד. ער האָט געשפּיאַנעוועט ביי די לאַנדסלייט, ביי דער משפּחה, וואָס האָבען געארבייט ביים אַנקעל, און אויסגעפונען ווער פון דער משפּחה איז געטריי דעם אַנקעל און ווער ניט, און עס איבער-געגעבען דעם אַנקעל. דער יונג האָט געטהאָן פאַר'ן אַנקעל זאכען, פאַר וועלכע ער האָט געקענט אריינפאלען און פערפאלען ווערען אויפ'ס לעבען לאנג. ווי דענסטמאָל ווען מען האָט געכאַפט די גנבה'שע סוזורה פון דער פינפטער עוועניו, וואָס ער האָט זי איינגעגראָבען אין קעלער, די רעק און די הויזען, אויף וועלכע דער אַנקעל האָט ארויפ-גענייהט זיין לייבעל — האָט דאָס סעם גענומען אויף זיך, און קוים מיט צרות וואָס מען האָט איהם ארויסגענומען פון „טראַבעל“. ווען עס האָט זיך געמאכט „טראַבעל“, האָט עס סעם גענומען אויף זיך. דענסטמאָל, ווען מען האָט פּלוצים דעם „אַנקעל“ גערופען צום דינסט-ריקט אַטוירני וועגען דער פּוילישער שיקסע וואָס דער אַנקעל האָט זי טראַגעדיג געמאכט, אָדער מען האָט געדאַרפט „סעטלען“ מיט דער ווייבעל פון דעם גאַליציאַנער רעסטאָראַן, איהר צאָהלען חודש-געלד — אַלעס האָט סעם גענומען אויף זיך. ער האָט פאַר'ן אַנקעל דאָס לעבען זיך איינגעשטעלט, און פאַר'ן אַנקעל וואָלט ער ניט בלוזן אין געפענ-

גענים געגאנגען ווען מען וואלט געדארפט, ער וואלט אויך א מענשען גע'הרג'עט. און אלעס האָט ער געטהאָן דערפאר, ווייל ער האָט גע'האַפט אַמאָל אליין צו פערנעהמען דאָס אָרט פון „אַנקעל“.

די געטריישאַפט צום אַנקעל איז ניט געווען אויס חניפה. עס איז געווען א פערגעטערונג צו דעם מענשען, וועלכען ער האָט גענומען אלס פאַרביילד, אלס אידעאל — צו וועמען ער וויל אַמאָל אליין עהנליך זיין. איז די פערגעטערונג צום אַנקעל און די געטריישאַפט צו איהם איז געלעגען די געטריישאַפט צו זיך אליין און צו זיין אייגענער צוקונפט — ווען ער וועט זיין דער „אַנקעל“. און מיט אַמאָל זאָל זיך פון דעם גאָר ניט אויסלאָזען! דער אַנקעל געהט חתונה האָבען מיט דעם „שנעק“, מיט דעם „אהרן גאַרגעל'ס“ טאָכטער, וואָס האָט איהם אריינגעקריגען אין די הענד אריין. זי וועט האָבען מיט איהם קינדער, — איינס, צוויי, דריי, אלעס וועט איבערגעהן צו די קינדער. זי וועט שוין מאַכען, אַז זי זאָל האָבען קינדער. און ווען מען וועט דארף פֿען, וועט זי איהם קענען צושארען א פרעמד'ס אויך, אַבי זי זאָל זי יורש'מע זיין. און זי פערשטעהט עס שוין היינט. איינציגווייז זעצט זי אריין אין סטאָר „איהר משפּחה“: א קלענערע שוועסטער — שוין אַ בוכהאַלטערין; דעם פאָטער איהרען, אהרן מעלניק, „גאַרגעל“ פון דער היים — געמאכט פאַר א קעשיער. איז וואָס וועט פון איהם, סעם'ען ווערען? מען וועט איהם נאָר אַמאָל ארויסווארפען אויך.

סעם האָט זיך דערמאָנט אָן די געלעגענהייטען, וואָס ער האָט געהאט געלד צו מאַכען ביים אַנקעל. זיין קאָזין מאַנעס, וועלכער איז אַמאָל אויך געווען ביים אַנקעל, בעפאַר סעם איז אַנגעקומען — דעם „אַנקעל'ס“ רעכטע האַנד — האָט איהם געווארענט ניט אייז מאַל:

— זעה, סעם, פאר מאַרגען זאָל גאָט זאָרען; דו זאָרנ פאַר היינט. וואָס דו האַסט אין באַנק, דאָס איז דיינס. דאָס איבעריגע — אַ נעכטיגער טאַג. דו קענסט ניט דעם „אַנקעל“. ער וועט זיך געהומען אַ יונגע מויד אויף דער עלטער. געדענק וואָס איד זאָג דיר. סעם האָט זיך דערמאָנט אָן די ווערטער פון מאַנעס'ן. מאַנעס איז עלטער פון איהם און ערפאָהרענער, און ער האָט איהם ניט געוואלט האַרבען. אלץ זיך פערלאָזט אויפ'ן אַנקעל, געוואלט אלעס אריינגעריגען — און יעצט האָט ער.

„מען דארף אין אווענד אריינגעהן צו מאנעם'ען. ער, מיט זיינע
לאַיערס, מיט זיינע טעמעני האַלל דזשאַדזשעס, וועט שוין אויס-
געפינען עפעס א פלאן. דעם אַנקעל טאָר מען ניט דערלאָזען חתונה
האַבען מיט אַט דער שניידערשער טאַכטער, מיט דעם אַט אהרן
גארנעל, וועלכער וועט דאָ ווערען דער מהותן, און דער חתן פון דער
חתונה. אַז ניט — זיינען אלע אין דר'ערד; די גאַנצע משפּחה איז
אין געפּאָהר...“

סעם האָט זיך גוט איבערגעלעגט אויב ער זאָל דאָס טהאָן. זיין
געטריישאַפט צום אַנקעל האָט איהם נאָך ניט דערלאָזט דעם אַנקעל
שלעכטס צו טהאָן. ער האָט איהם צופיעל פּערגעטערט. ער האָט
איהם אזוי ליעב געהאַט, אַז אלע זיינע טהאַטען זיינען איהם גע-
פּעלען. סעם האָט זיי פּערשטאַנען און ער האָט זיך געגרויסט מיט
זיי. אפילו זיין וועלען חתונה האָבען מיט מאַשא'ן, איז סעם'ען אויף
געפּעלען, און, וואהרשיינליך, ווען עס וואַלט ניט געגאַנגען גענען
זיינע אינטערעסען, וואַלט ער דעם אַנקעל דערצו געהאַלפּען. סעם'ס
אַמביציעס פאַר זיין צוקונפּט זיינען אַבער שוין רייה געוואָרען, און ער
איז שוין געווען מענליך אויף אזוי פיעל, אַז ער זאָל שוין קענען
מקריב זיין זיינע סענטימענטען:

— כאַפּט איהם די כאַלעריע, דעם אַלמען, קינדער וועט ער
האַבען! — האָט ער זיך געטראַכט, דענקענדיג אַז זיין אייגענער
צוקונפּט.

קיין כעס האָט ער ניט געפיהלט צום אַנקעל. דעם כעס האָט
ער געהאַט צום יונגען „שנעק“, צו מאַשא'ן, און צו איהר פאַטער אהרן
מעלניק, וועלכע האָבען זיך אריינגע'גנב'עט אין דער „משפּחה“. זיי
האַט ער געטראַכט פאַר קאַנקורענטען.

— איהר, דעם „שנעק“, דער כלה זיינער, דארף מען אריינשיקען
דאָס וויבעל פון רעסטאָראַן, דעם רעסטאָראַטאָר'ס טאַכטער מיט די
פינף קינדער וואָס דער „אַלמער“ האָט איהר אַנגעמאַכט. זאָל זי
זיך אויס'מענה'ען מיט דער כלה.

אָר, וועט דאָס זיין אַ חתונה, ווען דאָס גאַליציאַנער וויבעל
וועט אַרדינקומען צו דער כלה אין טאָג פון דער חתונה! די כלה
וועט זיין אַנגעטראָגן צו דער חופּה צו נעהן, און די וועט פאַרשטעלען
די קינדער פאַר איהר:

— דו געהסט חתונה האָבען מיט מיין מאַן, מיט דעם פֿאַטער פֿון מיין קינדער!

אַד, וועט דאָס זיין אַ חתונה — האָט דער יונג נקמה גענומען אין זיין געדאַנקען.

און דער „אַנקעל“? דער אַנקעל וועט זיין אַנגעטראָן אין אַ פֿראַק — ער וועט פֿערשעהמט ווערען! ער האָט אַ מינוט רחמנות געהאַט אויפֿן אַנקעל. ער האָט זיך איבערלעגט, אָבער זיין אייגענע צוקונפט האָט זיך ווידער געשטעלט פֿאַר זיין אויגען. ער האָט זיך דערמאַנט אָן ראָזע'ן, זיין אייגענע כּלה, און דער יונג האָט פֿערביסען די שאַרפע צייהן אויף זיין ליפֿען און געזאַגט צו זיך:

— כאַפט איהם דער שוואַרץ־יאַהר; ער וועט קינדער האָבען, דער אַלטער!

מיט דעם נקמהגעפיהל איז ער צוריק אריין אין סטאָר. זיין פנים האָט אַנגענומען די שטרענגע בעפעהלערישע מינע, וועלכע ער האָט זיך אויסגעלערענט פֿון „אַנקעל“. זיין קיז איז געוואָרען שטאַרק, און אונטער דעם לאַנגען פֿליישיגען נאַז האָט זיך פֿערצויגען די משפּחה'שע גרימאָסע, פֿאַר וועלכער די לאַנדסלייט האָבען אזוי מורא געהאַט. ער האָט געגעבען אַ ברום אונטער דעם נאַז, נאַכמאַכענדיג דעם אַנקעל:

— שניידען קעש וויפֿעל עס לאַזט זיך, באַים!

דער זונטאָג האָט זיך שוין געהאַט אַנגעהויבען אין מעלניק'ס סטאָר.

2.

מ א ש א.

עס איז עפֿעס געשעהן מיט אַנקעל מאַזעס. אַז אַנקעל מאַזעס וואָל איבערלאָזען די סטאָר אין זונטאָג און אַרויספֿאַהרען פֿאַר פֿלעך ושר אויף אַ גאַנצען טאַג מיט אַ מיידעל שפּאַצירען! און ווירקליך איז אַנקעל מאַזעס אויף דער עלטער יונג געוואָרען און זיך גענומען צו אזעלכע זאַכען, וואָס האָט איהם לעכערליך געמאַכט אין די אָיגען

פון אלע זיינע בעקאנטע און ערניעדריגט זיין ווירדע ביי די קוזמינער לאנדסלייט. אַנקעל מאַזעס האָט זיך אָנגעהויבען אויסצופראַנטעווען אויף דער עלטער ווי אַ ניינצעהן יאָהריגער באַטישיק. אָנגעטהאָן שמאַלע קורצע הויזלאַד, און עס זאַלען זיך אַרויסזעהן די ווייסע זאַ-קען. ער האָט אָנגעהויבען צו טראַגען הויכע שמאַלע שטייפֿע קראַ-גענס וואָס האָבען איהם געפייניגט, אַנקעל מאַזעס האָט זיך בענאָכען מיט פאַרפּומען. . . . ניים „גאַליציאַנער“ צום לאַנטש, וואו דער אַנ-קעל האָט ליִעב געהאַט צו עסען די פעמע געבראַטענע אונטערמדייל-גענזלעך און קאַטשקעלעך — האָבען ביזנעס-לייט פון דער בויערי גע-קומט אויף איהם און געלאַכט אין די פּוּיסטען. דער ניער סייילעס-מאַן, דער וואַרשעווער יונגערמאַנטשיק, וואָס האָט זיך ערשט וואָס אויפגעפענט אַ ניעם ציגאַרען סטאָר אין שכנות מיט'ן אַנקעל און איז שוין געווען בעקאַנט אין גאַנצער שכנות'שאַפט פאַר אַ „וואַר-שעווער“, אַ ספּאַרט, אַ שטימער — האָט אָבעטהאָן דעם אַנקעל אַ שפּיצעל: ער האָט בעשמעלט ביי די גאַליציאַנערין, ביי דער וויי-בעל וואָס האָלט דעם ביזנעס לאַנטש-רום — אַ דרייעקענדיגע קנישע אין פּאַרם פון „אַ האַרץ“, און האָט אין מיטען אַריינגעקלאַפט אַ קאַלירט בילדעל פון אַ מיידעל מיט רויטע בעקלאַד, אָבעריסען פון אַ ביליגע שאַקאַלאַד קעסטעל — און עס צוגעשיקט צום אַנקעל. אַנקעל מאַזעס האָט געזעהן און געהערט ווי מען לאַכט איהם אויס, פער-שטאַנען דעם שפּאַס, זיין רויטער קאַרק איז אָנגעלאַפען מיט בלוט, אָבער ער האָט זיך ניט געקענט העלפען. ער האָט געמוזט קאַנקורירען מיט אַ יונגער-מאַנטשיק, מיט אַ ניינצעהן-יעהריגען קאַלעדזש באַי טשאַרלי, וועלכער איז אין די לעצטע צייט געוואָרען זעהר אַן אַפּטער גאַסט ביי אַהרן מעלניק און איז אויסגעגאַנגען מיט מאַשאַן. אַנ-קעל מאַזעס האָט זעהר מוראַ געהאַט פאַר דעם ניינצעהן יעהריגען קאַלעדזש באַי, ער האָט איבערהויפּט מוראַ געקראַגען פאַר אלע, וואָס זיינען אינגער פון איהם. נור זיין איינציגע טרייסט איז געווען, וואָס דער ניינצעהן-יעהריגער קאַלעדזש באַי טראַנט אַ פאַר אויסגעגעסענע הויזען מיט אויסגעטראַגענע קאַמאַשען, און שטאַרבט פאַר אַ סעלַט, און ער קען זיך אַנטהאַן ווי דער לעצטער ספּאַרט. אַנקעל מאַזעס האָט פערשטאַנען ווי לעכערליך ער איז אין דעם, און ווי אַרים עס איז זיין פאַרטוהיל געגען טשאַרלי, נור אַנקעל מאַזעס האָט מלַחמה

געהאַלטען. ער האָט שוין געהאַט אזוי פּעסט אָבגעמאַכט אין זיין מיין חתונה צו האָבען מיט מאַשאַ'ן, מיט דער אַכטצעהייערטיגער מיידעל, וועלכע ער אליין האָט ערצויגען, חתונה צו האָבען און קינדער צו האָבען אויף דער עלטער, קיינעם ניט אויף להכעים, נור פאַר זיך אליין, פאַר זיין אייגענעם פּערנעניגען אין לעבען. ער האָט זיך גע- האַלטען אזוי בערעכטיגט דערצו, אַז ער האָט ניט פּערשטאַנען דעם חזק וואָס מען מאַכט אויס איהם. דאָס פּראַנטעווען זיך אין ביי איהם געווען אַ מיטעל צו געווינען דאָס נאַרישע האַרץ פון דער יונגער מיידעל. מילא, אַז זי וויל עס — דאַרף מען דאָס טהאַן. און אין די קורצע שטאַלע הייזלעך מיט'ן ענגען צוגעצויגענעם ראַק אויף זיין דיקען בויך, מיט די קורץ וואַויל-אינגעלשע פּערשוירענע גרישכע, האָט אַנקעל מאַזעס אָבגעמאַכט ערנסטע געשעפטען. געדונגען זיך מיט סוחרים, פּערקויפט און געקויפט הייזער, בייגעוואָהנט מיטינגען פון וואָהלטהעטיגע אינסטיטוציעס, אַנגעיאַנט מיט זיינע בליקען קוזמין צו דער אַרבייט, ווי ער וואַלט גאַר ניט געווען בעמערקט קיין לע- כערליכעס אין זיין פּראַנטעווען זיך, אין זיין אינגעלשען אַנטהאַן זיך. אין זיין פּאַרבען און פּוידערען זיך די באַקען... און ער איז געווען דער זעלבער שטרענגער „אַנקעל מאַזעס“ אין זיינע האַלב-אינד- געלשע פּערשטעלמע קליידער, ווי ער איז געווען אין זיין אַלמען טעגליכען לעבען.

דריי יאָהר האָט אַנקעל מאַזעס מיט געדולד געוואַרט אויף די פּערצעהייערטיגע מאַשאַ ביז זי וועט אויסוואַקסען. יעדע פאַר טעג איז ער געקומען צו אהרן מעלניק בעטראַכטען זיין צוקונפּטס-גליק, און געקויקט זיך אין פּערבאַרגענע זיסע פּאַנטאַזיעס — וועגען די גליקעליגקייטען וואָס שטעהען איהם פאַר. ער האָט זי בעטראַכט, ווי מען בעטראַכט אַ וואַקסענדע אייגענטהום. אַז מאַשאַ איז אַלט געוואָרען זעבציעהן מיט אַ האַלב יאָהר, האָט זיך אַנקעל מאַזעס גע- טומען זיין טיעף-געפייניגמען זיס-תּאהוּדיגען געפיהל אויסצופיהרען. ער איז יעצט געפּאַהרען מאַשאַ'ן אַרויסצונעהמען — אַרויסצונעהמען, ניט מעהר ווי ער האָט זי ביז איצט אַרויסגענומען אַלס קינד, נור ווי אַז ערוואַקסענע, פּערשטענדיגע מיידעל, וועלכע פּערשטעהט דאָס גרויסע גליק וואָס איז איהר בעשערט — און זיך צו בעציהען צו איהר מעגליך — און ווייזען איהר זיין קראַפט...

ער האָט געשמיכעלט צו זיך אליין און עס איז איהם נוט גע-
וואָרען דערמאָנענדיג זיך אָן מאַשא'ן, ווען ער איז געפּאָהרען
צו איהר, יעצט אין דעם פּרישען זומער־מאָרגען, וועלכער איז נאָר
אַבנעקיהלט געווען פון ביינאַכטיגען רעגען און האָט שוין געדישענע
מיט די שפּעטערדיגע פייכטע הימל. ער האָט זי געזעהן אין דער
ווייס־באַטיסטענער קליידעל, פון קאַפּ ביז צו די פיס, ווי עס שפּראַצט
איהר קערפּער אונטער דער קליידעל. זייט זי איז אויפגעוואקסען גע-
וואָרען האָט דער „אַנקעל“ ליעב געהאַט מאַשא'ן צו זעהן אין ווייסען,
ווייס האָט איהם דערמאָנט אָן עפעס אנגענעהמעס... ער האָט זיך
פאַרגעשטעלט נאָר דער חתונה — ווי זי ליגט אין קינדפּעט, מיט'ן
קינד, זיין קינד — און ער געהט אַריין צו איהר, אַביסעל אַנגעטרונקען,
אויפגערוימט, און זי קוקט אַרויס פון בעט אין ווייסען, און איהר פנים
זעהט אַוים ווי געפייניגט, און זי קוקט אויף איהם בעטענדיג זיך ביי
איהם רחמנות'דיג. — ער איז צופריעדען געווען דאָס צו דענקען,
וואַרים זיין אינערליכע בעהאַלמענע פרייד איז געווען מאַשא'ן צו
זעהן אין קינדפּעט, און זי זאָל האָבען אַ געפייניגט בלייד פנים —
דאָס האָט איהם איהר ווייסע קליידעל דערמאָנט, צוליב דעם האָט
ער איהר ווייסע קליידלעך געמאַכט מתנות. ער האָט זי געבעטען
היינט, זונטאָג, זיך אַנצוטהאָן אין ווייסען באַטיסטענעם קליידעל, ער
האַט אַבערערט מיט איהר אַרויסצופאַהרען אויף אַ גאַנצען זונטאָג
דיגען טאָג אין אַ גאַנצען באַד־אַרט.

מאַשא האָט שוין געוואַרט אויף איהם, און, ווי ער האָט איהר
אַנגעזאָגט, אין ווייסען. דורך די פאַר יאָהר, וואָס דער אַנקעל האָט זיך
אינטערעסירט מיט איהר און זי אויפגעצויגען, איז זי צוגעוועהנט
געוואָרען צו איהם ווי צו אַ פאַטער. זי האָט זיינע קאָפּריווען צוליב
געטהאָן ווי אַ קינד, ווי אַ קלוג קינד טהוט אַפּטמאַל צוליב אַ צו-
לאַזענעם טאַטען. זי איז אויפגעצויגען געוואָרען דעם אַנקעל צו
האַרבען און אַלסדינג צוליב טהאָן. איהר פאַטער, איהר מוטער,
איהר גאַנצע משפּחה און אַלע לאַנדסלייט האָבען זי אַזוי געלערענט,
און ניט נור געלערענט, נור אַלע האָבען דעם אַנקעל געהאַרענט. און

ניט נאָר בלויז צוליבע געטהאָן זיינע קאָפּריווען, נור פּאַר'ן אַנקעל וואָלטען זיי אלסדינג געווען געטהאָן. אפילו ווען ער וואָלט געווען פּערלאַנגט פון זיי זייערע פּערבאַרגענסטע הייליגסטע אינמיטסטע אייגענטהום — וואָלטען זיי איהם אַוועקגעגעבען... זיי זיינען איר גערהויפט גליקליך געווען ווען דער אַנקעל האָט פון וועמען וואָס געוואָלט, ווען דער אַנקעל האָט וועמען בעגליקט מיט בעפעהלען איהם. און ווען דער אַנקעל האָט זיך אויסגעפרענט אויף וועמענס ווייב אָדער ערוואַקסענע טאכטער — איז יענער געהויבען געוואָרען אין די אויגען פון די לאַנדסלייט...

אַלע לאַנדסלייט האָבען מקנא געווען און ניט פּערנוגען אהרן מעלניק דאָס גליק, וואָס דער אַנקעל אינטערעסירט זיך מיט מאַשא'ן, און צוליבע דעם איז מאַשא געוואָרען דאָס ווינשיפּינגעריל פון אַלע קעליס האַרץ, ווי אַ לאַנדסמאַן האָט עפעס געהאַט אַ בקשה צום אַנקעל — אַ טאכטער חתונה צו מאַכען, אַ משפּחה אַראָבעצונעהמען, געלד אַהיים צו שיקען — איז מען געקומען צו מאַשא'ן, און וועמען ער האָט געוואָלט האָט אהרן מעלניק, איהר פּאַטער, צונעוואַגט טובות. מען האָט גע'הנפּיעט אהרן מעלניק ווי אַמאָל סעס'ען, און ראַזע, זיין ווייב, האָט בעשטימט דעם גורל פון די קוזמינער לאַנדסלייט, אַלץ צוליבע דעם ווינשיפּינגעריל מאַשא, וואָס האָט געפונען אַזאַ לייט זעליגקייט אין די אויגען פון דעם אַנקעל.

מאַשא האָט זיך אויפגעצויגען אין דער אַטמאָספּערע, און כאַטש זי האָט שוין אַנגעהויבען צו פּערשטעהן (מיט געפיהל האָט זי עס שוין לאַנג געשפּירט) די העסליכע ראַלע וואָס זי שפּיעלט, דאָד האָט זי זיך ניט געקענט העלפען. טאַטא-מאַמא, די משפּחה און אלע לאַנדסלייט האָבען עס געהאַלטען פאַר אַזאַ גרויס גליק וואָס האָט איהר געטראַפּען, אַז זי האָט ניט געוואַגט קיין וואָרט צו רעדען אָדער אַנדערע דערש צו טראַכטען. און ביז לעצטענס האָט זי עס ווירקליך געהאַלטען פאַר אַ גליק. נור אין די לעצטע צייט, וואָס ענטוויקעלטער און עלטער זי איז געוואָרען, האָט זי אַנגעהויבען צו פיהלען, אַז זי וועט עפעס בעדראַפּען בעצאָהלען פאַר דעם גליק. עס איז איהר נאָך ניט גאַנץ קלאַהר געווען, וואָס אַזעלכעס וועט זי בעדראַפּען בעצאָהלען, נור זי האָט זיך געהאַלטען עפעס פאַר אַ קרבן פאַר פּאַטער-מוטער, פאַר איהרע שוועסטער, פאַר איהר משפּחה, פאַר אלע לאַנדסלייט...

דאס געפיהל האט ארויפגעצויגען א קלייד פון טרויעריגקייט און שטילקייט אויף איהר איידעלען מיידעלשען וועזען. און ווען זי איז געווען צוזאמען מיט יונגע חבר'טעס און פריינד אויף א טהעע פארטי, אויף א באלל, צי אויף א פארטי ביי א יונגע פריינדיג, האט מאשא טהיילמאל ניט געקענט לאכען אזוי פריי און גליקליך, ווי די אנדערע איהרע פריינדינס. עס האט זיך איהר געדאכט, אז עפעס וואס שוועבט איבער איהר, פרעמדעס און טרויעריגעס, און אלע זעהען דאס; אז איבער איהר ווייס אטלעסען קליידעל וועלכעס איז שעהנער און רייכער פאר אלע איהרע פריינדינס, שוועבט א פרעמדע טונקעלע נאזע, ווי מען הענגט אריבער איבער א טויטע כלה. עס האט זיך איהר געדאכט, אז זי האט שוין ניט קיין רעכט צו פרעהען זיך און צו לאכען אזוי תויד און פריי — ווי די אנדערע מיידלעך איהר גלייכען...

און טהיילמאל, איז א מיטען נאכט, ווען אלע איז שמוב זיינען בפעסט און רוהיג געשלאפען, האט זיך געהערט א וויינען, א שטיל בליפענדיג וויינען, — דאס האט זיך מאשא צוויינט ניט וויסענדיג אליין פאר וואס און פאר ווען...

3

א ת ת .

איבער די טרעפ האט זיך געהערט אנקעל מאזעס' קוויטשענדיגע נייע נעלע שיד, און זיין שטימע:
— מאשא, רעדי?

אין דער אפענער טהיר זיינען געשטאנען טאטע-מאמע. דער אמאליגער אפערדייטאר אהרן מעלניק איז דיקליך געווארען. ראזע איז אויך דיקליך און געזונטער געווארען. ביידע האבען אויסגעזעהן פיעל יונגער און געזונדער. אהרן מעלניק האט זיך געלאזט וואקסען א בערדעל, א שווארץ בערדעל, און ער האט געקריגען רויטע בעקלעך און א רויטען קארק פון ביער טרינקען. אהרן איז געווען אהן ראק.

אין ווייסען געפרעסטען העמד, ערשט וואָס אָנגעגעסען פרייהיטיק.
ראַזע אין זיידענעם אונטער-קלייד, און ביידע האָבען אַקעגען געשמיי-
דעלעט דעם אַנקעל מיט פרייד:

— רעדן, אַנקעל, רעדן!

דאָס מאַן און ווייב, אזוי ווי זיי האָבען זיך געהאַט איינס
דאָס צווייטע אין אַרימקייט, אזוי האָבען זיי זיך ליעב געקראַגען
אין עשירות. אזוי ווי זיי האָבען זיך געהאַלטען אין איין שילטען אין
טרויעריגקייט, אזוי האָבען זיי זיך געהאַלטען אין איין בענשען איינס
דאָס צווייטע אין פריידען. איינער האָט איבער דעם אנדערען גע-
זאָרגט. און נור „אהרן לעבען“ און „אהרן קרוין“ און „ראַזע —
זאַלסט מיר געזונד זיין“, און „האַסט דאָך ניט געהאַט היינט אין
מויל“, און נאָך אזעלכע ליעבליכקייטען. ביידע האָבען אָנגענומען
דעם אַנקעל אונטער'ן אַרם און אַרײַנגעפיהרט אין שטוב אַרײַן.

מאַשאַ האָט זיך באַלד בעוויזען. אַה, זי איז דורך דער צייט
זיידקליך גרויס געוואָרען. דאָס קינד איז איהר נאָך געלעגען אויפ'ן
פנים, די מוטער'ס מילך אויף די ליפען. אָבער איהר פיגור און
איהר געשטאַלט האָבען געשלאָגען פון זיך מיט אַ ערפרישענדע
יוגענד און רייפּקייט. איהרע שוואַרצע געדיכטע האָהר זיינען געווען
צוזאַמענגענומען און פערבונדען די צוויי געדיכטע צעפּ אין אַ שוואַרץ
זיידענעם באַנד. אין אַ ברייטראַנדענדיגען שמרויענעם קאַפּעלוש און
אין ווייסען, ווי דער אַנקעל האָט אָנגעזאָגט. אַ ווייס טולען לאַנג
קליידעל מיט אַ ווייס זיידענעם ברייטען באַנד האָט אַרומגענומען
איהר דינע יונגע פיגור און פערבונדען אין אַ שלייף. זיידענע ווייסע
זאַקען און ווייסע הויכע שיד. דער אַנקעל האָט זי אַרומגעכאַפט
מיט אַ בליק, ער האָט, ווי זיין געוואָנהייט איז געווען, ווען ער איז
צופריעדען געווען, ביי ביזנעס, נאָס געמאַכט זיינע הענד און בעגלעט
זיינע האָהר — אַ געוואָנהייט וואָס ער האָט נאָך מיטגעבראַכט
פון דער היים פון זיינע קצב'ישע יאָהרען און קען זיך דערפון נישט
אַבגעוועהנען. און געברומט זיך מיט אַ שמייכל: גוט!

— אַנקעל לעבען, אפשר עפעס געניסען, עס שטעהט אַלץ

אויפ'ן טיש — האָט אהרן מעלניק געוואָגט.

— נישטאָ קיין צייט, די מאַשין וואַרט.

— מאמער דאך — פרישע אויער, יונגע רעטעכלאך מיט סוויט-
קרים — האָט דאָזע איינגעלאדען.

דער אַנקעל האָט ביז אַנגעקוקט אהרן מעלניק.

— הערסט דאָך, נישטאָ קיין צייט, די מאשין וואָרט — האָט
אהרן געוויזען מיט דער האַנד צום ווייב.

— מאַשא, קאמ-אַן, קאמ-אַן. מיר וועלען שוין עסען אויפ'ן
וועג.

מאשא איז נאָכגעגאנגען דעם אַנקעל. טאטא-מאמא האָבען זיי
איז די טהיר נאָכגעשריען:

— עס איז אַל-רייט — האָט דער אַנקעל אַרויפגעוואונקען מיט
— האָט'ס אַ גוט טיים! אַמוזרט אייד גוט!

דער האַנד.

— נו, מאשא, יו לייק איט? — האָט דער אַנקעל אַנגענומען
מאשא'ס האַנד, ווען דער אויטאמאביל האָט זיי געפיהרט איבער די
גאסען אויפ'ן וועג אַרויס.

— סוירטענלי אי דו! — האָט דאָס מיידעל אָנגעזענטפערט.

— אי עס גאָאנגט טו גיוו יו עי ניים טיים, קיד, — האָט דער
אַנקעל איהר געפאטשט אויף דער האַנד.

מאשא האָט אָנגעהויבען מורא צו האָבען פאר'ן אַנקעל, דאָס
ערשטע מאל האָט זי געהאט אַזאָ געפיהל צום אַנקעל... זי האָט איהם
אַנגעקוקט, אזוי ווי זי איז געזעסען יעצט נעבען איהם אין אויטא-
טאָביל און געזעהן ווי ברייט און גרויס ער איז, האָט זי זיך דער-
שראָקען פאר איהם. עס איז איהר נישט איינגעגאנגען דאָס פאַהרען
מיט'ן אויטאמאביל, זי וואָלט געוואָלט אַרויסגעהן, אַוועקגעהן. דער
אַנקעל האָט זיך, דאכט זיך איהר, אויפגעפיהרט עפעס מאַדנע, ער
האָט זי פלוצלונג אַנגענומען ביי דער האַנד און געקוקט איהר אין
די אויגען אַריין, און געזאָגט צו איהר:

— ליסטען, מאַשא, אי לייק יו! איך וויל אַז דו זאָלסט מיר
לייקען. לייקען ווערי מאַמש!

— סוירטענלי אי לייק יו, אַנקעל!

— נו, נו, איך וויל, אַז דו זאָלסט מיר שטאַרק לייעבען. שטאַרק
לייעבען. דעם אַנקעל בעדאַרף מען שטאַרק, שטאַרק לייעבען — האָט זי.

דער אַנקעל אָנגענומען ביי דער האַנד און געקוקט איהר אין די אויגען אַרײַן.

מאַשאַ האָט אָנגעהויבען מורא צו קריגען. זי האָט געשמייכלעט

קינדיש:

— דו ביזט היינט אזוי פּאַני, אַנקעל!

— פּאַני? האָ, האָ, פּאַני, — ליסטען, קיד, איך וועל דיר זאָגן
גען היינט אַ וואָרט, אזא וואָרט. פּיעל, פּיעל האָבען געוואָרט אויף
דעם וואָרט, — קיינעם נישט געזאָגט, און דיר וועל איך עס זאָגען.
מאַשאַ האָט מורא געהאט צו פרעגען וואָס פאַר אַ וואָרט, זי
האָט איבערהויפט עפעס מורא געהאט צו רעדען, זי וואָלט נור גע-
וואָלט אַרויס, אַרויס ווי אַם שנעלסטען.

— האָרד אויס, מאַשאַ, — ווערט פּלוצים דער אַנקעל ערנסט
און געהט זי אָן ביי דער האַנד — אי נאָ, דו ביזט אַ קלענער
גורל, און דו וועסט פּערשטעהן, דעם אַנקעל בעראַרף מען לייעב האָר-
בען און איהם האָרבען, און רעספעקט האָבען פאַר איהם, גרויס רעס-
פעקט, דו זעהסט ווי אלע רעספעקטירען דעם אַנקעל — עס איז נישט
אומזאָנסט מיין קינד, ניט אומזאָנסט. דער אַנקעל האָט לייעב גע-
האַרצואַמקייט, טהאַן אלסדינג וואָס ער הייסט, דו העדסט — אלס
דינג, דורקט ער זי פעסט ביי דער האַנד, גאָר נישט אַקעגען רעדען
און גאָר זיך נישט שפּאַרען. און דער אַנקעל זאָגט, אַז היינט איז
זונטאָג — איז זונטאָג, און דער אַנקעל זאָגט, אַז היינט איז מאַנטאָג
— איז מאַנטאָג, טאָג איז טאָג, נאַכט איז נאַכט. איז דער עיקר —
געהאַרבען, מיין קינד, טיעף געהאַרבען, אלסדינג געהאַרבען, פּער-
שטאַנען, מאַשאַ?

— יו אַר אזוי פּאַני, אַנקעל — האָט מאַשאַ פּלוצים זיך צולאַכט

איהם אין פנים אַרײַן.

דער אַנקעל האָט פּערביסען די ליפּען, געשוויגען און געקלעהרט
אַ מינוט וואָס צו טהאַן. ער האָט אַבגעמאַכט זיין מיין אויף יעצט
אַבצוהאַקען דעם געשפּרעך — און איהר צייט צו געבען, לאַזען
אַריינדרײַנגען זיינע ווערטער טיעף אין איהר יונגער האַרץ. ער האָט
אַגעזעהן, און זיינע ווערטער האָבען געמאַכט אויף איהר אַן איינדרוק.
עס איז געווען אַ אַידישער האַטעל פאַר אַלל־דרייַטניקעס אין
דער נאַהענט פּון ים, וואוהיז עס איז פּערפּאַהרען דער אויטאָמאָביל

מיט אַנקעל מאָזעס און מאַשאַ'ן. אויפ'ן פּאַרטש זיינען געוועסען דיקען
אידישע ווייבער פון „אַלל־רײַטניקעס“, געפּוידערט, אין באַד־קאַסטור
מען אַנגעטראָן, האָבען געשפּיעלט אין קאַרטען. וואו ניט וואו האט
זיך ביי אַ קרענצעל פּרויען אויך בעוויזען אַ יונגער מאַן, אויך אין
באַד־קאַסטום. נור ער איז אויך געווען אזוי פעט און אַנגעטראָן.
אַז מען האָט געמיינט, אַז ער איז אויך אַ אידענע... די בעל־
הבית'טע פון האַטעל, די בעקאַנטע שרכנ'טע, מיסעס פּליישמאַן, די
אייגענטהימערין פון האַטעל, איז זיי אַקעגען געקומען. די געסט אויפ'ן
פּאַרטש האָבען אַ מינוט אויפגעהערט צו שפּיעלען און מיט נייגע־
ריגקייט געוואָרפען בליקען אויף דער פּאַרעל וואָס איז אַנגעקומען.
אַלע האָבען געקענט דעם אַנקעל מאָזעס, ער איז געווען פון זייער
אייגענע משפּחה אין ביזנעס, און געוואוסט פון זיינע בעציהונגען צו
מאַשאַ'ן. די ווייבער האָבען איהם אַקעגען געשריען פון די טיש־
לעך:

— מר. מעלניק, ניט געזעהן מיין מאַן?

— יעס, געזעהן.

— ער קומט אַרויס?

— ער שוויצט אין שטאַדט, מיסעס — האַט דער אַנקעל ברייט

אַבגעטפּערט.

מיסעס פּליישמאַן האָט אַנגענומען מאַשאַ'ן ביי דער האַנד און
געשמייכלט איהר אין פנים אַרײַן, ניט וויסענדיג ווי זי צו בעגריסען.

— דאַס איז מיין כּלה, מיסעס פּליישמאַן — האַט אַנקעל מאַ־
דעם פּאַרגעשטעלט מאַשאַ'ן.

מאַשאַ איז בלייב געוואָרען און דערשראַקען, און ניט געפונען

קיין כּח אַ וואָרט צו ריידען.

ביי די טישלעך מיט די נאַקעטע פּרויען איז די קאַסטומען.

וואו מען האָט אין קאַרטען געשפּיעלט, איז אַרומגעגאַנגען אַ גע־
מורמעל ווי אין ביהנשטאַקען...

4.

מאנעס אגימאמאָר.

אנקעל מאזעס האט זיך גענומען אויף ערנסט אַ חתן צו ווערען. ער האט בעפוילען אהרן מעלניק, אז ער זאל צוגרייטען אַ גרויסע תנאים און איינלארען אלע קוזמינער לאַנדסלייט. ביער און בראַנז פֿען וויפיעל זיי ווילען אויף זיין חשבון. און ער אליין, דער אַנקעל, איז אַרומגעגאנגען מעשה חתן. עס איז געווען אַ פרייד און אַ לוסט צוצוועהן ווי ער פיהרט זיך אויף, ווי ער קויפט איין די כלהמתנות, און ווייזט זיי אלעמען. די קוזמינער לאַנדסלייט האָבען זיך גע־פרעהט מיט דעם, וואָס דער אַנקעל איז אַ חתן געוואָרען, ווי מיט זייער אייגענער שמחה. זיי האָבען נור ניט פֿערגונען אהרן'ען דאָס גליק. און ווידער האָבען זיי זיך געטראַכט, גלייכער און אייגענער זאל אַריינקומען אין „שמאַלץ גרוב“, איידער אַ פֿרעמדער. מען קען גיכער אַ טובה קריגען. און האָבען גע'חנפ'עט אהרן מיט זיין ווייב, מיט זייער קינדער, ווי דורך זיי וואָלט מען צוגעקומען צום העכסטען גליק.

דערווייל איז סעם, דער קאָזין, ניט געשלאָפען. נאָך דעם זעלבען אבער, ווען דער אַנקעל איז אַרויסגעפֿאַהרען מיט מאַשא'ן, איז סעם אַוועק צו זיין קאָזין מאַנעס — מיט איהם זיך מיישב צו זיין וואָס צו טהאָן צו פֿערהיטען דאָס אונגליק, אז דער אַנקעל זאל ניט חתונה האָבען.

מאנעס אליין פון גאנץ קוזמין האט געפיהרט דאָ אין אַמע־ריקא דאָס זעלבע לעבען, ווי ער האט געלעבט אין דער היים. אין דער היים איז מאַנעס געווען אַ וואוילער יונג. ער האט מלחמה געהאלטען מיט'ן גאנצען שטעדטעל, מיט'ן רב, מיט'ן נגיד, מיט'ן פֿראַצענטניק, מיט אלע זייערע מנהגים און פיהרונגען, און ער האט געפיהרט זיין אייגען ארט לעבען. מאַנעס האט זיך אין דער היים גע'חורל'ט מיט שקצים. דער איינציגער איד וואָס האט געהאלטען טויבען, האט ניט געקענט פֿערטראָגען קיין עולה, סיי גענען זיך און סיי גענען פֿרעמדע, און האט קיינמאל ניט געקלאַנגט זיך פֿאר'ן גע־

ריכט, נאָר ער האָט געהאט זיין אייגענעם געריכט, ער איז געווען דער שופט און ער האָט בעצאהלט פאר אונרעכט. גאנץ קוזמין גער-דענקט נאָך דעם שפיצעל, וואָס מאַנעם האָט אַנגעהאַן צו יואל פראָ-צענטניק.

ווען מאַנעם איז אהיים געקומען פון סאַלדאטען, האָט ער געפיר-נען, אז דאָס שמערטעל קוזמין איז געווען אין גאַנצען פערשולדיגט צו יואל פראָצענטניק, וועלכער איז געווען דער רייכסטער מענש פון שטאָדט. אלע הייזער זיינען געווען פער'משכז'ט צו יואל'ן, אלע כלה'מתנות, חתונה'געשאנקען ליגען אין אַ גרויסען קאמאד ביי יואל פראָצענטניק. דאָס שמערטעל קרעכצט אונטער דעם שווערען יאָד פון צינזען, וואָס יואל פראָצענטניק האָט אויף די איינוואָהנער ארויפ-געלייגט. אלע ארבייטען פאר איהם. און אז יואל געהט ארום יעדען פריה'מאָרגען איבער די הייזער אויפמאַהנען זיינע צינזען — פאלט אָן אַ שרעק איבער די איינוואָהנער. מאַנעם האָט ניט געקענט איבערטראָגען די עולה. האָט ער זיך מיישב געווען מיט'ן סטאַרשי סטראָזשיק וואָס צו טהאַן. ביי יואל'ן האָט געדיענט אַ מויד — האָט זי געוואוסט וואו די אלע משכנות זיינען בעהאלטען. די מויד איז אָבער געווען געטריי יואל'ן און ניט געוואלט ארויסגעבען. האָט מאַנעם איהר צוגעשארט אַ יונג פון זיינע יונגען פאר אַ חתן. דעם חתן האָט מען צוגעזאָגט גר, האָט ער ארויסגעקראָגען פון דער מויד. אז יואל האלט די משכנות פערשמעקט אין גרויסען שופליאָד און די שליסלען אונטער'ן קישען. האָט ער אַבגעמאַכט מיט דער מויד, אז זי זאָל ביינאַכט די טהיר עפענען אין דער שטיבל. ביינאַכט איז מאַי נעם צוגעפאָהרען מיט אַ פוהר פאר יואל'ס הויז, ארויסגענומען מיט נאָר אַ יונג די גאַנצע קאמאד פון שטוב, ארויפגעלייגט אויף דער פוהר און אוועקגעפיהרט צום וואסער. די וועקסלען האָט מאַנעם צוריקגעשיקט יעדען בעלה'בית אין שטוב אריין. די אַרימע משכנות, די זילבערנע לייכטער, חופה'זקרושין פינגערלאָד, אויררינגלאָד, יעדע דען איינעם אַבגעגעבען לויט דעם נאָמען, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן געשריבען אויפ'ן קוויטעל, וואָס איז געהאַנגען ביי יעדען משכונ (יואל איז געווען אַן אקוראַטנער מענש). די גאלדענע זיינערס האָט דער סטאַרשי סטראָזשיק צוגענומען פאר זיך און דאָס באַרע געלד, וואָס האָט זיך געפונען אין שיפליאָד, האָט מאַנעם צוגענומען פאר

זיך. די מויד, וואָס האָט אויפגעפענט די טהיר, האָט ער געגעבען אַ פּאַר הונדערט רובעל נדון, חתונה געמאכט זי מיט'ן חתן, און דאָס נאנצע שטעדטעל האָט זיך געפרעהט און געטאנצט אויף דער חתונה.

די לעדיגע קאמאד האָט מאנעס די צווייטע נאכט געבראכט צופיהרען צו יואל'ן און זי אוועקגעשטעלט הינטער דער טהיר. אזוי האָט מאנעס אמאָל בעפרייט גאנץ קוזמין פון אונטער יואל פּראָצענטניק'ס שווערען יאד. די קוזמינער לאַנדסלייט דער-צעהלען נאָך ביז היינטיגען טאָג דעם נס פון דער בעפרייאונג און בענשען איהם די הענד.

אַז מאנעס איז אראָבעקומען קיין אמעריקא (געמוזט אַנט-לויפען, טאַקע צוליעב דער גנבה), האָט ער לאנג אין שאַפּ ביים אַנקעל מאַזעס ניט געקענט איינזיצען. מאנעס איז געווען דער ערשטער, וואס האָט זיך בעפרייט פון אַנקעל מאַזעס' שאַפּ און האָט דאָ אין אמעריקא געפיהרט דאָס זעלבע לעבען, וואס אין דער היים. ער האָט באַלד דערכאַפּט די אמעריקאנער לופט און איינגעזעהן, אז אויב ער זאָל לעבען לויט'ן געזעץ, וועט ער לאנג ניט דערלעבען, און ווארטען ביז עס וועלען אנדערע, בעסערע געזעצע געמאכט ווערען, קען ער דערווייל אריינוואקסען אין קבר אריין. האָט זיך מאַנעס געזאָגט, אז מען דארף זיך אַז עצה געבען. האָט ער באַלד איינגעזעהן, אז אין אמעריקא איז דער עיקר גוטע ברידער, אַ סך גוטע ברידער צו האָבען, און איינער זאָל דעם אַנדערען געבען אַ „שאַו“. איז מאנעס באַלד געוואָרען אַ מעמבער פון אַ סך סאַסייעטיס. נאָך דער טהעטיגסטער מעמבער איז ער אין דער סאַסייעטי צו קעמפּען גע-גען פּראָהיבישאַן. מאנעס האָט שוין איירישלייט פאר גוטע ברידער, אידען האָט ער פּינד — וואָהנען וואָהנט ער צווישען די איירישע, ביט זויט פון די יאַטקעס. געוואָרען איז ער אַ קאַנטראַקטאָר ביי היידער, האַלט אַ פּאַר פּוילישע שקצים מויערערס, פּיינטערס, און גוטע ברידער שארען אונטער ארבייט. מאַכט זיך טראַבעל, קומט מען צום קעפטען אליין. אַז נישט — צום באַס, צום פּאַליטישען באַס פון דיסטריקט. דערפאַר, אז עס קומט צו די „עלעקשענס“, איז מאַ-נעס „אַלל-רייט“. דאָס גאנצע פענסטער איז ביי מאנעס'ען בע-האַנגען מיט פּיקטשורט פון זיינע „לוימע“. מאנעס לויפט ארום צו

די לאנדסלייט און אגטירט. מאנעס גיט טיפס. מאנעס ארבייט אויף אלע כלים. אין דעם טאג פון „עלעקשענס“ טהוט זיך מאנעס אן פאר אן איירישמען, אין א גרינעם נעקטיי און שטעלט זיך אוועק „וואטשען“. ניט איינמאל קומט אויס צו איבערצייגען די געגנער מיט הענד ארגומענטען, און אויף דעם איז מאנעס דער בעסטער אגטאטאר אין דיסטריקט. ווען מען דארף מאנעס'ן שלעפט מען איהם פון איין עלעקשאן־סטיישאן צום אנדערען, אז ער זאל דיסטריקטן מיט די הענד. דער באם פון דיסטריקט האט איהם א נאמען געגעבען „אגטאטאר“, אין קלאב פון די אנט־פראהיבישאן, וואס געפינט זיך אויף דער עק גאס, וואו עס איז געהאנגען די בילדער פון אלע געוועזענע באַסעס, איז מאנעס בעריהמט אלס דער בעסטער אגטאטאר.

פארנאכט שוין, אין דעם טאג פון די עלעקשאנס, איידער די רעזולטאטען זיינען נאך בעוואוסט, בעהענגט מאנעס דאס גאנצע הויז זיינס מיט בעזימער, מיט גרויסע ברומס, און ער און זיין ווייב און אלע זיינע קינדער האלמען גרויסע גראנערס אין די הענד און גראנערען ארויס די אנדערע פארטיי...

דאס יאהר איז מאנעס אלל־רייט. דער גאנצער דיסטריקט בער־לאנגט צו איהם. דער דזשאָדזש איז זיינער און דער דיסטריקט־אטארני איז זיינער און אלע קאפס זיינען זיינע. די גאנצע שטאדט איז זיינע. דורך דעם פיהלט זיך מאנעס שטארק דעם יאהר. און מאנעס איז בעריהמט ביי אלע זיינע לאנדסלייט דאס יאהר. און ווען אימיצער פון די קוזמינער לאנדסלייט האָט געהאט עפעס טראַ בעל, עפעס צו טהאָן מיט פאליציי, אָדער מיט דעם דזשאָדזש, איז מען געגאנגען צו מאנעס'ן, און מאנעס האָט שוין געמאכט אזוי, אז עס איז געווען „אלל־רייט“.

און ווירקליך האָט מאנעס בעזעסען א געוויסען געפיהל צו גערעכטיגקייט. ער האָט פון דער נאטור ניט געקענט איבערטראגען קיין עולח. די איינארדנונג פון דער וועלט, אין וועלכער ער האָט געלעבט, איז געווען אזא, אז ניט אלע מאָל זיינען די איינריכטונגען געגאנגען האנד אין האנד מיט די גערעכטיגקייט. און ניט אלע מאָל איז געווען אזוי לייכט צוצוקומען צום געזעץ און ניט אלע מאָל איז דאָס געזעץ געווען גערעכט. דורך דעם האָט מאנעס געפונען דעם

וועג פון זיין פארטיי — צו שטיצען גוטע ברידער און אנצונעהמען זיך פאר אן אייגענעם — א פיעל געהענטערען און גלייכערען וועג צו גערעכטיגקייט — ווי דאס טויטע ווארט פון נעזעץ. דורך דעם איז מאנעס געווען אן אמת'ער, געטרייער דינער און איבערגענעט בענער צו זיין פארטיי, ווייל ער האט זי געהאלטען פאר די בעסטע און גערעכטע. פאר'ן דזשאדזש, דעם ליידער פון זיין פארטיי, וואס איז נאך דערצו געווען א איד, וועלכער האט שמענדיג געגעבען מאט געט'ן די האנד, ווען מאנעס האט איהם אנגעטראפען אין גאס, און ער פלעגט איהם זאגען „העלאו, אניטאטאר!“ — פאר דעם דזשאדזש וואלט מאנעס אוועקגעגעבען דאס לעבען. אין דעם דזשאדזש האט מאנעס געוועהן א פערקערפערונג פון זיין אידעאל. דזשאדזש גרייכט פעלד איז געווען זיין מענש; אז מען האט עפעס בעדארפט, איז ער צום דזשאדזש אהיים געגאנגען און זיך דורכגעשמועסט מיט איהם. פאר דעם דזשאדזש האט מאנעס ניט געהאט קיין געהיימיסע. דעם דזשאדזש האט ער געזאגט דעם אמת, און דער דזשאדזש האט איהם געלערענט ווי אזוי ער זאל זאגען מארגען אין געריכט פאר איהם.

דזשאדזש גרינפעלד איז געווען מאנעס'עס אידעאל, און דורך דעם וואס דזשאדזש גרינפעלד איז נאך געווען א איד, און א גוטער איד דערצו, וועלכער האט יעדען שבת געדאווענט — איז ער געווען מאנעס' שטאלץ. און כאטש מאנעס אליין איז ניט פרום געווען און מאנעס אליין האט ניט געקעהרט פאר גאט, דאך איז עס איהם געפעלען, וואס דער דזשאדזש געהט דאווענען יעדען שבת און איז א מאכער אין אידישע חברות. און דערפאר וואס אין אמעריקא איז פאראן א אידישער דזשאדזש, וואס אין אמעריקא איז פאראן אזא פארטיי, ווי זיינע, וואס טהוט פאר א גוטען ברודער אלעס — האט מאנעס ליעב געהאט אמעריקא — דאס לעבען. אמעריקא — מאי קאונטרי — פלעגט מאנעס מיט שטאלץ טענה'ן צו די איידיש'לייט.

און מאנעס איז געווען א גרויסער פאטריאט פון אמעריקא און פון דזשאדזש גרינפעלד, ווייל דזשאדזש גרינפעלד איז געווארען ביי איהם דער סימבאל פון אמעריקא. ביי איהם אין שטוב האט געהאנגען פון איין זייט וואשינגטאן'ס פארטרעט און פון דער אנדער זייט דעם דזשאדזש'ס פארטרעט. און, אין געקומען אן אמעריקאנער יום טוב, האט מאנעס אין פענסטער ארויסגעהאנגען א גרויסע אמע-

דיקאנער פלעג, און פון איין זייט וואשינגטאָן'ס פּאַרטערט און פון דער צווייטער זייט דזשאָרזש גרינפעלד'ס פּאַרטערט...

דורך דעם האָט מאַנעס פיינד געהאט די נייע פארטיי, וואָס איז אויפגעשטאַנען, די סאַשעליסמס. ערשטענס, וואָס זיי זיינען ניט קיין פאטריאָטען און מאכען אַן טראַבעל, און דאָס צווייטע, וואָס זיי אַנגר-טירען געגען דעם דזשאָרזש. ער האָט זיי ניט פערשטאַנען און ניט געוואוסט, וואָס זיי ווילען. די אַנדערע פארטיי האָט ער פערשטאַ-גען. די רעפובליקאנער ווילען האַבען זייערע לייט, כדי זיי זאָלען קריגען „פול“, און מיר לאָזען זיך ניט. אַבער וואָס ווילען די סאַ-ציאָליסמען? יושר? ווי ווייט קען מען געהן מיט יושר! און וואָס וועט שוין זיין, אז עס וועלען זיין עהרליכע עלעקשאַנס, וועמען וועט דערפון א טובה אַרויסקומען? „ווער וועט עפעס דערפון האַ-בען?“ פלעגט ער טענה'ען און זיין איבערצייגט אין זיינע רייד, „עס וועלען אריינפאלען ניט קיין פאסענדע מענשען, עפעס לאַפע-טוטעס. א איד וועט האַבען טראַבעל, וועט ניט זיין צו וועמען צו געהן, צו וועמען זיך צו ווענדען.“

— האָסט געהערט, יושר ווילען זיי האַבען — ווער בעדאָרף האַבען דעם יושר, אז דער יושר קען נישט העלפען, צו אַלדי שוואַרצע יאָהר.

און צום „גוטען ברודער“ מאַנעס האָט זיך סעם געווענדעט יעצט, ווען דאָס אומגליק האָט זיך געטראַפען מיט'ן אַנקעל. סעם איז אין אַבענד אוועק צו מאַנעס'ן. מאַנעס'ן האָט ער געטראַפען אין קלוב פון די אַנטי-פּראַהיבישאַן איז סאלון אויפ'ן קאַרנער, דאָרט, וואו עס האָט זיך אויך געפונען דער פּאַרטערט פון וואשינגטאָן און פון „דזשאָרזש“. מאַנעס איז געווען אַ הויכער, אַ דאָרער, מיט אַ גלאַט פערקעמטען שייטעל, ביי די פּאות האָט זיך איהם שוין געגרויעט, און די קורצע געשוירענע וואַנסלעד האַבען זיך אויך שוין געגרויעט. מאַנעס האָט גלייך פערשטאַנען, אז עס איז טראַבעל. ווארים אז סעם זאָל קומען צו איהם — סעם איז געווען אַ גרויסע פויגעל, דעם אַנקעל'ס רעכטע האַנד — אז סעם זאָל זיך פּלוצלונג בעווייזען, מוז עפעס זיין אינטערעסאַנטעס. און כאַטש מאַנעס האָט ניט געהאלטען פון סעם'ען און איהם ניט געגליכען — ווייל סעם איז אזוי געטריי דעם אַנקעל, און לאָזט ניט פערדיענען קיין „גוטען ברודער“ — דאָך

איז סעס געווען א צו „וויכטיגע פויגעל“, אז ער זאל זיך ניט פרעהען מיט זיין וויזיט.

— וואָס איז געשעהן? — טראַבעל? האָט מאַנעס געפרעגט. ער האָט געוואוסט, אז צו איהם קומט מען ניט אנדערש, סיידען מען האָט טראַבעל.

— קום ארויס מיט מיר, וועלען מיר רעדען.
— דאָ קענסטו רעדען ווי אין דער היים. — דאָ זיינען אלע מיינע גוטע ברידער. קענסט רעדען.
— דער אלטער געהט דאָד חתונה האַבען — האָט סעס געזאָגט זיך צורוקענדיג צו איהם.

— ווער, דער אַנקעל? — האָט מאַנעס געפרעגט אויפגערעגט.
— יא, מיט אהרן מעלניק'ס קליינע מויד.
— ער וועט האַבען קינדער, דער אלטער — האָט מאַנעס געזאָגט ווערענדיג בלייד.

— וואָס, קראַנק איז ער דען, דער אלטער?
איז אַנקעל זיינען אלע געווען פּעראינטערעסירט, אלע לאַנדס-לייט, משפּחה ניש משפּחה — דער אַנקעל איז געווען אַ היימישע זאך. ווי אַ קעניג ביי אַ פּאַלק, אַדער אַ פּאַמער ביי קינדער. אלע זיינען זיי שטאַלץ געווען מיט זיין פּערמעגען, אלע האַבען עפּעס געהאַפּט אויפ'ן אַנקעל.

— לינסט דו דאָך אין דר'ערד, איך האָב דיר שטענדיג געזאָגט: טהייק קער אַף יורסעלף. זאָג מיר, האַסטו זיך עפּעס אַנגעגרייט?
— איך בין איהם געטריי געווען ווי אַ הונד, ניט קיין גראַשען קיין אייגענעם, נישט פּערגונען צו ספּענדען אַ ביקעל — איך האָב איהם געדיענט זוי אַ געטרייער הונד — יעצט וואָס? זי וועט מיך גאָד הייסען געהן אויך — וואָס בין איך ביי איהר, ווער בין איך! האָט זיך דער גרויסער סעס צוויינט פאַר מאַנעס'ן.

מאַנעס האָט געהאַט אַ ווייך האַרץ, און ווי געזאָגט, אַ געד-פיהל פאַר גערעכטיגקייט. ער האָט ניט בלוין רחמנות געהאַט אויפ'ן יונג, ער האָט אויך איינגעזעהען די גאַנצע גערעכטיגקייט פון דעם יונג וואָס וויל ניט, אז דער אַנקעל זאל חתונה האַבען, כדי די ירושה ניט צו פּערלירען. און דערפאַר איז ער געווען דעם אַנקעל געטריי

און עהרליך איהם געדיענט. מאנעם האָט געפיהלט דאָס בעדערפער-
נים דעם יונג צו העלפּען:

— ער האָט דאָך, דאכט זיך, געהאט צו טהאָן מיט אַ ווייבעל?
— ער האָט פון איהר דריי, פיער קינדער, וועלכע ער האָלט אויף.
— און וואָס שוויינסטו, נאָר, פיהר מיך נור אהין צו דער אי-
דענע. ער וועט שוין נים חתונה האָבען, דער אלטער.
— מאנעם, טהו איהם נישט קיין שלעכטס, עס איז אַ רחמנות
אויפ'ן אלטען — האָט סעם געזאָגט ארויסגעהענדיג.
— וואָס הייסט איד וועל איהם טהאָן שלעכטס, ער איז דאָך
מיין אַנקעל אויך און עפעס אַן אלטער מאַן — האָט מאנעם אַבער-
ענטפערט מיט אַ בעלידיגונג.

5.

אַנקעל מאָזעס זעהט אלעס פאַראויס.

אַנקעל מאָזעס האָט אַבער אלעס פאַראויסגעזעהן און ווי אַ
געניטער סוחר האָט ער ליעב געהאט, בעפאָר ער געהט אַבטהאָן אַ
ביזנעס, זאָל ער זיך מיט אַלעמען פּערזיכערען, אז קיינע איבער-
ראשונגען, קיינע „דיסאפּוינטמענטס“ זאָלען זיך מיט איהם נים
טרעפען. בעפאָר אַנקעל מאָזעס האָט זיך געקליבען אַ חתן ווערען
מיט מאַשאַן, איז ער אוועק צום מאַן'ס ווייבעל, מיט וועלכע ער
האָט קינדער געהאט, און איז דורכגעקומען מיט איהם.
— וואָס ווילסטו, זאָג?

דער ווייבעל'ס מאַן איז געווען אַ קליין, נידעריג, שוואַרץ, בריוו
אירעל, אַ שוואַרץ-האַריג בעוואַקסענער, דאָס פנים, די הענד, דער
האלז — אַלסדינג וואָס מען האָט ביי איהם אַרויסגעזעהן איז געווען
בעוואַקסען מיט האַהר, פון די האַהר האָבען זיך אַרויסגעבלישטשעט
צוויי שוואַרצע אויגעלעך, ווי צוויי שוואַרצע מייזלעך. ער איז געווען
ביים ווייבעל אונטער'ן פאַנטאַפעל. דאָס ווייבעל האָט געפיהרט אַ
לאַנטשדום, אביסעל לעמבערגער שנאַפּס, זיסען, היימיש-געמאַכטען.

מיט פעטע לעבערלעך צו פערבייסען האט מען געקראָנען אין לאַנטש־רום. און דערפאר וואָס דאָס ווייבעל איז געווען אַ חו'עוּרדיגע, מיט אַ פּאַר חו'גריבעלעך, וואָס האָבען זיך געשפּיעגעלט אין איהרע פעטע בעקלעך, האָט זי געצויגען צו זיך עלטערע ביזנעס־לייט. די ביזנעס־לייט האָבען אויף איהר געזאָגט, אַז זי איז אזוי בע'טעם'ט, ווי די פעטע הינטערשטע טהייל גענזלעך און קאטשקעלעך וואָס מען קריגט ביי איהר... דאָס ווייבעל איז געווען די פיהרערין פון די ביזנעס, און דער מאַן האָט איהר ארויסגעהאַלפּען. זיין ארויסהעלפּען איז די ביזנעס איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס ער האָט איינגערעדט אַ פאַר ביזנעס־לייט וואָס האָבען געהאַט אַ נעהענטערען צוטריט, אַז זיי האָבען אַן אַנטהייל אין די קינדערלעך וואָס זיין ווייב האָט. און האָט אויפֿ קאַלעקטירט געלד דערפאַר. און אזוי ווי ער האָט ניט געהאַט מעהר פון דריי קינדער — זיינע קליענטען געווען בעגרענעצט און זיינע איינקונפטען זיינען געווען קליין. און ווירקליך האָט ער ניט געד וואוסט, צו וועמען זיינע דריי קינדער, וואָס ער האָט פון זיין ווייבעל, בעלאַנגען: צו איהם, צי צום אַנקעל מאַזעס, אָדער צו אַן אַנדער ביזנעס־מאַן פון דילענסי סטריט. דאָס האָט איהם אָבער ניט גע־שטערט צו זיין אַ געטרייער פּאַטער צו די קינדער, צו זאַרגען פאַר זייערע רעליגיעזע ערציהונג. געגאַנגען מיט זיי אין שוהל אַרײַן דאוונען — וועלכעס ער אַליין האָט געלערענט מיט זיי.

— מיסטער מעלניק, וואָס הייסט וויפיעל איד וויל? — עס זײַר נען דען מיינע קינדער? עס זיינען דאָר אייערע קינדער!
— נו, נו — האָט איהם דער אַנקעל געקיצעלט מיט אַ פינגער — דו האָסט אויך אַ חלק אין זיי.

— מיסטער מעלניק, עס זיינען אייערע קינדער — האָט איהם דער איד פּערוזיכערט ערנסט. אדרבה, פרעגט גיטליען (דאָס ווייבעל האָט געהייסען גיטעל), אדרבה, פרעגט זי.

— אַז אײך ווייס נישט וועלכעס איז מײַן, וועלכעס איז דיין, און וועלכעס איז דעם ביזנעס־מאַן'ס פון דילענסי סטריט — לאַכט דער אַנקעל.

— מיסטער מעלניק, זי איז געווען אייער ווייב מעהר פאַר אלע־מענס, בעליון מי — פּערוזיכערט איהם דער יונגער מאַן.

דאָס האָט נור דער יונגער מאן אזוי געזאָגט, כדי פון אַנקעל
וואָס מעהר געלד אַרױסצוקריגען. אין האַרצען אַבער איז ער גע-
ווען איבערצייגט, אז די קינדער זיינען זיינע, יענע — דעם אַנקעל
און דעם צווייטען סוחר, נארט נור דאָס ווייבעל אַב, זי רעדט זיי
איינ, ווייל מען דאַרף דאָס צו די ביזנעס...

— און וואָס וועט זיין, אז אױף וועל דיר מאַכען פאַר אַ קאַללעק-
טאָר איבער די הייזער אין עסעקס סטריט, וועט זיין אַלל-רױט?
דער יונגער מאן האָט געוואַלט צופאַלען צום אַנקעל, כאַפּען
דעם אַנקעל'ס האַנד און קושען; זיין גרעסטע אַמביציע איז לעבען
איז געווען צו ווערען אַ קאַללעקטאָר פון טענעמענט הייזער. שטענדי-
דיג אונטערגעדריקט, לױגענדיג אונטער דער ווייבעל'ס פאַנטאַפּעל —
האַט דער שוואַרץ-האַהריגער אידעל גע'חלום'ט אַלױן צו ווערען אַמאַל
אַ הערשער, צו געוועלטיגען איבער אַנדערע. און אזוי ווי זיינע
אַמביציעס זיינען ניט ווייטער געגאַנגען פון עסעקס סטריט, וואו
ער האָט געוואָהנט — דורך דעם האָט ער גע'חלום'ט צו ווערען אַ
מושל איבער די איינוואָהנער אין עסעקס סטריט, אַרױסצוקומען אין אַ
שטוב אַרױן און צו בעפעהלען: „רענט אַדער אַ מוה-צעמפל!“
אַרױסצואוואַרפען פאַמיליעס פון זייערע היימען, צו ווערען אַ שטרענ-
גער קאַללעקטאָר, אז נאַנץ עסעקס סטריט זאל ציטערען פאַר איהם.
דאָך מיט אַמאַל אױנצושטימען אױפ'ן אַנקעל'ס פאַרשלאַג האָט ער
כורא געהאַט, כדי ער זאל דערנאָך קיין פערדרום ניט האַבען, אז ער
האַט געקענט מעהר אַרױסקריגען, האָט ער צוגעלייגט מיט אַ פער-
שעהט מינעלע:

— מיט הונדערט דאלאַר קעש. (מעהר האָט איהם דאָס האַרץ
ניט געלאָזט).

— מיט נאָר אַ הונדערטער — האָט דער אַנקעל צוגעשמי-
כעלט.

דער אידעל האָט ווידער פערדרום געהאַט, פאַר וואָס האָט
ער ניט געזאַנט צוויי הונדערט, אַדער נאָר פינף הונדערט — און
עס האָט איהם געביסען. האָט ער אַזוי אַ וויילע אַרום ווידער צוגע-
לייגט:

— מיט אַ מתנה פאַר מיר.

— וואָס פאַר אַ מתנה ווילסטו?

— א גאלדענעם זייגער מיט... מיט... — קלעהרט דער אידעל וואס ער זאל זאגן — מיט נאך א פינף און צוואנציגער.

— דעם גאלדענעם זייגער קריגסטו, די פינף און צוואנציג דאלאר גיט — קיין איין סענט גיט מעהר — שרייב אונטער דאס פאפיער, אז די קינדער זיינען דיינע, און דו האסט נאר גיט צו מיר.

— שוין, שוין, מיסטער מעלניק לעבען — האט דער שווארץ-האהריגער איד צוריקגעכאפט, מורא-האבענדיג אז דער אַנקעל זאל גיט חרטה קריגען, און איז צופריעדען געווען, וואס ער האט פון אַנקעל אלעס ארויסגעקריגען וואס עס האט זיך נור געלאזט ארויסקריגען, און וועט מעהר קיין פערדרוס גיט האבען. דער אַנקעל אבער, וועלכער האט פערשטאנען יענעמס מין, האט דערנאך חרטה געהאט וואס ער האט איהם די 25 דאלאר קעש גיט נאכגעגעבען — כדי יענער זאל זיך פייניגען, אז ער האט געקענט נאך מעהר ארויסקריגען.

— גיטעל לעבען — האט דער מאן אריינגעשריען אין לאנטש-דום — קום נור אריין.

גיטעל, וועלכע האט געבאמעלט מיט איהרע פערעלדיגע אויער-דינגלעך אין די אויערען, מיט די האלב צולאזענע שווארצע האהר, איז אריינגעקומען מיט א קאקעטיש מינעלע, וועלכעס האט זיך בער-האלטען אין די שמאלצענדע ה'עוודיגע גריבעלעך.

— פנחס לעבען, האסט מיר גערופען — האט דאס ווייבעל אויס-געזונגען, דערזעהנדיג דעם אַנקעל.

— מיסטער מעלניק געהט דאך חתונה האבען, ווינש איהם מזל-טוב, גיטעל לעבען — האט דער מאן געזאגט.

גיטעל לעבען, וועלכע האט געוואוסט פון די אונטערהאנדלונגען מיט'ן מאן, האט זיך געמאכט ווי זי ווייסט פון גארניט.

— וואס געהט עס מיר אן, וואס מיסטער מעלניק געהט חתונה האבען!

— און איד ווער דאך ביי מיסטער מעלניק א קאללעקטאר פון די עפעס סטריט הייזער. — דאנק מיסטער מעלניק, גיטעל לעבען.

אז גיטעל לעבען האט דאס דערהערט, האט זי זיך צוואווינט. דער מאן האט זיך ארויסגעמאכט, איבערגעלאזט זי מיט'ן אג

קעל, אז זיי זאלען זיך זעגענען. דער אַנקעל האט איהר אנגעזאגט, אז פון היינטמאל אז זאל זי זיין געטריי דעם מאן איהרען און אויפ-

פיהרען זיך בעסער, און זי זאל ניט וויינען. נאך דער חתונה וועט ער זי אויך געדענקען. און אז דער מאן איז אריינגעקומען האט ער שוין געפונען דאס ווייבעל בערוהיגט. דער אַנקעל האָט דעם מאן אויך אריינגערופען אין אַ ווינקעל און איהם אַנגעזאָגט, אז ער זאל זי נישט בעהאַנדלען און אַבהיטען זי — און זיי ביידע, דער מאן מיט'ן ווייבעל, האָבען איהם געוואונשען אַלדאס־גוטס. אז ער זאל גליקליך זיין און דערלעבען נחת מיט דער ניער יונגער ווייבעל... — זי זאל האָבען ביי דיר אַ בעסער מזל ווי איר — מאַזעס לעבן — האָט זיך דאָס ווייבעל צרוויינט.

אז מאַנעס מיט סעם'ען, דעם קאַזין, זיינען דערנאָך געקומען צו דער ווייבעל פערקלאָגען, אז דער אַנקעל געהט חתונה האָבען, האָר־בען זיי געפונען דאָס פאַרעל, דעם מאן מיט'ן ווייבעל, נאָר ניט פער־וואונדערט, אדרבה, זיי האָבען זיך נאָך געפרעהט.

— פאַר וואָס זאל ער נישט חתונה האָבען — האָט זיך דער מאן אַכגערופען, — און וואָס געהט אונז אָ, אז דער אַנקעל האָט חתונה?

— ער איז דאָך נאָך אַ יונגערמאַנטשיקעל, פאַר וואָס זאל ער ניט חתונה האָבען? — האָט דאָס ווייבעל צוגעלייגט ווי אַ מכיז'טע.

האָבען זיי ביידע, מאַנעס און סעם, פערשטאַנען, אז דער אַכ־קעל איז שוין דאָ פריהער געווען פון זיי, און האָט אַלצדינג שוין פער־ריכט — האָבען זיי געשוויגען.

— סעם, האָק אַב, אַלצדינג האָק אַב, וויש אַב דאָס מויל און מאַך אַ שווייג, זעהסט דאָך עס איז פערפאַלען — האָט איהם געראטהען מאַנעס.

— מאַך זיך ווי דו ווייסט פון גאָר נישט, און אז דו וועסט עס דערהערען, פּרעה זיך דערמיט. פּרעה זיך זעהר, ווייניג דעם אַנקעל מזל־טוב און ווער נישט מיט אהר'זען און מיט די גאַנצע משפּחה פון דער ווייבעל, הנפ'ע זיי, ריהם זיי, לעק זיי, אַלצדינג, ביזט ביי זיי אין די הענד, נומער ברודער — האָט איהם מאַנעס געלערענט.

סעם האָט געוואוסט אַליין וואָס צו טהאָן. געוויס האָט ער בער־שטימט אַזוי צו טהאָן. אין דען געווען אַ אנדער עצה? אַבער אין האַרצען האָט ער זיך אנדערש געטראַכט. ער אַליין איז אַרויסגעקומען

פון דער משפחה מעלניק — איז געווען דעם אַנקעל'ס אַ קאָזין, און ניט בחינם האָט ער זיך גענומען דעם אַנקעל פאר אַן אירעאל און האָט איהם אין אלצדינג נאכגעמהאַן.

ניין, ער האָט זיך ניט געקענט אַזוי לייכט אַבזאָגען פון זיינע אַמביציעס דעם אַנקעל צו ירש'ען און אליין אַמאָל צו פּערנעהמען דעם אַנקעל'ס שטעל — און ער איז בערייט געווען אויף אלצדינג, פאר גאָר נישט זיך אַבזושטעלען, נאָר דעם שידוך נישט צולאָזען: — ער וועט קינדער האָבען, דער אלטער, — האָט זיך דער יונג געטראַכט. אַלעס פאַראַויסגעזעהן, אלעס פּערריכט, אַז קיינע איבעראַ-שונגען און קיינע „דיסאַפּאָינטמענטס“ זאָלען זיך ניט טרעפּען, האָט אַנקעל מאָזעס בעפוילען אהרן מעלניק די תנאים אַנצוגרייטען. אַ סך גענוענס, און ביער, און שנאַפּס אויף זיין חשבון, די קוזמינער לאַנדסלייט האָט ער אַבגעלאָזט אויף אַ האַלבען מאָג, אַז זיי זאָלען קומען צו די תנאים. די קוזמינער לאַנדסלייט האָבען עס טאַקע גע-האַלטען פאר אַ קוזמינער גליק, וואָס דער אַנקעל געהמט אַ פּראָסט אַרים מיידעל פון זיינע לאַנדסלייט פאר אַ כלה. און אלע האָבען זיך דורך דעם געפיהלט געהויבען און געהאַלטען זיך פאר די מחותנים.

אויף די תנאים האָט דער אַנקעל געלאָזט וויסען די קוזמינער לאַנדסלייט, אַז די חופּה וועט ער שטעלען אין אַן אייגענער קוזמינער שוהל, וועלכע ער וועט קויפען פאר די קוזמינער לאַנדסלייט. די קוז-מינער לאַנדסלייט האָבען געוואָלט איהם קושען די הענד, און זיינען איהם דאַנקבאַר געווען, וואָס ער האָט זיי איינגעלאָדען אויף די תנאים, און וואָס ער געהט פאר זיי קויפען אַ שוהל. זיי האָבען איהם בעוואונשען דעם קאַפּ מיט ברכות און געשפּיגעלט זיך און געפּרעהט זיך מיט זיין גליק און עשירות. זיי האָבען איהם פּערגליבען צו אלע אַכות — איינער צו יעקב אבינו, אַז פון איהם וועלען אַרויסקומען די שבטים, און אַן אנדערער — צו משה רבינו, וואָס ער קויפט זיי אַ שוהל, און האָבען שוין אַ נאָמען געזוכט פאר דער שוהל, און זי אַנגעריר-פען אויפ'ן אַנקעל'ס נאָמען: „אוהל משה אנשי קומין“.

און דער אַנקעל איז אַרומגעגאַנגען אין אהרן'ס רומס אַ צי-שוויצטער, אַ גליקליכער און אַ גוטער, און געזאָגט:

— עסט, טרינקט, קוזמינער לאַנדסלייט, פּרעהט זיך, פּרעהט

זיך, עס איז ביי מיר אַ שמחה...

6.

מאשא ווערט א כלה.

גאנץ קוזמין, וואָס האָט זיך געפונען אין ניו יארק, האָט בעטראַכט מאַשאַ אַז פאַר דער גליקליכסטער מיידעל אונטער דער זון. האָט מאַשאַ אַליין ניט געוואַנט צו טראַכטען אַנדערש פון גאנץ קוזמין און האָט זיך אויך געהאַלטען גליקליך מיט דעם, וואָס זי איז אַ כלה גע- וואָרען פאַר'ן רייכען אַנקעל מאַזעס. דער אַנקעל האָט זי בעשאַטען מיט מתנות, בעהאַנגען זי מיט טהייערע דזשולערי — דאָס מאַד דערנאָכטע און טהייערסטע. ער האָט איהר יעדען טאַג געשיקט די שנייד- דערין, געמאַכט איהר רייכע קליידער. אלע טאַג האָט מען פון די גרויסע סטאַרס פון די פינפטע עוועניו עפעס אַנדערש געבראַכט פאַר מאַשאַ אַז. זיידענע אונטעררוועש, לאַקירטע הויכע שיר, פאַכערס, האַנד- שוהען. דאָס מיידעל, וועלכע האָט נאָך געדענקט דעם פאַטער'ס אַרימ- קייט און די וואָהנונג אין האַפּקינס סטריט — ווי אזוי האָט זי גע- קענט וואַגען אַנדערש צו בעטראַכטען זיך ווי אלע קוזמינער לאַנדס- לייט, ווי אלע בעקאַנטע? די גאַנצע משפּחה האָט זי בעטראַכט און געהאַלטען פאַר דעם גליק אַליין.

דורך דער צייט, וואָס זי איז אויסגעוואַקסען אונטער דעם אַנקעל'ס גונסט, האָט זי זיך אויסגעלערענט דעם אַנקעל צו געהאַרבען. זי האָט געזעהן, אז אלע קוזמינער לאַנדסלייט, איהר טאַטע, איהר מאַמע — אלע וואָס זי האָט געקענט, האַרבען דעם אַנקעל און וואַגען ניט איהם אַקעגענצורעדן אַדער צו טהאָן אַדער צו טראַכטען אַני- דערש, ווי דער אַנקעל וויל. „דער אַנקעל האָט געהייסען“ — דאָס איז געווען דאָס הייליגסטע געבאַט, דער שטאַרקסטער אַרנומענט — און דער אַנקעל האָט געהייסען, אז זי זאָל אַ כלה ווערען פאַר איהם, דער אַנקעל וויל, אז זי זאָל ווערען זיין ווייב, און דעם אַנקעל דאַרף מען אין אלעם געהאַרבען, אלעס נאַכגעבען וואָס ער וויל.

זי האָט אָנגעהויבען צו פיהלען וואָס עס הייסט צו ווערען דעם אַנקעל'ס אַ ווייב. זי איז שוין מעהר ניט קיין קינד געווען — און ווען זי האָט אַליין קיין אייגענע פערלאַנגען ניט געהאַט, אַבער איהר

פאנטאזיע האָט געארבייט און געמאַהלען איהר בילדער אין איהר פאָר־שטעלונג, ווי זי איז דעם אַנקעל'ס ווייב. טהיילמאַל איז זי געזעסען נעבען איהם און דער אַנקעל האָט זי געגלעט, געדריקט צו זיך, און דאָס ברייטע פנים זיינס האָט זיך אַנגעלאָפּען מיט בלוט, און ער האָט פּערשפּרייט זיינע ברייטע גרויסע ליפּען מיט פּרייד, און זי שטאַרק געדריקט צו זיך — האָט זי געשלאָגען אַנגסטען. זי האָט זיך געלאָזט, ווייל זי איז געווען צוגעוועהנט צו איהם נאָך אַלס קינד, ווייל דער אַנקעל האָט זי שטענדיג געגלעט — און דער אַנקעל האָט אַלסדינג געמעגט. אָבער זייט ער איז אַ חתן געוואָרען אַנגסט זי פאַר איהם, און ווען ער נעהמט זי ארום, ווערט איהר אַזוי היים און אַזוי עפעס, אַז עס גלויבט זיך איהר באַלד אַנצואוואַשען. . .

אין אַבענד, ווען זי איז ביי זיך אין ווייסען זויבערען צימער געווען, וועלכעס איז שוין יעצט געווען רייך אויסגעבילירט מיט דעם ווייסען לאַק-מעבל, וועלכעס דער אַנקעל האָט איהר געשאַנקען שוין לאַנג צוריק — אין דעם פּריש-איבערגעצויגענעם בעט — האָט זי געקלעהרט פון נאָך דער חתונה. זי האָט זיך פאַרגעשטעלט דעם אַנקעל פּלוצים נאָקעט. זי האָט ניט געוואָלט דערפון קלעהרען, נור עפעס איבערגעוואָלט זיינען געקומען די געדאַנקען איהר אין קאָפּ אַרײַן. און זי האָט געזעהן דעם אַנקעל אַ נאָקעטען, מיט דעם אַראָב־הענגענדען פעטען בויד, מיט אַ באַרד אויף די בריסטען, און עס האָט זיך איהר געדאַכט, אַז דער אַנקעל געהט נאָך איהר אין בעט אַרײַן. . . האָט זי זיך ניט געוואָלט לעגען אין בעט אַרײַן. גאַנצע שעה'ן איז זי אָנגעזעסען אין אַבענד בעפּאַר זי איז געגאַנגען שלאָפּען. זייט זי איז אַ כּלח געוואָרען, און מורא געהאַט זיך צו לעגען. און זייט זי איז אַ כּלח געוואָרען, שלאָפט זי ניט אויסגעטהאַן, ווי זי וואָלט מורא געהאַט, אַז עס וועט ווער ביינאַכט בעריהרען איהר לייב. . .

טשאַרלי, דעם פעטער בעריל'ס וזהו, האָט נאָכ'ן פּאַטער'ס אַהיים פּאַהרען געוואָהנט מיט דער מאַמען און מיט די עלטערע שוועסטער. טשאַרלי איז געווען בייטאַג אין קאַלעדזש און פּאַרטאַג האָט ער פאַר אַ צייטונגס־סטענד אַרומגעטראָגען צייטונגען צו די שכנים. די שוועסטער האָט געארבייט ביי העטס און די מאַמע האָט

געקאכט, געוואשען און געהאלטען די שטוב פאר זיי. די אידענע. ווי אַרים זי איז ניט געווען, האָט דאָך געזעהן מיט אַלע מעגליכקייטען דורכצוזעצן, אז טשאַרלי זאָל קענען געהן אין קאלעדזש. מיט דער זעלבער אויפאָפּערונג פון אונזערע פרומע מאַמעס פאר זייערע לערר־קינדער אין בית־המדרש האָט זיך די אידענע געאַפּערט פאר טשאַרלי'ן ער זאָל געהן אין קאלעדזש. אין דער היים וואָלט אפשר איהר גרעסטער אידעאל געווען צו זעהן טשאַרלי'ן אַ רב; דאָ איז איהר אידעאל געווען צו זעהן טשאַרלי'ן אַ געענדיגטען קאלעדזש. אַז עס איז געקומען צו בעצאָהלען פאר טשאַרלי'ן קאלעדזש־געלד פלעגט די אידענע וועלען דורכזעצן: צו קרובים געלאָפען, צו בעקאנטע, אַב־געשלאָגען די טהירען פון אַנקעל, און אז מען האָט נאָר געדארפט — האָט די אידענע אַהיים גענומען פון אַ קליינעם קאנטראַקטאַר צו נעהן הייזען, אָדער איז געגאנגען אליין אין אַ קליינעם שאַפ און האָט אויף אַ פאַר וואַכען „געאַפּערויטעט“. די אמביציע פון דער אידענע וועלען דורכזעצן: צו קרובים געלאָפען, צו בעקאנטע, אַב־ריין־אידעאליסטישען גרונד. איהר איז ניט געגאנגען אזוי פיעל וועגען טשאַרלי'ס קאריערע ווי פאר די תורה אליין. טשאַרלי'ס לערנען איז ביי איהר געווען ווי ביי אונזערע אלטע מאַמעס אַ בעצאָהלונג און אַ לויף פאר איהר פערפינסטערט וואַכעדיג לעבען. זי האָט זיך גע־טרויסט מיט איהר קינד'ס געלערענטקייט, און העכער זיך געהאלטען פון אלע לאַנדסלייט, און אפילו איהר שוואַגער אהרן מעלניק'ס גרויסע גליק — וואָס דער אַנקעל געהט חתונה האָבען פאר מאַשא'ן — האָט איהר ניט געקענט אימפּאָנירען געגען דעם, וואָס איהר טשאַרלי געהט אין קאלעדזש. און אַפט אין דער משפּחה, ווען מען האָט מקנא געווען אהרן'ען דאָס גרויסע גליק וואָס האָט איהם געטראָפען מיט מאַשא'ן — פלעגט זי מיט אַ גלייכגילטיגע אַבער געהויבענע מינע זאָגען:

ווער עס זוכט עשירות, און ווער עס זוכט געלערענטקייט. איך גיב נאָך ניט אוועק מיין קינד'ס קאליש (קאלעדזש) פאר דעם גאַנצן אַנקעל'ס פערמעגען.

— איהר וועט האָבען אַ גאָלדענע שטוהל אין גו־ערן דערפאר — האָט איהר „אַ משפּחה“ אַנגעענטפערט.

— יא אַ גאָלדענע שטוהל, ניט אַ גאָלדענע שטוהל; ווארים וואָס איז דען די גאַנצע וועלט? אויף דער וועלט דארף מען אויך

זיין א מענש — ניט בלויז א שניידער, — האט די אידענע „געשמאצ-
כען“ די גאנצע משפחה דערפאר, וואס זיי זיינען געווארען דא אין
אמעריקא אלע שניידערס.

מאשא פלעגט זיך אפט בעגעגענען מיט טשאַרלי'ן אין דער ער-
שטער צייט נאך דעם פעטער'ס אוועקפאהרען. טשאַרלי פלעגט ארויפ-
קומען צום פעטער אהרן און פלעגט אפט ארויסגעהן מיט מאשא'ן
אויף אונטערנעהמונגען, צו געמיינזאמע פריינד, אויף לעקטשורס,
אדער אמאל אין טהעאטער, ווען עס איז געווען געלד. מאשא האט
זעהר געגליכען צו קוקען אויף טשאַרלי'ן ווי עס שניידט זיך איהם
א פאר וואַנסעס און ווי די באקען ווערען בעוואקסען מיט שמאלע,
קויטשפראַצענדע באקען-ברד, ווי פאות. זי האט געגליכען איהם
צו הערען רעדען וועגען ביכער וואס ער האט געלעזען, וועגען זיין
קאלעדזש, וועגען סאַשעליזם, מיט וועלכען ער האט זיך שוין דאן
אינטערעסירט, און טשאַרלי רעדט דאכט זיך אזוי קלוג — נור ווען
די מיידלעך הויבען אן צו מאַכען אויס איהם „פאָן“, ווערט ער רויט
און ווייסט ניט וואס צו ענטפערען. זי האט געגליכען צו זעהן דענסט-
מאַל, ווי טשאַרלי שטעהט אין פערלעגענהייט, און צילי, איהר חבר'טע,
לאכט איהם אויס, מאַכט „פאָן“ פון זיינע וואַנסעס וואס וואקסען
איהם ניט אויפ'ן ריכטיגען אָרט — און טשאַרלי שטעהט מיט די
גרויסע לאַנגע הענד, איז רויט, און שמייכלט פערשעהמט.

— נעווער-מיינד, אז ער וועט גרויס ווערען, וועט ער זיך
גאַלען די וואַנסעס — האט איהם א פריינדין ארויסגענומען פון
טראַבעל.

— טשאַרלי, פליעז, גאַל ניט די וואַנסעס — האט זיך ביי איהם
מאשא געבעטען. אד, ווען איך וואַלט געווען א באַי, וואַלט איך מיר
געלאָזט וואקסען אַט אזעלכע גרויסע וואַנסעס — ניט ווי דיניע, וואס
זעהען אויס ווי מיט סארעס אַבגעשמירט.

די מיידלעך צולאכען זיך, און טשאַרלי, דער קלוגער, געביל-
דעטער טשאַרלי, מיט דעם פערריכטענעם קראנען פון העמד, וואס מען
זעהט אן דער מאמע'ס לאטע וואס זי האט נעכטען ביינאכט ארויפ-
גענועהט, שטעהט א פערשעהמטער.

דער אַנקעל האט געזעהן, אז טשאַרלי קומט צו אַפט אריין צו
מאשא'ן, האט ער געגעבען א וואונק צו איהר פאטער אהרן:

— ליסטען, אהרן, אי לייק, אז מאשא האט „פאן“. איד האב גאר ניט געגען אויסגעהן מיט טשארלי'ן, ניט מעהר. וואטש, אהרן, וואטש.

— וואס רעדט דער אַנקעל, דאָס קינד געהט אויס נאכ'ן אַנְקעל, — האָט אהרן איהם פּערזיכערט.

און מיט אַמאָל האָט טשארלי אויפגעהערט אריינצוקומען. „פא“ זאגט, אז טשארלי האָט זיך אריינגעלאָזט אין פּאָליטיקס — ער איז געוואָרען אַ סאַשעליזם, און רעדט אין סטריט אויף די קאַרנערס. און „פא“ זאגט, אז סאַשעליזם איז ניט קיין גוטע פּאָליטיקס ווייל זיי האָבען געווער אַ טשענס צו געווינען אן עלעקשאָן. ווען שוין יא פּאָר ליטיקס, האָט זיך טשארלי געדארפט אָבגעבען מיט די דעמאָקראַטען, זאגט „פא“, אָדער מיט די רעפּובליקאנער, וואָלט ער כאַטש דערפאַר געקענט דעם קאָלעדזש בעצאָהלען און דערנאָך געהאט אויסזיכט אויף אַ גוטען דזשאַב, אָבער ביי די סאַשעליזםס קען טשארלי קיין טשענס ניט האָבען, ווייל זיי וועלען געווער געווינען אן עלעקשאָן.

טשארלי האָט זיך גיט געוויזען און מאשא האָט ניט געקלעהרט זענען איהם. נור זייט מאשא איז אַ כּלה געוואָרען, ווילט זיך איהר טרעפּען מיט טשארלי'ן. זי האָט אַביסעל מורא פאַר איהם. מורא? ניין. אָבער שעהמען טהוט זי זיך דאָך. דאָס האָט זי צוריקגעהאלטען אויפצוזוכען טשארלי'ן; אָבער וואָס האָט זי זיך אייגענטליך וואָס צו שעהמען? און זי וואָלט זיך אזוי דאָך געוואָלט זעהן מיט איהם... איהר דאכט זיך, אז זי האָט איהם עפעס זעהר וויכטיגעס וואָס צו זאָגען, כאַטש זי קען זיך גיט דערמאָהנען וואָס זי האָט אַזעלכעס צו זאָגען.

און איינמאָל, איז אַ פּריהמאָרגען, האָט זיך מאשא אויפגעכאַפּט נאָך אַ נאַכט גיט שלאָפען און עס האָט זיך איהר געדאַכט, און זי האָט זיך שוין גיט פאַר קיינעם וואָס צו שעהמען. אפילו פאַר טשארלי'ן אויך גיט. זי וועט דאָך סיי ווי סיי איז אַ פאַר וואָכען ארום שטאַר־בען. פאַר וואָס האָט זיך איהר געדאַכט אַז זי וועט שטאַרבען — האָט זי גיט געוואוסט. נור עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען אַז עפעס וואָס וועט געשעהן מיט איהר — און איז באלד פּריהמאָרגענס אוועק צו דער מוהמען. זי האָט געוואוסט, אַז זי וועט טרעפּען טשארלי'ן אין דער היים, וואָרים נאָך דער אַרבייט ביינאַכט, צוטהיילענדיג די

פּוֹפּוּלָרִים צו די קאַסטומערס שלאַפּט טשאַרלי אין פּריהען טאַג. עס האָט זיך איהר געוואָלט טשאַרלי'ן אַרויסנעהמען אויף שפּאַציער איבער די פינפטע עוועניו אין צענטראַל פּאַרק — ווי זיי פּלענען עס אָפּט טהאַן פאַר יאָהרען בעפּאַר זי איז נאָך אַ כּלָה געווען, ווען טשאַרלי איז צו זיי אַריינגעגאַנגען. עס איז איהר נייגערִיג געווען צו זעהן צי ביי טשאַרלי'ן זיינען שוין די וואַנסעס גרעסער אויס־געוואַקסען, און צי ער גאָלט זיי ניט — ווי ער האָט איהר אַמאַל אין שפּאַס פּערשפּראַכען. און שעהמען האָט זי זיך אויך ניט וואָס — טשאַרלי ווייסט דאָך ניט, אַז זי וועט סיי זיי סיי ניט חתונה האַכען. ער ווייסט ניט, אַז זי וועט באַלד שטאַרבען.

7.

טשאַרלי מעלניק.

טאַשאַ האָט געפונען טשאַרלי'ן שלאַפּענדיג. די מוהמע האָט זי אַויפגענומען מיט איבערראַשונג.

— טשאַרלי, טשאַרלי, גיב נור אַ קוק ווער עס איז דאָ.

טשאַרלי איז אַרויסגעקראַכען פון צווייטען צימער מיט אַ צר־שוֹיבערמען קאָפּ האָהר, אין וועלכען עס האַכען געשטעקט פּעדערען. די שוואַרץ־פּייערדיגע אויגען זיינען געווען ברייט אויפגעריסען. מאַשאַ האָט רעכט געהאַט, די וואַנסעס האָט טשאַרלי ניט געגאַלט — זיי זיי־נען געווען אזוי קליין און דין, אַז עס איז אַייגענטליך נאָך ניט געווען וואָס צו גאַלען. נור דערפאַר וואָס די יונגע הערעלעך זיינען געווען סאַרע־שוואַרץ — האַכען זיי געגעבען זיין קינדיש־אַינגליש פנים אַ מענליך אויסזעהן. טשאַרלי איז פּערשעהמט געוואָרען דערזעהענ־דיג פּלוצים מאַשאַ'ן, זיין אינגליש פנים איז בעגאַסען געוואָרען מיט בלוט, און זיין גאַנץ נאַקעט לייב, אויף וויפּיעל עס האָט זיך אַרויס־געוויזען פון די קליידער, איז בעגאַסען געוואָרען מיט בלוט — און אַרויסגעוויזען האָט זיך זיין יונגער קערפּער פון זיינע קליידער אַ גרויס שטיק, ווארים טשאַרלי איז געווען אין בלויען יונג־אָסט. אַ מי־נוט האָט טשאַרלי ניט געוואוסט וואָס צו טהאַן פאַר איבערראַשונג און איז געבליבען אזוי שטעהן מיט זיינע נאַקעטע פיס און נאַקעטע הענד.

בין די מאמע האט איהם דערמאנט אין וואס פאר א הולך ער געפינט זיך:

— טשאַרלי, וואס טהוסטו?

איז טשאַרלי פערשוואונדען אין דעם צווייטען צימער און מאַשאַ האט געלאכט. די מוטער האט איהם פערענטפערט:

— עס איז דען אויסצוהאלטען פון די היצען? מען וואלט נאקעט אויך ארומגעגאנגען.

די מוטער האט אריינדרעלאנגט טשאַרלי? דאָס העמד מיט די הויזען, וואָס האָבען זיך געטריקענט אויפ'ן פיער-עסקייפ, ווארים טשאַרלי האט זיי פריהער אויסגעוואשען ווען ער איז אהיים געקומען פון די נאכט־ארבייט.

— איך בין געקומען ארויסגעהמען טשאַרלי? פאר א „וואק“ אין פארק אריין — זאגט מאַשאַ.

— פאָהרט ליַעבער נאָך קוני־אילאנד, און באַרט זיך אויס אין ים — עס איז דאָך אזוי שטיקענדיג. איך יאָג איהם שמענדיג נאָך קוני־אילאנד, נור ער איז אזא פוילער, מאַשאַ, ליגט אַ גאַנצען טאָג אין שטוב, איבער די ביכער — דערצעהלט די מאַמא.

— די מאַמא האָט רעכט, טשאַרלי. מיר פאָהרען נאָך קוני־אילאנד, אויפ'ן וועג וועל איך אַבטרעטען אין דער היים נאָך מיין בייטהינגיסוט. נעהם דיינעם, טשאַרלי.

טשאַרלי איז יעצט אַרויסגעקומען פון דער צווייטער שטוב און אויסגעפוצטער, אין אַ פריש געוואשענעם העמד מיט די אויסגע־וואשענע הויזען, וועלכע זיינען נאָך ניט געווען אין גאַנצען טרוקען. די הויזען האָבען זיך געקלעפט און פון די שווארצע האָהר האָבען געד־רונען גרויסע טראָפענס וואסער איבער'ן פנים פון דעם, וואָס טשאַרלי האט געהאלטען דעם קאָפּ אונטער'ן קראַן.

— איך בין געקומען דיר ארויסגעהמען נאָך קוני־אילאנד פאר אַ שוויים — זאגט מאַשאַ — נעהם דיין בייטהינגיסוט.

טשאַרלי האט ניט ארויסגעוויזען קיין גרויסען השק. ער האט געשמייכלט און געזאגט, אַז ער דארף עפעס בעזארגען אין שטאָרט, און האט קיין צייט ניט. מאַשאַ איז געבליבען קאלט אַבגעגאסען פון זיין אַנטוואָרט און זי האָט זיך שוין געקליבען אוועקצוגעהן. די מאַמא:

וואונדערט, וואס מאַשאַ טהוט אין אזעלכע היצען אין שטאָדט און פֿאַהרט ניט אַרויס אויף זומער-פֿלעזשור, און איז געגאנגען טרעפּען, אַז עס איז אַודאי איבער דעם אויסשטייער וואָס זי בעדאַרף זיך מאַכ־כּען, וואַרים זי האָט געהערט, אַז מאַשאַ געהט באַלד חתונה האָבען.

— מען האָט דאָך מיר געזאָגט, אַז עס האַלט שוין גאַר נאָהענט דערביי. נו, זאָל עס דיר זיין מיט מזל.

מאַשאַ האָט ניט אָבגעענטפּערט. זי איז רויט געוואָרען און געד־שוויגען. נור פֿלוצים האָט זי זיך אָנגערופּען ווי מיט אַז עקשנות, קוקענדיג אויף טשאַרלי'ן:

— עס איז דאָ אין שטאָדט אזוי פּיעל צו טהאָן פֿאַר דער חתונה, און דער אַנקעל — נור וואָס דער אַנקעל, האָט זי ניט געענד־דיגט. זי איז רויט געוואָרען און אָבגעהאַקט אין מיטען. און אַנד־שטאָט עקשנות אָדער גדלות, וואָס דאָס וואָרט „דער אַנקעל“ האָט געזאָלט אַרויסרופּען, האָט עס אַרויסגערופּען עפעס מיטלייד צו איהר. טשאַרלי האָט רחמנות געקראָגען איבער איהר — און עס האָט איהם באַנג געטהאָן, וואָס ער איז אזוי קאַלט צו איהר, האָט ער זיך אָנגערופּען צו דער מוטער:

— דו האָסט רעכט, אַלד טשאַפּ, האָט ער געקלאַפּט די מוטער אויף די פֿלייצעס — עס איז הייס, קוז, מאַשאַ, איד געה דיר אַרויס־געהמען פֿאַר אַ שוויים.

— זעהסט, מאַשאַ, ווי מיין זעהן רופּט מיר. אַלטע שקאַפּ, איז דער הייט רופּט מען אזוי אַ פּערד, שקאַפּ. איז אַמעריקאַ רופּט מען די מאַמאָ אזוי.

— אַה, דו אַלד פּול — האָט טשאַרלי אויפּגעהויבען די מוטער אויף די הענד און זי אַרומגעטראָגען איבער דער שטוב.

— לאַז מיר אַראָפּ, געדענק אין גאָט, לאַז מיר אַראָפּ, וועסט מיר עפעס שלעכטס טהאָן — האָט זיך די אידענע געבעמען.

— נישט פֿריהער ביז דו וועסט זאָגען אַלד טשאַפּ. נישט שקאַפּ, נור טשאַפּ, טשאַפּ.

— וואָס איז דער חלוק טשאַפּ, שקאַפּ! לאַז זיין טשאַפּ, אבי לאַז מיר אַראָפּ, וועסט מיר נאָך חלילה עפעס שלעכטס טהאָן.

— און יעצט דעם „סאַלוט“. נישט פֿריהער ביז דו וועסט אַב־זאָגען דעם „סאַלוט“.

— „אי פלעדזש אלירזשענס טו מאי פלעג“ — האט די אידן דעגע קוים ארויסגעשטאמעלט די ווערטער, וואס טשארלי האט זי געלערענט ווען ער איז א קינד געווען און אין סקוהל געגאנגען.
— גאט אזוי. און יעצט געה אראפ, אלד טשאפ — האט טשארלי פארזוכטיג די מוטער אראבגעזעצט פון זיינע פלייצעס אויף א שטוהל ארויף.

— זעהסט, מאשא, ווי מיין זוהן בעהאנדעלט מיר, — האט די אידענע זיך בעקלאגט. — א ליאדע וואס, זעצט ער מיר ארויף אויפ'ן אקסעל — איך האב דען כח צו איהם?

— נו, יעצט קום, מאשא. האו דו יו דו? — האט טשארלי זיך אבי גערופען צו מאשא'ן, ווי ער וואלט זי פלוצים דערזעהן.

די מוחמע האט געוואהנט אין הארלעם, אויף איינע פון די ארימע אידישע גאסען. אז זיי זיינען ארויס אין גאס, האבען זיי ערשט דערפיהלט די היץ. עס איז געווען איינער פון יענע טעג אין ניו יארק, ווען די היץ צוליגט זיך איבער דער שטאדט פון פרייה-מארגען און א לאנגווייליגע און א פייכטע, אהן א האפנונג אויף אן אברוה אין לעבען. פון פרייה-מארגען אן ווערט עפעס דאס לעבען אזוי לאנגווייליג. פון די אפענע פענסטער קוקען ארויס שמוציגע בעטגעוואנד, און אויף די פיער-עסקייפס טריקענען זיך שטיקלעך וועש; אויף די פענסטער פערדארטע טעפלאך מיט געכטיגען עסען. און איבער די טרעפלעך פון די הייזער, אויף די שוועלען ביז טיעף אין די גאס אריין, וואלגענען זיך ארום, ווי ארויסגעווארפענע שמאטעס, ווי ארויס געווארפען צובראכען מעבעל, פרויען און קינדער. האלב-נאקעטע, האבען זיי זיך געגליטשט איבער די טרעפלאך פון די הייזער, אויף די טראטוארען ארויס. די מוטערס האבען געפרוואוט אפצונארען די קינדער מיט פענים, וועלכע די קינדער האבען יעדען אויגענבליק פערוואנדעלט אין לאלא-פאפס. די לאלא-פאפס זיינען צוגאנגען אין זייערע הענטלעך און בעשמירט זייערע געזיכטער, און די ווייס-גע-פרעסטע העמדלעך, די מוטער'ס ארבייט פון ביינאכט, האבען געקלעפט זיך פון דעם צוגאסענעם צוקער. די קינדער זיינען אבגעשפרונגען פון דעם בריהענדען טראטואר, וועלכער איז אנגעווארימט געווארען פון די ברענענדע היץ און געכאפט זיך א רעטונג אויף דעם ברייטען גאס-וועג. און אלעס איז געפאהרען, ווער אויף רעלעך, ווער אויף

אן אלטען קאסטען, ווער אין אַ הערינג טון, און ווער עס האָט דער- פאקט אַן אלטען ראָד פון אַ וואַגען און האָט דאָרויף איינגעלאָדעט אלע זיינע פריינד פון גאס פאר אַ „רייד“ איבער דער גאס. און די שמוץ פון די אונגעקעהרטע גאסען האָט זיך אויפגעהויבען פון דער בעווע- נונג און געלייגט זיך אויף די געזיכטער און הענד, אויף די שטיינער און פענסטער פון דער גאס, ביז עס האָט דערגרייכט אויף די נאָר קעמע ברוסטען פון די מוטערס, וועלכע האָבען דעם שמוץ פון גאס איינגעקארמעט אין זייערע קינדער אין איינעם מיט זייערע מוטער'ס מילך...

טשאַרלי מיט מאשא'ן האָבען שטום דורכשפּאַצירט די גאס און מיט גרויס מיה זיך געמאכט אַ וועג דורך די קינדער, וואָס עס האָט זיך געדאכט, אז זיי זיינען געבוירען געוואָרען מיט רעדלאַך אויף די פיס, צווישען די פערד, פראכטוועגען און קויהלען-טראַנקס, וואָס האָבען געהאט זייער ראַט איבער דער גאס. מען האָט קיין וואָרט ניט געקענט הערען איינער פון צווייטען פון שטויב און גערויש און פון די היץ, וועלכע האָט זיך געדאכט אין אויך אזוי רוישענר און שרייעריג, אזוי ווי זי וואָלט געווען דורכגעפּאַהרען די ניו יאָר- קער גאסען אויף קינדישע אייזערנע רעדלעך... נור וואָס ווייטער זיי זיינען געקומען אין גאס ארויף, אלץ שטילער אין די גאס גע- וואָרען, אלץ ריינער, שטילער און אנגענעהמער די הייזער, און באלד אין דער רויש אין גאנצען פערשוואונדען. זיי זיינען אַנגעקומען אויף די ענדע פון דער זעלבער גאס, וואָס ציהט זיך צום פאַרק צו. ביי די פינפטע עוועניו.

די הייזער, וועלכע זיינען געשטאַנען געגענאיבער דעם פאַרק, זיינען געווען פעהילט אין שאַטען פון בוימער, גרויסע פענסטער האָבען אַרויסגעקוקט אין גאס אריין, נור די פענסטער זיינען געווען בלינד, פערמאכט, בעצויגען מיט טונקעל-גרינע טערימס, ארום די הייזער אין געווען קיהל און שטיל — נור אין די הייזער האָט קיינער ניט געוואָהנט, און זיי זיינען געווען פערשלאָסען אויפ'ן גאנצען זומער. לאַנג זיינען זיי געגאַנגען איבער דער גאס, וואָס האָט זיך גע- צויגען געגענאיבער דעם פאַרק. דאָ אין געווען אנגענעהם צו געהן. די גאס אין געווען געהילט אין דעם בלעטערדיגען בעוועגליכען שאַטען, וואָס די גרויסע בלעטער פון די בוימער האָבען געוועכט איבער'ן

טראַטואַר. עס איז שטיל געווען אין דער גאס. א יום־טוב'דיגע שטילקייט האָט געהערשט וואָס די בוימער און גרינס האָבען פּער־שפּרייט ארום זיך, קיין לעבעדיגער הויך האָט זיך ניט געהערט פון די הייזער, טהיר און פענסטער זיינען געווען פּערמאכט און פּער־שלאָסען — אזוי האָבען זיך געצויגען פּערשלאָסענע פּלעצער איבער גאסען ווייט, געגענאיבער דעם געזונדסטען צענטראַל פּאַרק — און קיין לעבעדיגער נפש האָט דערפון קיין נוצען געהאט.

טשאַרלי האָט זיך אָנגערופען מיט אַ שמיכעל:

— די הייזער זיינען דער בעסטער בעווייז פון די אונענטוויקלונג פון דער אמעריקאנער קולטור.

— ווי אזוי מיינסטו דאָס, טשאַרלי?

— די הייזער זיינען דאָך אַ שרייענדער בעווייז פון די אונ־גערעכטיגקייט פון אונזער אָרדנונג אין וועלכער מיר לעבען. מיר זעהען דאָס טאָג־ענליך — מיליאָנען מענשען זעהען דעם שריי־ענדען בעווייז, און מיר שווייגען.

— איך פּערשטעה דיר ניט, טשאַרלי — זאָגט מאַשאַ.

— שטעל דיר פאַר, עס וואָלט ווער אריינגעקומען אין אַ שטאָרט אריין און וואָלט אויפגעקויפט דאָס גאנצע ברויט פון שטאָרט און דאן עס פּערשלאָסען אין גרויסע שפייכלערס פאר זיך. אָדער ער וואָלט אָבגעקויפט אלע ברונעמס פון שטאָרט און פּערשלאָסען עס פאר זיך — די מענשען וואָלטען דאָך אזא איינעם פּערשטיינט. פאר וואָס איז דאָס בעסער פאר ברויט און וואָסער? די שטאָרט בעזיצט גער־וויסע געזונדע פּלעצער געגענאיבער די פּאַרקס, געגענאיבער דעם ריווער סייד, און די געזונדע שעהנע פּלעצער האָבען רייכע מענשען אָבגעקויפט פאר זיך און פּערבוים מיט רייכע פּאַלאַצען, און פּער־שלאָסען זיי איבער'ן זומער, ווען די מענשען נויטיגען זיך אַס מעהר־סטען אין אזעלכע פּלעצער, און זיינען אוועקגעפּאַהרען. ניט זיי האָבען עפעס דערפון, ניט קיינער האָט עפעס דערפון. און דאָס זעהען מען־שען טאָג־אויף, טויזענדער און טויזענדער מענשען זעהען דאָס און מען שווייגט. איך גלויב, אז דאָס איז נור מענליך אין אַמעריקא.

— זיינען זיען אין אנדערע לענדער נימא קיין רייכע מענער
שען, וואס האבען גרויסע פאלאצען?

— יא, נור אין אנדערע לענדער, גלויב איך, איר ווייס ניט,
נור איך גלויב אזוי, האט דאס אייגענטהומערעכט א געוויסע בעגרענער-
צונג. די מאכט פון גאלד אין בעגרענעצט אויף געוויסע רעכט. דארט
וואו עס ריהרט ניט אן די אינטערעסען פון כלל, דא אין אמעריקא
האט דאס גאלד אן אונבעגרענעצטע רעכט. אלטדינג מענסטו קויפען
פאר גאלד, און דער בעסטער בעווייז דערפאר זיינען אט די פאלאצען
— ניט די פאלאצען, נור די פלעצער אויף וועלכע זיי שמעהען — די
פלעצער, וועלכע וואלטען אין אנדערע לענדער געווען געהערט צום
פאלק — צו אלעמען, וועהרענד דא, אין אמעריקא, פערקויפט מען עס
פאר געלד צו איינצעלנע, דאס איז דאס רעכט פון די פערשלאסענע
ברענעס. און דאס איז אזוי כאראקטעריסטיש אמעריקאניש.

— פאר וואס?

— אמעריקאניש — הייסט דעמאקראטיש. די דעמאקראטיע
איז, נאך מין מיינונג גאלד, דער גרעסטער פינור, וואס איז אויפגע-
שטאנען אויף די מענשהייט צייט די וועלט עקזיסטירט, ווארים דער
מאקראטיע, אזוי ווי זי ווערט פערשטאנען דא ביי אונז אין אמעריקא,
גיט א רעכט יעדען איינצעלנעם וועלכער בעזיצט א בעגאבונג צו פער-
שקלאפען פאר זיין אייגענטהום אונבעגרענעצטע גיטער, סיי אין טויטען
מאטעריאל און סיי אין אינדיווידועלע לעבעדיגע ווילענס. די דעמא-
קראטיע איז דער צאר — אין אינקאגניטא. אבער בעסער וועלען
מיר דאס אנרופען אנאנימער צאר. מען האט גענומען דעם צאר'ס
קרוין אראפ פון קאפ פון אן זיגרוויידום, וועלכע איז געווען נור
פאר איין פערזאן און זי בעשטימט פאר די, וואס זיינען אס מעהר-
סטענס פעהיג צו רויבעריי און פערברעכענס. און דורך דעם איז דער
צאר אין אמעריקא צוברעקעלט אויף פיעל קליינע צארעלאך, ווען
עס איז פעהיג, דער פערכאפט א גרעסערען שטיק צאר. דעמאקראטיע
אהן בעגרענעצטע רעכט אויף אייגענטהום — איז א גאלאפער, א וועג
אויף הערשאפט. מאקע א דעמאקראטישע וועלט, מען שמעלט קיינע
בעגרענעצונג ניט, קיין ראסען אונטערשיעד, ווער עס האט נור אין קאן
אריינצוגעבען: ביטרעקייט, פערברעכערישע פעהיגקייט — דער מען

אנטהייל געהמען אין וועלט. דורך דעם איז דאָ דער צאר פיעל גע-
 פעהרליכער, איז פיעל שווערער צו בעקעמפפּען ווי אין רוסלאנד, ווייל
 דאָ ווערט יעדעס מאָל דאָס צארענטהום געשטארקט דורך נייע פרישע
 בלוט־קוועלען וואָס ער קריגט. ער ווערט בעזעצט יעדעס מאָל פון
 שטארקערע ענגרישישע מענער, און ווערט בעשיצט פון זיין מאַיעסטעט,
 זיין הייליגקייט, דער אַבגאַט דעמאָקראַטי.

— אין פּערשטעה דיר ניט אין גאַנצען, טשאַרלי, נור פון אלע
 דיניצע רייד דערפיהל איך, אַז דו האָסט שטאַרק פינד די רייכע.
 מוז דען יעדער רייכער זיין אַ שלעכטער מענש, קען מען ניט זיין אַ
 רייכער און אַ גוטער אויף — האָט מאַשאַ געזאָגט, ווי זי וואַלט עפּעס
 געוואַלט פּערענטפּערען.

— יא, מאַשאַ, האָסט דעכט, איך בין זיך מודה, אז איך האָב
 אינסטינקטיוו פינד יעדען רייכען. דעם גוטען נאָך מעהר ווי
 דעם שלעכטען. ווארים רייכקייט אליין פאר זיך איז אַ געמיינהייט,
 רייכקייט איז אַ בעווייז פון פּערברעכען, פון רויבעריי — עס איז ניט
 קיין אונטערשיעד אויף וואָס פאר אַ וועג דו קריגסט עס, נור אַז דו
 האָסט מעהר וויפיעל דו בעדארפסט, בערויבסט דו אנדערע — און
 דאָס איז געמיין. און ניט נור בלוין צוליעב דעם — נור אויך צוליעב
 אַ גאַנץ אנדער זאך, איך מוין אַז אַ רייכער מענש איז אַ מיאוס'ער
 מענש, ער קען ניט האָבען קיין שעהנע געפיהלען. איך ווייס ניט פאר
 וואָס איך קלעהר אזוי, פיליכט איז מיין ערציהונג שולדיג — אין די
 אַרימקייט איז וועלכע מיר האָבען געלעבט — נאָר איך האָב אינד
 סמינקטיוו פינד אַ רייכען.

— דו זאגסט נאָר אזוי, ווייל דו ביזט ניט רויף — אָבער ווען
 מען גיט דיר געלד...

— איך האָב וועגען דעם געקלעהרט, איך האָב מיר געפרוואוּט
 פאַרשטעלען אין מיין פאַנטאַזיע — ווען מען קומט צו מיר און מען
 גיט מיר געלד, אָדער איר ווער מיט אַמאָל רייד: שעהנע פאַלאַצען,
 פּערד, זומער־וואָהנונגען, אַ רייזע נאָר יוראָפּ — איך קען אויסהעלן
 פען אונזער סאַסיעטי פון „פאַרזינערס“ — איך וועל דיר שפּעטער
 דערצעהלען פון אונזער סאַסיעטי — ניין, איך וואַלט ניט געוואַלט,
 מיר דאכט זיך, אַז די אלע געפיהלען וואָס מען קען האָבען דורך די

מעגליכקייט פון געלד, די אלע פערשידענארטיגסטע געפיהלען און מעגליכקייטען קענען ניט קומען צו דעם געפיהל, וואס מען האט, ווען מען איז אן ארימאן. צו מיין געפיהל וואס איך האב, ווען איך וואהן אן אונזער גאס און איך זעה די ארימע מענשען, די פרויען, די קינדער — צו דעם געפיהל וואס איך האב, וואס איך טראכט אזוי וועגען רייכע — מיר איז גוט, איך בין אן ארימער, איך וואלט געוואלט שטענדיג זיין ארים — אט אזוי זיין, ווי איך בין אצינד.

מאשא האט געשוויגען. בין איצט איז דער געשפרעך געווען אזוי זיך. עס האט זיך מאשא'ן געדאכט, אז ער וויל זיך ווייזען פאר איהר מיט זיין געלערענמקייט — אירד דעם רעדט ער אזוי. אבער די לעצטע ווערטער האבען זי פלוצים אנגעריהרט. עס האט זיך איהר געדאכט, אז ער מיינט זי, און ער פיהלט אזוי ווי ער מיינט — און די ווערטער האבען איהר געבראכט צו קלעהרען אויך, ווען זי איז געווען א קינד, און פון „האפקינס סטריט“.

— יעצט פערשטעה איך שוין

— וואס פערשטעהסט דו?

— יעצט פערשטעה איך פאר וואס דו האסט מיך פיינד — איך ווייס דו האסט מיך פיינד, און דיין מאמע האט מיך פיינד, און אלע האבען מיך פיינד, אלע ארימע און גוטע לייט האבען מיך פיינד, צייט איך בין א כלה געווארען פאר'ן אנקעל.

מאשא האט אויפגעהויבען איהרע גרויסע אויגען און געלאזט זיי הענגען אויף טשאַרלי'ן. איהרע אויגען זיינען געווען לענגליכע און גרויסע, דער שניט פון א גוטע קוואליטעט שפאנישע טרויבען, און אויך אזוי פול ווי א וויידטרויב. דער ווייס-עפעל איז געווען העל-העל — לויכטענדיג און זי האט געשמיכעלט, געשמיכעלט ווי א קינד, נור טשאַרלי האט געמיינט, אז אט אין א מינוט צואוויינט זי זיך, און דער גאנצער זאפט פון וויידטרויב אויגען וועט זיך צור גיסען. ער האט מורא געהאט, אז די וויידטרויב אויגען זאלען זיך ניט צוגיסען — האט ער אויך געזאגט מיט דעם זעלבען שמיכעל:

— דאס איז ניט דיין שולד, איך ווייס עס.

די ווערטער האבען מאשא'ן געבראכט צו קלעהרען וועגען זיך און איהר גאנצע סיטואציע — מעהר ווי פון אלע זיינע רייד. זי האט זיך פערטיעפט אין איהרע געדאנקען, איז שטיל געווען איבער'ן גאנצן וועג, כאטש איהרע אויגען האבען אויף איין מינוט ניט אויפגעהערט צו שמייכלען און צו גלאנצען, אזוי ווי זיי וואלטען געוואלט טשאַרלי'ן אונטערהאלטען קאמפאניע אַנשטאָט איהרע רייד.

8

קוני איילאנד.

אין קוני איילאנד ביים ביטש האט טשאַרלי פּערגעסען אין דעם ערנסטען געשפרעך וואָס ער האט געפיהרט מיט מאשא'ן, און איז געווארען אַן „אמעריקאן באַי“. קיום איז ער אריינגעקומען אין בייטהינג סוט און זיינע נאַקעטע הענד און פיס האבען דערפיהלט די לופט פון ים, האָט עס איהם געטראָגען ווי אַ ווינד. ער האט אונט געדולדיג געווארט אויף מאשא'ן, וועלכע האט געדארפט ארויסקומען פון די פרויען־אַבטהיילונג. דער ביטש איז געווען בעליינט מיט מענדשען, און עס האָט זיך אויסגעוויזען, אַז ער איז אַ פאַרטזעצונג פון ים, און אָפטמאָל האָט ער קאַנקורירט מיט'ן ים — די מענשען אויפ'ן ברעג האבען אויסגעזעהן ווי מעהר און פיעלער פון ים. נור דער ים מיט די מענשען האט טשאַרלי'ן ניט געשמערט. טשאַרלי האט זיך שטענדיג גוט געפיהלט צווישען די מענען. ער האָט ליעב געהאט די מאסען און דעם רעש פון זיי — און די פערשיעדענע קאָלירטע מאַסע מענדשען וואָס האָבען פּערטרונקען דעם ברעג פון ים האבען אין איהם ערוועקט אַ פרייד און אַ לעבענס־לוסט. די האַלב־נאַקעטע ווייבער מיט רויט בלויע און קאָלירטע קאַפֿ־בעדעקענע, און די גאנץ נאַקעטע קינדער, וואָס זיינען אַרומגעלאָפּען מיט פריידען־געשרייען און מיט יעסען אין די הענד — די האָרענדע פאַמיליעס אַרום די קינדער, האָבען אין איהם דערמאָנט ווי ער וואָלט זיך געווען געפונען אויף אַ פיק־ניק פון אַ פרייהייטס יום־טוב. די מענשען וואָלטען זיך צוזאמענגענומען צו פייערען אַ גרויסען יום־טוב. אלע זיינען נאַקעט, אלע עסען

און באַדען זיך, וואָסען און שווימען — און אלעס מעג מען אויף דעם יום־טוב.

ער האָט זיך געפרעהט אין איינעם מיט די גרויסע מענגע מענער שעה. ער האָט ליעב געהאט צוצוזעהן ווי מענשען האָבען פּערגעניגען. קיינמאל נאָך האָט ער ניט געזעהן אַ מענגע מענשען זאָלען האָבען פּער־געניגען צוזאמען און פּרעהען זיך צוזאמען. שטענדיג האָט ער געזעהן ווי מענשען ארבייטען צוזאמען, ווי מענשען ליידען צוזאמען, טרויערען און וועהטאָגען צוזאמען, דאָ — די גרויסע ברייטע מענגע מענשען, האָלב נאָקעטע, מענער מיט פּרויען צוזאמען, אויסגעמישט מיט די קינדער — עסען צוזאמען, באַדען זיך צוזאמען, פּרעהען און לאַכען און שפּיעלען זיך צוזאמען — און אלע האָבען פּערגעניגען. דאָס האָט איהם אָנגעשטעקט, עס האָט געוועקט זיין לעבענס־לוסט און זיין יוגענד. ער האָט פּלינק געוואָלט זיין אין מיטען דער פּרייד, מיט שפּיעלען און מיטפּרעהען זיך מיט אלע, און געוואָלט וואָס אַם שנעל־סטען אין וואַסער אַרײַן, אויסמישען זיך צווישען דער פּרעהענדער מענגע, וואָס זייערע פּריידענס־געשרייען ברומען אַרום פּון ים — און דאָ זעהט מען ניט מאַשאַן... ס'האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער איז פּער־ליעבט אין מאַשאַן; ס'האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער איז געקומען מיט מאַשאַן אויף דעם פּיקניק, אויף דעם יום־טוב פּון פּרייד־הייט און נאָקעטקייט, און ער וויל וואָס אַם שנעלסטען נעהמען אַנט־טהייל אין דעם יום־טוב.

דערווייל האָט איהם מאַשאַ אַרומגעזוכט צווישען די מאַסען. טשאַרלי האָט ניט בעמערקט. ווי פּערציקט פּון דער פּרייד, פּון די מענשען, איז ער גענאָנגען פּון איין משפּחה צו אַן אנדערע און צוגעזעהן ווי זיי עסען — מענער און ווייבער און קינדער עסען צוזאמען נאָקעטערהייט און וואַרפען אַן דאָס עסען אַרום זיך, און ער האָט מיט פּרייד צוגעזעהן ווי מענער און ווייבער און קינדער טוליען זיך און וואַלנערען זיך לייב אָן לייב אין זאָמד — און מאַשאַ איז איהם נאָכ־גענאָנגען צווישען די מענגע, ביז זי האָט איהם קוים דערכאַפט ביי דער האַנד:

— וואו ביזטו? איך זוף דאָך דיר אַרום!

— אַ, מאַשאַ, קום, קום פּלינקער! — און ער האָט געכאַפט דאָס ביידעל ביי דער האַנד און געפּלויגען מיט איהר אין וואַסער אַרײַן.

א כוואליע פון ים איז זיי געקומען אנטקעגען צושווימען און זי האט געטראגען אין איהרע פאלדען א מענגע מיט מענשען-לייבער און וואסער-לייב, און אבגענאסען טשארלי'ן מיט מאשא'ן מיט ים-וואסער און מענשען-לייבער. עס האט געדויערט א ווילע ביז די צוויי האלטענדיג זיך ביי די הענד, האבען געקענט זיך ארויסכאפען פון וואסער און ארויסקריגען זיך פון די מענשען-מאסע בעגאסענע און אבגערוינענע; א נאסער האט טשארלי ארויסגעלאכט פון וואסער. — אה, מאשא, און געכאפט זי ביי דער האנד און ווייטער זי געצויגען אין ים אריין.

א צווייטע כוואליע איז אנגעקומען און האט די צוויי יונגע פאר צוזאמענגעווארפען, איינגעקנאטען איין לייב אין אנדערען. מאשא האט געפיהלט אויף זיך טשארלי'ס יונג-ביינענדיגען הארטען קער-פער, זיינע שטארקע יונגע הענד ארום איהרע בריסטען, און צווישען זיינע נאקעמע הענד און איהרע בריסטען איז גאר ניט געווען — נור עס האט גערונען וואסער — און טשארלי האט געפיהלט ווי מאשא'ס לייכטער קערפער לייגט זיך אויף איהם, און עס איז איהם אנגענעהם געווען — ווי דאס קאלטע מיידעל-לייב, בעקלידט אין נאסען ווייכען לייגט זיך אויף איהם. ער האט זי געצויגען ביי דער האנד מיטפער אין וואסער אריין — מאשא האט מורא געקראגען, געשריען פאר פרייד און פאר שרעק און אנגעהאנגען זיך מיט ביידע הענד אויף טשארלי'ס יונגען שטארקען האלז. טשארלי האט זי גע-האלטען מיט ביידע הענד און דאס וואסער האט איהם מיטגעהאלפען. ער האט געזעהן ווי איהר יונגער שטארקער קערפער שניידט זיך ארויס מיט א נאסע וואסער ליניע פון איהר קלעפענדיג בארע-קלייד-דעל, דער שווארצער נאסער זיידענער שטאף האט אנגענומען די זעלבע ליניע וואס עס האט איהר קערפער. ער איז געפאלען אויף איהר קערפער און ער האט בולט געמאכט יעדען צוטוהיל פון איהר יונג מיידלישעם לייב, ס'האט ארויסגעקוקט יעדע ליניע, איהרע יונגע אב-שפרינגענדע בריסטען האבען זיך ווי צוויי שטארק-הארטע בארנעס ארויסגעשניטען פון איהר נאם קליידעל, און איהר רונדיגער שטאר-קער בויך האט זיך ארויסגעשניטען ווי אן איידעלער פארצעלאן טע-לער פון איהר נאסען סומ — ער האט ליעב געהאט צו זעהן די ליניען פון איהר קערפער, און גערן געהאט צו פיהלען דאס שלאגענדע

לעבען און איינגעהאלטענעם ווילען וואס שלומערט אין דעם קאלטען הארטען, וואס ער האלט אויף זיינע הענד — נור לאנג טראכטען און בעטראכטען האט ער ניט געקענט — דער ים האט זיך געשפיעלט מיט זיי און די לויפענדע פרישע וועללען האבען געבראכט דעם קאלטען סוד פון ווייטען טיעפען ים צו זיי — יעדעס מאל האבען זיי דער-פיהלט צווישען זיך א דריטען קערפער, דעם קאלטען פרישען געהיימט ניספאלען קערפער פון טיעפען ווייטען ים — וואס איז געווען ווי דער קערפער פון אן אונבעקאנטער פרעמדער פרוי. זיי האבען זיך גע-שראקען פאר דעם פרעמדען קערפער — און ארומגענומען זיך און געטוליעט זיך איינס צום צווייטען, און דער קאלטער פרעמדער וואר-סער-לייב האט זיך געטוליעט צו זיי, געוואלט זיך אנווארימען אין זייער ערע יונגע לייבער און מיט-זיין מיט זיי אין זייער פערבארגענער געהיימניס, און פערשטעלען זיי פון פרעמדע מענשען'ס אויגען...

9.

זיי זיינען ביידע געלעגען אויפ'ן זאמד און איין זון האט זיי ביידען בעדעקט. נאך קיינמאל זיינען זיי נישט אזוי נאהענט געווען צוזאמען. און זיי האבען ניט געוואוסט, אז מענשען, יונגע מענ-שען, מעגען ליגען אזוי צוזאמען אהן זינד און אהן שעם.

די זון האט זיי ביידען צוזאמען געווארימט און זיי זיינען ביידע אנגעשטעקט געווארען פון די פרייד און צופריעדענהייט וואס האט געהערשט צווישען די מענגע נאקעטע גליקליכע מענשען אויפ'ן זאמד-ברעג. זיי האבען ניט געקלעהרט, אז זיי זיינען יונג, און זיי האר-בען ניט געוואוסט ביידע, אז זיי האבען זיך ליעב, נאר זיינען גליק-ליך געווען וואס די זון ווארימט זיי און ווארימט אלעמען אויפ'ן ברעג. עס האט זיך זיי געדאכט, ווי די גאנצע פערשיעדענפארביגע מענגע וואס פערטרינקען דעם ווייטען ברעג פון ים, מיט די נאקעטע הענד און פערשיעדענמאלירטע בעדעקענס אויף די קעפ — זיינען איין

משפחה — די גאנצע וועלט איז איין משפחה געווארען און זיי געפינען זיך צווישען די משפחה.

— איד האב לייעב צו זעהן די מענגע אין פרייד — האט טשאַרלי געזאָגט צו מאַשאַן — איד האב לייעב צו זעהן ווי אלע פרעהען זיך און זיין מיט זיי אין דער פרייד. עס זיינען דאָ אַזעלכע, וואָס האָבען ניט לייעב קוני איילאנד, ווייל קוני איילאנד איז דער פלאץ פון די רויהע מאַסען. זיי פערשמוצען דעם ים מיט די רעשטלאך פון עסען און בעלייגען דעם ברעג מיט זייערע אומגעלומפערטע מיאוס'ע קער-פערס — און מיר דוכט זיך, אַז פרייד און צופריעדענהייט און גליק-ליכקייט קען מען נור האָבען מיט אַ מענגע, מיט אַ גרויסע, רויהע מאַסע אין אייגעם. מיר וואָלט לאַנגווייליג געווען צו האָבען פרייד און גליקליכער, אָדער צו זיין מיט בלוזי גליקליכע, מיט אויסדעררוועהלטע וואָס האָבען די מעגליכקייט צו האָבען פערגעניגען. פערגעניגען קען מען נור האָבען אַט דאָ, ווען מ'זעהט ווי די גרויסע ברייטע מאַסען האָבען פערגעניגען. עס דוכט זיך דאָ, אַז עס איז נאָר ניט מעהר דאָ קיין שלעכטעס און קיינע ליידען אויף דער וועלט; אַז דאָס פערגעניגען איז אויסגעשפרייט פאר אלעמען. דאכט זיך, אַט דאָ קען מען טיעף און שטארק הנאה האָבען פון פערגעניגען. דאָס פער-געניגען בעשאַפט אינערליכען און אמת'ן פרייד — מען ווערט אַנד-געשטעקט מיט דער אלגעמיינער פרייד.

מאַשאַ האָט געקוקט אויף איהם. זי האָט לייעב געהאַט צו הערען איהם רעדען. טשאַרלי האָט ניט געקענט רעדען רויהיג, טשאַרלי האָט געקענט נור רעדען מיט בעגייסטערונג, מיט פלאַמענדיגע אויגען און מיט מאַכען מיט די הענד — עס איז געווען ווי ער וואָלט איבערגע-נומען פון פאַטער, דעם פרומען חסיד, די רעליגיעזע בעגייסטערונג, און האָט ער זי ניט געהאַט אויף וואָס אויסצולאָדען, האָט ער זי אויסגעגאַסען אויף זיינע איבערצייגונגען. און די איינגעבוירענע בע-גייסטערונג און התלהבות פון זיין פרומען טאַטען האָט אַפילו די אמעריקאנער פאַבליק סקוהל ניט געקענט ביי טשאַרלי'ן אויסלעשען. — קוק זיך אַרום, מאַשאַ — האָט טשאַרלי געשפרונגען פאר פרייד — זעה ווי גרויס, ווי ווייט, ווי לאַנג ווייט עס ציהט זיך אויס די מענגע — טויזענדער און הונדערט-טויזענדער — זעה, אלע

זיינען גליקליך, אַלע פרעהען זיך — איד ליעב די מאסען; אַז איד בין אין אַזאַ ים מיט מענשען, דאכט זיך מיר, איד וואָלט אויף אַלעס פער היג געווען, אויף גרויסע זאכען. עס זיינען דאָ דעמאָקראַטען, סאָ-ציאָליסטען אפילו, וועלכע ליעבען ניט די גרויסע מענגע, די מאסע איז פאַר זיי צו גראָב, אונקולטורעל — און זי בעליידיגט זייערע עסטער טישע געפיהלען. אַפּטמאָל איז מיר אויסגעקומען צו הערען פון מיינע קאַמעראַדען, אַז זיי פיהלען זיך איינזאַם אין דער מענגע. זיי פערשטעהען ניט, די נאַראַנים, די אידעע פון אַ מענגע. זיי מיינען, אַז די מאסע איז אַ צוזאַמענהאַנג נור פון פיעלע איינצעלנע, גראָבע, אַנוויסענדע איינצעלנע. זיי ווייסען ניט, אַז די מאסע איז אַ קער פער, אַ נשמה, אַ בעשעפעניס פאַר זיך אליין — מיט איהר אייגענע אינדיוידואליטעט. אַז איד געפין זיך אין אַ מענגע, איז ווי איד וואָלט זיך געפונען אין דער אונגענדליכקייט. אין דעם געהיימניס פון אונז זער עקזיסטענץ, וואָס אַלס איינצעלנער קען מען עס ניט דערגעהן און פיהלען. מאַשא, דו ווייסט וואָס אַ מאַסע איז? אַ מאַסע איז דאָס גרויסע אייביגע לעבען, וואָס איז געווען פאַר אונז און וועט זיין נאָך אונז. מיר וועלען שטאַרבען, יעדער איינצעלנער וועט שטאַרבען, די מאַסע וועט לעבען, זי האָט אייביג געלעבט, אין אַלע דורות, אין אַלע פאַרמען. מיר דאכט זיך, אַז גאָט האָט צוערשט בעשאַפען ניט דעם איינצעלנעם, נור די מענגע; אַז איד געפין זיך צוזאַמען אין אַזאַ ים מיט מענשען, בין איד זיכער, מיר דאכט זיך, אַז איד האָב זיך אויפגעלעזט — איד בין אַ טהייל פון דעם גרויסען אייביגען.

מאַשא איז שטיל געווען און האָט איהם אַנגעקוקט פערוואונדערט און פרעמד. פיעל פון זיינע ווערטער האָט זי ניט פערשטאַנדען, און זי האָט איבערהויפט קיינמאָל פון קיינעם ניט געהערט אַזוי ריידען. נור נאָך מעהר פון די רייד איז איהר פרעמד פראַגע קומען טשאַרלי אליין. דורך דעם יאָהר, וואָס זי איז אַ כלה מיט'ן אַנקעל און זי האָט טשאַרלי'ן ניט געזעהן — דערקענט זי איהם ניט טשאַרלי פלעגט שטענדיג פערשעהמענדיג שווייגען אין די געזעלשאַפט פון די מיידלאך. די מיידלאך האָבען פון איהם חזוק געמאַכט, און ער האָט אָבגעענטפערט מיט אומגעלומפערטקייט, זיינע וויצען האָבען קיינמאָל ניט אויסגענומען — וואָס איז עס געוואָרען מיט טשאַרלי'ן? וואו איז ער געווען דורך דער צייט? וואָס האָט ער

נעמטהאן? זי האט זיך אנגעהויבען א ביסעל צו זשענירען פאר איהם, ווייל זי קען אזוי ניט רעדען ווי ער; און עס האט איהר ארומגענומען א געוויסע שטאלצקייט אויף איהם, און זי האט איהם גערן געהאט, פאר וואס ער רעדט אזוי.

טשאַרלי'ן האט עס ניט אויסגעמאכט, אויב מאשא פערשטעהט איהם יא אדער ניט. ער האט מעהר גערעדט פאר זיך, ווי פאר איהר. איבריגענס האט ער געמיינט, אז אלע דענקען אזוי ווי ער, און אלע טראגען זיך ארום מיט די געדאנקען וואס ער. טשאַרלי איז געווען פון יענער וואקסענדער יונגער אין אמעריקא, וואס זייער גלויב בען אין אידעאליזם איז נאך אזוי יונג און פריש, אז עס שמעקט פון איהר דער טוי פון וואקסען. ווי אלצדינג אין אמעריקא איז אָנגעזאפט מיט ענערגיע פון א יונגער שפראצצענדער פרוכט, אזוי איז אויך דער אמעריקאנער אידעאליזם, דארט וואו ער ווייזט זיך ארויס יונג און פול מיט גלויבען. מיט סקעפטיציזם און ספקות איז ער נאך ניט בעפלעקט. ער ווייסט ניט פון זוכעניש אין מיסטישער פערבארגעניש. נור דער גאנצער אידעאליזם איז אָנגעווענדעט אויף פראקטישעס און בעקוועמליכקייט און ווערט געטריבען פון אן ענער-גישיען אָפטימיסטישען לעבענס-לוסטגען שטראם פון א יונגען שפרא-צענדען שטאם. דער זעלבער ענערגישער שטראם פון די יונגע שפרא-צענדע קראפט וואס בויט די הימעל-קראצער און ווארפט מיילען לענגע בריקען איבער טהאלען און טייכען — טרייבט אויך די דענ-קענדע קראפט פון אמעריקא צו פראקטישען און ניצליכען אידע-אליזם... טשאַרלי האט בעלאנגט צו אן ענגען קרייז פון אידישע שטודירענדע יונגער, וועלכע האט ניט געלערענט פאר קאריערע, נור זיי זיינען געווען ארומגענומען פון אַט דעם יונגען אמעריקאנער אי-דעאליזם. דער אָפטימיזם, וואס האט געשטעקט אין זייער בלוט פון זייער אלטער אמונה, האט אונגעוואוסט געפאדערט אין זיי דעם פראקטישען אידעאליזמוס. דער געדאנקען-גאנג זייערער איז ניט ארויסגעגאנגען פון די גרענעצען פון היינטיגען, דעם וועלטליכען לעבען. האט זיך ניט פערבלאנדזשעט אין קיין אנדערע וועלטען, און האט גע-זוכט א פראקטישען ענטפער אויף אלע פראבלעמען — אין די גרענעצען פון היינטיגען, אין דעם וועלטליכען לעבען.

טשאַרלי האט זיך אויך געהאט בעקענט מיט א גרופע רוסישע

אידישע אינטעליגענטען, וועלכע זיינען דא טהעטיג געווען אין דער ארכייטער בעוועגונג. פון זיי האט ער געהערט פון דער ארכייטער בעוועגונג אין רוסלאנד, פון דער רעוואלוציע, פון דעם רוסישען אידען אליזם — פון סיביר, פון טורמע. רוסלאנד, די רעוואלוציע, איז ביי איהם געווען ווי א פערצויבערטע לעגענדע, ווי א הייליגקייט, א ארץ ישראל און די רוסישע אידישע אינטעליגענץ איז ביי איהם געווען ווי א הייליגע. ער איז שטאלץ געווען, וואס ער קומט פון רוסלאנד, פון לאנד פון רעוואלוציע און אידעאליזם, וואס ער איז דארט געבוירען געווארען. און ער האט זיך מיט זיין גאנצער אונשולדיגער יוגענד קראפט אריינגעווארפען אין דער בעוועגונג דא. און גערעכט קענדיג און פיהלענדיג דאס לעבען פון די אידישע עמיגראנטען, האט עס ביי איהם געוועקט דער פראטעסט, זיין פראטעסט, פון א געזונטען גלייכערעכטיגטען, ערצויגענעם אינגעל צום ערנדייגטען לעבען פון זיינע עלטערען. און פילייכט איז אין דעם שולדיג געווען זיין פאטער'ס רעליגיעזע פרומקייט, וואס ער האט ניט געזוכט, ווי טויזענדער, טויזענדער זיינס גלייכען, זיין אייגענע פערזענליכע פערבעסערונג פון זיין לאגע, נור ער האט זיין גאנץ ענערגיע, גלייבען און האפנונגען אוועקגעשאנקען די פארטיי, וועלכע, ער האט געגלייבט. וועט אלעמענס לאגע פערבעסערען און פערלייכטערען.

מיט זיינע איינאון-צוואנציג יאהר איז טשארלי נאך געווען די אונשולד אליין, און זיין בעציהונג צו מאשא'ן איז געווען ווי די מעהרסטע פון די אמעריקאנער ערצויגענע יוגענד צו מיידלאך — א בעציהונג פון א קאמעראד א באי צו א קאמעראד א גוירל. זיין יונגער קערפער, וועלכער איז פון די פאבליק סקוהל אן געווארען אויסגימנאסטירט און געהאלטען זיך אין איין ברעכען און בעוועגען, איז געווען צו נייכטער פאר קערפערליכע ליידענשאפט. ער האט ניט קיין צייט געהאט צו זאמלען זיין ענערגיע פאר לוסט, ווארים זיין ענערגיע איז יעדעס מאל אנגעווענערט געווארען אויף בעוועגונגען און ברעכען זיך, אויף שפרינגען און באלל כאפען. קיין מיידעלשער קערפער האט ביי איהם גאר ניט קיין בעזונדערעם ערוועקט. ער האט זיך געבאדען מיט מאשא'ן, געפיהלט איהר קערפער אויף זיך, געלענען יעצט נעבען איהר איז די זון אויפ'ן זאמד, געזעהן די ליניען פון איהר יוגענד, וואס שניידען זיך ארויס פון איהר באדעקלייך און

ער האט גערעדט צו איהר ווי צו א פריינד אַ אינגעל, און ער האט זי פאר אזעלכע געהאלטען. ער האט געשטיפט מיט איהר, גע-ווארפען זיך אויף אן אנדער, אַנגעריהרט די דעליקאטסטע טהיילען פון איהר קערפער, און עס האט ביי איהם קיינע זינדיגע געפיהלען ניט ערוועקט. ער האט זי געריסען ביים האַנד און געשלעפט זי ביים ארעם איבער'ן זאמד, וואו די זון האט זיי ביידען בענאסען מיט ליכט און ווארימקייט.

— קום, מאשא, וועלען מיר זיך לאָזען אין דעם ים פון די מענ-שען — קוק, זעהסט ווי גרויס דער ים מענשען איז — קום, איד האב ליכט צו טראָגען זיך אין אַ ים מענשען.

און ווירקליך איז דער גאנצער ברעג פון ים ווי ווייט דאָס אויג האט נאָר געקענט פערכאפּען, אַנגעפילט געווען מיט נאסע, באָרר וויסע און נאקעטע מענשען. לייבער, לייבער און לייבער. דאָס ביסעלע קליידער, סיי מענליך, סיי ווייבליך, האָט זיך פערלאָרען אין די נאקעטע הענד, העלזער, בריסטען, פיס און רוקענס. עס איז געווען ווי דער ים וואָלט ארויסגעוואָרפען פון זיך כוואַליעס מיט מענ-שען-לייבער: ווייבער, מענער, קינדער, אינגלאַך און מיידלאַך, אלע אויסגעמישט, צוזאמענגעפאַרט, צוזאמענגעקנאָטען.

מאשא און טשאַרלי, יונג און נאקעט, מיט נאקעטע פיס און נאָ-קעטע הענד, זיינען געגאנגען צווישען די האלב נאקעטע לייבער. עס איז געווען ווי די גאנצע וועלט וואָלט זיך צונויפגעקומען צום ברעג פון ים, אראַפגעוואָרפען פון זיך די זינדיגע בעפלעקטע קליידער, און געמאכט אַ נאקעטע שטאָדט. עס האט נור געשטרעט אין דעם ים-נאקעטקייט דאָס רעשמעל פון אַנגעטהועכס, וואָס די מענשען האָבען געמוזט טראָגען פאר „אַנשטענדיגקייט“... אזוי זיינען זיי ביידע גע-גאנגען האנד אין האַנד, און זייערע נאקעטע שטיקער לייבער האָבען זיך אַנגעריהרט און געריבען אן פרעמדע, אַ אונבעקאנטע. מען האט מיט אַמאָל דערפיהלט דעם טעם פון אַ פרעמדען לייב. עס האט זיך געדאכט, אַ אַ גרויסער משיח איז געקומען און האט אלע פער-באַטען אויפגעלעזט, אלעס מעג מען, און די גאנצע וועלט מישט זיך אויס איינער מיט'ן צווייטען...

טשאַרלי האט געהאט דאָס בעדערפעניס צו רעדען. די בעד-גייסטערונג פון די אלגעמיינע פרייד האט איהם אַנגעשטעקט — און

ווער עס וואָלט נעבען איהם גענאנגען, מיט דעם וואָלט ער זיך מיט זיינע געפיהלען געטהיילט.

— קוק, מאַשאַ, קוק, ווי ווייט און ברייט עס איז דער ים מענשען. זעה, די גאנצע וועלט איז זיך צוזאמענגעקומען. כ'האָב ליעב די ניו יאָרקער מאַסע. אז מען זעהט אַ ניו יאָרקער מאַסע, זעהט מען די גאנצע וועלט פאר זיך. אין אלעמענס אויגען ליגט אַ בענקשאַפט פון אַ יוגענד, פון אַ קינדהייט, וואָס זיי האָבען ערגעץ אנדערש וואו, אין אַן אנדער לאַנד איבערגעלעבט. דאָס איז ניו יאָרק. מיר אלע זיינען ניו יאָרקער. איד, דו — די אלע וואָס ליגען דאָ — מיר אלע האָבען אונזער קינדהייט פערבראכט ערגעץ אנדערש וואו. און אַ ניו יאָרקער צו זיין הייסט, צו האָבען אין די אויגען אַ בענקשאַפט צו אַן אנדער וואסער, פּעלד און זון. יעדער איינער פון אַט די האָט זיך אויפגעצויגען אין אַן אנדער לאַנד. פיעלע קומען דאָ פון די ברייטע סטעפּס פון רוסלאַנד און פיעלע וועלכע געדענקען דעם ליכטיגען הימעל פון איטאליע, פון די ריידיקאָלירטע און בילדערישע פּעלדער פון אונגאַרן און גאַליציען, פיעלע וועלכע געדענקען די אראבישע וויסטע, און אזעלכע, וועלכע האָבען זיך אויפגעצויגען אויף די בעמאַהלטע רייזפּעלדער פון כינאַ און יאַפּאַן, און ווער אויף די הויכע בערג צוויי שען שעפּסען און קיה, און אזעלכע, וועלכע האָבען נאָד געזעהן דאָס קליינע אידישע שטעדטעל מיט די פערשנעעטע דעכער אין ווינטער — דו געדענקסט, מאַשאַ, אונזער שטעדטעל קוזמין אין ווינטער? איד געדענק עס ווי אין אַ חלום: די קליינע שוהל, מיט אַ פענדעלע פון דאָך אראָפּ, אַן אויסגעדערעהט פענדעלע. דער טאטע האָט מיר געפיהרט אין שוהל אריין, אויף די פלייצעס האָט ער מיך געשלעפט, און איד האָב געהאלטען אַ סדור מיט אַן עפעל אין דער האַנד, און אויף דער שוהל איז געווען אַ פענדעלע. און מיר אלע דאָ ליגען נאָקעט ביי איין ברעג פון קוני איילאַנד.

מאַשאַ איז טרויעריג געוואָרען און פערקלעהרט. טשאַרלי'ס ווערטער האָבען איהר געבראכט צו קלעהרען וועגען איהר לאַגע. זי האָט זיך אויך דערמאָנט אַן קוזמין און האָט געזעהן איהר קינד-הייט ווי אין אַ חלום ווי זי ציהט זיך אויף ביים זיידען. זי האָט געדענקט אַן אלטען אידען, וואָס האָט איהר געגעבען לעקעבלעך, און דערנאָך האָט זי אלעס פערגעסען און ווידער זיך דערמאָנט אַן

האפיקנים סטריט, ווי זי לויפט צום בוטשער ער זאל איהר באַרגען פלייש. „פא ארבייט“ — און דערנאָך דעם אַנקעל, און איהר לאַגע איצט. זי איז טרויעריג געוואָרען און האָט אויפגעהויבען איהרע שוואַרץ־געדיכטע ברעמען און איהרע פּולע וויינטרויבען־אויגען צו טשאַרליץ:

— און דו וואָלסט ניט געוואָלט זיין געבוירען אין אמעריקא ?
 — ניין — האָט טשאַרלי געענטפערט — איך בין גליקליך וואָס איך בין אַ ניו יאָרקער, אַ פרעמדער געבוירענער, מיט בענקשאַפט נאָך רוסלאַנד, ווי אלע דאָ אין דער פרעמד געבוירען. און מיר אלע דאָ אין דער פרעמד וועלען מאַכען אמעריקא אַ שעהנע, אַ פרייע, אַ גרויסע אמעריקא. יעדער איינער וועט בריינגען דאָס שעהנע פון זיין לאַנד און וועט עס געבען צו אמעריקא. זיי בריינגען דאָס מיט אויף די שיפען פון זייערע לענדער. די איטאַליענער, די רוסען און די טשעכען מיט די אונגאַרען, און די סקאַנדינאַווער מיט די אַראַבער — אלע, אלע בריינגען מיט דאָס שעהנסטע פון זייער לאַנד, דאָס בענק־שאַפט פון זייער קינדהייט, און וועלען דאָס אוועקגעבען אמעריקא. איינער ברענגט זיין שעהנהייט, זיין קונסט, זיין גלויבען. אנדערע זייער גלייכע דענקען, זייער עהרליכקייט. אלעס שעהנסטע און בעסטע פון דער גאַנצער וועלט — אלעס וועט זיך צוזאַמענלייגען און מיר אלע וועלען זיין דאָס גרויסע, דאָס פרייע, דאָס נייע אמעריקא !
 — און וואָס וועסטו געבען, טשאַרלי, אמעריקא ? — האָט מאַשאַ לאַכענדיג געפרעגט.

— וואָס איך וועל געבען ? איך וועל געבען דאָס, וואָס אלע קינדער פון אירען וואָס קומען פון רוסלאַנד, אַ, מיר זיינען זעהר פיעל שולדיג אמעריקא, און מיר דארפען איהר פיעל געבען. אמע־ריקא האָט אונז אלעס געגעבען, אונז אנדערש געמאַכט פון אונזערע עלטערען. פיעל זיינען מיר שולדיג אמעריקא פאַר די פרייהייט, וואָס זי האָט אונז געשאַנקען. און מיר וועלען איהר געבען דאָס, וואָס די אירען האָבען געגעבען רוסלאַנד — אונזער רעוואָלוציאַנערען גייסט זיינען מיר פערפליכטעט אמעריקא, אונזער אייביגען פראַטעסט, אונז זער אונזפריעדענהייט. מיר זיינען פערפליכטעט אמעריקא אנדערש צו זיין ווי אונזערע עלטערען. אונזערע עלטערען זיינען אַראַפגע־קומען, זיינען זיי געוואָרען שקלאַפען אין אמעריקא, און מיר מוזען

זיי בעפרייען. מיר אלע זיינען קינדער פון שקלאפען. זיינען אונז זערע עלטערען ניט געווען קיין שקלאפען? מיין טאטע, דיין טאטע. און האט דיר דיין טאטע ניט אוועקגעגעבען צו זיין ברויט־געבער ווי מען גיט אָפּ אַ שקלאַפען־קינד?

— סטאַפּ, וואָרים איד'ל... — האָט מאַשאַ געזאָגט און איז רויט געוואָרען. איהרע פולע וויינטרויב־אויגען זיינען פול געוואָרען מיט פערל־טרעהרען. נאָר ביי זיך האָט זי שוין בעשלאָסען טשאַרל'ן ניט צו לאָזען זעהן, אַז עס האָט איהר עפעס אַנגעריהרט. און אויב־צולאָבען די גאַנצע זאך, האָט זי זיך אַבגערוּפּען:

— האָסט עפעס געלד, טשאַרל'י?

— איד מיין ארום אַ דאלאַר. ער האָט שוין גענוי געוואוסט די סומע געלד וויפיעל ער בעזיצט, נור געמאַכט מעשה רייכער.

— און איד אַ האַלבען. דאָס וועט סטייען.

— אויף וואָס?

— איד וויל האַבען אַ נייע טייט, מיר זיינען דאָך איז קוני

אוילאַנד.

— דאָס איז רעכט. — שרייט אויס טשאַרל'י.

— נו, געה דיר אַנטהאַן, איד אויך. מיר וועלען זיך טרעפען אין דרויסען.

און ער איז פלינק אוועק.

טשאַרל'י האָט ערשט יעצט זיך דערמאַנט וואָס ער האָט גע־זאָגט און איז געבליבען שטעהן אַ פערשעהמטער מעהר פון איהר שמייכל, איידער פון די אומגעלומפערטע רייד, וואָס ער האָט אַזוי אונגעשיקט ארויסגערעדט.

„טויזענד און איין נאַכט“.

נאַכ'ן באַדען האַבען זיך ביידע געפיהלט פריש און פול מיט ענערגיע. זיי זיינען בערייט געווען אויף אלסדינג. טשאַרל'י האָט זיך צוריקגעהאַלטען פאַרלעגען, עפּ איז איהם געווען אונבעקוועם איבער דעם, וואָס ער האָט דערמאַנט מאַשאַ'ן פון אַנקעל.

מאָשאַ האָט איהם באַלד אַבער געמאַכט אַז אַלצדינג פּערנעסען.
מיט אַ ווייכע שטים, מיידלישע ווייבליכקייט, מיט וועלכען עס איז
שוין פול געווען איהר גאַנץ וועזען, האָט זי זיך אָנגערופען:

— דו, טשאַרלי, גיב מיר צוהאַלטען דאָס קאַרפּעיר, פאַר'ן איבער-
דיגען וועלען מיר האָבען אַ ניים טיים, אַז ניט וועלען מיר אלעס נאָר
אויסגעבען און ניט האָבען מיט וואָס אַהיים צו פּאַהרען.

דאָס זאָגענדיג האָט זי אַראַבגענומען פון איהר געלד אַ קוואַדער
און קאַקעטיש איינגעבונדען אין טיכעל — שמייכלענדיג צו טשאַרלי'ן,
די איבעריגע האָט זי אַריינגעשטעקט טשאַרלי'ן:

— נאַ, צושטייער.

— וואָס ווילסטו זעהן?

— עוורטשינג. — איד וויל האָבען אַ ריעל גוד טיים.

— אַללדרייט, קום! און הונגעריג ביזטו ניט? — איד'ל דיר

זאָגען דעם אמת — איד בין זעהר הונגעריג — האָט טשאַרלי געזאָגט
אין פּערלענעהייט.

— איד אויך — האָט מאָשאַ געלאַכט — נור מיט עקאַנאָמיע.

איד וויל האָבען פּאַן.

— וואָס?

— קרעקער-דזשעקס.

טשאַרלי איז אַבער געווען פאַר מעהר סאַלידעם, און האָט פאַר-
געשלאָגען „פּראַנקפורטער“. עס איז געבליבען אי דאָס ערשטע אי דאָס
צווייטע, וואָס זיי האָבען ביידע געגעסען אויף דער גאָס שמופּענדיג
זיך צווישען דעם טייר מענשען וואָס האָט געשטראָמט איבער די
טראַטוואַרען, און געלאַכט זיך אין פנים אַרײַן.

דאָס ערשטע וואָס זיי האָבען געטראָפּען זיינען געווען „די זעבען
וואַנדער פון דער וועלט“. מען האָט געוויזען אַ קוה מיט צוויי קעפּ,
געבראַכט פון אינדיען; אַ צונויפגעוואַקסענער צוויילינג (מיידלאַך),
געבראַכט פון כינאַ, און צוויי קליינע ליליפּוטען: איינעם אַ יאַפּאַ
געזער, דעם צווייטען אַ ניגער; די דיקסטע מיידעל פון דער וועלט,
וואָס האָט געוואוינען העכער פון פינף הונדערט פונט; אַ מאַן מיט
אַ פנים פון אַ לייב, אַ יונגע מיידעל מיט גרויע האָהר; אַ נעגער-
פּרוי וואָס קריכט ווי אַ בער, און אַ ווילדען אינדיאַנער, וואָס אַ קאַ-
פּימאַן האָט ערשט ענטדעקט.

זיי האָבען בעצאָהלט צו פינף סענט און אַנגעקוקט „די זיעבען וואונדער פון דער וועלט“, וואס מ'האַט געבראַכט פאר זיי פון אלע עקען פון דער וועלט, וואו די נאַטור בעשאַפט עפעס אויסטערישעס. מען עס זיין אויף די פערבאַרגענע ווייטסטע אינזלען, געפינט מען עס אויס און מען בריינגט עס נאָך קוני איילאַנד און מען ווייזט עס פאר פינף סענט. עס האָט זיך זיי געדאַכט, אז קוני איילאַנד איז דער צענטער פון דער וועלט. אין אַן אַנדער אָרט האָט מען פערשפּראַכען צו ווייזען די כּשוף־מאַכעריי פון עגיפּטען, געטריבען פון כאַליף פון מצרים, און אַלס צייכען, אז מען זאָגט אמת, האָט דער גרויסער טונקעלער כאַליף פון מצרים געהאַלטען אַ כינעזישען אינגעל — ער האָט איהם געלייגט שלאָפען אויף אַ בעזים, און האָט איהם געמאַכט רוהען אין דער לופטען, און האָט איהם געהויבען אין דער הויך, נוה אלצייגט וואָס דער כאַליף פון מצרים האָט געהאַט צו ווייזען, האָט ער געוויזען אין דרויסען, בחינם, פאר אלע מענשען. די וועלכע האָבען בעצאָהלט אַ ניקעל און זיינען אריינגעגאַנגען — האָבען אינעווייניג שוין גאָר ניט געזעהן.

פאר נאָך פינף סענט האָבען זיי זיך געפונען אין כינאַ, און גע-
זעהען די שלאָפענדע כינעזישע פרינצעסין מיט איהרע קליינע צו-
נויפגעקוועטשטע פיסעלעך, מיט די גאַלדענע פּאַנטאַפּעלעך אויף די
פיסעלעך. און פאר נאָך אַ ניקעל האָבען זיי זיך געפונען אין אַלאַדין'ס
כּשוף־לאָמפּ, וואו דער גרויסער שטאַרקער אַלאַדין, דער אַבגעברענטער
אַראַבער מיט די אוירינגלאַך אין אויער, מיט די רויטע שטאַרקע ליי-
פען, איז אויפגעשטאַנען פאר זיי. פון זייערע קינדער־חלומות, פון
די ביכלעך ארויס, איז ער לעבעדיג געוואָרען. אַט שטעהט ער פאר זיי,
אַלאַדין פון „טוויזענד און איין נאַכט“, רייבט דעם כּשוף־לאָמפּ און עס
בעווייזט זיך אין דער לופט אַ טיש געדעקט מיט גאַלדענע און זיל-
בערנע כליים. אַלאַדין נעהמט אַ קרוג אין האַנד אריין און גיסט פון
איהם וויין ארויס; אַלאַדין רייבט דעם כּשוף־לאָמפּ און עס קומט צו-
פליהען אַ ווייסע טויב, אַ דיענערין פון דעם לאָמפּ און שטעלט זיך
אויף זיינע פלייצעס, און רוימט איהם איין אַ סוד אין אויער אריין. אַ
שליחות פון אַ געהיימער, פער'כּשוף־טער וועלט.

זיי זיינען געגאַנגען פון איין כּשוף־פּאַלאַץ צום צווייטען. עס

האָבען זיך פאר זיי אויפגעפענט די געהיימיניסען פון אינדיע, די פערבאָרגענישען פון מצרים און די סודות פון די ווייטע פער'כשוף'טע אַראַביע. עס האָט זיך זיי געדאַכט, אַז זיי לעבען אין דער צייט פון „טויזענד און איין נאַכט“, ווען דער וועג נאָך אינדיע איז נאָך ניט געפונען געוואָרען, און זיי זיינען זיך אין די פער'כשוף'טע לענדער פון אלטען אַריענט. זיי האָבען געזעהן די טעמפלען פון כינאַ, און די טעניז פון אינדיע, און די פרינצען פון אינדיע האָבען זיי נביאות גע-זאָגט וועגען דעם גורל פון זייער צוקונפט, און די אַלאַדינס פון אַראַביע האָבען זיי אַמוזרט מיט די קונסט פון זייערע צויבערייען. און איר בעראַל האָט זיך געפונען דער פראַכט און גלאַנץ פון דעם פערבאָר-גענעם אלטען אַריענט.

אז זיי זיינען אַרויסגעקומען פון די כשוף־פאַלאַצען, האָבען זיי זיך ביידע געפיהלט ווי שכור. זיי האָבען זיך אַוויסגעזעצט אויף צוויי פערד, בעקליידעט זיינען געווען די פערד מיט רייכע מאַנטלען, ווי די פערד פון אַן אַראַבישען אַנפיהרער. גרויסע טהייערע שטיינער ברוי-ליאַנטען און רויטע שמאַראַנדען און סאַפיר שטיינער און אנדערע טהייערע שטיינער, רויב פון געפאַנגענע פרינצעסינס און פון אין מלחמה געפאַלענע כאַליפען, זיינען געהאַנגען אויף די פערד, און פון אַ טהיידערע אַראַבישע בלוט־ראַסע זיינען די פערד געקומען, פון די ברייט ציטערענדע נאָז־לעכער האָט געשלאָגען אַ רויך און פון איידעל דעלי-קאַטען מויל־שניט האָט געשלאָגען אַ שוים, און אַ פרינץ מיט אַ פרינצעסין זיצען האַנד אין האַנד אויף די פערד, מאַשאַ און טשאַרלי און פאר זיי אנדערע פרינצעסינס, און אויף דעם רייך־בעפוצטען קאָומש זיצען איידעל־קעניגליכע קינדער און זיי פאַהרען אויף די פערד, יאָגען איינס דאָס אנדערע און קענען זיך קיינמאַל ניט כאַפען. וואָר-היין רייטען די פרינצען? אין דער לאַנד פון חלום, אין דער אַי-ביגער פרייד, אין יוגענד אַרײַן.

אַ מינוט די רייזע. פון האַלץ זיינען די פערד, אַ ראַד־שפאַן דער מחלד, אָבער וואָס איז דער חילוק? די ווירקליכקייט — אַ מינוט, אייביג — דער חלום.

און באַלד זיצען זיי אין אַ פליה־קאַרב. עס הויבט זיך דער קאַרב זיין די לופטען, העכער און העכער, עס ענטפלעקט זיך פאר זיי

דער גרויסער הימעל, קוני איילאנד מיט די מיליאנען מענשען, דער ים מיט מענשען און דער ים מיט וואסער אונטער זייערע פיס.

זיי הויבען זיך העכער — פלוצים פאלען זיי מיט אימפעט אריין אין א טיעפען טהאל מיט'ן קאפ אראפ אין א אונטער-גרונד, א וואסער אונטער זייערע פיס — דער טויט פאר די אויגען, און ווייטער שווימסטו אין דער הויך, דו פליחסט העכער, העכער, פערגעסען דאס לעבען, פערגעסען די וועלט.

און שכור פון כשוף געפינען זיי זיך באַלד אין געלבר־פּיאַלעטען וואַלקען, וואָס הילט איין די וואונדער־שטאַרט ווי אין אַ פּאַנטאַסטישען חלום. קוני איילאנד האט זיך אנגעצונדען. עס פליסען די טייכען ליכט פון די הייזער, פון די טורעמס און דעכער אראב, ווי שמראַמען וואסער. עס דרעהען זיך די רעדער מיט ליכט איבער די טורעמס, פליהען אוועק פון די הייזער, שווימען אריין אין די לופט, און עס דאכט זיך, אז איבער דער וועלט האט זיך דער הימעל געהענטער אראַב־גערוקט, און עס האט זיך בעוויזען דאס שיינענדע ליכט פון די שטערען מיט די קאמעטען. קוני איילאנד איז פערוואנדעלט געווארען אין אַ חלום, ווי אַ לעגענדאַרע שטאַרט, פון די קינדער־ביכלעך ארויס. די קינדער יאָהרען זיינען צוריק אויפגעשטאַנען לעבעדיג, און אלעס איז אין דער וואָהר געקומען. אלע מעשיות זיינען ריכטיג געוואָרען, און מענשען, גרויסע מענשען, לעבען ווי קינדער, האַבען לעבעדיג געמאַכט אַ קינדער־שטאַרט פון די מעשה־ביכלאַך ארויס, און לעבען אין איהר. איבער קוני איילאנד הענגט אַ גאַלדענער רויטליכער נעבעל, און אלע לעבען אין דעם נעבעל, געהען און וואַקלען זיך ווי שכור, ווי זיי וואַלמען געלעכט אין אַ חלום. פון די געוועלכער ארויס גיסען זיך טייכען ליכט, רויטע, געלבע. עס זיינען געמאַכט די געוועלכער ווי גרויסע קינדער־הייזלעך און פאר די געוועלכער שטעהען גרויס גע־שניטענע פופען און האַלמען טראַמפּייטען אין די הענד און שפּיעלען אַ הויכע פּופּען־דאַמע, אַנגעהאַז ווי אַ קעניגין אין גאַלד און זילבער, שטעהט פאר די פּופּען־מוזיק מיט אַ שטעקען אין האַנד, און זי איז די קאַפּעל־מייסטערין. אַנדערע פּופּען זיצען זיך אויף פּופּען־פּערד און רייטען, און מענשען דרעהען זיך צווישען זיי. די מענשען זיינען אויך ווי פּופּען, נור שכור־לאַך געהען זיי פון איין ליכטיג געוועלכ אין אַנדערען.

געהמען זיך וואָס זיי ווילען, עסען, טרינקען, און שפיעלען, און טאָג-צען — דאָס ליכט גיסט זיך וואָס ווייטער אין גאָס אַרײַן, די גאַנצע גאַס ווערט בעגאַסען אין ליכט, און אלעס ווערט פּערשטעלט, און עס דאַכט זיך, אז מען לעבט אין גאַר אַ קינדערשע וועלט, אין די כּשוף-וועלט פון די קינדער-יאַהרען, אַלע, אַלע, די גאַנצע וועלט זיינען צוריק קינדער געוואָרען — גרויסע קינדער, מיר אַלע שפיעלען זיך ווי קינדער, און מיר אַלע האָבען זיך געפונען אין די קינדער-וועלט וואָס הייסט קוני איילאַנד.

אז זיי זיינען געזעסען אין וואַגאַן צוריק אַהיים צו פּאַהרען, האָבען זיי זיך ביידע ווי אויפגעוואכט פון חלום וואָס זיי האָבען געלעבט — ווידער זיינען זיי זיך פאַרגעקומען פּרעמד, זי האָט גע-פיהלט אַ שנור אויפ'ן האַלז, וואָס עס האָט איהר ווער פּערוואַרפען, און טשאַרלי'ן האָט זיך געדאַכט, אז ער האָט גערעדט אַ גאַנצע טאָג גאַרישקייטען, און צו וואָס? און פאַר וועמען? נור דאָד האָבען זיי ביידע געפיהלט ווי עפעס האָבען זיי דורכגעלעבט צוזאַמען, עפעס אַזעלכעס וואָס האָט זיי אויף אַ מינוט זעהר גאַהענט צונויפגעבראַכט צוזאַמען, און דאָס וואָס איז געשעהן קען שוין ניט אַבגעווישט ווערען — אַז עראַינערונג פון אַן אַנגענעהמען חלום האָט פּערוועבט זייערע מיעדע מוחות, זיי און דער גאַנצער וואַגאַן מענשען האָבען געכאַפט אַ לעצטען בליק אויף קוני איילאַנד, פון דערווייטענס האָט זיך גע-זויען דער אינזעל ווי אַן אויסטערישע ערשיינונג פון דער נאַטור, זוי אַ וואַונדער, הויכע פייערדיגע טורעמס האָבען זיך געהויבען אין דער הויך איינער נאַכ'ן אנדערען, פייער ברענענדיגע רעדער האָבען זיך געדריעהט אין דער לופטען, און זיי האָבען זיך געהאַלטען אין חלל ווי דורד אַ נס, שטאַלץ און אונגעוועהנליך שעהן און ווי גאַר גיט פון דער וועלט האָבען זיך געוויזען די פייער ברענענדיגע טורעמס פון די פייער ברענענדיגע הייזער, און זיי האָבען אויסגעזעהען ווי קור פּאַלען און טורעמס פון הייליגע געטליכע טעמפלען, וועלכע זיינען פון הימעל אַראַפּגעפּאַלען, עס האָבען אויסגעזעהן די רעדער, און די ברענענדיגע גאַסען אין דער לופטען, און די ברענענדיגע שפיצען פון די טורעמס, ווי טעמפלען געטליכע, ווי אַ „מעקאַ“, ווי אַ ירושלים, און זיי האָבען געצויגען צו זיך מיט זייער מאַיעסטעטישען וואַונדער-

ליכען הייליגען גלאנץ און יעדער איינער האט אין הארצען געבענשט און געדאנקט די הייליגע וואונדער־שטארק קוני איילאנד וואס ברענגט פרייד, זעליגקייט און שפיעלעריי צו מיליאנען...

.11

די כלה וויל נישט.

מאשא'ס עלטערען זיינען אונרוהיג געווארען אין דער היים. וואס מאשא איז אוועק אין קוני איילאנד און מען זעהט זי ניט. עס איז שוין געווען שפעטלעך אויף, סאפער־צייט, דער טיש איז גע־דעקט געווען, די געשליפענע גלאז־ווארג וואס אהרן'ס ווייב האט זיך אָנגעקויפט אין שטוב, צייט עס איז איהר גוט געגאנגען, האט געפינקעלט פון גלעזער־שענקעל ארויס, און מאשא'ס מוטער ראזע איז געזעסען ביים געדעקטען טיש און אונגעדולדיגע, אמאל געקלימ־פערט מיט א גאפעל, אמאל אוועקגעשארט א טעלער, און געקלאפט מיט די ליפען:

— נא דיר א קוני איילאנד.

אהרן, וועלכער איז געווען אהן א ראק, איז געשטאנען ביים אָפּענעם פענסטער און ארויסגעקוקט אונגעדולדיג אויף מאשא'ן. דאס פלאפען מיט'ן ווייב'ס ליפען האט איהם דענערווירט, ווארים כאטש עס איז ניט געווען קיין אויסערגעווענהליכעס אין מאשא'ס זאמען זיך, דאך האט זיי מאשא'ס פערשפעטיגען אויפגערענט. וואס פאר א קלייניגקייט עס האט זיך ניט געטראפען מיט מאשא'ן, האט זיי באַלד בעאונרוהיגט. ווי מען בעאונרוהיגט זיך שטענדיג וועגען א גרויסען אוצר — האט אהרן אָפּגעבויען דעם קאָפּ פון פענסטער און געברומט:

— ראזע, לאז מיר שוין געהן, ראזע.

די איבעריגע קינדער זיינען ניט געווען אין שטוב, געווען געהאט ארויסגעפאָהרען אויף זומער־וואָהנונגען. נור טאמע־מאמע זיינען איבערגעבליבען מיט מאשא'ן, צוליבע דעם אויסשטייער. עס האט טאמע געהאלטען קורץ פאר מאשא'ס חתונה. איז אזעלכע פעלע זיך

נען טאטע-מאמע מעהר בעאונרוהיגט וועגען די כלה — און דא איז דאָר די כלה געווען מאַשא.

— וואו איז זי געגאנגען, ראָזע? — איז שוין אהרן געוואָרען אויף אונרוהיג.

— וואו, איר האָב דיר געזאָגט, נאָך קוני איילאנד; זי האָט געוואָלט זיך אויסבאָדען.

— און מיט וועמען איז זי דאָס געגאנגען אין קוני איילאנד, ראָזע?

— וואָס פרענסטו מיר? דו ווייסט ניט? זי האָט דאָר אָנגע-קלונגען, זי געהט מיט טשאַרלי'ן אין קוני איילאנד זיך באָדען.

— מיט טשאַרלי'ן, האָ? ראָזע, מיט טשאַרלי'ן איז זי געגאנגען אין קוני איילאנד. און דער אַנקעל האָט מיר אָנגעקלונגען, אז ער קומט באַלד אריין מיט דער מאַשין זי אַרויסנעהמען. דער אַנקעל האָט מיר היינט געפרעגט אַ מאָל צעהן אויף איהר. געה זאָג איהם, אַז זי איז געגאנגען מיט טשאַרלי'ן אין קוני איילאנד. געה זאָג איהם מיט טשאַרלי'ן. יעצט וועט ער באַלד אַריינקומען, זי אַרויסנעהמען מיט'ן אויטאָמאָביל, און זי וועט ניט זיין — איז געגאנגען מיט טשאַרלי'ן אין קוני איילאנד — האָ, ראָזע, שעהן זעהסטו אויס, האָ?

— וואָס בין איר שולדיג? איר האָב זי דען געזעהן? אויפֿ-געכאַפט זיך אין דער פֿריה און איז אוועק. וואָס האָב איר געזאָלט טהאָן?

— געה זאָג דעם תירוץ דעם אַנקעל. געה, זאָג איהם, ער וועט דאָ באַלד זיין, וועסטו דאָס איהם זאָגען.

— אהרן, וואָס שרעקסטו מיר, אהרן?

נור אהרן האָט זיך באַלד אויך דערשראַקען פֿאַר דער שרעק, וואָס ער האָט אָנגעוואָרפען. האָט ער זיך געפרוּאווט אַרויסנעהמען פֿון דער שרעק.

— ראָזע, לאָז מיר אָפּ, ראָזע. דאָס קינד איז זיך געגאנגען באַ-דען, וועט באַלד צוריקקומען — וואָס מאַכסטו חתונות?

— איר מאַך חתונות? — דו מאַכסט חתונות!

— ראָזע, לאָז מיר אָפּ, ראָזע.

נור באַלד זיינען זיי בעפֿרייט געוואָרען פֿון דער שרעק, וועלכע זיי האָבען איינס אויפֿ'ס אַנדערע אָנגעוואָרפען. איז שטוב איז געקומען

אריינצולויפען מאשא. טאטע־מאמע האבען פריי אויפגעאמהעמט. אין איהרע אויגען איז געווען א גלאנץ פון טרעהרען און כעס. זי האט זיך א מינוט אָבגעשטעלט אין מיטען שטוב און אָנגעקוקט טאטע־מאמע מיט א רחמנות און וויינענדיגען בליק, דאן איז זי ארויס אין א הויכען געוויין און איז שנעל אריין צו זיך אין שטיבעל אריין.

— ראַזע, וואָס איז דאָס? — האָט אהרן געפרעגט.

— איך ווייס וואָס דאָס איז? וואָס פרענסטו מיך? קום אַריין

צו איהר.

טאטע־מאמע זיינען צו צו מאשא'ס צימער, האבען אָבער גער פונען די טהיר פערשלאסען. דער טאטע האט זיך געבעטען הינטער דער טהיר:

— מאשא לעבען, וואָס איז דיר? זאג מיר, ביזט חלילה קראַנק?

אפשר שיקען נאך א דאָקטאר?

— מיר פאלען דאָך פון לעבען, מאשא; וואָס איז דיר, מאשא?

— האָט זיך די מאמע געבעטען.

מאשא איז אָבער שטום געבליבען הינטער דער פערשלאסענער

טהיר.

— איז וואָס וועט יעצט זיין, ראַזע? — האָט דער מאן געפרעגט.

ווי דאָס ווייב וואָלט נור אליין אין דעם אונגליק שולדיג געווען.

— איך וועל אהין געהן, צו די שנאָרערס, און די אויגען זיי

אויסדראַפען, דער מאמא'ן מיט'ן זעהן. וואָס האָבען זיי צו אונז,

וואָס פערגינען זיי אונז ניט אונזער שטיקעל אַרים גליק — האָט

ראַזע געזאָגט. מיינענדיג טשארלי'ן מיט זיין מוטער.

— אָבער הער אויף, הער שוין אויף! — שרייט דער טאטע

— מאשא, מאשא לעבען, שרעק אונז ניט; דו שרעקסט דאָך אונז

— האָט זיך דער טאטע געבעטען הינטער דער טהיר.

פון מאשא'ן איז קיין אנטוואָרט ניט געקומען.

— און וואָס וועט יעצט זיין? דער אַנקעל וועט דאָך באַלד קר

מען. ער האָט אָנגעקלונגען, אז ער קומט מיט די מאשין דיר ארויס

נעהמען.

דאָ האָט זיך פלוצים מאשא'ס טהיר אויפגעפראַלט, און דאָס

מיינעל מיט ברייט־אויפגעריסענע אויגען האָט געשריען צו טאטע־

מאמע:

— איד וועל ניט חתונה האבען מיט'ן אנקעל, איד וועל ניט, איד וועל ניט! ...

טאטע-מאמע האבען זיך אנגעקוקט, ווי דער אונגליק אליין וואלט מיט'ן דונער אריינגעקומען.

— וואס רעדסטו? וואס זאגסטו? מאשעלע, וואס טהוט זיך מיט דיר?

— אי דאנט וואנט איט, אי דאנט וואנט איט! — האט מאשא געטאפעט מיט די פיס.

— שא, שטייל, וועה איז מיר, דער אנקעל וועט דאך באַלד אריין.

מאשא האט צוגעקלאפט די טהיר פון איהר צימער, הינטער די עלטערען.

— איז וואס וועט יעצט זיין? ראזע, איד ווער דאך משוגע, איד ווער דאך משוגע, איד געה דאך פון זינען אראב! — אהרן האט מיט אמאל דערוועגן די גרוב פון ארימקייט, פון וועלכער ער האט זיך ארויסגעקריגען, און די געפאהר ווידער אין איהר אריינצופאלען. ער האט זיך צוריק געזעהן אז אפערטיטאר — ער האט פערצווייפלעלט.

נור ווי אימער אין אזא פאל, ווען אהרן האט זיך פערלארען, האט אויך איצט ראזע גענומען די לאגע אין איהרע הענד אריין:

— אהרן, געה אוועק, זען זיך צום טיש עסען. דער אנקעל וועט באַלד אנקומען... — האט זי געזאגט מיט א בעפעהלענדען טאן. אהרן האט געפאלנט, זיך אוועקגעזעצט ביים טיש און גענומען ברעכען די הענד:

— וואס וועט יעצט זיין, וואָס?

— אהרן, הער אויף, דער אנקעל וועט אנקומען — ער דארף גאר ניט וויסען, ער דארף גאר ניט אַנזעהן.

אהרן האט איינגעזעהן, אז דאס ווייב האט רעכט, האט אויפגע-הערט און געפרואווט רוהיג זיצען.

— וואָס איז געשעהן? גאר ניט איז געשעהן. געפאָהרען מיט'ן באַי גאר קוני איילאנד האט זיך איהר דער קאפ פערדרעהט. זי וועט איבערשלאָפען די נאכט, וועט זי זיך אויסניכטערען.

אהרן האט איינגעזעהן, אז דאס ווייב האט רעכט, איז ער שוין גאר רוהיג געווארען.

און אז דער אנקעל איז אריינגעקומען, האָט ער געטראָפּען די צוויי זיצען ביים טיש און עסען זיך געמיטהליך.

— וואו איז מאַשאַ? — האָט דער אנקעל געפרעגט נאָך זייענדיג ביי דער טהיר. בעפאַר ער האָט נאָך „גור איוונינג“ געזאָגט, האָט ער דערזעהן, אז מאַשאַ איז ניטאָ ביים טיש.

— האַלאָ, מאַזעס! (צייט דער אנקעל איז אַ חתן געוואָרען, האָט איהם ראָזע אויפגעהערט צו טיטולירען מיט „אַנקעל“).
נור גערופּען איהם ביים בלויען נאַמען מאַזעס, וועלכער האָט זיך אויסגעדאַכט, אז עס פּאַסט זיך מעהר פאַר אַ חתן־בחור). האַלאָ, מאַזעס — האָט זיך ראָזע אַבגערוּפּען, מאַשאַ האָט אַ קאַפּ שמערצען, האָט זי זיך אַביסעל צוגעלעגט ביי זיך אין צימער. — און איידער דער אַנקעל האָט נאָך צייט געהאַט זיך אוועקצוזעצען, האָט זי שוין אריינגערופּען אין צווייטען צימער:

— מאַשאַ, מאַשאַ, זעה נור ווער עס איז דאָ!

— וואו איז זי געווען, וואס דער קאַפּ טהוט איהר וועה? — האָט דער אַנקעל געפרעגט.

אהרן איז בלייד געוואָרען און דערשראַקען, ווי יעדעס מאָל, ווען עס מאַכט זיך איהם עפעס ניט גלאַט, ווערט ער באלד צומישט און פערלירט זיך. ראָזע אַבער האָט זיך ניט פערלירען:

— זי איז געווען אין קוני איילאנד זיך אויסבאַדען, אזעלכע היצען, אַהיים געקומען אַ ברוגז'ע. מאַזעס, — האָט זי געוואונקען מיט די אויגען צום אַנקעל, „זאַל ער צוגעהן זי ארויסרוּפּען; וועמען זי וועט אַבזאָגען, אַבער איהם...“ — האָט די אידענע קאַקעטיש צוגע-וואונקען.

אהרן איז נאָך בלייבער געוואָרען, געשראַקען זיך. ראָזע האָט איהם בערוהיגט מיט אַ וואונק. דער אַנקעל איז ווייטער געבליבען זיצען ביים טיש, גלייכגילטיג, געזאָגט ווי פאַר זיך:

— אז זי וויל זיך ברוגז'ען, זאַל זי זיך ברוגז'ען. — ארויס-גענומען אַ דיקע ציגאַר פון גאַלדענעם ציגאַרען־טאַש, איינע צוגע-וואָרפּען אַהרן'ען, די אנדערע אַבגעכיסען, אויסגעשפיגען, און געקייט אי אין מויל און געפרעגט אַהרן'ען:

— וואָס מיינסטו, דער נייער קאַלעקטאר וואָס איד האָב אָנגע-
שטעלט פאר די הייזער דאָן-מאָן, ווי רופט מען איהם דאָרט, יודעל
דער רעסטאָראַטאָר, ער וועט זיין אַלל-דייט?

— איד ווייס ניט וואָס דער אַנקעל דארף נייע מענשען. אויף
פרעמדע מענשען איז זיך קיינמאָל ניט גוט צו פערלאָזען. — האָט זיך
אהרן אָבערופען מיט מעהר דרייסקייט.

— אויף פרעמדע מענשען איז זיך ניט גוט צו פערלאָזען, האָ
אהרן, — האָט דער אַנקעל געזאָגט גלייכנילטיג, אויפגעהויבען זיך,
צוגעגאנגען צום שפּיעגל, איינגעשפּיעגעלט זיך. ער האָט, ווי זיין
געוואָהנהייט איז געווען, פון וועלכער ער האָט זיך ניט געקענט אָב-
געוועהנען, ארויפגעשפּיגען אויף דער האַנד און געלעט זיך די ווייס-
גרויע האָהר וואָס זיינען זעהר שטאַרק געוואקסען ביים קארק און
זיך נאָך געשוואַרצט ביי די וואַרצלען.

— מאָזעס לעבען, וועסט מיר אפשר צוליעב טהאָן און פערזוכען
פון מיינע מילכיגע קרעפלאָך; איד האָב זיי ספּעשעל געמאכט פאר
דיך, — האָט זיך אָנגערופען ראָזע, וועלכע האָט צייט מאָזעס איז אַ
חתן געוואָרען געפונען מעהר דרייסקייט צום אַנקעל, גערוצט איהם,
וואָס אהרן האָט באַזן אופן ניט געקענט ברענגען איבער זיך.
דער אַנקעל האָט אָבער ניט געענטפערט, צוגעגאנגען צו די
טהיר פון מאַשא'ס צימער, אָנגעקלאַפט און געזאָגט מיט אַ בעפעהלעך
רישען טאָן:

— העי משיילך, קום אַרויס, די מאַשין וואַרט.
אהרן איז ווידער בלייב געוואָרען ווי די וואַנד. נור ראָזע האָט
איהם בערוהיגט מיט בליקען.

עס זעהט אויס, אז דעם אַנקעל'ס שטימע האָט אויך מאַשא
ניט געקענט ביישטעהן. כאַלר האָט זיך די טהיר געעפּענט און
מאַשא איז אַרויס, אַ בלייכע. זי איז געגאנגען מיט פאַמעלעכדיגע
טריט, איז צוגעגאנגען צום אַנקעל און איז געבליבען שטעהן.
דער אַנקעל האָט איהר אויפגעהויבען דעם קאַפּ מיט זיינע קורצע
פעמע פינגער און זי אָנגעקוקט:

— ווהאט איז דהי מעמער וויטה יו, מאַשא?
מאַשא האָט פלוצים געלאָזט הענגען איהרע אויגען אויפ'ן אָב-
קעל. איהרע אויגען זיינען גרויס געווען, גרעסער ווי געוועהנליך.

און נרויסע טרעהרען האָבען אַנגעפילט דעם נאנצען חלל פון אויגן.
 זי האָט געקוקט דעם אַנקעל אין פנים אַריין און געזאָגט :
 — מאַסט אי מערי יו, אַנקעל? אי קענ'ט, אי קענ'ט. — און די
 פיעלע זאפטיגע טרעהרען האָבען אויסגערוגען פון די אויגען און
 געפערעלט זיך פון די אויגען־הערלאך אראפ אויף די באַקען.
 דער אַנקעל איז בלייד געוואָרען און איז געבליבען אַהן ענטפער.
 — מאַשאַ לעבען, וואָס טהוּסטו?
 — מאַשאַ, מאַשאַ, — האָבען פאַטער און מוטער אַנגעהויבען
 שרייען.
 — שאַט-א-! — האָט דער אַנקעל זיי איינגעשטילט מיט אַ
 שאַרפען פּעראַכטענדען בליק.
 — אַלל־דייט, קינד, געה שלאָפען, — האָט ער געזאָגט צו מאַשאַ'ן
 און איז אַרויסגעגאַנגען אַהנע צו שענקען אַ בליק די דערשראָקענע
 טאַטע־מאַמע.

.12

דער טייפּעל געהמט איהם.

דער אַנקעל איז געקומען שפעט איז ביזנעס. ער איז געווען
 ערנסט געשטימט און גענומען זיך נאַכקוקען די אַרדערס. ער האָט
 אַבגעשראַקען מענשען מיט זיין אַנגעכמורעמען בליק און שווער
 אַטהעמען. ער האָט געהאַלטען אין איין אויספרעגען די מענשען און
 זיך אַרויסגעוויזען ניט פּערטרויענדיג. זיין „אָדיוטאַנט“ סעם איז ניט
 אַבגעטראָטען פון זיין זייט. איז איהם עפעס ניט געפּעלען, האָט ער
 פאַרווירפע געמאַכט סעם'ען. גערעדט האָט ער צו סעם'ען און גע-
 קוקט האָט ער אָבער אויף דעם שולדיגען, און דאָס איז גענוג געווען.
 אז עס זאָל פון יענעם דאָס חיות אַרויס.
 ער איז אַרויף צו די שניידער אויף דעם אויבערשטען שטאַק.
 עס איז געווען סלעקצייט און דער אַנקעל האָט געלאָזען שניידען סטאַק.
 כדי די אַרימע לאַנדסלייט זאָלען האָבען פון וואָס אַ לעבען צו מאַכען
 און, ווי יעדעס מאָל, ווען דער אַנקעל פּלעגט לאָזען שניידען סטאַק.

איז ער יעצט אויך ארומגעגאנגען אָנגעלאָדערן און אלע האָבען מורא געהאט פאר איהם. נור צייט דער אָנקעל איז אַ חתן געוואָרען, האָט ער זיך אָנגעהויבען צו שאַנעווען און איז ניט אַריינגעקומען אין שאַפּ אין די הייסע טעג, דורכדעם האָט מען זיך ניט גערעכט אויף איהם. די שניידערס האָבען טאַקע געמיינט, אז דער אָנקעל איז ניטאָ. און סעם, זייט דער אָנקעל איז אַ חתן געוואָרען, האָט אויך געגעבען אַ מאָד מיט דער האַנד און איז ניט געווען מעהר אזוי געטריי דעם אָנקעל. דורכדעם האָבען זיי זיך ערלויבט צו באַלאַמוטשען. עס איז אויך געווען איינער פון די הייסע טעג. די הייז איז געווען אונמעגליך איבערצומראַגן אין דעם ניעדריגען לאַנגען שאַפּ, וועלכער איז געווען איבערגעמאַכט פון אַ בוידעם אין אַ ווערקשטעל. דער ציגעלנער דאָך, וועלכער איז נאָקעט געלעגען איבער די קעפּ פון די אַרבייטער, האָט געבראַטען פון די אָנגעוואַרעמטע הייז. איבער'ן נאָנצען לאַנגען שאַפּ האָט זיך געהערט אַ זיס-הלשות'דיגער געשמאַק פון נאָז, וואָס האָט גערונגען פון די ראַבערנע פייפּס, מיט וועלכע די פּלעט-אייזענס פון די פּרעסערס זיינען געווען בעהעפטעט. די פּרעסערס זיינען געשטאַנען האַלב-נאַקעטע און האָבען מיט זייערע אָנגעהיצטע אייזענס געפּרעסט די נייע וואַלענע שטאַפּען. די פּאַרע פון די גענעצטע שטאַפּען האָט פייבט געמאַכט די לופּט און געוואַרפּען אַ מיעדקייט. די מיעדקייט איז געקראַכען אין די ביינער און איינגעשלעפּערט דעם מאַרד. אלעמען האָט זיך געוואַלט שלאַפּען — פון גאָזגעשטאַנק און פון שווייס-גע-שטאַנק. פיעלע האָבען ניט געקענט ביישטעהן דעם יצר-הרע פון שלאַף און זיינען געפאלען אויף די שמוציגע מאַשינען און געכאַפּט אַ דרע-מעל. אַנדערע, די שטיקנעהערס, האָבען אויפגעהאַלטען זייער וואַ-כעדיגקייט מיט אַ זמר'ל. יעקיל דעם חזו'ס האָט זיך דערמאַנט אַן אַלמען, אַלמען ניגון פון ראש השנה מוסף, וואָס דער אַלמער חזן האָט געזונגען אין קוזמינער שוהל — און אַ סך האָבען זיך אויפגעכאַפּט פון שלאַף צוליבע דעם ניגון און דערמאַהנט זיך אַן ראש השנה אין קוזמין. דער ניגון האָט אַרויסגערופּען זיסע עראַינערונגען, פון פיש און ציבעלעס, פון תהלים זאַגען, פון גרינעם פעלד און קאַלמען וואַסער ביי תשליד, און נאָך אַ סך זיסע זכרונות פון דער היים, מיט דעם היי-מישען הימעל, פון אַלמען קוזמינער בית-עולם מיט דעם תשעה-באב-געשמאַק, און פון ראַזשינקע וויין און שבת פאַרנאַכטליך מקוה געהן.

און עס האט זיך אָנגעהויבען בענקען. ראָס בענקעניש האָט זיי מוטא געגעבען צו קעמפּפּען געגען די זיס־נורענדיגע נאז שטאַפּען און פייכמען לופט־רויך און אויפהאַלמען זייער ענערגיע. מיט אמאָל האָט זיך שלמה'לע דאַרפֿס־געהער צולאָזט איבער דער מאַשין — אָנגעהויבען צו יאָגען די מאַשין מיט די פּיס — די לאַנדסלייט האָבען עס גערופּען „מנחה־דאוונען“. ער כאַפּט אַרײַן אַ מנחה. און חיים אָקס האָט זיך אָנגערופּען:

— הער, נור דו, גאַרנעל, וואָס צולאָזט דו זיך צו „מנחה“ אויפ'ן

קול? ...

עס איז אוועק אַ שמועס פון דער היים. קוזמין האָט אויפגעלעבט מיט אַלע זיינע דערפּער, וועגען, שענקען און פּישיעזשערס. עס האָט אויפגעלעבט דער אַלטער רבי פון קוזמין, און ר' ליבוש'ל דיין, און דער אַלטער חזן, און אַלע געסלעך און ווינקעלעך פון קוזמין. פון קוזמינער בית־עולם זיינען אויפגעשטאַנען די טויטע וועלכע רוהען אין טיעפּען גראָז הינטער די מצבות, און זייערע נשמות האָבען געשוועבט צוויי שען די פרעס אייזענס און מאָדעל־פאַדעס, אויף קאַפּאַטעס און ניי געשנימענע הויזען. זיי האָבען ניט געהערט, די קוזמינער, דעם אָנ־קעל קומען. זיי האָבען ניט געזעהן דעם אַדיומאַנט סעם — זיי האָר בען געלעבט אין אַלטען קוזמין, אין די פאַרנאַכטען צווישען מנחה און מעריב, אין קוזמינער בית־המדרש.

— העי, קוזמין, וואָס איז דער מעהר? I — האָט סעם אויס־געשריען — נו, יא, דער אַנקעל לאָזט שניידען סטאַק, כדי די שנאָר־רערס זאלען האָבען וואָס צו פרעסען. האָבען זיי רעכט I וואָס טויג זיי אַרבייטען, מען דאַרף סיי ווי סיי ניט די אַרבייט. אז דער אַנקעל וואַלט מיר געהאַרכט—

נור דער אַנקעל האָט איהם איינגעשטילט מיט אַ בעוועגונג פון די הענט און געקוקט אויף קוזמין.

עס זיינען אַלע געווען אידען, וואָס ער האָט געקענט פון זיין יוגענד. מיט אַ טהייל פון זיי האָט ער פּערבראַכט אין איין חדר, אַרומגעלאָפּען אין גאַס, אַהיים געטראָגען שטעלען פון די אויבס־סוחרים פון מאַרק, און דערפאַר געקראָגען פּערפּוילטע אויבס. פּיעלע פון זיי האָט ער געקענט ווען זיי האָבען געלעבט אין נגידות און עשירות און ער האָט ניט געוואָגט זיך צו גלייכען צו זיי. ער האָט זיי אַלע—

מען געקענט — און יעצט זיינען זיי אלע זיינע משרתים און האבען מורא פאר איהם, און זיינען שטיל געווארען ווען ער איז אריינגע-קומען. איהם האט זיך מיט אַמאל אַלײן פּערנלױסט צו הערען דער צעהלען פון קוזמין — אַלע מעשיות, וואָס איז איהם אָנגעגאַנגען ווען ער איז אַ קינד געווען, און עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז קיין אַנדער לעבען האָט ער נישט געהאַט, נור דאָס לעבען פון זיין קינד הייט וועגען וועלכע זיי דערצעהלען דאָ.

— דערצעהלט, ר' שלמה, דערצעהלט ווייטער פון קוזמין, —

האָט זיך אָנגערופען דער אַנקעל, נאָך אַ לאַנגען בעטראַכטען זיך. אָבער ר' שלמה איז שטיל געבליבען. די לאַנדסלייט זיינען נישט געוועהנט געווען צו רעדען מיט'ן אַנקעל גלאַט אזוי ווי מיט זייערס אַ גלייכען. זיי האָבען געבויען טיעף די קעפּ איבער די רעק און הויזען וואָס זיי האָבען גענועהט, און פּעררוישט דעם שאַפּ מיט דעם קלאַפּען פון די מאַשינע, און די פּרעסערס האָבען געזעצט מיט די פּרעס אײַזענעס. פון וועלכע עס האָט זיך געהערט דער רינענדר גאָז. דעם אַנקעל איז טרויעריג געוואָרען. אַ מינוט איז איהם דאָס אַלעס נישט פּערשטענדליך געווען. צו וואָס האָלט ער דאָ אַט די שעהנע בעליבתיים פון קוזמין איז דעם שטיקענדען שאַפּ, אײַנגעשפּאַנט ביי דער נאָדעל. צו וואָס און פאַר וועמען יאָגט ער זיי און זיך, און מאַ טערט זיי ביי די לאַנגווייליגע ארבייט. אַ מינוט האָט ער געקלעהרט. אפשר וואָלט גאָר בעסער געווען צו בעפרייען קוזמין און אַלײן אַהיים צו פּאַהרען אין דער קליינער שטעדטעל און ווערען דער גרעסטער נגיד, מיט שבת, מיט יום־טובּ — מיט צוויי גרויסע בולאַנעס, ווי ר' יצחק דער אַקסען־סוחר, זיין בעלי־הבית, האָט געהאַט און צו לעבען דאָס אַלעס אירישע לעבען וואָס ער האָט געקענט פון זיין קינד־הייט. — און איהר געדענקט נאָך. ר' שלמה, דעם אַלעס ר' יצחק? איהר געדענקט זיינע שבתים? אַהיים געקומען פרייטאָג מיט צוויי בולאַנעס, איהר געדענקט? — האָט זיך דער אַנקעל אָנגערופען מיט בעוואַסערטע אױגען.

די אירען האָבען מורא געהאַט צו געדענקען דעם אַלעס ר' יצחק איז דער צייט, ווען דער „אַנקעל“ איז ביי איהם געווען אַ שמיים־יונג. נור דעם אַנקעל'ס ווערטער האָט זיי טיעף געריהרט און אַז אונבעגרענצטע ליבע האָט זיי ארומגענומען פאַר זייער וואַלטהע-

טער, וועלכער שעהמט זיך ניט מיט זיי און דערמאהנט זיך פון דעם אלטען ליעבען קוזמיו, נאך וועלכען אלע בענקען.

— ווער געדענקט דאס ניט דעם אלטען ר' יצחק, א איד א מכנים אורח נעווען, אודאי אין ג'ערדן... — האט זיך דער אלטער אנגערופען.

— אודאי אין ג'ערדן, הא, ר' שלמה, — האט דער אנקעל זיך פערקלעהרט וועגען ג'ערדן און ניהנום-זאבען, וועגען וועלכע ער האט אין גאנצען פערנעסען... עס האט זיך איהם געדאכט, אז ער האט זיין גאנץ לעבען פערשפיעלט, און ניט אנגעגרייט זיך קיין ג'ערדן — און אפשר איז יעצט צייט אנצוהויבען לעבען פאר'ן ג'ערדן: צו בויען א גרויסע שוהל, אלע קוזמינער לאנדסלייט זאלען זיצען אין שוהל און דאוונען, און ער זאל זיך דעם גאנצען טאג אבגעבען מיט „משא-רימ"י. פאר דער וועלט איז ער שוין צו אלט — צו שפעט אנגעהויבען. זאל כאטש זיין א צווייטע וועלט, און אפשר האבען די אלטע אידען רעכט — עס איז גאר ניטא קיין דירועלט, נור דאס ריכטיגע לעבען איז ערשט אויף דער צווייטער וועלט...

איין מינוט האט געדויערט די אלע געדאנקען, וועלכע זיינען אזוי פלוצים דורכגעלאפען דעם אנקעל אין קאפ; איין מינוט נור האט געדויערט דאס אבזאגען זיך פון דער וועלט, פון מאשין, פון די אלע ענטציקענדע גענוסען מיט וועלכע ער וואלט זיך געפויניגט אין לאנגען ווארטען — באלד זיין אלעס ווידער אין איהם לעבעדיג גע-ווארען. ער האט זיך פלוצים אויפגעהויבען, דאס פנים האט בעקומען די מינע, פאר וועלכער אלע האבען געציטערט, די אויגען שטארראונ-בעוועגליך, גלייכגילטיג, מיט דעם פראכטענדען שמויכעל אויף די ליפען, און געזאגט אז טעם'ען:

— די ארבייט מוז פארטיג ווערען ביז דעם ערשטען. געדענק — באלטימאר, ווי מאסט דעליווער די גודס. — זון אהנע צו שענקען א בליק די לאנדסלייט איז ער צוריק אראב גיין זיין אפיס, גענומען זיך איינגראבען אין די בריעה, אין די ארבעט, אין די ביכער, נור דער קאפ איז ניט געשטאמען צו קיין זאך. וויפיעל ער האט זיך ניט גע-פראווט פערצינטערעסירען מיט די ביזנעס — עס איז איהם ניט געלונגען. אהיים געהן האט ער ניט געוואלט. די היים איז איהם געווען לאנגווייליג און ער האט מורא געהאט פאר איהר. צום

בעסטען וואָלט ער יעצט אַרײַן צו מאַשא׳ן, זי אַרױסגענומען מיט אַ מאַשין ערגעץ־וואו אויף אַ זומער־פּלאַץ און געשטאַנען מיט איהר איבער נאכט, ענטציקט זיך מיט איהר פיגור, מיט איהר לאכען, מיט איהר אין גאַנצען און געלעבט אין די זיסע פּערציקטע האַפּנונגען, וועלכע האָבען אָנגעפילט זיין לעבען און זיינע חלומות דורך די צייט וואָס ער האָט געווארט אויף איהר... די ענטציקונגען האָבען נאָך ניט אויפּגעהערט ביז איצט, און ער האָט זיך גאָר ניט געשראַקען פאַר איהרע רייד. ער האָט געוואוסט, אז ווען ער וויל קען ער אלעס אויספיהרען, צי זי וויל יא, צי זי וויל ניט. ער דאַרף נור אײַן וואונק געבען. נור ער האָט זיך עפעס אָנגעהויבען צו שרעקען פיעל מעהר פאַר זיך אַלײַן. אינוועניג האָט זיך בעהאַלטען אין איהם אַ חשר, וואָס זאָגט איהם, אז ער איז שוין צו אַלט אָנצוהויבען אַ נייעם לעבען. אז דאָס לעבען, וואָס ער וויל, וועט ער ניט קריגען. ער וועט עס ניט קענען קויפּען מיט זיין געלד און ניט מיט זיין מאכט... ער האָט דעם געדאַנק ניט געוואָלט צולאָזען צו זיך און געקעמפּפט גענען איהם. און עפעס ווי זיך אַלײַן צו איבערצייגען, אַז ער בעזיצט נאָך די קראַפט אָנצוהויבען אַ נייעם לעבען, האָט איהם אַרומגעכאַפט אַ פּאַסיע צו טהאָן עפעס אַ שלעכטע זאַך — צו אַפּפּערען מאַשא׳ן. עס האָט זיך איהם געגלוסט צו צופאַהרען מיט דער מאַשין נאָך מאַשא׳ן, זי אַרױסצונעהמען, איבערבלייבען מיט איהר ערגעץ־וואו איבער נאכט, צוברעכען זי, צוטרעמען זי — און ניט חתונה האָבען מיט איהר. געבען איהר פאַר דעמעדזשעס — געלד, נדו, און ניט חתונה האָבען מיט איהר. ער האָט געוואוסט, אז ער קען עס אויס־פיהרען, אז עס וועט איהם קיינער גאָר ניט טהאָן דערפאַר, עס קען איהם קיינער גאָר ניט טהאָן.

אין זיין פּאַנטאָזיע האָט ער שוין געזעהן מאַשא׳ן אַ צובראַכענע, זיצט אין דער היים אַ קלאָגענדע, זי, דער טאַטע, די מאמע, קומען און בעמען זיך ביי איהם... אונגליקליך געמאַכט דעם קינד... און ער — געלד וועל איך געבען, נאָר חתונה האָבען וועל איך ניט, ער האָט זיך געקוויקט מיט דעם יקמה־געפיהל.

ער וואָלט עס אויסגעפיהרט אויך, נור אינוועניג אין האַרצען האָט איהם ווער געזאָגט, אז דאָס איז ניט דער ריכטיגער וועג. אַ פאַטערליכעם געפיהל, וואָס האָט זיך אַרײַנגע'גנב'עט אין זיין האַרץ

און איינגעפלאנצט געווארען צו מאשא'ן דורך דער צייט וואס ער האט זיך מיט איהר אָבגעגעבן, האט געגען דעם פראטעסטירט. און דאן האט ער טיעף געפיהלט, אז ניט דאס וויל ער פון מאשא'ן. אז ווען ער וואָלט נור דאָס געוואָלט — זי נור צו בעזיצען — וואָלט ער שוין דאָס לאָנג געהאט. די גאנצע זאך, וואָס ער האט אזוי לאָנג געווארט אויף מאשא'ן און זיך מיט איהר אזוי פיעל אבי געגעבן — איז געווען דערפאר, וואָס ער האט געוואָלט — אז זי זאל וועלען. זי זאל אַ ל י ז וועלען — ניט דערפאר וויל דער אַנקעל וויל. ער האט געוואָלט, אז זי זאל איהם ליעב האָבן, גוט ליעב האָבן און וועלען אזוי חתונה האָבן ווי ער. אויף דעם האט ער געווארט. דאָס איז געווען זיין גאנצע האַפנונג די לעצטע יאָהר רען — דורך דער גאנצער צייט וואָס ער האט זיך אָבגעגעבן מיט איהר. ער האט דאָס געזעהן אין זיין פאנטאזיע יעדען טאג און געדווקט זיך מיט דעם — זי ווערט זיין ווייב. זי ווערט שוואַך, בלייד, און ער האט רחמנות אויף איהר. זי ליגט אין קינדפעט, פון איהם אין קינדפעט. אַ בלייבע קוקט זי אויף איהם מיט איהרע גרויסע טרעהר רען-אויגען, און ער האט רחמנות אויף איהר. אויף דעם האט ער געדווארט, און דאָס וועט שוין ניט זיין. אַלעס וועט זיין: חתונה האָבען, קינדער האָבען, נור דאָס וועלען — אז זי אַליין זאל וועלען — דאָס וועט ניט זיין. דאָס האט ער נעכטען אין איהר בליק, אין איהר פערוויינטען בליק אזוי טיעף געזעהן. און פאר וואָס זאל עס ניט זיין? פאר וואָס קען עס ניט זיין מעהר? פאר דעם האט ער געהאַפּט, פאר דעם האט זיך געלויבט דאָס לעבען, און דאָס לאָנגע ווארטען.

ער איז ביז געוואָרען, ווידער האט די פאסיע געברענגט אין איהם. אז דאָס קען ניט זיין, זאל גאר ניט זיין. צוטערעטען זי, צור ברעכען און אוועקווארפען. אַ נקמה-געפיהל האט געברענגט אין איהם. ניט איינמאָל צוברעכען, נור יעדען טאָג. חתונה האָבען מיט איהר, צי זי וויל, צי זי וויל ניט. נור צוערשט מוז זי קומען זיך בעמען. ערניעדריגען זיך, בעמען זיך ביי איהם, אויף די פיס בעמען. קישען די הענד און בעמען זיך: האָב חתונה מיט מיר. אַ, אַיך וועל זי שוין ברענגען אויף די קניען פאר מיר. און קינדער מוז זי האָבען. צי זי וויל יא, צי זי וויל ניט — איז קינדפעט ליגען פון אַנקעל. און האַלטען זי ווי אַ הונד, ווי אַ הינטעלע אָנגערנדרען ביי מיר, ביי

בעמ, זי זאל ווארטען אויף מיר אין בעט א האלבע נאכט — און איד מיט אנדרער ווייבער. א, זי וועט זיך אויסריכטען ביי מיר.
עפעס אינוועניג אין זיין הארץ האט געצווייפלעט אין זיין שמארקייט. און די פאסיע האט געברענגט דעם עפעס אין הארצען צו איבערצייגען, אז ער וועט עס געוויס פוזאגן, און געברומט פאר זיך:

— צי זי וויל יא, צי זי וויל ניט — קינדער מוז זי האנגען.

אין דעם איז ווער צוגעגאנגען צו איהם. ער האט אויפגעוויבען זיינע ברעמען און געזעהן מאשא'ס פאטער, אהרן, שמעהט פאר איהם א בלייבער, א דערשראקענער, קוקט זיך ארום אויף אלע פיער זייטען אויב קיינער הערט ניט.

— אנקעל, ס'איז געווען א מיסטיק. דאס מיידעל האט דערנאך געוויינט א גאנצע נאכט. זי ווייסט ניט וואס עס איז געווען מיט איהר.

דער אנקעל האט געוואוסט, אז דער איד זאגט ליגען. ער זאגט עס דערפאר, ווייל ער האט מורא פאר זיין שטיקעל ברויט. נאך דאך איז עס איהם געווען אנגענעהם צו הערען. האט ער זיך פערטיעפט אין די בריעה, געלאזט אהר'ען רעדען און ניט געמאכט זיך הערען.

— אין א פאר טעג ארום, זי וועט זיך גוט אויסניכטערען, זאל דער אנקעל אריינקומען. אלעס וועט זיך ערקלעהרען.

— שאטראפ, מעהר זאל קיין רייד ניט זיין. האב ניט קיין מורא, איד וועל דיר ניט ארויסזעצען. אי עס נאט דהים קיינד און עי-מען — פארלויפניג ניט, ביז דו וועסט ניט קריגען קיין בעשעפטיגונג. נור פערשמעהסט דאך, אז אויסהאלטען דיד מיט דיין הויז, ווי ביז יעצט, קען קיין רייד ניט זיין. מאשא איז מיר יעצט גאר ניט — שי דאזנט לייק מי. איך האב גאר ניט צו איהר, איד ווינט איהר אלעס גוטס און אז דו וועסט דארפען נדן פאר איהר — פליען, ווי יעדען מיין לאנדסמאן. אי עס נאט דהים קיינד און עי-מען — נור פערשמעהסט דאך, אז עקסטרא עקספענסעס קען איד ניט. ווילסטו ביי מיר בלייבען — וועסטו דארפען צוריק ארויפנעהן אין שאפ אריין, אז ניט וועל איד דיר געבען גוטע רעקאמענדאציעס.

— אַנקעל, וואָס רעדט דער אַנקעל! עס איז דאָד גאָר ניט געשעהן. דאָס מיידעל וועט דאָד פּערשעהמט ווערען — וואָס רעדט דער אַנקעל!

דעם אַנקעל האָט עס זיס געטהאָן. ער האָט אַ מינוט אָבגעבויגן דעם בריעף און אַנגעקוקט אהרן'ען.

— סעם!

סעם איז געקומען צו לויפּען.

— ווי האָט מען איהם גערופּען אין דער היים? — פּרעגט ער, וויזענדיג אויף אהרן'ען.

סעם איז שטעהן געבליבען, געצווייפעלט אַ מינוט:

— דאכט זיך „גארנעל“.

— גארנעל איז אַלל-רייט! — ער האָט זיך אויפּגעהויבען און

איז ארויסגעגאנגען פון געשעפט אָהנע אַ בליק צו שענקען אהרן'ען.

— סעם, דהי גודס מוז געליפּערט ווערען נאָך באַלטימאָר ביז

דעם ערשטען, געהערט?

— יעס, אַנקעל.

דער אַנקעל איז ארויסגעקומען אויף דער גאס. ער האָט ניט

געוואוסט וואָס מיט זיך צו טהאָן. די פּאסייע האָט נאָך אין איהם

געברענגט. און זיך וועלענדיג קיהלען איז ער אוועק צום „וויבעל“

(א זאך וואָס ער האָט ניט געטהאָן זייט ער איז מיט איהר מאַן

זוריקגעקומען וועגען די קינדער). גענומען דאָס וויבעל אין אַ בעד

זונדערען צימער אריוו, און אוועקגעזעצט זיך מיט איהר עסען גע-

בראָטענע קאָטשקעלעך און טרינקען שנאַפּס. איהר מאַן, דער קאָד

לעקטאָר פון זיינע הייזער, האָט זיי געמוזט בעדיענען, טראָגען די

גוטע זאכען אין שטיבעל אריוו. געלאָזט זיך פון איהם די קאמאשען

אראַבציהען און גערופּען איהם „גאַליציאַנער שמענדריק“. דער אַנ-

קעל האָט זיך אָנגע'שפור'ט (א זאך וואָס האָט זיך זעלטען געטראָפען

מיט איהם) און איז איבערגעבליבען ביים „וויבעל“ איבערנאכט...

13

מאשא טרעפּמ זיך מיט'ן אַנקעל.

— וואָס וועט יעצט זיין, ראַזע, וואָס? — האָט אהרן מעלניץ געוויינט.

אין דער היים איז געווען תּשעה־כּאב. די שמובען ניט צוגעדראַמט אַ פּאַר טעג. מען האָט ניט געגעסען, ניט געשלאָפּען. די איבעריגע קינדער זיינען געקומען צו פּאַהרען פּון דער קאַונטרי. דאָס שוועסטערעל ציליע, וועלכע האָט קליינערהייט, ווען אהרן האָט נאָך געוואָהנט אין האַפּסינס סטריט, געשפּיעלט „מואוויעס“, איז יעצט שוין געווען אַן ערוואַקסענע פּרייליך, געגאַנגען אין היי־סקוול. און האָט שוין געהאַט אַליין אמביציעס צו ווערען אַ כּלח; זי האָט אַם מעהרסטען אַנגעברויעט און געוויינט, און די שוועסטער געהט זי אונטערליך מאַכען. די איבעריגע קינדער, וועלכע האָבען זיך שוין ערצויגען אין וואַוילטאָג, נור האָבען נאָך ווי אין אַ חלום געדענקט די אַרימקייט פּון האַפּסינס סטריט, האָבען מעהר געפּיהלט ווי פּער־שטאַנען דאָס אונטערליך. זיי האָבען ניט געוויינט, נור זיינען אַרומגע־גאַנגען קינדיש־פּערזאָרגט און ערנסט, און די קינדישע פּערזאָרגטקייט האָט מעהר געווירקט אויף מאַשא'ן ווי דעם פּאַטער'ס טרעהרען. לאַה'לע, די אינגסטע שוועסטערעל, וועלכע האָט פּון קליינערהייט אָן געהאַט די געוואָהנהייט צו שפּיעלען די „אַמעריקאַן ליידי“, און האָט געהאַלטען אין איין פּערריכטען דאָס ענגליש אין שטוב, זי האָט נור געקוקט מיט איהרע קינדישע אויגען אויף מאַשא'ן. מאַשאַ איז געווען איהר אידעאל, און זי האָט ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען. זי האָט געפּיהלט, און מאַשאַ טהוט אַזוי — מוז עס אַזוי זיין.

און דער פּאַטער, אהרן, איז אַרומגעגאַנגען אין שטוב הילפּלאַז און שוואַד אַזוי ווי זיינע קינדער, מיט אַ פּערבונדענע קאַפּ און האָט זיך געהאַלטען אין איין ברעכען די הענד:

— וואָס וועט יעצט זיין, וואָס?

אַ שרעק האָט אַרומגעכאַפּט דעם איד פּאַר די אַרימקייט וואָס שמעהט איהם פּאַר. ער האָט גאָר ניט געהאַט אין זיין לעבען, קיין

גלויבען אין זיך, קיין ענערניע, נור די גונסט פון אנקעל, וועלכע ער האט געקויפט מיט זיין טאכטער'ס גליק — און די גונסט שטעהט אין געפאהר, זיין גאנצע פרנסה, זיין לעבען, זיין ברויט און דירה. ער האט זיך געזעהן זינקען אין דעם אבגורנד, פון וועלכען ער האט זיך ארויסגעקריגען. דער איד האט פערלויבען פון וואָג, וואָס ער האט צוגענומען דורך דער צייט וואָס איז איהם גוט געגאנגען — דער איד האט אנגעהויבען אויסצוזעהן ווי אין די אמאליגע יאהרען, ווען ער האט געארבייט ביים אנקעל אין שאַפּ.

נור די מוטער, ראָזע, האט זיך ניט אונטערגעגעבען. צוערשט האט זי געלאכט פון דער גאנצער געשיכטע: די מויד האט זיך דעם קאָפּ פערדרעהט, זי וועט זיך אויסשלאָפּען וועט זי ניכטער ווערען. אָבער אז זי האט געזעהן, אז די מויד האט זיך אויסגעשלאָפּען און איז ניט ניכטער געוואָרען — האט זי גע'טענה'ט צו מאשא'ן, אז זי האט שוין קיין רעכט ניט חרטה צו האָבען.

— יעצט געהסטו חרטה האָבען? צו שפעט, מיין טאכטער. האסטו איהם ארומגעפיהרט ביי דער נאָז פאר פיער יאהר. ער האט פערשיפעלט זיין לעבען איבער דיר; ער וואלט געקענט חתונה האָבען מיט דער שעהנסטער און בעסטער מיידעל, ניט מיט אַזאַ שנאָרעדיג ווי דו, וועלכער ער האט אַ קליידעל געקויפט — יעצט געהסטו חרטה האָבען? יעצט, ווען ער האט זיך געלאָזט קאסטען אזוי פיעל געלד פאר דיר, און געווארט אויף דיר אזוי לאנג, האסטו דו נאָך דערנאָך חרטה? צו שפעט, מיין טאכטער, צו שפעט. האסטו בעדארפט חרטה האָבען ווען ער האט דעם ערשטען דאלאר זיך געלאָזט קאסטען אויף דיר, ווען דו ביזט נאָך אַ קליינע געווען, בעפאר ער האט דיין טאטען אַ דזשאַב געגעבען — אויף האַפּקינס סטריט. אויף האַפּקינס סטריט האסטו בעדארפט חרטה האָבען, ניט יעצט.

— אוי, ראָזע, עס איז שוין סיי ווי סיי צו שפעט. דער אַנ-קעל וויל מעהר ניט הערען און געדענקען דערפון.

מאשא האט איינגעזעהן, אז די מאמע האט רעכט, נור דאָך האט זי זיך ניט געפיהלט שולדיג. עס איז אלעדינג געוואָרען אזוי אַהן איהר וויסען. זי האט ניט געוואוסט, ווען זי איז אַ קינד געווען, וואָס עס הייסט חתונה האָבען. ערשט יעצט האט זי עס דערפיהלט. און פאר וואָס זי האט זיך אַם מעהרסטען געשראקען איז געווען — וואָס

זי וועט שטענדיג, שטענדיג שוין זיין מיט'ן אַנקעל צוזאמען... געהן שטענדיג מיט'ן אַנקעל, זיין שטענדיג מיט'ן אַנקעל. זי האט דעם אַנקעל ניט פיינט געהאט, פערקעהרט, זי האט איהם זעהר גערן געהאט, און זי איז איהם זעהר דאנקבאר געווען — נור עס איז געווען לאנגווייליג מיט'ן אַנקעל. און זי האט זיך געשראַקען פאר לאנגווייליקייט.

— און וואס בין איד שולדיג, מאמע? איד בין ניט שולדיג.
 — ווער דען איז שולדיג? איד בין שולדיג? אויף מיר האט ער זיך געלאָזט געלד קאסטען? מיר האט ער געשיקט אין היי-סקוהל? פאר מיר האט ער געהאלטען מוזיקטישערס? איבער דיר האט ער רואינירט זיין לעבען. ער וואלט געקענט קריגען א לייד, א פוירסט קלאס אמעריקאן לייד. וועמען נור ער וואלט געוואלט. ער האט אָבער ניט חתונה געהאט, געווארט אויף דיר — וואס מיינסטו, דו האסט איהם דעם קאפ פערדרעהט און יעצט ווילסטו ניט? מיט וועמען שפיעלסטו זיך? וואס מיינסטו, ער איז דיין גלייכען? דו ווייסט, ווער דער אַנקעל איז, דו ווייסט?

מאשא האט ניט פערשטאַנען, וואס די מאמע מיינט. זי האט ניט פערשטאַנען פארוואס זי האט דעם אַנקעל דעם קאפ פערדרעהט. זי האט ניט פערשטאַנען, וואס זי האט געטהאן אזעלכעס דעם אַנקעל, פאר וואס דער אַנקעל דארף אזוי ביין זיין. עס האט זיך איהר גע-דאַכט, אז די „מא“ און „פא“ קענען גאר ניט דעם אַנקעל; אז זי וועט אהין געהן און וועט איהם אלעס זאגען, און דער אַנקעל וועט אלעס באלד נוט מאכען — ווי ער טהוט יעדעס מאל ווען עס איז טראָבעל.

— איד וועל אהין געהן צום אַנקעל, איד וועל איהם אלעס זאגען, איהר וועט זעהן, דער אַנקעל וועט ווידער נוט ווערען — האט מאשא געזאָגט.

— שוין צו שפעט, צו שפעט, ער וויל ניט הערען און גערענקען מעהר — האט אהרן געוויינט.

— וואָס צו שפעט? עס איז גאר ניט צו שפעט! — האט ראָזע געשריען אויפ'ן מאן — וואָס פערקלאַנסטו מיר דעם קאפ? גאר איינער — האט זי געקניפּט דעם מאן — לאָז זי זיך נור זעהן מיט'ן אַנקעל, ער וועט איהר שוין די נאָרישקייט ארויסשלאָגען פון קאפ.

נעה, קלינג אן דעם טעלעפאן, רוף אב דעם אַנקעל! — האָט זי געד
שריען אויפ'ן מאָן — וואָס שטעהסטו ווי אַ ליימענער גולם?
אהרן האָט געפאַלגט די ווייב. ער האָט איינגעזעהן, אז זי האָט
רעכט, ווי תמיד. ער איז צוגעלאָפּען צום טעלעפאָן מיט האַרץ
קלאָפעניש.

דער אַנקעל האָט געלאָזט לאַנג וואַרטען אויף זיך ביים טעלעפאָן.
צושרשט געלאָזט זאָגען, אז ער איז בייז; אז ער איז נומאָ, און אז
מען איז איהם געזאָגטן זוכען. נור דערנאָך, זעהט אויס, האָט ער זיך
אַליין ניט געקענט בערוהיגען און געלאָזט אַברופען דעם טעלעפאָן
צו מאַשאָן. אז ער האָט דערהערט מאַשאָס שטימע דורכ'ן טעלע-
פאָן, איז ער ווייכער געוואָרען. ער האָט זיך אַבגערעדט מיט איהר,
אז זי זאָל קומען זעקס פאַרנאַכט אין סטאָר, פון וואַנען ער וועט
זי אַרויסנעמהען אין אַ „קווייעט ליטטל פלייס“, וואו זיי וועלען
קענען האַבען אַ „טאַק“.

אַרום זעקס אַ זייגער פאַרנאַכט איז מאַשאַ צוגעגאַנגען צום
אַנקעל'ס סטאָר. זי איז געווען אַנגעהאַנגן אין איהר ענגליש-געשני-
טענעם ציגעליקאָלירענדיגען הערבס-סוט; אויפ'ן קאַפּ, דעם בריי-
טען טונקעלען פילצענעם הוט, וואָס איז דאָן נור וואָס מאַדע געוואָר-
רען. זי האָט ניט געוואַרט אויפ'ן אַנקעל פאַר דער טהיר, ווי זי פלעגט
עס אימער מוהאַן, נור איז גלייך אַריינגעגאַנגען אין געשעפט אַרײַן.
סעם איז איהר אַקעגענגעלאָפּען, זי פריינדליך בעגריסט, און איז
געלאָפּען אַנזאַגען דעם אַנקעל. דער אַנקעל איז געווען פערנומען
מיט אַ רייזענרען אין זיין פּריוואַט אַפּיס, וואָס איז געווען אין אַן
אַבגעצוימטען ווינקעל פון גרויסען סטאָר, אין וועלכען עס איז געד-
שטאַנען די קאַסע און וואו עס איז געזעסען דער בוכהאַלטער. דער
אַנקעל האָט זיך ניט געלאָזט שמערען, געהייסען סעס'ען ער זאָל
מאַשאָן איינהאַלמען אַ מינוט, ער וועט כאַלד אַרויסקומען, און ער
האַט אַרויסגעקלאַפט דורך די שוויבען פון אַפּיס מיט זיינע פינגער:
„האַלאָ, מאַשאַ, אי עס רעדי אין עי מינוט“. סעם האָט שוין דער-
שמעקט, אז עס איז עפעס וואָס פאַרגעקומען צווישען דעם אַנקעל און
מאַשאָן; וון געטראַכט זיך, אז ווי עס זאָל ניט זיין, איז גוט אַבער
היטען מאַנעס דעם קאַזין'ס עצה וועלכער האָט איהם געראַטהען:
„זאָנע דיר צו צו מאַשאָן. ביזט יעצט ביי איהר אין די הענר“.

מאשא איז איהם געפעלען. זייט דער אנקעל האט געצויגען זיין אויפֿ-
 מערקזאמקייט אויף איהר. און סעם האט בענוצט יעדע געלעגענהייט
 היים, וואָס עס האָט זיך איהם געמאכט, צו בעקענען זיך מיט מאַשא'ן.
 ארויסצואווייזען צו איהר פּערעהרונג. אויך יעצט האָט סעם גע-
 האַלטען אין איין ריווען איהר סוט, וועלכען דער אנקעל האָט גע-
 קויפט פאר אַ סעמפּעל, און צוגעגעבען, אַז ווען אַ „באיער“ פון אַ
 גרויסען סטאָר אין שיקאַגאָ וואַלט זי געזעהן אין דעם סוט, וואַלט ער,
 סעם, געקענט מאַכען אַ פאַר שעהנע דאָלאַר. ער וואַלט געווען אַנ-
 גענומען דעם אַרדער און וואַלט איהם געווען פּערקויפט צו זיינס אַ
 פּריינד, אַ מאָנופּעקטשורער פון קלאָוקס. און נאָך האָט ער צוגעגע-
 בען, אַז ווען ער האָט זי מאַשא'ן, פאר אַ „מאָדעל“ — עס רעדט
 זיך נאָר אזוי — וואַלט ער באלד אוועק פון אנקעל און אליין געוואָר-
 רען אַ מאָנופּעקטשורער פון קלאָוקס, ווייל וואָס מאַשאַ טהוט אַז, זעהט
 אויס אויף איהר מיט „ריגניטי“ (דאָס איז געווען דער גרעסטער
 קאָמפּלימענט, וואָס סעם האָט געקענט זאָגען צו אַ ליידיג). נור לאַנג
 פּרעהען זיך האָט איהם דער אנקעל ניט געלאָזט. דער אנקעל איז
 באלד ארויסגעקומען פון זיין פּריוואַט אַפּיס, געוואַרפען עפעס אַ
 בליק אויף סעם'ען, קיין וואָרט ניט גערעדט, נור פּערקנייטשט דעם
 שמערען, און אַהנע אַ וואָרט צו זאָגען אויך צו מאַשא'ן, האָט ער זי
 אַנגענומען אונטער'ן אַרעם און איז מיט איהר ארויס פון געשעפט.
 אז זיי זיינען ארויסגעקומען אין גאס ארויס האָט זיך מאַשאַ
 אַנגערופען אויף ענגליש:

— אַנקעל, דו ביזט זעהר בייז אויף מיר?

דער אנקעל האָט איהר גאָר ניט געענטפּערט. נור האַלט'ענדיג
 זי פעסט אונטער'ן אַרעם, איז ער מיט איהר געגאנגען אויפ'ן טראַ-
 טוואַר, קעמפּענדיג שווער געגען דעם שטראַם מענשען, וואָס האָט
 זיך געגאַסען פון אלע ווינקעלעך, פון אלע געשעפטען אויף דער גאס
 ארויס, און געאיילט זיך צום עלעווייטער סטיישאָן. עס איז געווען
 די שמונדע, ווען די געשעפטען שליסען זיך, און די גאסען זיינען פּינ-
 סטער געווען פון מענשען. זיי האָבען איבער'ן וועג ניט געקענט קיין
 וואָרט רעדען. דער אנקעל האָט זי געצויגען מיט זיך.
 — וואוהין געהען מיר, אַנקעל? — האָט מאַשאַ געפּרענט.

— ווילסטו ניט עסען מיט מיר? — האָט דער אַנקעל געזאָגט,
אַהנע צו קוקען איהר אין פנים אריין.

— געוויס, איך וויל.

— טאָ קום.

זיי זיינען אריין אין אַ שמאַל געסעל. דאָרט האָט זי דער אַנג-
קעל אַריינגעפיהרט אין אַ בעקאָמען אונגאַרישען רעסטאָראַן. דער
ווירטה האָט דערקענט דעם אַנקעל, זיי געגעבען אַ פּלאַץ אין אַ ווייני-
קעל, און מען זאָל זיי ניט שמערען. דער אַנקעל האָט בעשטעלט עסען
און אונגאַרישען וויין.

ביים עסען איז דער אַנקעל נאָך אַלץ ערנסט געבליבען, געשוויי-
גען, זעלמען ווען געקוקט אויף מאַשאַ'ן, געווען פּערקלעהרט, כאַטש
גענעסען האָט ער מיט אַפּעטיט און פּיעל וויין געטרונקען, און פון
צייט צו צייט אויפגעפאָדערט מאַשאַ'ן צו טרינקען.

— אַנקעל, מאָך ווידער, און עס זאָל גוט זיין. דו קענסט עס
שמענדיג אזוי גוט מאַכען — האָט זיך מאַשאַ פּלוצים אָנגערופּען.
ארויפגעגעהיג איהר מיידעלשע האַנד אויפ'ן אַנקעל'ס האַנד.

— וואָס זאָל איך גוט מאַכען?

— דו ווייסט. ביי אונז איז אזוי שלעכט יעצט — פּאַפּאָ וויינט,

מאַמאַ וויינט.

— פאַר וואָס וויינען זיי? — האָט דער אַנקעל געפרעגט וואונד-
ערענדיג זיך — האָט עפעס פאַסירט?

— האָבען מירא, און דו זאָלסט פאַ ניט אַבזאָגען פון דער שמעלע.

— פאַר וואָס זאָל איך פאַ אַבזאָגען פון דער שמעלע?

— דו ווייסט פאַר וואָס... — האָט מאַשאַ געזאָגט פּערשעהמט,
געשוויגען אַ מינוט, פּלוצים אויפגעהויבען איהרע גרויסע אויגען און

געקוקט פריי און קינדיש דעם אַנקעל אין פנים אריין, און געזאָגט
מיט אַ קינדישע, אָבער זיכערע שטימע:

— איך ליעב דיר, אַנקעל. איך ליעב דיר זעהר. איך ליעב דיר

מעהר ווי מיין „פאַ" און מעהר ווי מיין „מאַ". פּילייכט ביזטו צו
אנדערע שלעכט, נור צו מיר ביזטו שטענדיג געווען גוט, שטענדיג

זעהר גוט. און איך וועל דיר שטענדיג ליעב האָבען, קינמאַל ניט
לאָזען קיין שלעכט וואָרט רעדען אויף דיר. איך ליעב דיר. דו ביזט

מיין טהייערער, טהייערער אַנקעל.

— שווייג, מאשא, שווייג — האָט דער אַנקעל געברומט ווי פאר זיך — טרינק וויין, טרינק, פליעו.

— איד קען ניט — האָט מאשא צוגענומען דאָס גלאָז פון איהרע ליפען און האָט עס באלד אוועקגעשטעלט — ליסטעו, אַנקעל, — האָט זי זיך אָנגערופען, און איז צום ערשטען מאל רויט געוואָרען, רעדענדיג מיט'ן אַנקעל און איהרע אויגען האַבען אָנגעהויבען שיינען מיט אַ חתונה גלאַנץ — איד האָב ניט געוואוסט ביו איצט וואָס עס מיינט חתונה האַבען. יעצט ווייס איד, און איד דענק... און איד דענק, אַז אונז חתונה האַבען — איז ניט גוט... עס וועט ניט גוט זיין... איד וויל זיין מיט דיר אין דער היים ווי אַ טאַכטער. איד וועל דיר ליעב האַבען ווי מיין טהייערען, טהייערען אַנקעל — ניט ווי דו ווילסט. דענקסט דו ניט אַזוי?

דער אַנקעל האָט געשוויגען. געטרונקען דעם וויין שווער, און אויפגעמונטערט מאשא'ן.

— טרינק, מאשא, פליעו, טרינק.

— דאָנ'ט, אַנקעל, דאָנ'ט — האָט מאשא געזאָגט און אוועקגע-
נומען דאָס גלאָז פון אַנקעל און ניט געלאָזט איהם טרינקען — איד ליעב ניט ווי דו טרינקסט היינט. איד ליעב ניט — דאָנ'ט, דאָנ'ט, ענטפער מיר, פליעו, ענטפער. פאר וואָס רעדסטו ניט מיט מיר היינט?

דער אַנקעל האָט זי אָנגעקוקט און געשמייכלט גוט און מיט ליעבע צו איהר.

— ליעבסטו ניט, הייסט עס, דעם אַנקעל, ווי, מאשא? איד בין צו אלט פאר דיר, וואָס? איד פאם דיר ניט. יעס, מאשא — האָט דער אַנקעל געלאַכט און געמאַכט מאשא'ן אויך צו לאַכען און פון דעם גאנצען געשפרעך איז עפעס גאר ניט געוואָרען.

— אַ, אַנקעל, אַ אַלד מען, רעד ניט אַזוי. אַי לייק יו, יו אר מאַי אַלד גוד אַנקעל. איד וועל שטענדיג זיין מיט דיר, איד וועל וואָהנען מיט דיר אין דעם נייעם הויז וואָס דו האָסט אויפגעפיקסט — אַי לייק איט — יו אַלד דיער אַנקעל.

דער אַנקעל האָט צוגערופען דעם קעלנער און בעצאָהלט. אַרויס-
געהענדיג האָט ער זיך אָנגערופען צו מאשא'ן:

— דו ווילסט געהן מיט מיר?

— אומערום, אַנקעל.

ארויסקומענדיג האָט ער צוגערופען אַן אויטאמאביל און געהייר-

מען זיך פיהרען הארלעם וועסט.

— איך וויל דיר ווייזען די נייע מעבעל, דער טאפעצירער האָט

שוין אויפגעפיקסט די מעבעל. אלעס איז שוין פארטיג. איך וויל,

אז דו זאלסט זעהן.

מאשא איז טרויעריג געוואָרען און געשוויגען. פלוצים האָט זי

זיך ווידער אַנגערופען:

— אַנקעל, פאר וואָס ענטפערסטו מיר ניט?

— וואָס?

— דאָס, וואָס איך האָב געזאָגט דיר —

— וואָס, וואָס?

גלויבסטו ניט, אז עס איז בעסער פאר אונז, אז דו זאלסט גלויב-

בען מיין אַנקעל, מיין גוד, גוד פאָ, און איד דיין טאכטער — ווי מיט

זאלען חתונה האָבען?

— עס איז אַלל־רייט, מאשא. שווייג, שווייג — און זיי זיינען

שוין שטיל געבליבען איבער'ן גאנצען וועג נאָך הארלעם.

14.

דאָס בלויע צימער.

דער אַנקעל האָט אריינגעפיהרט מאשא'ן אין דעם הויז אריין.

וואָס ער האָט אויסגערעכט אויף צו וואָהנען נאָך דער חתונה. דאָס הויז

איז שוין געווען איז גאנצען איינגעריכמעט. די מעבעל האָט נאָך פריש

געשמעקט מיט לאַק, די פאַרהאנגען האָבען שוין געהאנגען, און דאָס

גאנצע הויז האָט געווארט אויף די איינוואָהנער. דער אַנקעל האָט

ליכטיג געמאכט אין אלע צימערען און עס האָבען אָנגעהויבען צו

פינקלען די געשליפענע גלאַזוואַרן, די וואָואַנען, די פאַרצעלאַיאַענע

הינד און קעץ, מיט וועלכע אלע צימערען זיינען פול געווען. דער אַכ

קעל האָט אַרומגעפיהרט מאשא'ן פון איין צימער אין אַנדערען. די

צימערען זיינען געווען רייך אויסגעבלירט, לויט דעם געשמאַק פון

אז אלל־רייטניק, היימיש ווארם, מיט א סך מעבעל, קליינע שטיקלעך און זעהר פיעל אנגעשטעלטע קלייניגקייטען. די „פארלאָר“ האָט געמאכט דעם איינדרוק ווי א קראַם פון עלעקטרישע לאַמפּען און פאַר־צעלאַיענע הינד. און דער אַנקעל האָט יעדעס מאל איבערראַשט מאַשאַ'ן מיט אַ נייעם ליכט־עפּעקט. דאָ האָט אַ קאָץ אַרויסגעשטאַרט אַ פאַר געלע ליכטענדע אויגען. באלד האָט זיך אַ הענגעל ווייני־טרויבען פון אַ שראַנק אַראַב אַנגעהויבען צו ליכטען און באלד אַז אַנדער שטיק גלאַז־וואַרג. מען האָט געזעהן, אַז דער אַנקעל האָט זיך זעהר אַבגעגעבען מיט דעם אויסמעבלירען די צימערען און האָט אין זיי אַריינגעלעגט זיין ליַעבע און זיין פאַנטאַזיע. נור אַם מעהר־סטען האָט געטראָגען שפורען פון זיין אויפּמערקזאַמקייט דער שלאַפ־צימער. דער שלאַפ־צימער איז געווען איינגעאַרדענט מיט די צערט־ליכטייט פון אַ גראַבען מענשען. אַלצדינג אין צימער איז געווען בלוּי, די ווענד בעמאַהלט מיט ביליגע לאַנדשאַפּטען, וועלדער און טייר בען, באַדענדיגע פּרויען, טאַנצענדע פּעען, און דער באַלקען ווי אַ נאַכט־הימעל מיט שטערען. אַ בלויער פּראַנצויזישער גרויסער דיִוואַן האָט צוגעדעקט דאָס גאַנצע צימער. דאָס בעט איז געשטאַנען אויף אַ פּיעדעסטאַל בעהאַנגען מיט אַ בלויע זיידענע חופּה, נור דאָס ליכט האָט ניט אויסגעהאַלטען דעם סטיל. דאָס ליכט איז אַיך דאָ גע־ווען ווי אין „פּאַרלאָר“, פּערישערען־פּאַרביג, רויט, בלוּי, העל, און דאָס האָט צושטערט די האַרמאָניע פון צימער. דער אַנקעל האָט גע־געבען אַ דריק אין אַ קנאַפּ און אַ עלעקטרישע פּיאַנאַלאַ, וועלכע איז געשטאַנען אין אַ צווייטען צימער און איז געווען בעהעפּטעט מיט דעם שלאַפ־צימער, האָט פּלוצים אַנגעהויבען צו שפּיעלען.

דער אַנקעל האָט זיך אַם לענגסטען אַבגעשטעלט אין שלאַפ־צימער און גענומען זיך זעהר זאַרגפּעלטיג בעטראַכטען דאָס בעט, מיט אַלע איינצעלהייטען. מאַשאַ איז רויט געוואָרען און דאָס האַרץ האָט איהר אַנגעהויבען צו קלאַפּען. זי האָט געוואַלט וואָס שנעלער אַרויס פון דעם צימער. דאָס צימער מיט דער בעט אויף דעם פּיע־דעסטאַל האָט זי אַז עפּעס דערמאַנט און אַרויסגערופּען ביי איהר אַנגסט, אַ הייסע צימערענדע אַנגסט — ווי מ'וואַלט אַ צום טויט־פּער־אורטהיילטען געוויזען דעם עשאַפּאַט, אויף וועלכען עס וועט ווע־רען אויסגעפּיהרט זיין טויט־אורטהייל. און דאָך האָט אַ געהיימע

קראפט זי געצויגען צו קוקען אויף דעם בעט. דאָס צימער איז איהר פאַרנעקומען אזוי ווי אלט בעקאַנט, ווי זי וואָלט עס אַמאָל אין חלום געזעהן, און זי האָט געפיהלט אַ געוויסע משפּחה־דיגע נאהענטקייט צו דעם צימער, און צו דער בעט, ווי אַ קראַנקער צום טויט. זי האָט זיך געשראַקען פאַר דעם געדאַנק, און פרובירט אַרויסגעהן פון צימער. דער אַנקעל אָבער איז געבליבען ויצען אויפ'ן ראַנד פון בעט און זי אַריינגערופען:

— וואו לויכסטו, מאַשאַ? בלייב דאָ. ווי געפעלט עס דיר,

האַ?

— אַה, שעהן — האָט מאַשאַ אָבעגענטפערט, קוקענדיג ערגעץ

אַן אַ זייט.

— שעהן, וואָס? — האָט דער אַנקעל געלאַכט, געגעבען אַ דריק

אַ קנאַפּ אין וואַנד, און דאָס גאַנצע צימער איז בעגאַסען געוואָרען מיט אַ בלוט־דריטעס ליכט, וועלכע האָט די בלויע פאַרבען פון צימער געמאַכט געל, און דאָס גאַנצע צימער האָט מיט אַמאָל אָנגענומען אַ קאָליר ווי ניט פון דער וועלט. אַלעס איז פּערוואַנדעלט געוואָרען אין עפעס געהיימניספולעס, די מעבעל, די פאַרבען פון די ווענד, און דער אַנקעל, ווי אַ פעטע געלע חיה, איז געזעסען אויפ'ן בעט...

— נור דאָס ליכט האָט ניט לאַנג געדויערט. באַלד האָט דער

אַנקעל געגעבען אַ דריק אַן אַנדער קנעפעל און דאָס צימער איז בע־גאַסען געוואָרען מיט אַ בלויעס ליכט, אַ ווייסעס ליכט. דער אַנקעל האָט גערן געהאַט די ליכט־עפעקטען און ער האָט בעזאָרגט דאָס שלאַפ־צימער מיט פּערשיעדענע ליכט־קאַמבינאַציאָנען. און די יעלעקטרישע פּיאַנאָלאַ האָט געהיימניספול געשפּיעלט אַ ביליגען וואַלצער פון אַ צווייטען צימער אַרויס...

— נו, ווי גלייכסטו דאָס, מאַשאַ?

— אַ, שעהן!

— וואָס קומט אָבער אַרויס, אַז דו האַסט מיך ליעב נאָר ווי

אַן אַלד גוד אַנקעל — ניט מעהר ווי אַן אַלד גוד אַנקעל. ווי האַסטו געזאָגט, מאַשאַ? ווי אַן אַלד גוד אַנקעל.

— פליע, רעד ניט אזוי, אַנקעל, איד גלייך ניט זוי דו רעדסט.

— ליסטען, מאַשאַ — איז דער אַנקעל פּלוצים ערנסט געוואָרען.

איד מוז מיט דיר רעדען אַפען. דו ביזט שוין מעהר קיין קינד ניט.

דו פערשטעהסט וואס איד מיינט. קיין גוד אלד אַנקעל וויל איד ניט זיין, איד האָב קיין חשק ניט, איד וויל עס ניט. מאַשאַ איז שטיל געבליבען, האָט געבויען דעם קאַפּ צו דער ערד.

— וועלל, איד בין צופרייערען וואָס עס איז יעצט אַרויסגעקור מען און ניט שפעטער — האָט דער אַנקעל ווייטער גערעדט — יעצט וועט צום וועניגסטענס קיין טראַבעל ניט זיין. דאָס הויז קען איד פּערדינגען, אָדער אפשר עפעס אנדערש טהאָן דערמיט.

— ביזט ביין אויף מיר, אַנקעל? — האָט מאַשאַ געפרעגט.

— ביין? פאַר וואָס זאָל איד זיין ביין? פאַר דעם געלד וואָס דו האָסט מיר אָפּגעקאַסט? אַה, אַה, מיינע לאַנדסלייט קאַסטען מיר אזוי פּיעל. ניין, איד בין ניט ביין, איד בין ניט גוט. און פיר לייכט האָסטו שוין וועמען, דאַרף מען חתונה מאַכען, שיק דעם פאַטער צו מיר. וואָס איד טהו פאַר אלע מיינע לאַנדסלייט, וועל איד טהאָן פאַר דיר אויף. און איד ווינש דיר גליק, מאַשאַ. דער יונגער מאַן, ווען ער איז פּעהיג צו עפעס, קען ער קומען צו מיר, פּילייכט וועל איד עפעס קענען טהאָן פאַר איהם.

מאַשאַ האָט אויפּגעהויבען איהרע גרויסע אויגען אויפ'ן אַנקעל. זי איז געווען צוגעוועהנט צו איהם ווי אַ קינד צו אַ פאַטער, און די שפּראַך וואָס ער האָט גערעדט יעצט, האָט זי קיינמאל פון איהם ניט געהערט, און זי האָט מורא געקריגען פאַר איהם. דאָך איז זי געווען צוגעוועהנט צו איהם, און זי איז צוגעגאנגען צו איהם און געפּיעסטשעט זיך צו איהם, ווי אַ קינד צו אַ גרויסען, פאַר וועלכען עס האָט מורא:

— דיער אַנקעל, פּליעז דער ניט אזוי. איד ווייס ניט וואָס איד זאָל טהאָן. אין בין אַ נאַריש מיידעל. דו האָסט רעכט, דו האָסט אזוי פּיעל גוטעס געטהאָן מיט מיר, מיט מיין פאַ, מיט מיין מאַ — און איד בין אזוי שלעכט, אזוי נאַריש. מאַי גוד, גוד אַנקעל — און זי האָט בעהאַלטען איהר קאַפּ אין זיין האַלד, און הייסע טרעהרען און אַ קינדישער קוש, וואָס זיינען געקומען פון אימה און אונבע- האַלפּענקייט האַבען געווארעמט דעם אַנקעל'ס אלטע האַרטע הויט.

אַ מינוט האָט עס איהם גוט געטהאָן, און ער האָט זיך געלאָזט קושען. נור באַלד האָט זיין אינערליכער מעגליכער שטאַלץ פּראַ- טעסמירט געגען די אונשולדיגע קינדישע קושען. ער האָט זי געוואַלט

ארוםנעהמען און קושען אין מויל אריוו, ווי אַ מאַז אַ ווייב, נור איהרע טרעהרען האָבען איהם צוריקגעהאלטען דערפון. ווייל די טרעהרען האָבען זי קינדיש געמאַכט, און ער האָט בעגעהרט צו קושען די פרוי אין איהר... האָט ער זי אראָבגענומען פון זיך און אָבגערוקט זי :

— דו פערגעסט זיך, מאַשא, דו ביזט שוין מעהר ניט קיין קינד, דו ביזט אַן ערוואַקסען מיידעל.

מאַשא איז רויט געוואָרען, פערשעהמט, איהרע טרעהרען זיינען זעבליבען הענגען אין מיטען איהרע אויגען, און זי האָט געקוקט מיט נאַטע אויגען אויפ'ן אַנקעל און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן.

— ווילסט אַהיים געהן? — האָט דער אַנקעל זי געפרעגט.

— יאָ — האָט מאַשא געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ.

דער אַנקעל האָט אויסגעלאָשען דאָס ליכט, זעהר זאַרנסעלטיג פערשלאָסען די טהירען פון הויז, אויף מאַשא'ן האָט ער זיך ניט ארוםגעקוקט, ווי זי וואַלט דאָ ניט געווען. אויפ'ן וועג, בעפטר ער האָט זי אראָבגעלאָזט פאר איהר הויז, האָט ער געזאָגט צו איהר :

— זאָרג דיר ניט, מאַשא, אַלעס וואָס איך וועל קענען טהאָן פאר דיר, וועל איך טהאָן, ווי פאר אַלע מיינע לאַנדסלייט און משפּחה — און ער איז אוועקגעפאַהרען.

אין דער היים האָבען „פּאָ“ און „מאַ“ געווארט מיט אַננסט אויף מאַשא'ן. נאָר מאַשא האָט זיי נאָר ניט געענטפערט אויף זייערע פּרעגענדע בליקען, און איז אריוו צו זיך אין צימער.

אהרן האָט עפעס נאָכגעשריען און געוואַלט פּרעגען, נור די ווייב האָט איהם געצופט ביים אַרבעל און געברומט צו איהם :

— לאָז זי געהן, היינט פּרעג זי ניט.

אַהרן האָט איינגעזעהן, אז דאָס ווייב האָט דעכט, ווי תמיד. מאַשא איז געלעגען אַ גאַנצע נאַכט. דורך דער נאַכט איז איהר קלאָהר געוואָרען, אַז זי האָט ניט מעהר קיין רעכט אויף קיין גליק, אַז זי איז אויפגעצויגען געוואָרען מיט אַ שנור אויפ'ן האַלז, אַז מען האָט זי פּערקויפט, ווען זי איז נאָך אַ קינד געווען, פאר דער בעקד וועמליכקייט פון „פּאָ“ און „מאַ“ און פון איהר גאַנצע משפּחה. זי האָט זיך דערמאַנט אַן האַפּטיגס סטריט, בעפאַר דער אַנקעל האָט זיך פאר זיי אָנגענומען, ווי זי איז געווען די „קליינע מאַמע“ פון הויז. זי האָט געשמייבעלט דערמאַנענדיג זיך, ווי זי האָט אָבגענאַרט דעם

גראסערימאן און דעם בוטשער מיט דעם צויבער-ווארט: „פא אר-
בייט שוין“. זי האט זיך דערמאנט, ווי זי האט דעם טאטען אהיים
געשלעפט, ווען ער איז אנטלאפען פון דער מאמע און נאך אזעלכע
עהנליכע סצענעס. און זי האט איינגעזעהן, אז זי האט נאך ביז
איצט ניט אויפגעהערט צו שפיעלען די ראלע פון „די קליינע מאמע“.
און זי טאר די ראלע שוין מעהר פון זיך ניט אראבוארפען.

זי האט געזעהן דעם „עשאפאט“ — דאס שלאפ-צימער מיט דעם
בלויען, רויטען, געלען ליכט — און פיליכט איז עס געווען דער
עשאפאט, די תליה וואס האט זי געצויגען צו זיך... זי האט זיך גע-
שראקען פאר דעם בלויען שלאפ-צימער, און עס האט זי געצויגען צום
בלויען שלאפ-צימער. זי האט שוין איין מינוט ניט געקענט אויפ-
הערען צו קלעהרען וועגען דעם בלויען צימער. עס האט זי געצויגען
מיט די זעלבע קראפט, ווי עס ציהט דעם קראנקען צום טויט. צומאָר-
גענס האט זי, צו אלעמענס איבערראשונג, געזאגט דעם פאטער, אז
ער זאל רעדען מיט דעם אַנקעל, אז זי בעדויערט איהרע רייד, און —
אַבער דער אַנקעל האט זיך ניט געלאָזט רעדען. ער האט ניט
געוואָלט הערען און געדענקען מעהר דערפון. אהרן מעלניק מיט'ן
ווייב זיינען געקומען בעטען זיך ביי איהם אז ער זאל רחמנות האבען
אויף זייער יונג קינד, און ער זאל ניט צוברעכען איהר יונג לעבען —
אַבער דער אַנקעל האט נאָר געוואָלט, אז מאַשא זאל קומען צו איהם
אליין און איהם זאָגען, וואָס זי האט צו זאָגען. און דערנאָך וועט
ער זעהן, וואָס ער האט צו טהאָן. און צוגעגעבען האט ער:

— פליען, טהוט מיר אַ טובה און נויט זי ניט צו טהאָן זאכען.
וואָס זי וויל ניט, פאר אייער שטיקעל ברויט.

מאשא האט געפיהלט די בעליידיגונג וואָס דער אַנקעל וויל פון
איהר, אז זי אליין זאל זיך קומען בעטען ביי איהם. דורך די פאָר-
טעג איז יעדעס געפיהל פון אַכטונג און טאכטערליכע ליעבע, וואָס איז
געוואָרען איינגעפלאַנצט אין איהר הארץ צו איהם דורך דער גאנ-
צער צייט, וואָס ער האט זיך אינטערעסירט מיט איהר, אויסגערי-
לען געוואָרען ביי איהר. זי האט שוין מעהר גאָר ניט געפיהלט צו איהם
נאָר פּעדאכטונג און עקעל. זי האט אַבער ניט געקענט ביישטעהן
די בעטענדע שנאָרעדיגע בליקען פון איהר „פא“ און „מא“, פון
איהרע כרידערליך און שוועסטערליך, וועלכע האבען געקוקט אויף

איהר ווי שטומע בעשעפענישען: טהו עם פאר אונז. זי איז געווען „די קליינע מאמע“ און ניט קיין כח געהאט ווידערצושטעהן די גע- פיהלען פון איהר מוטערליכקייט, וועלכעס זי האט גענומען אויף זיך פון קליינערהייט אן.

זי האט זיך דורך דער צייט געזעהן מיט טשאַרלי'ן, ניט דער- פאר וואָס זי האט ערווארטעט צו הערען פון איהם אַ וואָרט וואָס זאָל איהר כח געבען אויסצוהאלטען דעם קאמפף, נור זי האט געוואלט זעהן, אפשר וועט איהר זיין אנבליק מעהר קראפט און האַפנונג גע- בען. זי האט זיך אַבגערעדט מיט איהם צו טרעפען, און ווידער האבען זיי אַ גאַנצען טאָג דורכגעשפּאַצירט די פינפטע עוועניו און סענטראַל פאַרק און טשאַרלי האט ווידער געהאלטען אין איין רעדען פון גרויסע זאכען, וועגען בעפרייען די וועלט, און וועגען דעם תכלית פון לעבען, און דערצעהלט איהר פון זיינע פלענער צו אַרגאַניזירען אַ סטרייק ביים אַנקעל. אַבער פאַר איהר אליין, פאַר איהר לעבען, פאַר איהרע אייגענע אינטערעסען, האט ער קיין וואָרט ניט געהאט, ווי דענסטמאַל האט זיך טשאַרלי אינטערעסירט מיט דער גאַנצער וועלט, נור ניט מיט איהר, אזוי אויך דאָס מאַל האט טשאַרלי זי ניט געזעהן. שוין האט זי איהם געוואלט פון אַלצדינג דערצעהלען און בעטען איהם, אַז ער זאָל איהר העלפען שטאַרק זיין, זי זאָל כח האַבען ווידער אַנט- צוהויבען דאָס לעבען אויף אייגענער אחריות, אויף אייגענעם רעכנונג, ער זאָל איהר העלפען שטעלען זיך אויף די פיס. אַבער טשאַרלי איז געווען פערנומען מיט אַזעלכע גרויסע וועלט-זאכען, אַז זי האט ניט געוואוסט, ווי זי הויבט אַן רעדען מיט איהם וועגען זיך, וועגען איהר קליינעם לעבען. עס האט זיך איהר געדאַכט, אַז פאַר טשאַרלי'ן איז דאָס צו קליין, ער זאָל זיך מיט אַזעלכע „פרייוועט אפערס“ אַבגעבען.

זי איז אהיים געקומען פון טשאַרלי'ן נאָך מעהר פערלאַזט און איינזאַם, ווי זי איז געגאַנגען צו איהם. קיין וואָרט וועגען זיך האט זי מיט איהם ניט גערעדט, און טשאַרלי'ן איז עס גאַר ניט איינפֿע- פאלען. זי האט געפרואווט אַמאָל אליין שטעלען זיך אויף די פיס, געגאַנגען זוכען אַ דזשאַב, נאָך אַז אַגאַנס פון אַ צייטונג — איז אין דער היים געווען תשעה-באַב, און די שטומע בליקען פון די קליינע שוועסטערלעך און דעם טאַטע'ס ציטערען. און וואָס איז דער

חילוק — שוין לאנג איז די שנור אויפ'ן האלז ארויפגעצויגען. זי איז געבוירען געווארען מיט דער שנור אויפ'ן האלז.

זי איז געגאנגען צום אַנקעל. זי האט מעהר ניט געפיהלט צו איהם, ווי עקעל און פּעראכטונג — דאָד איז זי געגאנגען. זי האט קלאָהר געוואוסט און געפיהלט די בעדייטונג פון דעם נאנג, די רע-זולטאטען דערפון, און זי האט געזעהן דאָס בלויע שלאָף-צימער מיט דעם בעט אויפ'ן פּיעדעסטאַל... און אפשר איז עס געווען דאָס בלויע צימער און דאָס בעט אויפ'ן פּיעדעסטאַל, וואָס האט זי גע-בראַכט צו פּערבויגען אלע בעליידיגונגען און אלע געפיהלען און געהן אליין צום אַנקעל זיך בעטען, אָז ער זאָל חתונה האָבען מיט איהר. עס איז געווען ווי דאָס בלויע צימער וואָלט איהר כּיִשּׁוּף אַנגעטאָן. יא, זי האט געבענקט נאָך דעם בלויען צימער, אין דער שטיבל, איז געהיים, טיעה אין זיך האט זי געבענקט נאָך דעם בלויען צימער מיט אַלע זיינע סודות'דיגע ליכט עפּעקטען. איהר פּאַנטאזיע האט זיך צושפּיעלט ארום דעם בלויען צימער און געמאַהלט איהר פּערשיע-דענע שרעקענדע בילדער. און דאָס בלויע צימער האט געצויגען צו זיך, ווי דער טויט דעם קראַנקען...

דער אַנקעל האט איהר, ווי דעם ערשטען מאַל, גענומען אין אונגאַרישען רעסטאָראַן. ער האט פון אלצדינג גערערט, נור ניט ווער גען דעם, צו וואָס מאַשאַ איז געקומען. ער האט איהר אפילו ניט געהאַלפּען מיט קיין וואָרט. ער האט געוואָלט האָבען די גאַנצע בעד לוינונג, אָז זי זאָל זיך טאַקע בעטען ביי איהם, און דערמאַנען מיט'ן גאַנצען מויל צו וואָס זי איז געקומען. די בעלוינונג האט ער גע-קראַגען, ווען זיי זיינען ווידער געווען אין דער גייער וואָהנונג, און ער האט זי ווידער אריינגעבראַכט אין בלויען צימער. דער אַנקעל האט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן בעט, ווי אַ תּליוֹן אויפ'ן קלאַז און געזאַגט:

— נו, דאָ קענסטו מיר זאַגען, וואָס דו האַסט מיר צו זאַגען.

— אַנקעל, איך בין גרייט חתונה צו האָבען מיט דיר, — האט

מאַשאַ געזאָגט.

— איז דאט סאָ, בין איך שוין ניט מעהר צו אַלט פאַר דיר?

— אַנקעל —

— איך וויל וויסען אָפענע ווערטער, אַ קלאַהרע סיטואַציע, פאַר וואָס האָסטו פּרייהער ניט געוואָלט, און איצט ווילסטו יא? איז עס דערפאַר, ווייל דיין „פאַ“ האָט דיר גענויט דערצו? זאָג מיר — אַבער, אַנקעל, פאַר וואָס רעדסטו דו אזוי צו מיר?

— איך וויל עס וויסען. עס מוז דאָך זיין אַ „ריזאָן“, פאַר וואָס יעצט ווילסטו יא מיט מיר חתונה האַבען און פּרייהער האָסטו ניט געוואָלט?

— דער „ריזאָן“ איז, ווייל — איך ליעב דיר I — האָט מאַשאַ געזאָגט פּערשעהמט.

— ווי וואָס ליעבסטו מיר, ווי אַן אַלר נור אַנקעל, אָדער ווי צו מאַז, מיט וועלכען מען וויל הייראטן?

מאַשאַ האָט אויפּגעהויבען איהרע גרויסע אויגען צו איהם און געזאָגט:

— פאַר וואָס פּרענסטו מיך אַזעלכע פּראַגען? דו ווייסט עס אַליין.

— איך ווייס עס שוין גאָר ניט אַליין. פּרייהער האָסטו מיך אַנגערש געליעבט.

— פּרייהער בין איך אַ קינד געווען — האָט מאַשאַ געענטפּערט אין דער שטיל.

— און יעצט?

מאַשאַ האָט געקוקט אויף איהם און דערקענט אין איהם דעם אַלטען „אַנקעל“. זי האָט זיך דערמאַנט די סצענע, ווען זי איז אַ קינד געווען און ער האָט פּערשעהמט איהר פאַטער אין איהרע אויגען, און זי דענסטמאָל האָט זי זיך געוואָלט אויפהויבען און שרייען איהם אין פנים אַרײַן: „ביעסט, דאַג“, נור אַ געפיהל פון נקמה אין זיך. אַליין האָט זי גענויט צו שטעהן און אויסצוהאַלטען די אינקוויזיציע. זי האָט געשוויגען.

— און וואָס יעצט? — האָט דער אַנקעל נאָך אַמאָל געפּרעגט. — וואָס, יעצט?

— און ווי אזוי האָסטו מיך יעצט ליעב?

— יעצט האָב איך דיר ליעב, ווי אַ מאַז מיט וועלכען מען

וויל הייראטן — האָט זי געקוקט גלייך דעם אַנקעל אין פנים אַרײַן.

— ווי א מאן — האט דער אנקעל איהר נאכגערעדט. ער איז
 צוגעגאנגען. זי ארוםגענומען און טיעף איהר געקושט אין מויל
 אריין...
 מאשע איז אוועקגעגאנגען פון אנקעל און זי האט געהאט דאס
 געפיהל, אז יעצט מעג זי שוין אלעס מאכן. און זי איז מאמע געווען
 פעהיג אויף אלעדינג...

(ענדע פון צווייטען טהייל).

דריטער מוהייל

1.

מאן און ווייב.

מאשא האט געשוואנגערט (עס איז שוין געווען צוויי יאהר נאך דער חתונה). און אנקעל מאזעס האט געציטערט איבער איהר, ווי מען ציטערט איבער א קליין שוואך קינד. ער האט ניט געקענט איינזיצען אין געשעפט און יעדער פערטעל שעה האט ער זיך גע-לאזט פערבינדען מיט דער היים, און געפרעגט דורכ'ן טעלעפאן אויף מאשא'ן און אנגעזאגט: „מאשא לעבען, פליען, בעוועג זיך ניט.“ געהערט, אז אלעס איז גוט אין דער היים, האט ער זיך בערוהיגט און איז ארויף צו די שניידערס, און שפאס געמאכט מיט די לאנדס-לייט:

— נו, שלמה'לע, וואס שווייגסטו, זינג אב דיין קדושה'לע.

עס האט זיך בעמערקט א וואונדערליכע ענדערונג אין זיין כאראקטער פון טאג צו טאג, זייט דער אנקעל האט חתונה געהאט. ניט נאר איז זיין בעציהונג צו מענשען געווארען אז אנדערע. נאר דאס אויסערליכע זיינס האט זיך אפילו געענדערט. דאס געזיכט זיינס האט אנגענומען אז אנבליק מעהר פון מענשליכען געשטאלט. עפעס א ווייכעס און אז אונבעהאלפענעס האט זיך אריינגע'גנב'עט צווישען די פעטע פאלדען פון ארום זיין מויל, און די טיעף איינגע-זונקענע אויגען — דאס פנים האט שוין מעהר ניט געשראקען. ווי א ווייכע ווייבליכע האנד וואלט ליעבע איינגעקנאמען אין די קנייטשען פון זיין פנים און צערטליכקייט איינגעהויכט אין זיי. צערטליכעס

פון איהר וועזען. און עס איז געווען אזוי ווי ער וואָלט בייטאָג פערשפּרייט ארום זיך די לעבע און ווייכקייט וואָס ער האָט פון ערנעץ אַ געהיימען קוואַל איינגעזאָפּט. אַנקעל מאַזעס האָט געשמייט כעלט, געשמייכעלט צו זיינע מענשען. אַנקעל מאַזעס איז געוואָרען פריינדליכער, און וואָס אַ טאָג האָט מען פּערלאָרען פאַר איהם די אימה און דעם רעספּעקט, און אויפגעהערט זיך צו שרעקען פאַר איהם.

נור אַם מעהרסטען האָט זיך געפיהלט די ענדערונגען אין אַנקעל מאַזעס זייט מאַשאַ האָט אָנגעהויבען צו שוואַנגערען. פון ערשטען טאָג אָן האָט מען עס באלד געוואוסט אין סטאָר און ביי די שנייד דערס אויבען און ביי אלע לאַנדסלייט. און געוואוסט האָט מען עס דורך אַנקעל מאַזעס' האַלטען זיך, דורך זיין אונרוהיגקייט, דורך זיין יעדעס מאָל אַנקלינגען אהיים און דורך זיין גוט שמייכעלע, און מען האָט אָנגעהויבען צו לאַכען פון איהם הינטער דעם רוקען און גערוימט-זיך אין די אויערען פּערשיעדענע סודות, און געוואָרען בליקען אין געהיים אויף סעם'ען.

נור אויף סעם'ען האָט מען מורא געהאט צו קוקען. עס איז געווען, ווי סעם וואָלט איבערגענומען אין זיינע הענד אריין די ליי צעם, וועלכע אַנקעל מאַזעס האָט אָבגעלאָזט. אַנקעל מאַזעס האָט זיך וואָס אַמאָל מעהר פּערלאָזט אויף סעם'ען אין די ביזנעס. סעם איז ניט בלויז געוואָרען דער „אינסייד מען“, נור ער האָט איינציגווייז איבערגענומען די בעשטעלונג פון דרויסען. סעם האָט דורכגעקוקט די אָרדערס. סעם האָט אַרויסגעשיקט די סייַלסלייטע איבער'ן לאַנד, און ביסלעכווייז איז סעם געוואָרען דער ריכטיגער „באַס“ אין סטאָר, און מורא האָט מען געהאט פאַר סעם'ען מעהר ווי פאַר'ן אַנקעל.

אַנקעל מאַזעס האָט זיך אין די לעצטע צייט אָנגעהויבען צו אינטערעסירען מיט אַזעלכע זאַכען, וואָס גיבען ניט קיין פּרעסטיזש אַ ביזנעס-מאַן, פאַר וועלכען מען זאָל דרד-אַרין האָבען. אַנקעל מאַזעס איז געוואָרען רעליגיעז, אינטערעסירט זיך מיט דער שוהל פון די לאַנדסלייט, און דאַס וואָס ער האָט ניט געהאַלטען צו דער חתונה, האָט ער יעצט געוואָלט אויספיהרען — קויפּען די קוזמינער לאַנדסלייט אָן אייגענע שוהל. ביז איצט איז ער נאָר געווען דער „פּרעזידענט“ פון די קוזמינער לאַנדסלייט אויפ'ן פּאַפּיער. זייט נאָך

דער חתונה האט זיך אַנקעל מאַזעס אַננהויבען אינטערעסירען מיט דער סאַסייעטי, און אַריינגעלעגט זיינע גאַנצע ביונעס־פּעהינגקיי־טען און אויסגענוצט זיינע „ביונעס עקספּיריענס“ פאַר'ן „בענע־פּיט פון דער סאַסייעטי“. אַנקעל מאַזעס האָט געקויפט פאַר דער סאַסייעטי אַ נייעם פּלאַץ פאַר אַ סעמעטערי און האָלב דערפון גלייך פּערקויפט אַן אַנדער סאַסייעטי, און דערפון אזוי פּיעל געלך פּער־דענט, אַז די קוזמינער סאַסייעטי האָט געקראָגען איהר סעמעטערי לאַטס כּמעט בחינם. יעצט נוצט ער אויס זיינע גאַנצע סוּחרי'שע פּעהינגקייטען אַרויסצוקריגען אַ שוהל פאַר דער סאַסייעטי. ער האָט שוין דורך אַ ביונעס טריק געקראָגען אַ פּלאַץ אויף אַ שוהל כּמעט בחינם און יעצט האַנדעלט ער דאָס אונטער אַ טויש צו מאַכען אויף אַ הויז. אַנקעל מאַזעס וועט קריגען אַ שוהל פאַר די לאַנדסלייט. און זייט אַנקעל מאַזעס אינטערעסירט זיך מיט די קוזמינער סאַ־סייעטי, איז די סאַסייעטי געוואַקסען, רייך געוואָרען און האָט שוין אַיינגעשלונגען אַ פאַר אַנדערע קלענערע סאַסייעטלעך. זיינע פּערדיענ־סטען פאַר קהל'שע אַנגעלעגענהייטען האָבען איהם באַלד בעריהמט געמאַכט אַרויס פון די גרענעצען פון קוזמינער לאַנדסמאַנשאַפט. אַנ־דערע סאַסייעטים פּרוואַוען פּעראַינטערעסירען אַנקעל מאַזעס אין גרעסערע אונטערנעהמונגען פאַר טובת הכלל. אַנקעל מאַזעס איז שוין ווייט־טשערמאן פון אַ מושב זקנים, אַ טרעזשורער פון אַ תּלמוד תּורה און אַ דירעקטאָר פון אַ קליינעם האַספּיטאַל — און זיין בע־דיהמטהייט אלס פּילאַנטראָפּ און כלל־מענש וואַקסט אין שטאַרט. זעלבסטפּערשטענדילך האָט אַנקעל מאַזעס אַכגעשניטען יעדע בעציהונג מיט יענער וויבעל, וועלכע האָט געהאַט פּרעטענזיעס צו איהם וועגען קינדער. אַנקעל מאַזעס האָט ליעב געקראָגען זיין היים און זיין וויבעל, און איז געוואָרען אַ מאַראַלישער מענש. ער האָט ליעב געהאַט די ריינקייט פון זיין שטוב, און ניט געקענט פּער־שטח ווי אזוי האָט ער געקענט אַמאָל אַנדערש לעבען. און דער־מאָגענדיג זיך זיין אַמאָליגעם לעבען, האָט ער זיך אַבגעשאַקעלט דערפון און געהאַלטען פאַר אַ שלעכטען חלום. אַנקעל מאַזעס האָט געפּרעדיגט מאַראַל צווישען זיינע מענשען, זיינע לאַנדסלייט. מיט דער צייט איז ער געוואָרען אַ שופּט און אַ פּאַטריאַרך צווישען זיינע לאַנדסלייט. די לאַנדסלייט האָבען איהם פּערטרויט זאכען וועגען

זייער אינטימען לעבען, און געפרעגט איהם עצות. אַנקעל מאָזעס איז אויפגעבראכט געוואָרען איבער געשעהענישען, גערופען דעם שולד־דיגען און מוסר געזאָגט. שלום געמאכט צווישען מאן און ווייב, און אָנגעזאָגט, אז אַזעלכעס זאל מעהר ניט געשעהן. און אלע מאל האָט ער געקענט קוקען דער ווייבעל, וועלכעס ער האָט מוסר גע־זאָגט, אין די אויגען אַרײַן...

אַנקעל מאָזעס איז פריה אהיים געקומען פון די ביזנעס. ער האָט ניט געקענט איינזיצען אין געשעפט זייט מאַשאַ איז אַרײַן אין די הויכע חרשים. אהיים געקומען, האָט ער געטראַפּען אַהרױ'ען מיט ראַזע'ן, וועלכע זיינען דורך דער צייט פון מאַשאַ'ס טראַגעדיע געוואָרען גאַנצע בעל־ביתים אין שטוב.

עס איז געווען א וואונדער, ווי דעם דערשלאָגענעם אידען'ס בער ציהונגען צום אלמעכטיגען אַנקעל האָבען זיך געענדערט, זייט זיין טאַכטער האָט פאַר איהם חתונה געהאַט. ניט נור האָט דער אַמאָ ליגער „מענש“ פּערלאָרען די אימה און רעספעקט פאַר'ן בעל־הבית, נור אַהרן האָט זיך כּאַלד געהאַלטען מעהר בעל־הבית אין שטוב ביים אַנקעל, ווי דער אַנקעל אַלײַן. און פון ראַזע'ן איז דאָד אַבגערעדט. זייט איהר מאַשעלע האָט חתונה געהאַט פאַר'ן אַנקעל און זייט איהר מאַשעלע איז נאָך געקומען אין אַנדערע אומשטענדען, איז ניט בלויז זי האָט זיך געהאַלטען די בעל־הבית'טע פון שטוב, נור זי האָט זיך אָנגעהויבען צו מישען אין די ביזנעס, און איז געוואָרען אַ זעהר אַני געזעהענע קראַפּט אין דעם דיפּלאַמאַטישען קאַרפּוס פון אַנקעל מאַזעס'עס ביזנעס. נאָך האָט אַנקעל מאָזעס ניט קיין צייט געהאַט זיך אוועקצוזעצען און אויספּרעגען זיך אויף מאַשאַ'ן, איז ראַזע שוין צוגעטראַטען צו איהר בעליעבטער טהעמאַ, מיט וועלכער זי האָט אַרומגעפּלאַנט דעם אַנקעל די לעצטע צייט:

— איז ווידער דאָ געווען דער שנאַרער, דער גאַליציאַנער אַכבראַש, ער האָט זיך געפּרעגט אויף דיר, מאָזעס, איד פּערשטעה ניט פאַר וואָס קומט איהם דאָס, אז ער זאל זיין דער קאַלעקטאָר? וואָס, חתונה געהאַט מיט איהם האָסטו? צו האָסטו מיט איהם אַ שידוך געטשאָן, וואָס דו מוזט זיך האַלטען מיט איהם צוגעבונדען?

— שוויגער, לאַזט מיר אָפּ. וואָס מאַכט מאַשעלע? האָט זי
 געפֿעס גענעמען? איז דאָ געווען דר. גאַלדשטיין? איד וויל, ער
 זאָל יערען טאַג אַרײַנקומען, איהר הערט, שוויגער, יערען טאַג.
 — שווער — רופט ער צו אהר'ען — גיט איהם אַ קלונג און
 דעם דאָקטאר.
 — וואָס דאַרף מען דעם דאָקטאר דאָ? זיי נישט משוגע, מאַזעס.
 מאַשאַ איז אַלל־רייט, באַדער זי גיט מיט דאָקטוירים. דר. גאַלד־
 שטיין וועט שוין קומען ווען מען וועט איהם בעדאַרפען.
 — ניין, איד וויל יערען טאַג זאָל ער קומען — האָט דער אַנקעל
 געזאָגט מעהר פאַר זיך, און איז אויף די שפּײַז־נעגעל אַרויפגעגאַנגען
 אויף די טרעפּ, וואו דאָס שלאָף־צימער איז געווען.
 נור באלד איז ער געבליבען שטעהן פאַר די טרעפּ מיט אַ פרע־
 הענדע מינע, און געקאווערט פאַר שרעק און פּרייד:
 — פאַמעליך, מאַשאַ, פֿליעז לויף גיט — האָט דער אַנקעל גע־
 זאָגט אונרוהיג און גיט ווילענדיג פּערשפּרייט די הענד — ווי ער
 וואָלט געוואָלט בערייט זיין אויף יעדע סיבה.
 פון די טרעפּ אַראָב איז אַראַכגעקומען מאַשאַ. זי איז גיט גע־
 ווען פאַרזיכטיג ווי דער אַנקעל האָט געוואָלט. זי האָט נישט געענט־
 פּערט אויף זיין פּרעגענדיגען פּרעהענדיגען בליק. זי האָט איהם
 גיט אַנגעקוקט — זי איז ווייטער געגאַנגען און איז אַרײַן צו איהרע
 עלטערען אין עס־צימער.
 אַנקעל מאַזעס איז איהר גאַכגעגאַנגען און געשלאָנגען פאַר זיך
 די ווערטער:
 — מאַשאַ לעבען, ווי פּיהלסטו זיך היינט? איד האָב געהייסען
 אַברופּען דר. גאַלדשטיין.
 — מען בעדאַרף גיט דעם דאָקטאַר. טאַטע, זעץ דיר אַוועק.
 — מאַשאַ לעבען, וואָס אַרט עס דיר?
 — פֿליעז, באַדער מיר גיט — און זי האָט אַנגעקוקט איהר מאַן
 — זעץ דיר אַוועק — און דער אַנקעל האָט זיך אַוועקגעזעצט.
 מאַשאַ האָט זיך אויך געענדערט דורך דער צייט פון איהר
 חתונה. עס איז געווען, ווי דער אַנקעל האָט אויסגעווינען פון איהר
 די מידעלשע צערטליכקייט און איינגעהויכט אין איהר פון זיין מענ־

ליבע ברוטאָליטעט, און דאָס האָט מען אָנגעזעהן אין ביידענס געזיכט. איז דעם אָנקעל'ס פנים בעשטראַהלט געוואָרען מיט אַ מענשליכע אונבעהאַלפענקייט, איז פון מאַשא'ס געזיכט דורך דער צייט פון איהר חתונה אויסגעלאָשען געוואָרען יענע מיידעלשע צערטליכקייט. זי איז שטאַרקער געוואָרען און פולער ווי אַ רייפּע שטאַרקע פרוכט, כאַטש איהרע אויגען האָבען אויסגעדריקט אַ בליק פון שרעק, ווי זי וואָלט פאר עפעס מורא געהאַט, וואָס שאַפט זיך אין איהר — נור איהר פנים האָט אויסגעדריקט די בערייטקייט זיך צו בעשיצען. איהר הויכע שטאַרקע פיגור און איהר דיצירענדער בליק האָט אויסגעדריקט הער-שאַפט.

און דאָס טראַגען האָט נאָך מעהר צוגעגעבען און פערשטאַרקט דעם איינדרוק פון איהר געביטערישע הערשאַפט, וואָס זי האָט פער-שפּרייט ארום זיך, ווי אַ טראַגענדע הערשענדע מאמע — וואָס ווייסט: אז זי בריינגט לעבענס אויף דער וועלט.

אַנקעל מאָזעס האָט געהאַט צו איהר אַן אבשיי און אַ דרד-אַרץ. ווי מען האָט צו עפעס אונפערשטענדליכעס, רעליגיעזעס, מיסטערי-שעס, זייט זי טראַגט. ניט בלויז האָט איהם אַרוםגענומען עפעס אַ אונפערשטענדליכעס צערטליכעס געפיהל צו זיין אייגען בלוט און פלייש, צו זיין צווייטען איד, וועלכעס ליגט אין די טיעפע פערבאַרד גענישען ביי דער מיידעל — און זי האָלט עס אין זיך און שענקט עס לעבען, נור אַ רעליגיעזעס מיסטישעס אימה פאר דעם, וואָס טהוט זיך מיט מאַשא'ן איצט, פאר דעם אונפערשטענדליכען און אונבע-וואוסטען וואָס וועבט זיך אין איהר, וואָס גאָט טהוט מיט איהר דאָס וואונדער און בעשאַפט דורך איהר אַ לעבען.

דאָס האָט איהם שוואַך געמאַכט און אונטערטהעניג געמאַכט צו איהרע פיס. דאָס און נאָך עפעס.

אַנקעל מאָזעס האָט געהאַט אַ גרויס בענקשאַפט נאָך ריינקייט, זייט ער האָט חתונה געהאַט פאר מאַשא'ן. פונקט אזוי ווי ער וואָלט זיך אָבגעוואָשען פון אַלע מיאוס'ע געפיהלען וואָס איז ביי איהם איבערגעבליבען פון זיין פריהערדיגעם לעבען. און מאַשא, די יונגע אונשולדיגע מאַשא, וועלכע ער האָט ערצויגען ביי זיך און מיט איהר חתונה געהאַט, מאַשא איז געווען ביי איהם דער סימבאָל פון רייני-קייט. ביי איהר האָט ער זיך גערייניגט פון זיין גאַנצען מיאוס'ען

און ז'נדיגען לעבען. ניט נור זי אליין, איהר צימער אין וועלכען זי האט געוואהנט, די זאכען וואס זי האט בעריהרט, די קליידער וואס זי האט געטראגען, האבען אין איהם ערוועקט א געפיהל פון רייני-קייט. די בעריהרונג מיט ריינקייט האט איהם אנגעשטעקט און ער איז נעטריבען געווארען צו זויבערקייט — און געבענקט נאך איהר, און דאס האט איהם אונטערטעהעניג געמאכט, שוואד געמאכט און מענשליך געמאכט.

נור א גאנץ אנדערעס בעטריעב האט אבער געיאנט מאשא'ן. זי האט זיך אויך צו עפעס אנגעריהרט — און די פאלגען זיינען געווען גאנץ אנדערע.

2.

יעדע בעריהרונג און מיט געוואלט געבראכטע צערטליכקייט, האט צוערשט ארויסגערופען ביי איהר עקעל און דערנאך גלייכגיל-טיגקייט.

זי האט געהאן וואס מען האט פערלאנגט פון איהר, ווייל עס האט זיך איהר געדאכט, אז ווען זי איז געגאנגען צום אַנקעל און בע-שטאנען חתונה צו האבען מיט איהם, איז זי איינגעגאנגען אויף אלעס, און זי האט זיך געהאלטען פאר א קרבן. איז אין אנהויב פון איהר חתונה געלעגען א שטילע ליידענדע שיין אויף איהר — דער שיין פון א קרבן, וואס האט זי דעל און געהאט געמאכט. האט דער אַנקעל איינציגווייז דעם הייליגען שיין אויף איהר פערשוועכט, אויסגעלאשען. ער האט אויפגעוועקט אין איהר א ריין, אבער דר. גאלדשטיין'ס עלעקטרישע מאשינען, וועלכע האבען געווארעמט און אויפגעפרישט אַנקעל מאַזעס איינגעשלאָפּען בלוט — (וואס דער אַנקעל האט גע-נומען אין געהיים) — זיינען ניט בכה געווען יונג צו מאַכען דעם אַנקעל. האט ער געוועקט זי פון איהר מיידעלשען חלום און איז ניט אימשטאנד געווען צו שאפען פאר איהר אן אנדערע, א וואהרען חלום... זי איז געווען ווי א געבעטענע כלה צו דער חתונה — און קיין חתן איז ניט געווען... ווי א יונגער פרישער שפראצלינג, איבער וועלכען מען פערדעקט א גלעזערנע באנע, טען פיטערט די ערד פון

שפראַצלינג, מען ווארעמט די וואַרצלען, אבער די צווייגען זיינען
איינגעצאמט אין אַ גלאַז...

מיט יעדער בעריהרונג איהרער, מיט יעדער צערטליכקייט, האָט
זי איהם ערדלעך און שעהנער געמאכט, האָט זי אין איהם איינגע-
פלאַנצט נייע בענקענישען צום לעבען, און זי אליין איז העסליכער
און גראַבער געוואָרען. ווי אַ פּרעה אַ נאַקעטער, וואָס באַדט זיך
ביינאַכט אין קינדער־בלוט, האָט זיך דער אַנקעל בייטאַג אַרומגעדרעהט
אַ גוטער, אַ שיינענדער און אַ שמייכלענדער, בעסער צו גאָט און צו
לויט. זיין האַרץ, גענעהרט מיט קינדער־בלוט, האָט ער האָט גע-
טרונקען ביינאַכט, איז וויכער געוואָרען, פיהלענדער און מענשלי-
כער... אזוי האָט מאַשאַ געקאַרמעט יעדע נאַכט מיט איהר מי-
דעלשע אונשולד און ערדלע יונגקייט טראַפּענווייז אַ פּרעמדען אַלמען
פּערדארטען דאָרן. דער דאָרן האָט אַנגעהויבען צו בליהען און אַליין
איז זי געוואָרען פּערטריקענט.

די ערשטע צייט האָט זי זיך געשעהמט. זי האָט געמיינט, אַז
אלע ווייסען, אלע זעהען איהרע מיידעלשע פּערבאַרעגנישען וואָס דער
אַנקעל האָט ענטפּלעקט, און עס ליגט נאַקעט אַפּען פאַר דער גאַנצער
וועלט — האָט זי זיך בעהאַלטען אויף גאַנצע טעג אין שטוב, אַבגע-
שלאָסען זיך פון מענשען, געשעהמט זיך צו קוקען אין שפּיעגעל אַרײַן,
איהר אייגען פנים צו זעהן, איהרע אייגענע שוועסטער צו זעהן.

דערנאָך האָט זי אַרומגענומען אַ בענקעניש נאָך איהרע מי-
דעלשע יאַהרען. זי האָט זיך ליעב געהאַט אַנצוטעהאַן ווי אַ מיידעל,
אזוי ווי ווען זי איז נאָך געווען אין פּאַנסיאָן, און דערמאַנט זיך יעדע
קלייניגקייט, וואָס עס קאַמ פּאַסירט מיט איהר ווען זי איז געווען אַ
מיידעל. די געשפּרעכען מיט איהרע חבּר'טעס, דאָס שפּיעלען זיך מיט
טשאַרלי'ן, און דאָס אויסלאַכען איהם — יעדע קלייניגקייט האָט
אַרויסגערופען ביי איהר אזוי פיעל אַנגענעהמע עראינערונגען. זי
פּלעגט זיך איינשליסען אויף גאַנצע טעג, אַרויסנעהמען איהרע שוהל-
ביכער און שול־העפּטען, וועלכע זי האָט בעהאַלטען אלס אַנדענקען,
אַלטע בריעף, וואָס זי האָט אַמאָל געקראָגען פון חבּר'טעס, גע-
בורטס־טאַג געשענקען, סוואַועניערס און אַנדערע אונשולדיגע שפּיע-
לערייען, און דערמיט אויסגעפּילט איהרע לעערע בענקענרע טעג.

אפטמאָל האָט זי געקלעהרט וועגען טשאַרלי'ן, און פֿרוּבירט זיך פֿאַרשטעלען אין איהר פֿאַנטאַזיע, וואָס עס וואָלט געווען ווען זי וואָלט ניט חתונה געהאַט מיט'ן אַנקעל. אַ גאַנץ אַנדער לעבען. זי האָט זיך געזעהן אַלס אַרבייטער־מיידעל. זי איז אַ סטענאַגראַפֿערין און אַרבייט אַכט שעה אַ טאָג אין אַן אָפּיס און העלפט טשאַרלי'ן ער זאָל קענען ענדיגען קאַלעדזש. און יעדען אַרנאַכט וואַרט ער זי אַב פֿאַר'ן אָפּיס, און זיי געהען ביידע עסען אין אַ ביליגען לאַנטש־רום, געהען צוזאַמען אויף אַ שאַן אַדער אַ לעקטשור, אַדער צוזאַמען אין ביליג־אַטעק אַרײַן. אַפטמאָל, ווען זי ווײַל זיך עפֿעס קויפֿען, טרעפֿען זיי זיך שבת נאַכמיטאָג פֿאַר דער טהיר, פֿון אַ גרויסען מאַגאַזין. זי האָט אַב־גענומען דעם „ענוועלפֿאַפֿ“, קלייבען זיי אויס אַ סוט פֿאַר איהר, טשאַרלי מוז זאָגען אויב עס געפֿעלט איהם, און זי טהוט גלייך דעם סוט אַן. און טשאַרלי דעם נייעם „געקטאַי“ און זיי געהען צוזאַמען אויף אַ מאַטינע...

דערנאָך איז איהר דאָס לעבען לאַנגווייליג געוואָרען. בייטאַג, ווען דער אַנקעל איז ניט געווען, האָט זי געקענט אויספֿילען איהרע טעג מיט חלומות — אין די אַבענדען איז איהר לאַנגווייליג געווען. עס האָבען איהר דערעסען די פֿאַרצעליענע הינד און קעץ און דאָס נאַרישע געשליפענע גלאַז וואָס האָט געפֿינקעלט פֿון אַלע ווינקלען און וואָס איז שטום געווען, האָט גאָר ניט געקענט זאָגען, און איז אַלע טאַג עהנליך געווען און קיינמאָל זיך ניט געענדערט. אַלע אַבענד, די זעלבע צימערען, די זעלבע לאַמפֿען און דער זעלבע „אַנקעל“. דאָס זעלבע שמייכלען מיט'ן זעלבען „מאַשאַ דיער, דאַרלינג“. די לאַנגווייליגקייט מיט דעם אַלטען אַנקעל איז געווען ניט צו דער־טראַגעדיע. זי האָט געקריגען קאַפֿ־שמערצען יעדען אַבענד פֿאַר לאַנג־ווייליגקייט, ווי מען קרייגט פֿון אַ שלעכטען ריח... יעדער אַבענד דאָס זעלבע: דאָס נאַרישע עפֿען, צו וואָס און צו ווען — טהיילמאָל מואווייעס, אַפטמאָל די זעלבע אַהן פֿרייד און אַהן לוסט טאַטע־מאַמע, וואָס פֿייניגען זי מיט איבערטריבענער גוטסקייט און אונטערטעה־ניגקייט. די מאַמע טרייבט פֿאַליטיק וועגען די אַנגעשמעלטע אין די ביזנעס און וועגען די לאַנדסלייט אין דער משפּחה, און דער אַנקעל זאָגט גראַבע וויצען מיט'ן טאַמען. און דאן די פֿערשעהמטע און שטאַכטערנע נעכט, פֿערשעהמט דורך רפואות געטריבענעם רייז און

בעלידינט דורך אהן כוחות'דיגע תאוה — ווי זי איז געווארען דער-
ווארעמט מיט די אהר'ביינענדיגע שטראהלען וואס גליהען פון א
פראסט שטיק גלאז, און זי איז געווען ווי א יונגער שטארקער אַקס,
וואס ווערט געפיטערט מיט פאפיערען גראז...

אפטמאל איז אריינגעקומען אין די אבענדען סעס. שוין לאנג
האט ער זי פערפאלגט מיט זיינע שטום'דעדענדיגע בליקען. און אז
דאס לעבען איז איהר געווארען לאנגווייליג, האט זי זיך אנגעהויבען
צוצוקוקען צו די שטום'שנארענדיגע בליקען. דאס פנים איז גע-
ווען דאס זעלבע ווי דעם אנקעל'ס, נור אינגער און קרעפטיגער, די
נאז'לעכער האבען נאך געציטערט, און די אונטערשטע ליפ האט גע-
ציטערט פאר שטארקייט און פרישקייט. געווען איז ער, דער אנקעל—
נאך אינגער און ברומאלער, און גערעדט א סך און געלאכט א סך אין
די אבענדען, און האט געוויזען זיינע שטארקע ווייסע צייהן וואס הא-
בען ארויסגעקוקט פון די נאקעמע ליפען. און האט זי זיך אפטמאל
געוואלט פערגעסען, האט זי זיך פארגעשטעלט דעם אינגערען און
ברומאלערען אנקעל...

סעס האט אויסגעפיהרט דעם קאזין מאנעס' עצה: „מאך דיך צו
צו דער יונגער ווייבעל; וואס רן האסט ניט געקענט דערגרייכען
ביים אלטען, וועסטו דערגרייכען דורך איהר...“ און ווי ער האט נור
געהאט א געלענעהייט, האט ער איהר ארויסגעוויזען אויפמערקזאמ-
קייט. צוערשט אויס איבערגערעכענמקייט פאר די ביזנעס. נור אז
ער האט זיך אנגעהויבען צוצוקוקען צו איהר, צו איהר שטילקייט
און צו איהר ליידענדען שוויגען, האט עס ביי איהם עפעס געריהרט.
ער האט זיך פערליעבט אין איהר. און צוליבע איהר אַבגעלאזט דעם
שירוד, וואס ער האט געטהאן אויך פאר אַ ביזנעס'קארירערע. דאס
געפיהל צו איהר האט איהם דיקטירט ווי זיך צו האלטען. ער האט
געשוויגען, ניט געוואגט מיט קיין ווארט אָדער מיט קיין געוועגונג
צו בעלידיגען זי אָדער געבען אנצוהערען פון זיינע געפיהלען. ער איז
אפטמאל געווען מיט איהר אליין, זי אפט אַהיים געפיהרט פון גע-
שעפט, פערבראכט מיט איהר אין די אבענדען ווען דער אנקעל איז
געווען פערנומען מיט זיינע מיטינגען אין פערשיעדענע סאַסיאַציאָנען.
ער האט איהר פערטרויט פון זיינע פלענער און עצה געפירענע ביי
איהר וועגען זיין שירוד. דאָס האָט זי געקענטער געמאכט צו איהם,

און סעם איז איהר געוואָרען און אמת'ער, איבערגעגעבענער פריינד. זיין געפיהל צו איהר איז אזוי שטארק געוואָרען, אז דער יונג איז גרייט געווען אלצדינג צו טהאָן פאר איהר. ער האָט צוליעב איהר אָנגעהויבען זיך אַנדערש אויפצופיהרען. אנשטענדיגער און שעהנער. ער האָט זיך פאר איהר געוואָלט אויספיינען און ניט געוואוסט מיט וואָס, האָט ער אָנגעהויבען צו געהן אין אַ דייטשען טעמפעל דאוונען. געמיינט, ער וועט דערמיט מאַשאַ'ן געפעלען. געלערענט זיך ענגליש שרייבען, און אפילו גענומען ביכער צום לעזען. אין זיין קליידען זיך האָט ער זיך אויף גענדרעט. און צו איהר האָט ער ארויסגע-וווּזען אַ שטילע, איבערגעבענע געטריישאפט, און די געטריישאפט האָט איהם ערלער און שעהנער געמאכט...

3.

אין הויז איז געווען שטיל. די דיענסטען זיינען געגאנגען אויף די שפיץ פינגער, ווי א טויטער וואלט געווען אין שטוב, נור פון א ווייט, ווייט צימער וואָס איז געלעגען אין אַ ווינקעל פון הויז האָט זיך געהערט אַ בעוועגונג, אַ פערשטיקטע בעוועגונג, אַ טהיר האָט זיך אויפגעמאכט און צוגעמאכט, אַ כלי האָט געקלימפערט, אַן ערנסטער בעפעהל איז אַ שטילען טאָן און טריט, טריט אויף די פינגער.

אין וואַל, וועלכער איז געווען זעלטען בענוצט, און די קאלטקייט פון אונבעוואָהנהייט האָט אונגעהייליך געמאכט, האָט זיך דער אַנקעל אַרומגערעהט איבער'ן שטוב, געביסען זיך די נעגעל פון אונגע-דולדיגקייט, און דאָס פנים איז בלייב געווען און אויסגעמאטערט פון אַ פאַר נעכט ניט שלאָפען. זיינע אויגען האָבען געשטראַהלט פאַר שרעק און האַפנונג. ער האָט געביסען די פינגער און געמורמעלט פאַר זיך:

— טאַטע, מאמע — גאָט — העלף מיר. — איד וועל אַלץ טהאָן, אַלץ, אַלץ, אַלץ — נור העלף מיר — לאָז זי ניט פייניגען; טאַטע — לאָז זי ניט, עס איז דאָך אַ רחמנות — אוי-אוי-אוי.

אין צווייטען צימער האָט זיך געהערט טריט און עס איז ווער
 דורכגעלאָפֿען, דער אַנקעל איז ארויס.
 — וואָס הערט מען, שוויגער? — וואָס?
 — גאָט העלפט אונז, משה, גאָט העלפט אונז — שווייג, דער
 דאָקטאָר איז דאָרטען.

— אוי, גאָט, האָב רחמנות! — טאַטע, מאַמע, איינציגער.
 אין איין מינוט איז דורכגעגאַנגען זיין לעבען פאר איהם. ער
 האָט זיך דערמאַנט אַלצדינג וואָס ער האָט געטהאָן, און עס האָט
 זיך איהם געדאַכט, אז עס שטעהט ווער הינטער איהם און לאָזט
 איהם ניט צוקומען צו אַ תּכּלית אין לעבען. לאָזט איהם נישט ווערען
 דאָס, וואָס ער וויל. ערשט יעצט זעהט ער דאָס. ער האָט ניט גע-
 וואוסט דערפון.

ער האָט געבענקט נאָך אַ בעסערען לעבען דורך דער נאַנצער
 צייט, וואָס ער האָט זיך געשטעלט אויף די פיס, נור עס האָט ווער
 ניט צוגעלאָזט דאָס לעבען, און יעצט, אז ער האָט עס שוין געפונען,
 אז ער איז שוין אין דעם נייעם לעבען — און עס בעדאַרף קומען דאָס
 וואָס ער האָט אזוי געהאַפט דערויף, אז עס וועט קומען — אַ קינד
 פון איהם; זיין אייגען קינד פון ריינקייט, מיט וועלכען ער וועט זיך
 ניט דארפען בעהאַלטען; זיין אייגענער איד — אַ נייער און אַ יונגער
 — זיין אייגענער איד וועט נאָך אַמאָל געבוירען ווערען, וואָס וועט
 געבען אַ טעם און אַן אינהאַלט צו זיין נאַנצען געוועזענעם לעבען; איצט,
 אז עס קומט די מינוט, האָט ער מורא, אז אימיצער וועט ניט לאָזען
 — עס וועט געשעהן אַן אומגליק.

— ניין, טאַטע אין הימעל — וועסט מיר מוחל זיין — איד וועל
 אלעס טהאָן. גאַנץ אנדערש, גאַנץ אנדערש לעבען — לאָז מיר, טאַטע
 אין הימעל, לאָז מיר — העלף מיר, העלף מיר!

מיט יעדע שטונדע וואָס עס האָט לענגער געדויערט מאַשא'ס
 ענטבינדונג — איז איהם אַלץ קלעהרער געוואָרען וואָס מאַשא און
 דאָס נייגעבוירענע בעדייט פאר איהם. ער האָט געהאַט דאָס געפיהל,
 אז ניט אַ פרעמדער לעבען, נור זיין אייגענער לעבען ווערט דארט
 אונטער די פערמאַכטע טהירען געבוירען אדער געטויטעט. זיין
 ווייטעם לעבען אין דער פערנאַנגעהייט און זיין ווייטעם, ווייטעם לע-
 בען אין דער צוקונפט — אלעס, וואָס קומט נאָך זייהם ליגט אין מאַ-

שא'ם שוים — און דארטען ווערט עס יעצט בעשאפען אדער געטוי-
 מעט. מיט יעדע שטונדע וואָס האָט לענגער געדויערט, אלץ געלויטער-
 טער איז ער געווארען, דער שווערער אנקעל — און געדיינגט פון זיין
 זינדיגעס לעבען, און געאיידעלט אין בענקשאפט נאָד ריינקייט. אין
 מאשא'ס קרעכצען האָט ער געהערט די שטים פון זיין אייגענע נשמה,
 וואָס לויטערט זיך איצט אין פיין. עס איז זיס געווען די וועהטאגען,
 וואָס די קרעכצען האָבען איהם געשמיסען. ער האָט זיך דערמאָנט
 זיינע קינדערייַאהרען. זיין מאמא'ס אויסגעמאטערטע געזיכט האָט
 ער געזעהען פאר זיך און דעם שבת פאר-נאַכט. אלצדינג ארום איהם
 איז געווען ווי אמאל שבת פאר-נאַכט. ניין, ווי ערב יום-כפור, אמאל,
 אמאל — אין די אלטע היים, ווען ער איז נאָד אַ קינד געווען, ער גע-
 דענקט עס נאָד—די גרויסע יאהר-צייט ליכט אין אַ מעשענעם ראנדעל
 אין זאמד — שמעהט אויפ'ן ווייס געדעקטען טיש און די מאמע אין
 אַ ווייסען הויב בענשט ליכט און וויינט — און ער איז אַ נייע צי-
 טענע קאפאטע, וואָס דער טאטע האָט איהם געקויפט ביי אַ קרע-
 מער — שמעהט אין אַ ווינקעל פון שטוב מיט'ן גרויסען מחזור אין
 האַנד — און שעמט זיך פאר די מאמא'ס ווייסע הויב און פאר די
 מאמא'ס טרעהרען — ער האָט היינט מערען געריסען אויפ'ן פעלד,
 און עפעל גע'גנב'עט — ערב יום-כפור עפעל גע'גנב'עט פון אַ שמעל
 אראָפּ, און די מאמע בענשט דאָס גרויסע יום-כפור ליכט.

דאָס זעלבע געפיהל האָט ער אויך יעצט געהאט — מאשא'ס
 ריינקייט, איהרע קרעכצען און פיין — און ער — ער האָט עפעל
 גע'גנב'עט...

נור טריט הערען זיך, אַ רעש הינטער דער טהיר — ער כאַפט
 זיך אויף — לויפט ארויס — דאקטאר גאלדשטיין אין ווייסען פאר-
 טוך מיט אויפגעשארטע ארבעל פאראויס, די שוויגער הינטער איהם,
 — מזל טוב, משה! — מזל טוב — אַ אינגעל, אַ אינגעל, אַ
 אינגעל!

— דאקטאר, יא? דאקטאר...

— יעס, יעס — מר. מעלניק — מזל טוב! — עורי טהינג אין
 אלל-רייט. שי איז אלל-רייט.

— דאקטאר דער — און שפרינגט ווי אַ אינגעל איבער די

טרעפּ.

— איין מינוט, מר. מעלניק, לאַזט זי אליין — מיר'ן באלד געהן.

— דאָקטאָר דיער! — איך וועל עס אייך קיינמאָל ניט פּער-געסען — קיינמאָל ניט, וועיט אַ מינוט — און וואָס מאַכט זי, און דאָס?...?

— שי איז אַלל-רײַט, און די בייבי איז אַלל-רײַט, וואָס האָב איך אייך געזאָגט, מר. מעלניק, איהר געדענקט? — האָט דער דאָקטאָר איהם געקוקט אין די אויגען אריין מיט אַ פּרעד געלעב-טערעל.

— איך געה טהאָן עפעס פאַר אייך אַ זאָר, אז די גאַנצע שטאָרט וועט דערמיט קליינגען — איהר וועט זעהן, דאָקטאָר.

— אַלל-רײַט, מר. מעלניק! — מיר'ן זעהן.

נור דער אַנקעל האָט איהם שוין ניט געהערט. ער איז דורכ-געלאָפּען דעם זאַל. אין עס-צימער איז איהם געפאלען אויפ'ן האַלז אהרן מעלניק מיט געוויין און קושען. אַ האַלב טויז מוהמעס, פּע-טערס, משפּחה און לאַנדסלייט האַבען איהם אַרומגערינגעלט מיט פּרייז און געשריען: מוזל טוב! מוזל טוב, אַ אינגעל — ער האָט זיך קוים אַרויסגעריסען פון זיי און איז אַרויף מיט לייכטע, איינגע-האַלטענע טריט צו די שלאָף-צימערס. הינטער מאַשא'ס טהיר האָט ער געפונען סעם'ען. דער יונג איז געשטאַנען הינטער דער טהיר — אַ בלייכער, און די טרעהרען זיינען איהם גערונען איבער'ן פנים.

— סעם, דו ביזט דאָ, סעם, מאַי באַי — אַי עם העפּפי, יור אַנקעל איז העפּפי — סעם, העפּפי.

סעם האָט איהם ניט געענטפּערט, סעם האָט איהם ניט אַנגע-קוקט, ער איז אלץ געשטאַנען אויף איין אַרם, געציטערט. די נאָז לעכער האַבען שאַרף געשלאָנגען די לופט. די ליפּען פּערביסען בייז — און די טרעהרען זיינען גערונען אין פּיעלע טראָפּען איבער די באַקען.

דער אַנקעל האָט לייכט אַנגענומען ביי דער קלאַמקע פון דער טהיר און געוואָלט זי עפענען. די טהיר איז אַבער געווען פּערשלאָסען. — געה ניט אַרײַן, אַנקעל, געה ניט, זי איז מיעד, זי שלאָפּט, אַנקעל, זי שלאָפּט — האָט איהם סעם צוריקגעהאַלטען.

— סעם, מאי דיער באי — איד בון גליקליך, איד בון דער
גליקליכסטער מעגש אין דער וועלט. איד געה אלעמען גליקליך מאך
בען. סעם, איד ווייס וואס דו ביזט פאר מיר, איד וועל דיר מאכען
פאר מיין פארטנער, סעם — איד ליעב דיר ווי א פאטער, און איז
איהם געפאלען אויפ'ן האלד און געקושט איהם.
די טהיר האט זיך שטיל געעפענט און די שוויגער איז ארויס-
געקומען.

— שוויגער, וואס מאכט זי?

— ש-ש — זי שלאפט, זי איז מיעד.

— איד וויל עס זעהן, איין אויגענד-בליק נור...

די מוטער האט פאמעליך אויפגעעפענט די טהיר און דער אנקעל
איז אריין אויף די שפיץ פינגער.

ער איז געבליבען שטעהן ביי דער טהיר. פון בעט האט מאשא
ארויסגעשיינט א בלייכע און א מיעדע, דער אנקעל האט געקוקט
אויף איהר און ניט געוואגט צו צוגעהן, ווי דארט וואלט געלעגען זיין
הייליגנהום. מאשא האט איהם ניט אנגעקוקט, איהרע אויגען זיינען
שטאר געווען און שטום און געקוקט אויף איין ארט. דער אנקעל האט
געציטערט און איז געגאנגען מיט פאמעלאכדיגע טריט — געהענ-
טער צו צום בעט — אראבגעבויען זיך און געקושט די זיידענע סאלדערע
מיט וועלכער מאשא איז געווען צוגעדעקט:

— מאשא — מיין, מיין — מיין מאמא — אויף מאשא'ס בליי-

כע באקען האט ארויסגעשלאגען א רויטליכקייט, ווי זי וואלט א קליין
קינד געווען און זי וואלט זיך פערשעהמט.

געבען מאשא'ס בעט איז שוין געשטאנען דער נייער קינדער-
וואגען, די מוטער האט אויפגעדעקט דאס זיידענע געדעקס און דער
אנקעל האט דערזעהן עפעס רויטעס, צוהיצטעס און אונפארמדיגעס.
ער האט זיך אראבגעווארפען אויף דער ערד, איינגעגראכען זיין פנים
אין דעם נייעם געבוירענעם געלעגער און געוויינט

סעם, וועלכער איז געשטאנען ביי דער אפענער טהיר, איז דאן
צוגעגאנגען מיט שטילע טריט און געשטעלט זיך איבער דעם אנקעל'ס
קאפ און אויף אריינגעקוקט אין וויעגעלע אריין...

מאשא האט געצויגען די זיידענע דעק איבער איהר קאפ און
פערשטעלט זיך דאס פנים.

4

עס איז געווען א שעהנער זומער-טאג. דאס גרויסע שלאף-צימער אין גאנקעל מאזעם' וואָהנונג איז געווען בעגאסען מיט צעבערס ליכט, וועלכע האָבען אריינגעדונגען פון די צוויי גרויסע פענסטער, וואָס זיינען ארויסגעגאנגען אין אַ ברייטע גאס ארײַן. מאַשאַ, א יונגע און שטאַרעקע מאַמע, האָט געבאַדען איהר נאַקעט פינף-מאַנאַטדיג קינד אין אַ בעקען מיט לאָהע וואַסער. דאָס קינד איז געווען געהילט אין ווייס-באַמיסמענע לײלעכלעך, אַז עס זאָל זיך ניט פערקיהלען. דאָס קינד האָט בעוואוינען דאָס וואַסער מיט זײנע שווערפעלטיגע בעווע-גונגען און עס האָט געשריען, פערקנייטשענדיג די אויגען ווי אַן אַלטער איד. מאַשאַ האָט זיך געפרעהט און געשפּיעלט זיך מיט'ן קינד, וואַשענדיג עס און גיסענדיג וואַסער אויף דעם קינד'ס קערפערעל. גרום איז געווען אַנגעוואַרפען ווייסע וועש, לײלעכער, האַנד-טיכער, און אַלצדינג אין שטוב האָט געשמעקט מיט רײנקייט און מיט מומער-ליכקייט. זי האָט דאָס קינד ארויסגענומען פון שיסעל, פלינק עס אוינגעהילט אין געמאַנגעלטע קנייטשענדיגע פּרישע לײלעכלעך און עס געטוליעט צו איהר האַרץ, אײנשטילענדיג דאָס קינד, וועלכעס האָט ניט אויפגעהערט צו פערטומלען די שטוב מיט זײן שאַרף-שניידענ-דען קוויטשען. מאַשאַ האָט געלאַכט און געפרעהט זיך, ווייל זי האָט געוואוסט פאַר וואָס דאָס קינד שרייט, און שפּיעלענדיג זיך מיט'ן קינד, האָט זי צו איהם געלאַכט :

— דו פרעסער אײנער, איך ווייס וואָס דו ווילסט, איך ווייס. זי האָט פלינק בעפרייט איהר יונגע קערענדיגע ברוסט פון איהר קאפּטענדעל, אָבער זי האָט ניט באלד אריינגעגעבען איהר ברוסט אין דעם זוכענדען קינדישען מײלעכעל, נור האָט זיך גערייצט מיט'ן קינד, ווי אײן קינד מיט'ן אנדערען, אַנגענומען איהר ברוסט מיט צוויי פינגער און ארויסגעשפּריצט אַ פאַר טראָפען מילך פון די ברוסט-וואַרצלען אויפ'ן קינד'ס מײלעכעל, האָט דאָס קינד עס אָבעלעקט און ווייטער געשריען.

— דו פרעסער אײנער — האָט מאַשאַ געלאַכט, ווען זי האָט

געזעהן ווי דאס קינד שטרעקט אויס זיין מיילעכעל נאך די טראפעס און זוכט, ווי א שטום חיה'לע, די קוואלען דורך וועלכע נאט שיקט צו צו איהם זיין ערנעהרונג.

א מינוט האט זי געלאזט דאס קינד זוכען. נאכשפירענדיג נאך דעם געשמאק פון די מילך, האט דאס קינד געפונען דעם קוואל און איינגענארעט זיין פנים'ל אין מאשא'ס שטארקע יונגע ברוסט, און גענאגט פון זיינע קוואלען מיט דעם גאנצען קינדערשען כח וואס איז געווען אין דעם פרישען מארד פון זיינע יונגע ביינדעלעך. און איבער דער מוטער איז געקומען אן ערלייכטערונג, ווי עס וואלט זי ווער געקושט אונגעוואוסט אין שלאף, און א ציטערדיגער ווינד פון קינדיש-מוטערליכער. צערמליכקייט איז דורכגעגאנגען דורך איהרע ביינער...

יעדעס מאל ווען מאשא האט געזויגען דאס קינד, זיינען איהר געקומען מאדנע געדאנקען אין קאפ, און עפעס אן אונגעוואוסטע וועהר-טאג האט זי גענאגט. א וועהטאג און א בענקשאפט. זי האט גער-האט דאס געפיהל, אז זי האט נאך ניט חתונה געהאט, אז זי האט א קינד און ניט קיין מאן... און זי האט געבענקט נאך א מאן, וואס זאל קומען און זי גלעטען אין דער שטיל איבער'ן קאפ, ווען זי זיצט און שטילט איין איהר קינד. און דער מאן זאל זיין דער ריכטיגער און איינציגער פאטער פון איהר קינד. די פערבינדונג צווישען איהר און איהר מאן זאל זיין א געטרייע און א טיעפע, ווי ביי יעדען יונגען פאך פאלק — איהר קינד זאל האבען אן אמת'ען פאטער. און יעדעס מאל, ווען עס זיינען געקומען די געדאנקען צו איהר, האט א טיעפע און א בעהאלטענע וועהטאג געוועהטאגט זי, און פערשעהמט זי, און זי האט זיך געהאלטען, אז זי איז א פערשאלטענע אויף אייביג. קינד-מאל ניט — וועט זי ניט קענען געבען איהר קינד א פאטער...

זי האט מקנא געווען יעדער ווייבעל, וועלכע האט א מאן. אפט-מאל האט זי בעמערקט פאהרענדיג אין עלעווייטער, שבת אין אבענד, ווי עס זיצט א יונגער טאטע און האלט א קינד אויף די הענד, און געבען איהם זיין ווייב. זיי פאהרען געוויס צו שווער-און-שוויגער דאן-מאן, האט זי זיך געטראכט, און מקנא געווען דער אויסגעד-הארעוועטער מיעדער ווייבעל איהר מאן. ניין, ניט וואס זי האט א

מאן נאָר וואָס זי האָט אַן איינציגען און ריכטיגען פאַטער פאַר איהר קינד. און אַ בענקשאַפט האָט זי אַרומגענומען צו אַ געטריי און ריין לעבען, וואָס האָט אַ בעשטאַנד, אַ שטאַרקען וואַרצל אונטער זיך. זי האָט ניט געהאַט קיין מאַן, נור אַ קינד, און דעם קינד האָט זי אוועקגעגעבען איהר מוטערליכע און ווייבליכע צערטליכקייט. מיט דעם קינד האָט זי געפיהלט ווידער צוריק יענע אונגעוואוסטע זוי-בערקייט, אין וועלכע זי האָט געלעבט, ווען זי איז געווען אַ מיידעל. מיט דעם קינד האָט זי זיך צוריק געפונען. זי איז ניט קיין ווייב — זי איז אַ מיידעל אַ מוטער.

האַט זי נור פערבראַכט מיט איהר קינד, קיינעם ניט געוואָלט זעהן, ניט אַרויסגעגאַנגען פון הויז, ניט געלעבט מיט עפעס אנדערש, נור פערבראַנגען זיך אין'ס שלאָף-צימער, ווי אַ כהן אין זיין טעמפל, און פערבראַכט מיט'ן קינד. זי האָט עס געבאַדען, געוואשען, איבער-געטהאָן, און ביים קינד האָט זי זיך געפיהלט גערעטעט...

די טהיר פון שלאָף-צימער האָט זיך אין דער שטיל געעפּענט. מאַשאַ האָט ניט בעמערקט, ווי דער אַנקעל איז אַריינגעקומען אויף די שפיץ פינגער. ער האָט פון דערווייטענס געזעהן ווי מאַשאַ שטילט איין דאָס קינד, און אַ מינוט האָט ער זיך אַכגעשטעלט ביי דער טהיר, ווי ער וואָלט בעטראַכט זיין הייליגטהום. אַ ציטערנדיג געפיהל האָט איהם אַרומגענומען יעדעס מאָל, ווען ער האָט געזעהן ווי מאַשאַ זויגט דאָס קינד, און ער איז מיט שטילע טריט און איינגעהאַלטענער פרייד צוגעגאַנגען צו מאַשאַ'ן און געגלעט זי איבער'ן קאַפּ.

מאַשאַ האָט אויפגעצימערט, ווי עס וואָלט זי ווער אויפגעוועקט פון אַ שווערען שלאָף:

— ווער איז דאָס? — האָט מאַשאַ אויסגערופּען מיט שרעק.

— דאָס בין איד. וואָס דערשרעקסטו זיך? יעדעס מאָל ווען איד קום אַריין צום קינד דערשרעקסטו זיך. אין אמעריקא זייגען ניכט קיין גנבים, מיין קינד.

— קום ניט אַריין ווען איד זויג דאָס קינד, פליע, דו דער-שרעקסט מיך.

— פאַר וואָס, קינד? — שמייכלט דער אַנקעל — אַי לויק אינט, איד לייעב צו זעהן ווי דו זויגסט דאָס קינד.

— און איך וויל ניט, אז דו זאלסט אריינקומען. פליעז, טהו עס פאר מיר.

— אבער פאר וואס? יו אר עי ליטל משאילד — אזוי ווי מיין קינד, איהר בידע זייט מייע קליינע צוויי קינדער — נעהמט זי דער אנקעל ארום מיט'ן קינד צוזאמען און טאנצט פאר פרייד.

מאשא איז טרויעריג געווארען און שטיל, און שטילע טרעהרען האבען פלוצלים אנגעהויבען צו רינען פון איהרע אויגען איבער איהר געזיכט און זיינען געפאלען אויף איהר נאקעטע ברוסט.

— וואס איז דיר, פאר וואס וויינסטו שטענדיג, אז איך קום ארויין? וואס האב איך דיר געטהאן? פאר וואס לאזטו מיר ניט קיין נחת האבען פון מיין פרייד, וואס גאט האט מיר געשאנקען. איך האב דאך קינמאל קיין פרייד ניט געהאט אין מיין גאנצען לעבען. נור יעצט, אויף דער עלטער — דיך און מיין קליין, קליין ריין קינד — מיינס — מיין אייגענס, און פאר וואס וויינסטו? פאר וואס פרעהסטו זיך ניט מיט מיר — מאשא לעבען — מיין גרויס, גרויס גליק?

מאשא האט אויפגעהויבען איהרע אויגען און האט איהם אַנ־געקוקט. איהרע אויגען זיינען פול געווען מיט טרעהרען — און דער גרויסער ווייס־אפעל האט זיך געוואסערט — און זי האט איהם אַנ־געקוקט מיט רחמנות אויף זיך און אויף איהם, און געשוויגען, ווי זי וואלט געווען אַ שטומע חיה, וואס גאט האט איהר ניט דעם לשון געשאנקען, נור זי דריקט אויס איהרע געפיהלען אין בליק.

— פאר וואס קוקסטו אויף מיר? פאר וואס רעדסטו ניט צו מיר? — זייט דו האסט געהאט דאס קינד, רעדסטו ניט צו מיר — פאר וואס, ביזטו דען ניט גליקליך מיט'ן קינד? מאשא דיער, זאג מיר, — יא, יא, איך בין גליקליך מיט מיין קינד — סיינעמס ניט נור מיין — איך האב גאר ניט מעהר, גאר דאס קינד — איך בין גליקליך ליך — און די טרעהרען האבען גערונען פון איהרע אויגען אלץ גער־ריכטער.

— און פאר וואס וויינסטו ווידער? — פאר וואס ביזטו אזוי טרויעריג, פאר וואס?

— איך ווייס ניט, מאַזעס, פאר וואס, איך ווייס ניט — לאַז

מיד אליין — פליען, לאז מיר אליין מיט מיין קינד — קום ניט אריין
צו מיר, זעה מיר ניט — לאז מיר, פליען.

— א, דיער טשאילד — אי ניו, דיין מאמא האט רעכט, דיין
מאמא זאגט, אז עס איז שטענדיג אזוי מיט די יונגע מוטערס ווען
זיי זויגען די קינדער. דו ביזט נאך אליין א קליין קינד, איין קינד
זויגט דאס צווייטע — מיינע צוויי קליינע קינדער — האט דער אנקעל
געלאכט.

פון עס-צימער האט זיך פלוצלונג דערהערט א שטימע. מאשא
איז בלייב געווארען.

— ווער איז דארט?

— סעס איז עס. — יעס, שמעל דיר פאר, מאשא, טשאילי דיין
קאזין איז דאך דער לאיער פון דער יוניאן, ביי איהם וועלען מיר
דאס בעדארפען סעטלען דעם סטרייק מיט די לאנדסלייט. דו ווייסט,
אונזערע לאנדסלייט סטרייקען דאך — שוין ד' צווייטע וואך ווי זיי
קומען ניט צו דער ארבייט — דאס האט אליין דיין קאזין אנגעמאכט.
איך האב דיר שטענדיג געזאגט, אז ער איז א „דענדזשעראס“ יאנג
מען — ער וועט אונז מאכען טראבעל — נא, זעהסטו, דאס האט אונז
אז אייגענער, א לאנדסמאן, א משפחה-מאן אפגעטהאן.

— געה אראפ, פליען, געה אראפ און רעד מיט זיי — לאז מיר
אליין — האט זיך מאשא געבעטען ביים אנקעל און גענומען אוועק
לייגען דאס איינגעשלאפענע קינד פון איהר ברוסט אין וועגעלע
אריין.

— נאך איין מינוט, איך וויל נור זעהן אביסעלע, ווי עס שלאפט.

— שטייל, וועסטו עס נאך אויפוועקען.

— שוין, שוין — און דער אנקעל איז ארויס מיט שטיילע טריט.

מאשא האט פערשלאסען די טהיר נאך איהם.

נאך באלד האט ווער געקלאפט:

— שטייל, ווער איז דארט?

— עפען אויף, מאשא לעבען — רופט זיך אפ די מוטער, וואס
פערשליסט דו זיך? קיינער וועט דיר ניט צו'גנבענען.

— נו, וואס זאגסטו צו די שנארערס, הע, צו די משפחה. אויס-
געהאלטען דאס פאר אונזער פעהארעוועטע גראשען. אז עס האט
געראפט א טאכטער אויסצוגעבען, אז אויסשטייער צו מאכען, דאס

ווייב מיט די קינדער אריבערצוברענגען קיין אמעריקא — איז עס געקומען צום אַנקעל. וואָס, ווען, עס האָט בעדארפט עפעס — איז עס געקומען צו אונז. מיר האָבען עס געשטיצט. מיר האָבען עס אויס-געהאלטען און יעצט סטרייקען זיי גאר. נאָ דיר אמעריקא. און ווער? די שנאָרערס זעהן, משאַרלי — ער איז דיר גאר געוואָרען אַ גאַנצער פאַלקאוויגל ביי דער יוניאן. האָסט שוין געהערט אועלכעס?

— מאַמא, וואָס איז געשעהן?

— האָסט ניט געהערט? די לאַנדסלייט סטרייקען דאָך — זיי קומען דאָך ניט צו דער אַרבייט. און משאַרלי איז זייער אַר-פיהרער.

נאָר איז דעם האָט ווידער ווער דעם קאַפּ איז דער אָפּענער טהיר אַריינגעשטעקט. און מאַמא און טאַכטער האָבען אַדערקענט סעס'ס בלייכען ענערגישען פנים מיט זיינע דערשראָקענע בעמטענדיגע אויגען.

— מאַמא, פערמאד די טהיר — האָט מאַשאַ אויסגערופען, בלייד-ווערענדיג.

— וואוהין קריכען זיי, די שנאָרערס, וועניג איז זיי די ביזנעס, קריכען זיי נאָך אין די שלאָף-צימערען. — די מאַמא האָט פערקלאַפט די טהיר פאַר סעס'ס פנים...

5

דער סטרייק פון די קוזמינער לאַנדסלייט.

עס איז געשעהן אַ וואונדערליכע זאך — די לאַנדסלייט פון קוד-מיו, אַנקעל מאַזעס' משפּחה, זיינען ארויס אין סטרייק. צוערשט האָט עס אַנקעל מאַזעס גאר ניט פערשטאַנען וואָס איז געשעהן. גער-זעהן, ווי די לאַנדסלייט הויבען זיך אויף אין מיטען טאָג און לעגען אוועק די גאַרעל און פערלאָוען דעם שאַפּ, האָט ער געמיינט עפעס אַן אונגליק איז געשעהן.

— וואָס איז געשעהן? וואוהין געהט איהר?

די לאַנדסלייט האָבען זיך אַרויסגע'גנב'עט פון שאַפּ, ווי זיי וואָלטען בעגאנגען אַ נגבה, און געשעהמט זיך צו קוקען דעם אַנקעל אין די אויגען אַרײַן. אײנציגווייז האָבען זיי זיך אַרויסגעשלייכט. האָט דער אַנקעל אָבגעשטעלט שלמה דאַרפס־געהער, אַ גוטען בע־קאַנטען פון דער היים:

— שלמה, וואוהין געהסטו?

— איך ווייס ניט, מ'האַט מיר געהייסען, געה איד.

— וואָס בין איד, אַ פרעמדער? — האָט דער אַנקעל געשריען — ביי מיר סטרייקט מען? פאַר מיין גוטס וואָס איד האָב איך אַראָבגעבראַכט קיין אַמעריקאַ, האָלט אײך אויס מיט ווייב און קינד דער. די ביזנעס זײנען דאָך נור צולײב אײך — סטרייקט מען ביי מיר! גוט, גוט, איד וועל זיי שוין ווײזען סטרייקען.

די לאַנדסלייט האָבען גאָר ניט געענטפערט, פערל־אַזט דעם שאַפּ און צונויפגעקליבען זיך אין די חברה אנשי קוזמין, טאַקע אין דער שוהל פון וועלכער דער אַנקעל איז געווען פּרעזידענט.

לאַנג האָט געדויערט ביז עס איז געלונגען די יוניאָן פון די שניידער צו אַרגאַניזירען אַנקעל מאָזעס' שאַפּ. אזוי לאַנג ווי דער אַנקעל איז געווען דער „אינסײד מענש“, איז עס זיי טאַקע ניט גע־לונגען. די לאַנדסלייט האָבען דעם אַנקעל ניט געקענט מעיז פנים זיין, זיי האָבען זיך ניט פאַרגעשטעלט ווי אזוי זיי וועלען קענען דעם אַנקעל שלעכטס טהאַן. ער איז דאָך אונזער „פּרנסה־געבער“, האָר־בען זיי אויף אלע טענות אָבגעענטפערט. קוים איז סעם געווארען זייער באַס, זײט דער אַנקעל האָט חתונה געהאַט, און סעם האָט זיי געלאָזט פיהלען זיין האַנד, איז ביסלעכווייז געוואקסען די אונצופרייע־דענהייט צווישען די לאַנדסלייט מיט'ן אַנקעל, און טשאַרלי'ן מיט אײניגע פראפעסיואַנעלע אַרגאַניזירערס פון טרייד איז ענדליך גע־לונגען אין דער שטיבל צו אַרגאַניזירען דעם אַנקעל'ס שאַפּ, אין גע־היים פון אײן לאַנדסמאַן צום אַנדערען, ביז דער סטרייק איז אונ־געריכט אויסגעבראַכען פאַר'ן אַנקעל און אלע זײנע בעהעלפערס.

אין אַנפאַנג איז קוזמין געווען זעהר ענטהוויאָסטיש צו קעמפּפּען־אָן מען האָט געדאַרפט געהן „פיקעטען“ פאַר'ן אַנקעל'ס שאַפּ, האָר־בען זיך אלע געריסען. אויסגעקליבען אָבער האָט מען שלמה'לע פאַרמאַן, יאסעל דאַרפס־געהער, אידען סערע־האַלטער און פישערס.

אידען וועלכע קענען געבען צוריק א קלאפ ווען מען וועט דארפען. זיי האבען גענומען ברויט און אבגעזאדענע קארטאפליעס אין די קעשער נעם און האבען זיך אוועקגעשטעלט, א זייגער זעסס אין דער פריה, פאר'ן אַנקעל'ס שאפ. געשטאנען און געהיט.

— טהיילמאל איז דער אַנקעל ארויס צו זיי און פרובירט מיט

זיי רעדען:

— וואָס וועט זיין דער סוף פון שטעהן?

— מיר ווייסען ניט. געהייסען שטעהן, שטעהען מיר — האָר

בען די אידען אַבגעענטפערט.

— אָבער וואָס ווילט איהר? לאָזט מיר הערען וואָס איהר

— מיר ווייסען גאר ניט, טשאַרלי — אַלין טשאַרלי... מיר זיינען

פראַסטע סאַלדאטען, געהייסען שטעהן, שטעהען מיר — האָבען די ווילט.

אידען אַבגעענטפערט מיט א זעלנערישען טאָן, דערמאָנענדיג זיך אַז דער היים פון אויף דער וואַך ביי די סאַלדאטען.

— וואָס, טשאַרלי האָט אייך געבראכט קיין אמעריקא? טשאַרלי

האַט אייך געגעבען אַרבייט? פּרנסה געגעבען? א גאַנץ יאהר געהט

איהר אויך צו טשאַרלי'ן — אַלל'רייט!

— אַזוי געהייסען.

— וואָס שטעהט דער אַנקעל און טענה'ט זיך אויס מיט זיי?

מיט וועמען איז דאָ צו רעדען? אַנקעל אַריין! — האָט סעם איהם

געצויגען ביים אַרבעל מיט חוצפה, וואָס ער האָט געקראַגען צום אַנ-

קעל זייט מאַשאַ האָט געבוירען דאָס קינד.

— לאָז מיר, איד וויל מיר מיט זיי דורכרעדען.

— אַנקעל — האָט סעם געשרווען — איד וויל, אז דער אַנקעל

זאל אַריין. מען דארף ניט רעדען מיט זיי, אויס משפּחה, אויס לאַנדס-

מאָן. איד לאָז ניט מעהר קיין משפּחה איבער די שוועל אַרויף.

— אַלעס צו טשאַרלי'ן, מיר ווייסען גאר ניט — האָבען די

לאַנדסלייט אַבגעענטפערט.

און טשאַרלי איז געווען דער גאָט. טשאַרלי איז געקומען יע-

רען אַבער אין חברה אנשי קוזמין און גערעדט צו די לאַנדסלייט:

טשאַרלי האָט געבראכט אַנדערע ספּיקערס; טשאַרלי איז אַרומגע-

לאַפּען צו די צייטונגען; טשאַרלי האָט פון ערגעידיוואו געלד געקראָ-

גען; טשאַרלי איז געווען דער צווייטער משה, וואָס איז געקומען אויסלייזען די לאַנדסלייט פון אַנקעל מאַזעס, פּרעה מלך מצרים. איז די חברה שלחן-ערוף אנשי קוזמין זיינען געווען פּערזאָל-מעלט די סטרייקענדע לאַנדסלייט. קוזמין האָט גערוהט, און עס האָט אויסגעזעהן ווי הול-המועד אין דער היים. ניט קיין שבת, ניט קיין יום-טוב — ס'איז אינדערוואַכענס און מען אַרבייט ניט. און צו דעם איז קוזמין אזוי ניט געווען צוגעוועהנט. שוין אכט טעג ווי דער סטרייק האָלט אָן. דער ערשטער ענטהוויאָזום איז שוין פּערשוואַנדען און קוזמין האָט שוין געפיהלט אַ בענקשאַפט נאָכ'ן שאַפּ. נאָך האָט גען זיי ניט געפיהלט קיין הונגער, אַביסעל האָט יעדער געהאַט אַליין אַבגעשאַפּט און בעהאַלטען פאַר'ן סטרייק, און אַביסעל האָט די יר-ניאָן מיט מיה צונויפגעשלאַפּט. נור קוזמין האָט ניט געקענט אַרומ-געהן לעדיג. דאָס „בעלמוטשען“ האָט זיי ניט געלאָזט רוהען. דער „תכלית“ האָט געפיקט אין געהירען און גענאָגט דאָס האַרץ ווי אַ שלעכטער וואַריס.

— וואָס וועט זיין דער תכלית פון דעם בעלמוטשען? — האָט אַיינער אין דער שטיבל געפּרעגט דעם אנדערען.
— און וואָס פאַר אַ תכלית האַסטו ביים אַנקעל אין שאַפּ?
פאַר'ן טרוקענעם שטיקעל ברויט — דאָס איז דער תכלית.
— מילא, מן הסתם, ווייסט דאָך אַז קהל הייסט אזוי — קהל ווייסט וואָס עס טהוט.

נור קוזמין האָט דערווייל ניט בעלמוטשעט. אַיינער האָט זיך דערווייל אָנגעגרייט אַ שטיקעל יענע וועלט און אַריינגעכאַפּט אַ יום תהלים; אַז אנדערער וואָס האָט געקענט אַביסעל לערנען — אַ פרק משניות; נאָך די פּראָסמע און די עס-הארצים האַבען געכאַפּט אַ קערטעל ביי דער טהיר פון שוהל, און די עלטערע האַבען געהאַט תרעומות: אין אַ מקום קרוש! האַבען די אינגערע גע'טענה'ט: עס איז אַ סטרייק האַלל.

קוזמין האָט זיך אַרומגעדריעהט פּראַנס און פּריי און האָט נאָך ניט געטהאָן; קוזמין האָט דערווייל בעקענט זיך מיט זייערע וויי-בער און קינדער, אויף וואָס זיי האַבען קיין צייט ניט געהאַט ווען זיי האַבען געאַרבייט; קוזמין האָט דערווייל אַרומגעשאַפּציערט,

אבגעגעבען זיך מיט הויזזאכען, צורעכט געמאכט זייערע אייגענע קליידער, אבער קוזמין איז ניט צופריעדען געווען.

— געוואלד, יוסף, וואס ציהט עם זיך אזוי לאנג? וואס וועט זיין דער תכלית?

און טשאַרלי'ס „פּאַפּולאַריטעט“ ביי די קוזמינער לאַנדסלייט האט אנגעהויבען ביסלעכווייז צו פאלען. וואס לענגער עם האט זיך געצויגען דער סטרייק און מען האט קיין רעזולטאטען ניט געזעהן. האבען די קוזמינער לאַנדסלייט, ווי אמאל זייערע עלטערען איז דער מרבר, אנגעהויבען צו „מורמלען“ אויף טשאַרלי'ן:

— וואס וועט זיין דער סוף? אלטע אידען לאזען זיך פיהרען פון אַ אינגעל; הע, שעהן זעהען מיר אויס.

סעם איז דערווייל אויך ניט געשלאפען. סעם האט פעררופען א משפחה-ראטה, געשיקט נאך דעם קאזין מאנעם, וועלכער איז א „דעמאקראט“, מיט'ן קאפ פון די פאליס, און זיך מיט איהם אן עצה געהאלטען. מען האט צונויפגערופען די נאהענטע משפחה, און זיי געשיקט אין געהיים צו די לאַנדסלייט אהיים. צוערשט איז מען געגאנגען צו די בעקאנטע, וואס מען קען פון דער היים, וועלכע דער אנקעל האט אים מעהרסטען טובות געמאכט, און געמאכט מיט זיי א שמועס:

— וואס זאגט ער אייך צו, טשאַרלי, ער וועט פאר אייך א שאפּ עפענען? נו, לאַמיר זעהן. וואס ווייזט ער ניט וואס ער קען? וואס לאזט ער אייך הונגערען? אז ער האט אייך פון דער ארבייט אראב-גענומען, פאר וואס גיט ער אייך ניט אַ לעבען צו מאַכען? ער עסט, ער נעהמט ווייזשעס פון דער יוניאן. פאר וואס סטרייקט ער ניט? ער סטרייקט ניט, אייך הייסט ער סטרייקען.

און די לעצטע ווערטער האבען איבערצייגט. ס'האט ניט לאנג געדויערט און סעם'ען מיט'ן קאזין מאנעם איז געלונגען צו געווינען א טהייל פון די לאַנדסלייט צו דער ארבייט. ניט דער הונגער, ניט די נויט האט דא געזיעגט, נור קוזמין האט ניט געקענט בעלמוטשען. איז ניט געוועהנט געווען ארומצוגעהן לעדיג און האבען געבענקט נאך דעם שאפּ.

צומארגענס איז דער פריה, אן טשאַרלי איז אריינגעקומען אין די חברה שלחן-ערוד אנשי קוזמין, האט ער געטראפען די חברה

בעלענט מיט ווייבער פון די סטרייקערע לאַנדסלייט. קוים האָבען זיי איהם דערזעהן, זיינען זיי צו איהם צו, און הנהדראזע, שלמה'לע דאַרפס'געהער'ס ווייב, האָט זיך אוועקגעשטעלט אויס'טענה'ן פאַר אַלעמען:

— ווער האָט דיר געבעטען, איך בעט דיר, אַז דו זאָלסט זיך פאַר אונז אָננעהמען? אַז דו האָסט צו טהאָן מיט'ן אַנקעל צוליעב אַ שידוך, אַ כלה, וואָס ער האָט ביי דיר אוועקגענומען — דארפען מיר ליידען דערפאַר, אויסגעהן מיט אונזערע קינדער פאַר הונגער? וויפיעל האָסטו גענומען דערפאַר?

— פאַר וואָס?

— אום דו זאָלסט זיי, די אַלטע נאַראַנים, פון וועג אראַבפיהרען. — ניין, דו פרעג איהם בעסער, פאַר וואָס סטרייקט ער ניט? אונז הייסט ער סטרייקען. פאַר וואָס סטרייקט ער ניט — האָט אַ צווייטע אידענע געשריען.

— פון וואָס זאָל איך סטרייקען?

— פון די יוניע פאַר וואָס סטרייקסטו ניט? פאַר וואָס הייסטו אונז סטרייקען?

— אָבער איך האָב דאָך ניט צו וואָס צו סטרייקען, איך אר-
בייט דאָך ביי קיינעם ניט. איך ארבייט דאָך ביי מיר אליין. ביי וועמען זאָל איך סטרייקען? — האָט טשאַרלי געלאַכט.

— דו הערסט, ער אליין סטרייקט ניט, אונז הייסט ער סטרייקען.

— וואָס רעדט איהר מיט איהם? ווער-איז ער אין גאַנצען, וואָס ער וואַנט זיך אַנטקעגענצושטעלען גענען דעם אַנקעל? און מיר, אַלטע אידען, לאַזען זיך פערפיהרען פון אַזאַ שנעק, פון אַזאַ אינגעל!

— קומט, אידען, קומט. די הענד דארפען מיר קושען דעם אַנקעל, אַז ער זאָל אונז צוריקגעהמען. געהערט אַ מעשה?
און שוין האָבען זיך די קוזמינער לאַנדסלייט געוואָלט ארויס-
לאַזען פון דער חברה. טשאַרלי איז געשטאַנען אין מיטען אַ פרעמדע וועלט — און ער האָט ניט פערשטאַנען וואָס צו זאָגען זיי. ער האָט יא פרויבירט עפעס רעדען, וועגען אויסהאַלטען, וועגען אַ בעסער לעבען. וועגען אַ גערעכטליכע אַרדנונג, נור די אידען האָבען

איהם ניט געהערט. געלאכט הינטער איהם. און א אידענע האט גע-
רופען צו איהם :

— דו בעזארג זיך צוערשט אז דו זאלסט ניט געהן מיט
אבגעהאקטע אכצאסען און מיט אן אבגעריבענעם הינטען, דערנאך
וועסטו די וועלט פערזארגען. מיינע פערזארגער...

טשאַרלי האָט פּערצווייפּעלט. עס איז געווען זיין אמביציע,
זייט ער האָט זיך אינטערעסירט מיט אָרגאניזירען אַרבייטער, צו אַר-
גאַניזירען אַנקעל מאַזעס' שאַפּ, דעם שאַפּ אין וועלכען זיין פּאַטער,
זיין משפּחה און זיינע אַלע לאַנדסלייט זיינען געווען פּערשקלאַפּט.
ער האָט עס געהאַלטען פאַר זיין חובּ, פאַר אַמעריקאַ, פאַר די אַרביי-
טער בעוועגונג, אַלס אַ קינד פּון זיין פּאַטער, צו אָרגאַניזירען אַנקעל
מאַזעס' שאַפּ. און מיט אַמאַל האָט ער געזעהן זיין אַרבייט פּון
הרשים און יאָהרען צונישט. ער האָט פרובירט אויסנוצען זיין גאַנצע
דענדערקונסט, זיינע אידעען און זיינע איבערצייגונגען, און ער האָט
דערצעהלט קוזמין ווענען די גרויסע פּערברידערונג אין וועלכער זיי
טרעטען אַריין, אַנשליסענדיג זיך אין דער יוניאָן מיט די וועלט־אַר-
בייט. נור קוזמין האָט געקוקט אויף איהם מיט שפּאַט און מיטלייד.
די פּערברידערונג האָבען זיי איבערגעלאָזט פאַר איהם. זיי האָבען
מוראַ געהאַט פאַר דער פּרנסה.

נור אין דעם האָט זיך אויפּגעהויבען ר' אהרן זשאַכלינער. ר'
אהרן זשאַכלינער איז געווען טשאַרלי'ס פּאַטער'ס אַ חבר פּון דער
היים. ביידע האָבען זיי בעלאַנגט צו איין חסידיש־שטיבעל אין דער
היים, און דערנאָך, ווען טשאַרלי'ס פּאַטער איז אהיים געפּאַהרען
שטאַרבען, האָט ר' אהרן איבערגענומען זיין שטעל. ער האָט גע-
רשנ'ט יערען שבת אין דער חברה שלח־ערוף אנשי קוזמין, געלערענט
מיט די אידען מדרש שבת פארנאכט, און שמחת־תורה פאר זיי גע-
לייענט דעם מדרש פון משה רבינו'ס טויט. ר' אהרן זשאַכלינער
האָט פּערנומען ביי זיי דעם אָרט פּון אַ שטיקעל דיין, און די קווד
מינער לאַנדסלייט, וועלכע האָבען איהם געקענט אַלס למדן און פּרו-
מען אידען פון דער היים, האָבען פאַר איהם דרר־אַרץ געהאַט, דע-
ריבער האָבען זיך אַלע איינגעשטימלט און אויסגעהערט וואָס ר' אהרן
האָט צו זאָגען.

— עם איז דאך פונקט אזוי, ווי די אידען ביי יציאת מצרים — האט ר' אהרן אָנגעהויבען מיט זיין דרשה־ניגון, מיט וועלכען ער פֿלעגט יעדען שבת האַלטען זיין מדרש־דרשה — אז משה רבינו האט די אידען פון מצרים ארויסגעצויגען — הויבט זיך אָן ר' אהרן צו שאַקלען — שטעהט אין דער תורה הקדושה אזוי געשריבען: האט ער זיי אין מדבר געפיהרט. און ווי זיי זיינען אין מדבר געקומען, נאך קריעת ים־סוף און אנדערע גרויסע נסיונות, אזוי האָבען די אידען אָנגעהויבען צו בענקען נאך די טעפ פֿלייש וואָס זיי האָבען אין מצרים געהאט ביי פרעה'ן. האָבען זיי אָנגעהויבען צו מורמלען אויף משה רבינו, און האָבען געזאָגט: לאַמיר זעצען אן עלטסטען און לאַמיר צוריקקעהן דען נאָך מצרים. אזוי איז אויך דאָ. קוים מיט צרות און גרוים מצ' טערניש זיינען מיר אוועק פון אַנקעל, פרעה, און פון זיין נוגש סעם, וואָס ארבייט מיט אונז עבודת פרך, ווי די אידען אין מצרים, און טיטארלי געהט אויסארבייטען פאר אונז אן אהדות, וואָס דאָס זאל זיין א חזוק, א תקון רבים, אז מען זאל מיט אונז אזוי שווער ניט ארבייטען, וואָס דער יונג סעם, ימה שמו, ארבייט מיט אונז, וואָס זיי שווער אריבערצוטראַגען: און קוים זיינען מיר שוין באלד אויס־געלייזט, נאך אַביסעל אַריבערצוטראַגען דעם צער פון הונגער איידער דעם צער פון בושות און פון עבודת פרך—פערבענקט איהר זיך נאך די טעפ פֿלייש און זאגט: לאַמיר זעצען אן עלטסטען און צוריקקעהרען צום אַנקעל. נאָר דאָרטען אין מצרים האט עס דער ערב־רב געזאָגט, און דאָ זאָגט איהר עס אלע. זאָג איך אייך, ווי דער מדרש זאָגט אויף די אידען אין מצרים: איהר אלע וועט אויסשטארבען אין מדבר, ווי דער ערב־רב, און וועט ניט די זכיה האָבען אַריינצוקומען אין „ארץ אַר־יין — ווייל איהר זייט ווי דער עבד כנעני, וועלכער זאָגט: אהבתי את אדוני — איך האָב ליִעב מיין האר...“

א שרעק איז אָנגעפאלען אויף קוזמין, און א שעהמעדיגקייט האט אַרומגענומען די אידען. זיי האָבען זיך געשעהמט איינער פאר'ן אנדערען צו קוקען אין די אויגען אַרײַן. עס האט זיך מיט אַמאָל אויפגעוועקט אין זיי די אלטע אויסגעהאלטענקייט פון אידישען פֿאָלק. דער אלטער קשי־ערוף, וואָס האט זיך אַרויסגעוויזען שטענדיג ווען עס האט זיך געהאנדעלט אום עפעס ערנסטעס. עס איז מיט אַמאָל פֿער־שוואַנדען די שרעק פאר דער פרנסה; אוועק איז די וואַכעדיגקייט

פון „תכלית“ וואס האט אזוי געפיקט זייערע מוחות און גענאגט זייערע הערצער. די קוזמינער לאנדסלייט האָבען מיט אמאל דער-
 פיהלט אַ גאַנץ אַנדערען טעם אין קאַמפּף מיט אַנקעל מאַזעס. אז
 עס איז ניט בלויז אַ קאַמפּף פאַר אַ שטיקעל ברויט און אַ לעפעל זופּ,
 נור אז עס איז אַ קאַמפּף פאַר מעבדות — לחירות. און די אַלטע
 קאַמפּפּס־לוסט־גיטטי פאַר עפעס ערנסטעס און וויכטיגעס האָט זיך
 אויפגעוועקט אין אידישען בלוט פון די קוזמינער לאנדסלייט. און
 שלמה'לע דאָרפֿס־געהער האָט זיך געגעבען אַ רוף אַז פאַר אלע:

— אידען, מיט מיר! קומט, מיר וועלען ארויסטרייבען די
 לאַנדסלייט פון שאַפּ. אז ניט אַרביימען — זאל קיינער ניט אַר-
 ביימען.

— שלמה, וואו געהסטו? איך וועל דיר ניט לאָזען! — האָט
 חנה־ראַזע געשריען, אַנכאַפּענדיג שלמה'ען פאַר'ן לאַץ.

— סטופּי, סטופּי אהיים. אידען, קומט!

און די לאַנדסלייט האָבען זיך ארויסגעלאָזט בעלאַגערען דעם
 אַנקעל'ס שאַפּ.

 6.

סעם האָט זיך געריכט אויף די לאַנדסלייט, און ער האָט גע-
 מאַכט אלע פאַרבערייטונגען זיי צו עמפּפּאָנגען. ער האָט זיך געזעהן
 מיט'ן קאָזין מאַנעס, דעם „אַניטאַטאָר“. קאָזין מאַנעס איז אַ דעמאָ-
 קראַט, וואָס רייסט זיך אויס דעם האַלז פאַר די פאַרטיי אין צייט פון
 די עלעקשאַנס, און בעהענגט זיינע פענסטער מיט די פּיקטשורס פון
 די קאַנדידאַטען פון זיין פאַרטיי פאַר די עלעקשאַן, און מיט ברומס
 און מיט סינס, „אי טאַלד יו סאַ“ נאָך די עלעקשאַנס. דורכדעם איז
 ער אַ גאַנצער „פּאַניבראַט“ מיט'ן דזשאַדזש, מיט'ן „טשיעף“ און מיט
 אַלע קעפּ פון זיין דיסטריקט. און ווען נור עס מאַכט זיך טראַבעל
 אין דער משפּחה, לויפט מען צום קאָזין מאַנעס. איז סעם אויף יעצט
 אוועק צום אַניטאַטאָר. מאַנעס האָט אַפּילו וועניג וואָס געהאַלטען
 פון אַנקעל, און וועניג וואָס געהאַט פון רייכען פעטער, נאָר דער-

הערענדיג, אז דעם אַנקעל'ס ביזנעס שטעהען אין געפאהר, און אז די „סאַשעליסטס“ ווילען רואינירען דעם אַנקעל, האט זיך אין איהם ערוועקט דער משפחה־געפיהל. די נאנצע משפחה פון אַנקעל האבען זיך גערויסט מיט'ן אַנקעל'ס פערמענען, און געהאלטען עס פאר א „האַנאַר“ ווען זיי האבען עפעס געקענט טהאן פאר'ן אַנקעל. מאנעס איז אוועק צום טשיף און דערצעהלט פון די „טראבעל־מאַכערס“, און דער „טשיעה“ האט געשיקט א „גענג“ צו עמפפאנגען די לאנדס־לייט.

אז שלמה'לע דאַרפס־געהער מיט די לאנדסלייט זיינען אַנגעקור מען פאר די אלט־בעקאנטע שאפ פון אַנקעל, אין וועלכער זיי זיינען אַנגעזעסען טאַג־אויג, טאַג־אויס זייט זיי זיינען אין אמעריקא, האט זיי עמפפאנגען א גאסען־פרוי, וועלכע איז פון ערגעץ־וואו ארויס און ארומגענומען שלמה'לען.

שלמה'לע איז דערשראקען געווארען. ער האט זיך געוואלט ארויסמאכען פון דער פרוי'ס אַרעמס און אריין אין סטאר מיט די לאנדסלייט אַראַכנעהמען די ארבייטער. נור די פרוי האט איהם פעסט געהאלטען ביים ארבעל און געשריען:

— פאַליס, פאַליס, ער האט מיך בעלידיגט!

מיט אַמאָל זיינען ארויס פאַליס, מיט קלאַכס אין די הענד, ציוויל־געקליידעטע דעמעקטיווס און פערדעכטיגע פרויען, וועלכע האט בען געריסען די אלטע אידען ביי די בערד, ביי די פאות.

— וואס איז געשעהן? — האט דער קאפ געפרעגט.

— ער האט מיך בעלידיגט, ער האט מיר אַנגעבאַטען א שענד־ליבע זאך — האט די פערדעכטיגע פרוי געשריען, האלטענדיג ביי די קלאפּעס דעם אַרימען שלמה'לען, ביי וועמען די פאות האבען גע־ציטערט פאר שרעק.

און דאס איז געווען דער סיגנאַל. באַלד זיינען געפלויען קלאַכס איבער די קעפ פון די לאנדסלייט. אייניגע זיינען געלאפּען, איבערלאַזענדיג ווער א פאה, ווער א שטיק באַרד אין די הענד פון די גאסען־פרויען; טהייל זיינען אַנגעקומען מיט צוקלאפּטע קעפ, מיט בייילען אויפ'ן פנים; אנדערע, מיט שלמה'לען אין דער שפיץ, זיינען געוואָרען אַנגעפיהרט צובלוטיגטע אין פאַליס־סטייטשאַן בעגלייט פון

פאליס און גאסען־פרויען, מיט זינדלערייען און קלעפ. אין א פערטעל
שעה ארום איז שוין קיין זכר ניט געבליבען פון די לאַנדסלייט, און
פאר'ן אַנקעל מאַזעס' שאַפ איז געווען שטיל און רוהיג, אויסער נור
וואָס שטיקער פון העטס און שטיקער קאפאטע האָט זיך אַרומגע-
וואַלגערט אין דער בלאַטיגער גאס.

אַנקעל מאַזעס איז געווען אין סטאַר ווען די מהומה איז פאַר-
געקומען. ער האָט צוגעזעהן וואָס עס קומט פאַר אין דרויסען. עס
זיינען געווען זיינע לאַנדסלייט, זיינע קינדער־חברים און קינדער-
פריינד, וועלכע מען שלאָגט אין דרויסען פאַר זיין סטאַר אזוי אונדער-
באַרעמדיג. עס איז געווען שלמה'לע דארפס־געהער, זיין חדר־חבר,
מיט וועלכען ער איז נאָך היינט אויף „רו“, וועלכען מען האָט גע-
שלעפט אַ צובלוטיגטען אין פּאָליס־סטיישאָן; ר' אהרן זשאַבלינער,
זיין רבי, אַ איד פאַר וועלכען ער האָט נאָך דרד־ארץ ביז היינטיגען
טאָג, וועמען מען האָט געריסען פאַר די פּאות. קיין אנדערע פריינד
און קיין אנדער משפּחה האָט ער ניט געהאט אויסער די, וועלכע מען
האָט אזוי אונדערבאַרעמדיג געהאַנדעלט פאַר זיין טהור, צוליב
איהם, און ער האָט ניט פּערשטאַנען ווי אזוי דאָס איז געשעהן. ער
האָט זיך קיינמאָל ניט געקענט פאַרשטעלען, אז עפעס אזעלכעס זאָל
פּאַסירען. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער אליין איז געווען צוויי-
שען די לאַנדסלייט וואָס מען האָט געשלאָגען. גאַנץ קומזין איז דאָרט
געווען. ער איז צוגעלאָפּען צו סעס'ען, וועלכער איז געשטאַנען אַ בליי-
כער און געציטערט מיט די נאָז־לעכער.

— וואָס טהוט מען דאָ ביי מיר? וואָס טהוסטו? ווער האָט
דיר געהייסען? — סטאַפ! די מינוט סטאַפ!
סעם האָט אויפגעהויבען אויף איהם די אויגען. אין די אויגען
איז געלעגען אַ בליק וועלכען דער אַנקעל האָט ביי קיינעם ניט גע-
זעהן, נור אנדערע האָבען עס ביז איצט געזעהן אין דעם אַנקעל'ס
אויגען:

— אַנקעל, מישט זיך ניט אַרײַן, פּליעז.
— ווער זאָל זיך ניט אַרײַנמישען? איד בין דאָ דער באָס!
— אז איהר זייט דער באָס, אַלל־רײַט; צאַהלט מיר אַרײַם
מײן טהײל וואָס איד האָב אין די ביזנעס, און איד וועל אליין פיהרען
ביזנעס ווי איד פּערשטעה.

דער אָנקעל האָט זיך געשראָקען. צום ערשטען מאל האָט ער
עם אזוי קלאָהר דערפיהלט, אז איבער זיין קאָפּ איז אויסגעוואַקסען
אַ מאַכט. ער האָט זיך געשראָקען צו בלייבען אליין, ער האָט זיך גע-
שראָקען פאר דער ענערגיע און קראַפט וועלכע האָבען אויסגעשפּראַצט
פון סעם'ס אויגען און פנים — און ער האָט דערפיהלט זיין שוואַכ-
קייט.

— אָבער וואָס טהוסטו, סעם? מענשען שלאָגען? — האָט דער
אָנקעל איינגעהאלטען זיין כעס.

— ביזנעס! — האָט סעם אָבגעענטפערט איין וואָרט.

— אָבער לאַנדסלייט, משפּחה?

— אויס משפּחה, אויס לאַנדסלייט, אָנגעשטעלטע אַרבייטער.
איך'ל ניט געהן מיט זיי אין שוהל און איד וועל זיך ניט אוועקזעצן
דערצעהלען מעשיות פון דער היים. איד קען ניט קיין משפּחה. ביי
מיר דארף מען אַרבייטען, אז ניט —

דער אָנקעל האָט נאָך געפרוּאוּט עפעס רעדען:

— אָבער, סעם —

— אָנקעל, אי עם טאָרד אַזוי אַיט! — האָט איהם סעם איבער-
געשלאָגען. איד האָב מיין וועג אין ביזנעס ווי צו פיהרען, דער אַנד-
קעל האָט זיך געהאט זיין וועג, און איד וויל ניט אז מען זאל מיר
קומען שטערען. און איד וועל זאָגען דעם אָנקעל דעם אמת: פיר-
לייכט וואָלט בעסער געווען, אז מיר זאָלען זיך צושיידען. איד וויל
אָנהויבען טהאָן פאר מיר אויך עפעס. שוין צו לאַנג געווען אַלץ ביי
יענעם. איד וויל עפעס אָנהויבען אויף מיין אייגענער ריזיקע.

דער אָנקעל האָט שוין געשוויגען. ער איז בלייב געוואָרען און
טרויעריג. אן איינזאַמקייט האָט איהם אַרומגענומען. עס האָט זיך
איהם געדאַכט, אז גאַנץ קוזמין איז פערשעהמט געוואָרען, אַרויסגע-
וואָרפען געוואָרען אויף דער גאַס, און ער איז איינעם מיט זיי.

ער האָט פערלאָזט די סטאַר אָהן אַ וואַכט צו רעדען, און איז
אָהיים געגאַנגען. ער האָט געוואָלט דערצעהלען מאַשא'ן דעם עגמת
נפש וואָס ער האָט געהאַט, און געבענקט נאָך אַ טרויסט, עס זאל איהם
ווער זאָגען אַ גוט וואָרט.

ער האָט געוואָלט זעהן זיין קינד און עס קושען און פּרעהען זיך
דערמיט, ווי יעדעס מאל ווען ער האָט פּערדרוס, בערוהינגט איהם זיין

פאמיליען לעבען. ער האט אבער געפונען דאס קינדער־צימער, וואו מאשא איז מיט'ן קינד, פערשלאסען, און ראזע, די מאמע, האט צו איהם געוואונקען:

— מאזעס לאזט זי אליין יעצט. זי איז אויפגערעגט.

דורך דער טהיר האט ער געהערט מאשא'ס שלוכצען.

— וואס וויינט זי? וואס איז געשעהן? — האט זיך דער אנקעל

דערשראקען.

— זי קלאגט אויף די לאנדסלייט; זי האט געהערט מען האט

זיי געשלאגען. זי וועט זיך באלד בערוהיגען.

— מאשעלע, מאשא דיער, פליעז, מאשא! — האט זיך דער

אנקעל געבעטען הינטער דער טהיר.

מאשא האט איהם ניט אבגעענטפערט. זי איז געלעגען אין קינדער־צימער, איינגענורעט דאס פנים אין קינד'ס קישען און האט געוויינט. זי האט יעצט אלעמען געהאסט, ניט נור בלויז איהר מאן און סעם'ען — נור איהר קינד, וואס איז ארויסגעקומען פון זיי, האט זי אויך געהאסט. זי האט זיך געהאסט, וואס זי האט זיך פערקויפט צו זיי פאר א שטיקעל ברויט, און איהר פאטער און מוטער, וואס האבען זי געטריבען דערצו. איהר יונגער איז אויפגעשטאנען פאר איהרע אויגען, מיט דער ארימער האפקינס סטריט, און איהר האט זיך געדאכט, אז נאך ניט האט זיך געענדערט דורך דער צייט; אז זי איז אויך איינע פון די לאנדסלייט, וועלכע זיינען פערשקלאפט ביים אַנ־קעל אין שאפ און זיינען איבערגעגאנגען אין סעם'ס מאכט. סעם איז דער באס איבער די לאנדסלייט, און אויך איבער איהר. אינאיינעם מיט זיי איז זי איבערגעגעבען געווארען אין סעם'ס הענד, אלס דעם אנקעל'ס ירושה. אין דעם קאמפף פון די לאנדסלייט געגען דעם אַנ־קעל האט זי געזעהן איהר אייגענעם קאמפף. זי וויל זיך אויך בע־פרייען מיט אלע לאנדסלייט צוגלייך פון אנקעל מאזעס און פון סעם'ען. און אויף דער גאס, פאר'ן אנקעל'ס שאפ, האט מען אויך זי געשלאגען. סעם האט זי געשלאגען פאר'ן אנקעל אינאיינעם מיט אלע לאנדס־לייט. זי סטרייקט אויך, זי וויל העלפען געוויינען דעם קאמפף, דעם גרויסעם קאמפף, צו בעפרייען זיך פון אנקעל און פון סעם'ען אינאיינעם מיט אלע לאנדסלייט...

זי האָט זיך אויפגעכאַפט פון געלעגער, צוזאַמענגענומען איהר ציערונג, וואָס דער אַנקעל האָט איהר געשאַנקען, די פערל און די בלויע שטיינער — אַלצדינג וואָס זי האָט געקענט צונויפנעהמען אין געלד און ציערונג, געמאַכט דערפון אַ פעקעל, זיך איינפאַך אַנגע-קליידעט און איז אַרויס אין צווייטען צימער אַרײַן.

— מאַשאַ, עס איז ניט מיין שולד, איד האב עס ניט געוואַלט. איד קען ניט העלפען! — האָט דער אַנקעל געקוקט אויף איהר מיט בעטערדע אויגען.

אַ פּעראַכטונג האָט זי אַרומגענומען צו דעם אַנקעל. גאר ניט האט זי פּעראַכטונג אין איהר האַרץ צו איהם, אויסער נקמה, דאָס זיכע געפיהל, אז דאָס לעבען געהמט נקמה פון איהם. זי האט איהם אַנגעקוקט מיט פּעראַכטונג און אויסגערופען:

— איד האב דיר פיינט; איד האב אייך אלעמען פיינט.

— פאַר וואָס? — האָט דער אַנקעל אויסגעשטרעקט נאָר איהר די הענד.

— אַבער וואוהין געהסטו, טאַכטער? — איז איהר די מוטער גאַנגעלאָפּען.

זי האָט זי גאר נישט אָבגעענטפּערט.

דער אַנקעל איז אליין איבערגעבליבען.

האַלב אין טונקעלען האָט די איינזאַמקייט אַנגעהויבען צו קריי-כען צו איהם פון די ווינקעלעך פון די צימערען. ער האָט זיך פאַר עפעס וואָס געשראַקען — ער האָט ניט געוואוסט פאַר וואָס. עס האָט זיך איהם געראַכט, עפעס וואָס קומט נאָהענט צו איהם. נור איז סיג-דער-ציומער האָט זיך געהערט דאָס קינד'ס געוויין און דער אַמ'ס געזאנג, און ער איז אַרײַן זוכען טרייסט און פרייד ביי זיין אייגען בלוט און פלייש...

.7

אויף דער צווייטער זייט.

מאשא האט געזוכט טשארלי'ן אין דער היים ביי דער מוהמע. טשארלי איז ניט געווען אין דער היים, און די מוהמע, וועלכע האט מאשא'ן געזעהן צום ערשטען מאל זייט מאשא איז א ווייבעל געווארען. האט זי אויפגענומען קאלט און שווייגענדיג. מאשא האט ניט פער-עטאגען פאר וואס. פון דער מוהמע איז מאשא געוואהר געווארען. אז זי קען געפינען טשארלי'ן אין די „העדקווארטערס“ פון די סטריי-קערס, אין די „קאנגרעגיישאן שלחן ערוך אנשי קוזמין“. אין דער חברה, פון וועלכע דער אנקעל איז פרעזידענט. מאשא איז געגאנגען מיט איהר פעקעל ציערונג וואס זי האט געטראגען צו די סטריי-קענדע לאנדסלייט, צו דער קאנגרעגיישאן. ארנס דער קאנגרעגיישאן האט זי שוין אנגעטראפען די ווייבער מיט די קליינע קינדער אויף די הענד, וועלכע זיינען געקומען צו לויפען הערענדיג פון דער „טרע-וואגע“ וואס איז געווען ביים אנקעל'ס שאפ.

אין די ווייבער פון די קוזמינער לאנדסלייט האט זיך געפיהלט אן ענדערונג. זייער קאמפפסילוסטיגקייט האט געשטיגען נאך דעם, וואס עס איז פארגעקומען פאר'ן אנקעל'ס שאפ. געזעהן זייערע מענער צוריק אהיים קומענדיג פון קאמפפספעלד, ווער מיט א צר-בלוטטיגען קאפ, ווער מיט אויסגעריסענע פאות אדער אויסגעפליקטע בארד, האט זיך אין זיי ערוועקט אזא רעוואלוציאנערער נייסט, אז זיי זיינען גרייט געווען די מינוט צו צולויפען צום אנקעל'ס שאפ און איבערנעהמען דעם קאמפפספעלד פון וועלכען זייערע מענער זיינען אזוי שענדליך פון'ם „פינד“ אראבגעטריבען געווארען. א זיי האבען שוין ניט געשיקט צוריק זייערע מענער צו דער ארבייט צו „פרעה'ן“, האבען שוין ניט געהייסען זייערע מענער, אז זיי זאלען פאר'ן אנקעל'ס פיס פאלען, אז זיי זאלען סעמ'ס הענד קושען, פער-קעהרט, זיי האבען געשראקען זייערע מענער, אז זיי וועלען ניסען איר בער זייערע קעפ מיט טעפ זורייגע וואסער, ווען זיי וועלען וואגען דעם אנקעל'ס שוועל איבערצוטערעמען.

— דו קענסט דיר שוין זוכען און אנדער היים, און אנדער ווייב,
און דו וועסט מיר וואַנען צום אַנקעל צו געהן — האָט אַ אידענע גע-
מאַכט מיט'ן פינגער אויף דער נאָז צו איהר מאַן.

— און אלצדינג וואָס טשאַרלי וועט דיר הייסען זאָלסט דו
טהאָן — דו הערסט — טשאַרלי ווייסט וואָס ער האָט צו טהאָן, און
ווייסט ער, אַ געזונד אין זיין קאַפּ.

און טשאַרלי איז צוריק געוואָרען דער „משה“ וואָס געהט די
אידען בעפרייען פון „פרעה מלך מצרים“ און פון אונטער זיין
שווערען יאָד. טשאַרלי איז ווידער געוואָרען דער אויסלייזער, דער
בעפרייער פון די קוזמינער לאַנדסלייט.

געהערט, און אַ „ליידי“ פּרעגט זיך נאָך אויף די קוזמינער לאַנדס-
לייט, איז געוואָרען אַ רעש, די פרויען האָבען אַרומגערינגעלט מאַשאַן
און באַלד האָט זי איינע דערקענט.

— יא, זי איז דאָך דעם אַנקעל'ס ווייבעל, מאַשאַ, דעם הויכען
אהר'ס טאָכטער.

— פּערשטעהסט שוין, זי איז אַודאי געקומען רעדען פאַר'ן
אַנקעל — און זיי זאָלען צוריקגעהן צו דער אַרבייט — פּערשטעהסט
שוין — צו וואָס זי האָט בעדאַרפט טשאַרלי'ן.

— און זי האָט זיך פּערקויפט צום אַנקעל — מיינט זי וועלען
מיר זיך אויף אַלע פּערקויפען.

— וואָס עפעס צום אַנקעל אַליון — און וואו איז סעם? — האָט
אַ צווייטע געוואָרפען אַ וואָרט אין דער שטיבל.

מאַשאַ'ס פנים האָט געפלאַמט ווי פייער פאַר בושה. זי האָט
ניט געוואוסט ווי זיך צו רעטען פון די אויפגערגמטע פרויען וואָס
האַבען זי אַרומגערינגעלט, זי האָט געפיהלט און זי איז דער „שונא“
פון די לאַנדסלייט, צי זי וויל יא, צי זי וויל ניט, אין דיעזער מינוט האָט
זי נור געקלעהרט ווי אזוי זיך צו ראַטעווען פון זיי.

— ווייבער, ווייבער, בערוהיגט אייד, וואָס שרייט איהר? —
האַבען זיי אַ צוויי מענער, לאַנדסלייט, איינגעשטילט און געהאַלפען
מאַשאַן אַרויסנעהמען פון די פרויען.

— טשאַרלי איז ניט דאָ, ער לויפט אַרום אין די קאָרטס צו
בעפרייען די לאַנדסלייט וואָס מען האָט אַרעסטירט, ער וועט באַלד

צוריקומען, זעצט זיך, מיטעס מעלניק — ער וועט באַלד צוריק-קומען.

— ווער איז זי, ווער? — גיב נור אַ קוק ווי זיי רעדען מיט איהר, וואס פאר אַ פּאַראַד זיי מאַכען פון איהר. נישקשה, איהר פּאַטער האָט אויך הויזען גענייהט ביים אַנקעל, געווען דער זעלבער קלאַגעדיגער אַפּעריטאַר, אַ גליק האָט איהם געטראַפּען, דער אַנקעל האָט זיך פּער-ליעבט אין זיין טעכטעריל — זעה נור וואָס זיי מאַכען.

— נאר איינער, אונז אַלעמען האָט געקענט טרעפּען דאָס גליק, אַז מיר וואַלטען געוואַלט אונזערע טעכטער חתונה מאַכען מיט אַלטע לייט.

— צוליב איהר שפּאַלט ער דאָר אונזערע מענער די קעפּ, אַז ער זאַל זיין שעהן ווייבעל קענען דעם האַלז נאַכגעבען.
— אוראי, אַז מען האָט חתונה מיט אַז אַלטען מאַן, לאָז כאַטש דאָס חזיר רינען איבער'ן מויל.

מאַשאַ האָט געקוקט אויף די פרויען מיט בעמענדיגע אויגען. זי האָט זיי געוואַלט זאָגען, אַז זי איז אויך אַזוי אומגליקליך ווי זיי, אַז אויך זי „אַרבייט“ ביים אַנקעל — איז פּערשקלאַפט צו די פירם „מאַזעס מעלניק ענר קאַמפּאַניע“, ווי זיי, און זי איז אהער געקומען סטרייקען צוזאַמען מיט זיי, און צוזאַמען מיט די לאַנדסלייט צו בע-פרייען זיך פון אונטער דעם יאָד פון אַנקעל'ס הויז, נור די ווייבער האָבען נאָר ניט געקענט און נאָר ניט געוואַלט לעזען וואָס לייגט אין די גרויסע פּערטרהערטע אויגען פון דער יונג ווייבעל. זיי האָבען געזעהן אין איהר דעם שונאַ — אַז וועלכען זיי האָבען געוואַלט נקמה געהמען פאַר יאהרען לאַנגע פּלאַגען זיך, פאַר לאַנגע אַלטע בעליידי-גונג און פאַר די מענערס צושפּאַלטענע קעפּ.

— גיב נור אַ קוק וואָס פאַר „פּאַראַדען“ זיי מאַכען מיט איהר, דער אַנקעל איז קלוג, ער וויל זיי ארייננאָרען אין שאַפּ אריין, האָט ער געשיקט צו זיי דאָס יונגע ווייבעל. גיב נור אַ קוק ווי זיי זיינען שטייל געוואָרען — ווי זיי האָבען מוראַ פאַר איהר.

— דער אַנקעל האָט זי געשיקט? — דאָס האָט זי סעס אַהער געשיקט... זי ווייסט שוין וועמען זי האָט צו האַרבען.

מאַשאַ האָט געפיהלט די ברענענדיגע שטער-ווערטער, וועלכע די ווייבער שיקען צו איהר, און זי האָט עפּ געזמען אויף זיך ווי

א שטראף. זי איז אין דעם מאמענט גרייט געווען אויף אלצדינג — אלעס אויסצוטהאן פון זיך, אראכצואווארפען פון זיך די שאנדע און די פערשקלאפונג וואס מען האט געווארפען אויף איהר און איבער-בלייבען דא מיט די לאנדסלייט אין די „קאנגרעגיישאן“, טהיילען איהר גורל מיט זיי — און זי האט געווארט אויף טשאַרלי'ן, אז זי זאל איהם קענען אלצדינג זאגען...

איהר בלייבען אין „קאנגרעגיישאן“ איז געווארען אונמעגליך. די פרויען זיינען געווארען אזוי ווילד אויפגערגעט, און זייערע ווער-טער אויף איהר חשבון זיינען געווארען אזוי בעלידיגענד, אז זי האט ניט געקענט לענגער דא פערבלייבען — און ווער ווייסט מיט וואס עס וואלט זיך געענדיגט, ווען טשאַרלי וואלט ניט געווען אנגעקומען. — העלאו, מאשא — האט זי טשאַרלי בעגריסט מיט זיין גע-וועהנליכען שמייכעל, ווי ער וואלט זי ערשט געכמען געווען געזעהן — וואס טהוסט דו דא?

מאשא האט איהם געקוקט אין די אויגען אריין. דורך די דריי יאהר וואס זי האט איהם ניט געזעהן, האט זיך טשאַרלי וועניג וואס געענדערט; ער איז געווען אזוי קינדיש, ווי דענסטמאל, אויף דעם ברעג ים אין קוני איילאנד, און ניט ווילענדיג האט זי געצויגען א פאראלעל צווישען זיך און איהם, און עס האט זיך איהר געדאכט, אז זי איז דורך דער צייט זיין מוטער געווארען און ער איז אזוי קינדיש געבליבען. די שווארצע הערעלאד וואס האבען מיט עקשנות זיך גע-ריסען פון הינטער זיין גאל מעסער אויף זיין פנים, האבען איהם א פאר שווארצע לאנגע שפאנישע באקען-בערד געשאפען ווי צוויי שווארצע פאות. דאס איז געווען די איינציגע ענדערונג, וואס זי האט בעמערקט אין איהם און דאס האט איהם געמאכט אין איהרע אויגען א סקוהל-אינגעל, וועלכער וויל פריה וואַנסעס האבען, שווארצע ער זיך זיי מיט סאזשע צו. זיין אנבליק האט אויף איין מינוט געמאכט זי צו פערנעסען צו וואס זי איז אייגענטליך געקומען. עס האט זיך איהר אויסגעדאכט, אז ער האט זיך גאר ניט געענדערט דורך דער צייט ווען זיי האבען זיך געזעהן דאס לעצטע מאל, און ווידער איז זי געקומען צו איהם ווי א יונגע חבר'טע צו א פריינד, ווי אמאל און ער וועט זי געהמען מיט זיך אויף א שפאציער.

— איד וויל עפעס רעדען מיט דיר, טשארלי — האט זיך מאשא אנגערופען אויך מיט איהר געוועהנליך פרייען שמייכעלע, וועלכעס זי האט זיך געבארגט פון דער צייט ווען זי איז נאך א מיידעל גע-ווען. — קום מיט מיר ארויס.

— איד בערויער, נאר דו ווייסט דאך די סיטואציע. די איד בייטער קוקען אויף יעדער זאך מיט חשד, און זיי וואלטען ווייס איד וואס באלד אויסגעטראכט, זיי וואלטען געמיינט, אז איד געה זיי פערקויפען, לאמיר רעדען דא.

מאשא האט זיך דערמאנט, וואו זי געפינט זיך.
— יעס, דו האסט רעכט, איד האב עפעס געוואלט רעדען מיט דיר, אפשר אז אנדערס מאל. נאר יעצט בעט איד דיר, געהם צו דאס פאר די לאנדסלייט, דאס איז אלצדינג וואס איד פערמאג, — האט זי געוואלט איבערגעבען טשארלי'ן איהר פעקעל מיט ציערונג.
אבער טשארלי האט פערשעהמט געשמייכעלט:
— מאשא, יו נאו, אליין קען איד ניט צונעהמען. מיר מוזען פרעגען די סטרייק קאמיטע אויב זיי ווילען צונעהמען.

— יעס, יעס, איד וועל ווארטען.
טשארלי האט פעררופען א פאר לאנדסלייט אין א ווינקעל און זיך מיט זיי דורכגערעדט. באלד איז טשארלי צונעקומען און געזאגט צו איהר מיט זיין קינדישען שמייכעל:

— אי עם סאררי, מאשא, אבער די ארכייטער ווילען עס ניט צונעהמען. זיי לעבען ניט צו געהמען קיין טשארטיס, יו נאו... און דאו, דיין פאזיציאן. — האט טשארלי אכגעהאקט אין מיטען — דו פערשטעהסט, מאשא, מיך פערדריסט.

— ניט קיין טשארטיס. ס'איז מיין דאנישאן אין סטרייק. איד סטרייק אויך, איד וויל אויך סטרייקען, טשארלי, איד וויל אויך זיין מיט זיי, אין איינעם — איד וויל אויך זיין אזוי ווי זיי — ווי איהר, מיט איד אין איינעם... און איז מאשא'ס אויגען האבען זיך בעוויזען טרעהרען.

— וואס איז מיט דיר, מאשא, פיהלסטו זיך ניט גוט?
— נאר ניט, האסט רעכט. יא, איד פערשטעה, איד בין דיר א פיינד — פון א פיינד קען מען ניט צונעהמען קיין דאנישאנס. יא.

איהר האָט רעכט — עס איז גוט אזוי — גוד ביי, טשאַרלי, איד דאנק דיר.

— אבער וואָס איז מיט דיר? — ווארט א מינוט, איד וועל געהן מיט דיר. איד וועל דיר אהיים געהמען.
 — נו, געה ניט מיט מיר, די לאַנדסלייט וועלען האַבען אַ חשד, נו, נו, דו טאַרסט ניט געהן מיט מיר — איד בעלאַנג צו דער אַנדערער זייט — איהר האָט רעכט, גוד ביי, טשאַרלי! און זי איז אַרויס פלינק פון דער „קאָנגרעגיישאָן“.

זי איז אַנגעקומען אַהיים מיט'ן אַבענד צו. אין נאַנצען הויז איז געווען טונקעל, גור אויבען, אין דער הויז, אין שלאַף־צימער, האָט זיך געוויזען ליכט. די פּערשיערענע קאַלירטע ליכט־עפּעקטען, וועלכע דער אַנקעל האָט געלאָזט אויגריכטען. אויף די שטיגען אַרויף האָט זי געהערט דעם אַנקעל'ס אַלמע באַסאָווע שטימע און שווערען געלעכטער. אַ מינוט איז זי שטעהן געבליבען אין די אַפּענע טהיר פון שלאַף־צימער און האָט אַריינגעקוקט. דער אַנקעל איז געזעסען אויפ'ן דיוואַן און געשפּיעלט זיך מיט די הענטלעך פּונ'ם קינד, וועלכעס איז געלעגען געבען איהם און דער אַנקעל האָט געלאַכט און געפּרעהט זיך מיט'ן קינד, האַלטענדיג אין איין קושען זיינע הענטלאַך, סמאָקטשענדיג הויך. דער אַנקעל האָט זי בעמערקט אין דער טהיר און האָט אויפּגערעהט זיך מיט שטראַהלענדע אויגען:

— קום אַהער, מאַשא, קום אַהער, זעה, דאַס שנעבעלע וואָס עס גרינגט — עס ווערט דאָך עהנליך צו מיר — „אַל בעמש יוד לייף“, עס ווערט עהנליך צו מיר.

מאַשא איז צוגענאַנגען און בעטראַכט דאַס קינד. אַז די שטאַרקע ענערגישע ליפּעלאַך, אַז דעם לאַנגגעשניטענעם געזעל, אַז דעם פּעסמען ענערגישען אַטהעם, האָט זי דערקענט איהם. און דאַס רויטע ליכט פון צימער האָט זי דערמאַנט אַז איהר שאַנדע, און זי האָט זיך גע־פּיהלט פון „דער צווייטער זייט“.

9

א י י נ ז א מ ק י י ט.

ביי „מעלניק ענד קאמפאני“ האָט זיך ארומגעדריעהט און אַלץ טער מאַן, וואָס די מענשען האָבען איהם גערופען אויס געוואָהנהייט האַלב אין ערנסט, האַלב אין שפּאַס, „דער אַנקעל“. דער אַלטער מאַן פלעגט זיין מייסטע צייט פערברענגען אין דער הויך אין שאַפּ, צווישען די אַרבייטער. ער פלעגט זיך אוועקזעצן צווישען די לאַנדסלייט, און לייעב געהאַט צו פערברענגען מיט זיי, פערצעהלענדיג מעשיות פון דער אַלטער היים, פון קוזמין. אפּטמאַל פלעגט דער אַלטער מאַן אזוי ארום באלמוטשען די אַרבייטער, אין אז עס פלעגט זיך בעווייזען אין שאַפּ דער פאַרמאַן, דער קאַזין מאַנעס, וואָס סעם האָט איהם ארויפגע־נומען צו זיך אין ביזנעס — פלעגט דער קאַזין צוגעהן צום אַנקעל און איהם קלאַפען אויף די פלייצעס: — קאַס־און אַנקעל — און אז דער אַנקעל פלעגט ניט הערען, איז דער קאַזין גענאָנגען ארויפֿרופען דעם כאָס סעם'ען. און ווי אַמאַל האָט דער אַנקעל אַראָבגענומען מיט גוטע רייד זיין פאַטער פון די שניידערס, אזוי האָט עס יעצט סעם געמאַכט מיט'ן אַנקעל. סעם'ס ערנסטע געזיכט האָט אָנגענומען אַ לייעבליכע מינע, און ער האָט מיט ווייכקייט אָנגעריהרט דעם אַנקעל'ס ארעם און געזאָגט צו איהם גוטמוטהיג:

— אַר יו נאַט אַ שעים, אַנקעל? קאַס־און.

דער אַנקעל האָט זיך טאַקע פערשעהמט און איז אַראָבגעגאַנגען מיט סעם'ען אין שאַפּ, אַהנע צו זאָגען אַ וואָרט. ער האָט זיך נאָך אַ פאַר מינוט ארומגעדריעהט אין אַפּיס, אין געוועלכ, און פלעגט מאַכען אַ פאַר וויצען מיט די מענשען. עס איז איהם אַבער לאַנווייליג געוואָרען האָט ער זיך אויפגעוויכען און איז

אריבערגענאנגען אין סאלון וואס איז געווען געגענאיבער דעם סטאר פון „מעלניק'עם קאמפ.“
 פלעגט מען דאס פלינק זאגען סעס'ען, אז דער אַנקעל איז אין סאלון. האט זיך סעס פערשעהמט וואס זיין אַנקעל זיצט אין סאלון, האט ער אריבערגעשיקט דעם קאזין מאנעס, אז ער זאל איהם ארויס-נעהמען, און סעס האט שוין געזאגט צו איהם מיט אן ערנסט גע-זיכט, אהן דעם גוטען שמייכלעך:
 — אר יו נאט א שעים, אַנקעל? קאס'אן — און ער האט גע-נומען א באַיטשיקעל פון סטאר, אז ער זאל דעם אַנקעל אהיים ברענגען.

איינמאל איז ער אריינגענאנגען אין א סאלון ערגעץ וואו דאן טאון איז א גילציאנער קווארטאל, וואו בעקערס און בומשערס פער-קעהרען. אין דעם סאלון האט מען איהם אויפגענומען ווי אן אלטען בעקאנטען. נור אז דער אלטער האט זיך געהאט אַנגע'שיכור'ט, האט ער אַנגעהויבען צו רעדען ניט קיין אַנשטענדיגע רייד און געפלאַפעלט עפעס וועגען קינדער וואָס ער האט געהאט מיט דער ווייבעל פון סאלון און געפאָדערט זיינע קינדער צוריק. דער מאן פון דער ווייבעל האט איהם גוט אויסגערעדט: אז עס פאסט ניט פאר אזא אלטען מאן צו רעדען אזעלכע אונאַנשטענדיגע רייד, אז פאר אזא אלטען פאסט זיך גיכער אין ביתהמדרש צו זיצען און תהילים צו זאגען, ניט אין סאלון זיך ארומצואוואַלגערען, און אויפגעפענט די טהיר און איהם געהייסען געהן...

אמאל האט זיך געמאכט, אז דער אַנקעל האט פארבלאָנזעט אויף א סעמעטערי מיט א לוייה פון א לאַנדסמאן. דער נאמען פון דער סעמעטערי איז איהם פאָרנעקומען כעקאנט, און ער האט זיך דערמאָנט, אז ער האט דא וועמען — א גאנץ נאָהענטען. ער איז אריין אין אַפּיס און געפרעגט זיך אויף זיין ווייב, וואָס ליגט שוין

דא בעגראבען א אכצעהן צוואנציג יאהר. מען האט נאכגעקוקט אין די ביכער אין מען האט מיטגעשיקט מיט איהם א שמש. צווישען ריין געהאלטענע און ציכטיג בעפלאנצטע קברים אין געשטאנען א פערלאזטע מצבה, א ווילד בעוואקסענער קבר, ווי א פערגעסענער. דער אנקעל האט זיך צוגעקוקט צו דער מצבה — און עראינערונגען פון פריהערדיגע יאהרען זיינען אויפגעשטאנען אין זיין קאפ. נעבען דעם קבר אין געווען ארומגעצאמט א פלאץ אויף אן אנדער קבר, וועלכעס אין ניט געווען פערנומען. דאס אין געווען די קרקע, וועלכע ער האט אנגעגרייט פאר זיך נעבען זיין פערשטארבענע פרוי. און מיט אמאל אין איהם קלאהר געווארען: אין יענעם קבר אין געלעגען זיין לעבען, זיין יונגער — ער האט עס דערזעהן. און נעבען דעם לעבען אין געלעגען זיין קבר און געווארט אויף איהם. ער האט זיך נעיאנט, געהאנדעלט, געקויפט ליבע, אונטער טהעניג געמאכט לעבענס אונטער זיין ווילען — און דא אין אין דער שטיל געלעגען א קבר און געווארט אויף איהם. און איהם האט זיך אויסגערוכט, אז ער פערשטעהט שוין פאר וואס זיין לעבען וואס ער האט געבויט אין איינגעבראכען. ער האט געבויט אויף אן אפענעם קבר. און עס האט ניט לאנג געדויערט און ער האט פערנומען דאס אפענע קבר, וועלכעס אין געשטאנען די גאנצע צייט און געדווארט נעבען זיין פערגעסענעם לעבען...

ע נ ד ע

א י נ ה א ל ט

ערשטער טהייל

0	איבער וויליאמסבורג בריק	1
12	קינדער	2
18	פארטאג	3
23	דער ברודער בעריל מיט זיינע קינדער	4
30	אנקעל מאזעס	5
85	דער „אמעריקאנער“ אין אמעריקא	6
44	אנקעל מאזעס'ס לעבען	7
51	דער נייער פרעה	8
58		9
64	קוזמינער לאנדסלייט	10
70	אסתר און אחשוורוש	11

צווייטער טהייל

70	ער וועט האבען קינדער	1
84	מאשא	2
89	א חתן	3
94	מאנעס אניטאטאר	4
101	אנקעל מאזעס זעהט אלס פאראויס	5
107	מאשא ווערט א כלה	6
112	משארלי מעלניק	7
121	קוני איילאנד	8
124		9
132	„טויזענד און איין נאכט“	10
138	די כלה וויל נישט	11
144	דער טייפעל נעהמט איהם	12
153	מאשא טרעפט זיך מיט'ן אנקעל	13
160	ראס בלויע צימער	14

(זעה די צווייטע זייט)

דרימער מהייל

171	מאן און ווייב	.1
177		.2
181		.3
186		.4
191	דער סטרויק פון די קוזמינער לאנדסלייט	.5
199		.6
205	אויף דער צווייטער זייט	7
211	אינזאמקייט	.8

